

ספר

חיי תמיד

ביאור רחב צח וברור
על

מסכת תמיד

עבודת יום ביומו
בבית המקדש

על פי חז"ל ורבותינו המפרשים

בחסדי ה' יתברך עלי
אברהם חיים

בלאאמו"ר הרה"ג רבי חנוך העניך שליט"א
אופמאן

בית שמש, אלול ה'תשע"ו

י"ל ע"י

'באר החיים' - המרכז לבית המקדש והמשכן

בית שמש

ידוע מאמר החכם כשם שא"א לבר בלי תבן, כך א"א לספר בלי שגיאות, ע"כ נבקש מכל המעיין בספר שיואיל בטובו לשלוח הארות והערות, חידושים וציונים ומ"מ, וכל דבר המתחדש ומתברר, או תיקונים, וכדומה, אל: 'באר החיים' ת.ד. 8031 בית שמש.

ניתן להשיג את הספר, לבודדים ולכמויות, במס': 05041-94471

להשיג את הספר

קרית ספר:
ר' ישראל נאגר
08-9741760

בית שמש:
אברהם חיים אופמאן
05041-94471

© כל הזכויות שמורות

© כל הזכויות של חלק מהציורים שמורות למכון בהצרות בית ה'. ותשוח"ח.

לתשומת לב

ספר זה בא בזאת בשני אופנים, עבור שני אופני לימוד:

הביאור המופיע בחלק העליון של העמוד, נועד למבקשים ללמוד ולהבין בקלות, בפשטות ובמהירות.

ואילו העיונים הנקראים 'באר התמיד', המופיעים בחלק התחתון של העמוד, נועדו עבור הלומדים המבקשים גם להתעמק בעומק הדברים והשיטות.

עם זאת, כדי שלא להכביד על הלומד, לא הבאנו ב'באר ההיכל' מדי הרבה עיונים ושיטות, רק כפי הצורך ולפי הענין – ו'תן לחכם ויחכם עוד'.

לעיתים הורחבה היריעה, ונכתבו עוד מובאות ביאורים ועיונים. וכן הבנת העניינים ע"פ דרוש ורמז. נקבע מקומם במדור 'אוצר התמיד', שבסוף כל פרק.

חלק מההסכמות ניתנו לספרינו הקודמים, 'באר החיים' ו'היכל ידיד' על בית המקדש.

תשובות ומכתבים ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

תחלה היו' זה אמע"ה מע"ה (והוא שנה י"ד 2020) גכ"ח ונט"ו ז' יפיתם ופנ"ל ה"פ
דל"א מצומ"ה (וגמ"כני פ"ז מוסיקין ק"ל) וז"ת רצ"ח לא ה" מוכני.
"ש"ח ח"ה ה"ס"ב י"ל יעקב

תחלה היו ב' זה למעלה מזה והוא עשה י"ב סביבות הכיור ונטלו ב' ידיהם ורגליהם
בב"א מעומד והמוכני היו מורדין בגלגל ובבית ראשון לא הי' מוכני
יישר כח על הספר יגל יעקב

ז' ת"י יומ"א ל"ח א"ג ג"ו מלפ"ן א"מ
ט"ל ל"ה ז"מ ש"מ ש"מ

ע"י תו"י יומ"א ל"ה א' שהיו משקעין אותו
כל לילה בים שעשה שלמה

כ"ג י"ג מ"פ
כשתהי' א"ה תכנס

פ"מ מ"ה מ"ה כ"ה כ"ה ד"ה י"ז וי"פ מ"ה ז"מ
מק"פ י"ה ז"ה ז"ה

(ו) מ"ה ז"ה ז"ה

דוד בהרה"צ מוהר"ר ישראל מרדכי

זצוקללה"ה טווערסקי

רחוב גבעת משה 10

ראחמיסטרייווקא - ירושלים עיה"ק ת"ו

ת.ד. 6719

בעזה"י אני אכתב תמוז מש"ך אפ"ן

הנה נאיתי את הקונטרסים על צנין בנן
בית המדרש הכאסון אשר הרתח הנצלה והיקר
אורח אהבתם תמי אלקמן אטיאל ממשיני תושבי
העיר בית שמש מתצד אהרן אלוו צולם
והצמן גימאל אעסוק בצנין בנן בית המדרש
ביתו בין המצרים והחכמה אבנן אהיה, אבאל עפי
אהצמיק והוסף ביאורים ומידושים נאים בצנינים
אלו הנני אברט ליצפה אינו כרוב והפאחה
ונתה ואשגה בקיט ה' ט ימי חיו אהרבא צוד
פעלים אמרה אהצד מרה ואהצפירה נאמהרה מאל
לעפי אלאו בבמ בית המדרש השלישי בבא
המצפה אימצה קיובה
בא/ד אלוועיסקי

ב"ק מרן גאב"ד ירושלים שליט"א

בס"ב
בשמחה הרנינו מצטרף אלברי יציבי הרב הגאון שליט"א
בברכה להרב האברך ר' אברהם חיים אופמאן שליט"א בביאור
צורת בית המקדש הראשון עפ"י מאמרי חז"ל, יזכה להפיץ
ספרו בהצלחה ולהמשיך להרביץ תורה בכתב ובע"פ
מתוך נחת והצלחה בכל דרכיו. והריני חותם באהבה
יציבי בית אבותיו יצחק טובי' ווייס

בס"ד

בשמחה הרנינו מצטרף לדברי ידידי הרב הגאון שליט"א
(הגאון רבי נתן קופשיץ שליט"א)

בברכה להרב האברך ר' אברהם חיים אופמאן שליט"א בביאור

צורת בית המקדש הראשון עפ"י מאמרי חז"ל, יזכה להפיץ

ספרו בהצלחה ולהמשיך להרביץ תורה בכתב ובע"פ

מתוך נחת והצלחה בכל דרכיו. והריני חותם באהבה

יצחק טובי' ווייס

ידיד בית אבותיו

RABBI NOSSON HAKOHEN
KOPSHITZ
RABBI OF THE ORTHODOX COMMUNITY
NACHLA UMENUCHA - BET SHEMESH

הרב נתן הכהן קופשיץ
רב דקהילת החרדים
נחלה ומנוחה-בית שמש

בס"ד, יום פ' אשכול

כ"ב/3 האזכרה הישנה הרב אברהם חיים אופמן שליט"א

לפניו
הנחיל את שנינו ביום רחוק

ביתנו צמח בבית תפארת א"י ג"ל ורבתינו סאטמאר
במסגרת ונצח זמנו בשב"ק ונחיל אהרן

ותע אדום ליצבת שנינו איל בהולד אלתורה כל הימים
אמן לאלהינו אלהינו ונחיל אהרן

הנחיל אהרן אהרן אהרן
בין חסידים וצדק אהרן אהרן

כבוד האברך המופלג הרב אברהם חיים אופמן שליט"א

שכטו"ס

קיבלתי את ספרך "באר החיים" שהנך עומד להוציא לאור
בענין צורת הבית הראשון על פי חז"ל ורבתינו המפרשים,
בטוב טעם ודעת וניכר עמלו בזה, והוא נחוץ מאוד.
והגני לברכו שיוכה תמיד לישב באהלה של תורה כל הימים
מתוך שלות הנפש והרחבת הדעת.

הכותב לכבוד התורה ולומדי'ה

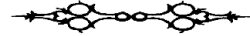
בין המצרים יורה אור לישרים נתן הכהן קופשיץ

דוד צבי שלמה הורונצ'יק

מר אדושיץ

בית שמש

ת.ד. 571

ימי הרחמים והסליחות תשע"ב

בס"ד

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו האברך כמדרשו הרה"ח ר' אברהם חיים אפפמאן שליט"א בן ידידינו הרב החסיד רבי חנוך העניך שליט"א אשר זה כמה שנים עוסק במלאכת שמים ומתעסק בקדשים ללבן ולבאר להאיר ולהבהיר את מקום הקודש אשר עיני ישראל משתוקקים לה בית מקדשינו ותפארתנו.

ושמחתי באומרים לי בית ה' נלך שעתה הולך ומדפיס את חיבורו "באר החיים" ביאורים הערות והמחשבות בעניני בית המקדש אשר סידר וערך בטוב טעם ודעת בשפה ברורה ובוודאי יהיה לתועלת לכל אשר יעסוק בהם.

ומדי דברי בו זכור אזכרנו לזקנו האי גברא רבה ויקרא ידידינו הגאון החסיד המפואר רבי יעקב צבי אפפמאן זצ"ל משרידי דור דעה אשר האציל מתורתו ויראתו בעירנו ורבים נהנו ממנו עצה ותושיה.

וזאת הברכה ימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה ותזכו לזכות את ישראל מתוך שמחה ונחת בריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים ונזכה לאור פניך עלינו אדון נשא בבית נכון ונשא בביאת משיח צדקנו במהרה.

ידוע
כמה ומעלה אלה
3/5
הוא

אהרן בידרמן

בהרה"צ מלעלוב יצוק"ל
רה" מנחת יצחק 15 בית שמש

בס"ד, ר"ח מנחם אב תשע"ב

בין המצרים נשמע המכשר על ההרים

הובא לפני ספר באר החיים בו יבואר ענין צורת בית המקדש הראשון והמסתעף המובא בספר מלכים ודברי הימים והוא מיוסד על פי דברי חז"ל והמפרשים, לתועלת ללומדים ומעיינים להבין הכתובים, וכבר קלסוהו רבנן.

נלקט ונערך במוטו"ד ע"י האברך ברוך הכשרונות הרב אברהם חיים אופמאן שליט"א, מתושבי עירנו שהרחיב והשכיל כיד ה' הטובה עליו להגדיל תורה ולהאדירה.

יהי רצון והימים האלו יהפכו לששון ולשמחה, ומהרה יחוש ויגאלנו ויבנה בית מקדשנו ותפארתנו, ונזכה ונחיה ונראהו עין בעין בשובו אל נוהו.

הס' הי"א
בהרי"צ ה"א
ל' 33

BENAYAHU YSAHAR SHMUELI

Yeshivat Hamekubalim "NAHAR SHALOM"

בניהו יששכר שמואלי

ישיבת המקובלים "נחל שלום"

א/כ כ ה'שלום

מכתב דרכה
ו
ז

ראיתי שנינו חשבונו המצויץ על עיניו היה מקדשו
 ונפלאותו ושמו "יצחק הרמ"ס" סומך ויחזק
 על מסכת אבות וצוה עניו בהתק
 השן ליבינו הרופח אהבך כמפני החכם
 כ'ה' אהבה חיים אלהים שלום שגשג כירוש
 (אלה וצדיק נפלאים מתקום אהבך מניפה צפוי
 אלפי עין האהבה אלה אלה חלק גדול
 המקדש לקרה האלה וכידוע למסכתו מחבריו
 שגפלוך גענו עי וכתב שומר חוסקים כל
 עיפה באים אל ביה המקדש שנינו א' יש
 מקרים ומאמנים אל

נבוק ע' חרב החבר שיפולו מצויותיו חזק
 ויפס אהבה חכם ותלמידי ותקד האלה
 ואל אלפי יענה ישפול ויפולו אמן

החוקר אהבה חכם

Shmuel Brandsdorfer

Rabbi & Head of
Kollel "Bnei Yerushalayim"

24 Harav Mibrisk St.
Beit Shemesh
E. Israel

שמואל בראנדסדארפער

מו"ץ בהעדה החרדית
ראש כולל אברכים להראה
"בני ירושלים"
בעידיית בית שמש
רח' הרב מברסק 24
בית שמש

בס"ד

יום ג' לס' ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וגו'
כ"ו מנ"א תשע"ב

בא לפני האברך כמדרשו, חוב"ט, הרה"ח רבי אברהם חיים אפפמאן שליט"א, בן ידידי הרב החסיד רבי חנוך העניך שליט"א, מפק"ק בית שמש ת"ו, ובידו הספר העומד לצאת לאור בעניני ביהמ"ק הראשון, והספר מדבר בעד עצמו, בהיותו קילורין לעיניים הן בחלק הביאור והן בחלק העיונים, והוא מיוסד ע"פ דברי חז"ל ורבותינו המפרשים, ובוודאי ישמח לב מבקשי ה', דורשי ה' המחכים לבנין אריאל, לעסוק בעניני המקדש ולהתכונן לקראת הבית השלישי שיבנה במהרה בימנו.

בעזרתו של הספר הנוכחי, יוכל כל לומד, וכל מלמד, למן בני תורה ועד תינוקות של בית רבן, לבוא בשערי המקדש ולהבין רזיו וצפונותיו, ע"פ פשט וע"פ עמקות. כאשר תחזינה עיני כל לומד – אשר נהורא נפיל בבי מדרשא.

ולא באתי, כי אם להעיד על הרב המחבר שליט"א, על שהנני מכירו ומכיר את המשפחות החשובות, תושבי קרייתנו המעטירה, אשר מדובר על יראי ה' וחושבי שמו לתפארת ולתהילה – ואשרי חלקו שזכה להעמיק בענין גדול זה ולזכות את הרבים כפי מידתו. ואמינא לפעלא טבא יישר, ומאת ה' ישא ברכתו לטב ולחיין ולשלם.

בכל חותמי ברכה, לכבוד התורה ולומדיה

שמעון בראנדסדארפער
גראדאטירטער רב

שְׁלוֹם יְהוּדָה גְרָאָם

אֲבִדְק"ק הָאֱלִמִּין

בעהמח"ס: קובץ ספרי ארץ ישראל כ"ו חלקים, שמירת המצוות כהלכתן ח"ן חל', קובץ ספרי כשרות ג'ין חל', קובץ ספרי שחיטה כ"ו חל' קובץ ספרי ניקור ל"ג חל', קובץ ספרי שמירת שבת ד"ח, קובץ ספרי מקוואות ח"ח, שמירת הברית י"ח, דברי תורה עה"ת ז"ח, קובץ ספרי סח"ם כ"ב חל', קובץ ספרי קדושת ביהכ"ג י"ז חל', שכר ועונש ו"ח, שו"ת זבחו זבחי צדק ג"ח, אור הוזהר ה"ח, ועוד.

קהל עטרת ישעיה האלמין * רחוב נחל לכיש 24/8 * רמת בית שמש

CONG. OF HOLMIN.NACHAL LACHISH 24/3 RAMAT BEIT SHEMESH, 99093 ISRAEL , TEL: 02-995-1191

ב"ה, יום ד' לסדר 'בהר' ה' יראה', ט"ו חשוון ה'תשע"ו

היות כאשר ידידינו הרה"ג רבי אברהם חיים אופמן שליט"א בעמח"ס רבים ונכבדים, עומד להעלות על מכבש הדפוס ספר **היכל ידיד על תבנית בנין בית המקדש השני**, עם ביאורים ומקורות מחז"ל הק' והמפרשים, וכתב החפץ חיים זצ"ל בספרו על קדשים, שצריכים להיות מוכנים לגאולה שלימה ולדעת את כל ההלכות וכו'.

ובוודאי כשלומדים ממש את מעשה המקדש, בוודאי שיחשב כאילו נבנה בית המקדש בימיהם, ונזכה על ידי זה שיקוים בנו, בנה ביתך כבתחלה וכוונן מקדשך על מכונו. והראנו בבנינו ושמחנו בתקונו. והשב כהנים לעבודתם ולוים לשירם ולזמרם. והשב ישראל לנויהם. ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו, ככתוב בתורתך, שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר.

ואמינא לפעלא טבא יישר, והשי"ת יהא בעזרו שיוכל להוציא את הספר לאור עולם ולהפיצו בישראל, ויתקבל לרצון לפני שוחרי התורה והחסידות.

ועינינו תחזינה בהגלות נגלות אור השם, ומלאה הארץ דעה את השם, ונזכה להבטחת 'והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם', בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

הכותב וחותם למען כבוד התורה ולומדיה

שלום יהודה גראם

אבדק"ק עטרת ישעיה האלמין
בית שמש

כ"ו חשוון ה'תשע"ו
י"ג יק"ב ז"א
13

הרב שמואל חיים דומב
רב ביהכ"נ חניכי הישיבות הגבעה הדרומית
מו"צ וחבר ביה"ד מודיעין עילית
ומו"ל משך חכמה השלם

יום ג, כג תשרי – אסרו חג – תשע"ג

מכתב ברכה

למע"כ האברך כפשוטו ומדרשו, חו"ב טובא הרה"ג המופלג ר' אברהם חיים אפפמאן שליט"א. לשמחה ולעונג היה לי לעבור בין בתרי חבורו החשוב "באר החיים", ובו ביאר ופירש בטוב טעם ודעת צורת בנין בית המקדש הראשון.

"ומלאכה" שיש בה גם "חכמה" עשה, לבאר ולפרש "חכמת שלמה – ומלאכת שלמה", עפ"י מדרשי חז"ל ומפרשי התנ"ך הראשונים והאחרונים.

בתוספת "מקלעות" – ציורים, ו"פטורי ציצים" – פרחים (מלכים א' י, יח), להמחיש לכל לומד את תבנית ומעשה המקדש.

ובטוחני שכל מי שילמד בספרו ידלה מ"באר החיים" – "מי באר" מתוקים ומשיבי נפש. וכבר האריך הכהן הגדול מאחיו מרן ה"חפץ חיים" בגדל חיוב ולימוד סדר קדשים, שבזה שירבו העוסקים תבוא במהרה הגאולה.

ולשון הרמב"ם בפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ד', "בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים. וכן בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל".

ומעתה אם כן חובה גם ללמוד ולהתעסק לדעת צורת בנין בית ראשון. [וראה בתפארת ישראל בבוועז ריש מסכת מדות, בשם הר"מ נכתבה מסכת מדות כדי שנדע איך לבנות, ועי"ש מהא דבית שלישי יבנה בידי שמים, עי"ש. וקצת קשה מדוע הר"מ לא הוסיף שגם מפורש בספר דברי הימים. ובמלבי"ם דבה"י ב' ג ג-ד, כתב שעזרא בא לפרש דברים הסתומים והחתומים שבספר מלכים, או להוסיף דברים שלא נזכרו שם, וכן בסיפור בנין הבית לא כתב רק דברים שנתחדשו לו, וכו', עי"ש].

והנני לברכו שיזכה שיפוצו מעינותיו להגדיל תורה ולהאדירה

הכותב למען עמלי התורה ושוקדיה

ותחזינה עינינו ארמון על משפטו במהרה

שמואל חיים דומב

יצחק ישעי' זי"ס רב זאב"ד "נוה אחיעזר"

רח' עזרא 46 בני ברק 5706326-03

בס"ד, יום א' לסדר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' שנת 'שם משכן הוי-ה' [תשע"ו] לפ"ק.

מכתב ברכה

שמח לבי בראותי את הספר הנפלא היכל ידיד, והוא חיבור מקיף על כל ענייני בנין בית המקדש השני, וכולל בתוכו ביאור מקיף על כל משניות דמסכת מידות, מלוקט מכל הספרים העוסקים בנושא נכבד זה, בתוספת נכבדה שהוסיף הרב המחבר, מעשה ידי אמן, ה"ה האברך היקר, הרב הגאון המופלג בתורה ויראה, כמוהר"ר אברהם חיים אופמאן שליט"א, אשר ידעתי מנעוריו שהיה לבו בוער לרדת לשרשי מצוה חביבה זו של בנין בית המקדש ומידותיו. ובוצין מקיטפיה ידיע, שהשקיע עצמו במשך השנים לעמול להבין ולהשכיל בפרטי מצוה זו על כל פרטיה ודקדוקיה. וכבר איתמחי גברא ואיתמחי קמיעא בספרו הקודם באר החיים על תבנית בית המקדש הראשון, שנתבארה בספר מלכים ודברי הימים. וכעת המשיך במלאכת הקודש, טרח ויגע כדי מידתו, בכפלים לתושיה, בענייני בנין בית המקדש השני.

והנה הרב הגאון המחבר שליט"א הרחיב והעמיק בספרו, ונכנס לפרד"ס כל ענייני בית המקדש, טרח ויגע ויצא בשלום, שליקט מלא הטנא ביכורי פירות הפרדס. דלה דלה מהנהר היוצא מבית קדשי הקדשים, ושם בכליו מפירות גפן הזהב שעומדת על פתחו של היכל, וכל עלה גרגיר או אשכול שמצא, הביא ותלה בהיכלו אומר כבוד, היכל עולמים. הפליא לעשות.

והנה לאו אורח ארעא למי שלא ראה את החידוש, ולא השקיע עצמו במקצוע קשה זה, שיבוא ויעיד על החידוש, היצירה הנפלאה שיצאה מתחת יד הרב הגאון המחבר שליט"א. אך זכרתי לו אהבת קדומים, כד הויה טליא, ולכן לא יכלתי לסרב ולהשיב פניו ריקם, לבקשתו שאהיה מהמברכים אותו בברכת החידוש. על כן אמינא אבוא בברכת הדיוט קלה: 'יהי רצון שתזכה להמשיך ולישב על התורה והעבודה מתוך נחת והרחבה, ומתוך בריאות ואושר, ויפוצו מעיינותיך הוצה, ותזכה לחבר חיבורים נוספים במקצוע זה ובמקצועות אחרים, לחדש ולירד לעומקה של הלכה ולאמיתה של תורה, ויהיו ספריך מתקבלים ומפיצים את העיסוק בתורת הבית. ונזכה בקרוב כולנו יחד לראות בבנין שלם בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן סלה.'

כעתירת המשתאה מיפי מלאכת הספר מתפלל להצלחתו כל הימים

י'מק י'זע' ו'י'ס

ברכת אבי מורי שליט"א

א' אלול תשע"ו פה בית שמש עיר התורה

אודה השם בכל לבב בסוד ישרים ועדה על אשר זיכני לראות מפרי עמלו של בני בכורי יקירי מחמד עיני ולבי הרה"ג ר' אברהם חיים שליט"א עולה על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן.

עיינתי בחיבורך הגדול על מסכת תמיד אשר בשם "חיי תמיד" יקרא, ומה מאוד שמח ורחב לבבי בראותי אותך ב"ה מעלה על הכתוב מנחת עשיר מלאכת מחשבת דבר דבור על אופניו לבאר את מסכת תמיד לפי שיטות הראשונים והאחרונים בטוב טעם ודעת, וכאשר ידעתך ביגיעתך הגדולה והעצומה זה שנים ברוחב ועומק הסוגיות לפרטי פרטיהם עד אשר ערכת שלחן מגדים לכל בית ישראל בלשון צח ונקי השווה לכל נפש. וב"ה הפלאת לעשות בהשכל וחכמה רבה וביראה הקודמת לחכמה לברר וללבן כל דבר ודבור, ולהראות מקור טהור בכל העניינים מדברי הגמרא ושיטות רבותינו, וזה מתוך שימוש חכמים ועמל רב.

ויתן השי"ת שיפוצו מעיינותיך חוצה להרבות פעלים לתורה ולזכות את הרבים לשמחת לב כל דורשי השם המצפים לראות בבניין בית תפארתנו.

ויה"ר שתזכה להמשיך להיות דבוק בעמלה של תורה ולהוציא לאור עולם עוד ספרים לעשות נחת רוח לבורא כל העולמים, ולהאיר עיניהם ולשמח את לבבם של כלל ישראל בהבנת התורה"ק בעזרת השי"ת.

בהודאה להשי"ת על כל הטובה אשר גמלני

ובברכת כתיבה וחתימה טובה

אביך המאחל באהבה רבה

בפתח בית רם ונישא

מילין טבין ויקירין בענין גודל מעלת יקרת השיבות לימוד קדשים ובית המקדש

אמרו חז"ל בגמרא (מנחות קי.): אמר רבי יצחק, מאי דכתיב (ויקרא ו יח) זאת תורת החטאת, וזאת תורת האשם. כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם.

אמרו חז"ל במדרש תנחומא (צו י"ד): אמר יחזקאל לפני הקב"ה, רבונו של עולם עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו, ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית וכתוב אותו לעיניהם וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו, וכי יכולין הן לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני הולך ואומר להם. אמר לו הקב"ה ליחזקאל, ובשביל שבני נתונין בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקב"ה גדול קרייתך בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתך שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין הבית.

כתב רבינו בחיי (ויקהל לח ט): ודע כי הספור בענין המשכן וכליו, והחקירה בתכונת צורותיו ומובאיו ושעור ארכו ורחבו וקומתו, אף על פי שאין בית המקדש קיים מצוה גדולה היא, עד שמים יגיע שכרה, ותורה היא וללמוד אנו צריכין, וכן הזכירו רז"ל בענין הקרבנות, כי כל המתעסק בלמוד פרשיות וישא ויתן בלבו עניניהם כאלו הקריב הקרבן עצמו, הוא שאמרו, (מנחות ק:): כל העוסק בפרשת עולה כאלו הקריב עולה, בפרשת חטאת כאלו הקריב חטאת, וכן כלם. הא למדת מזה על הספור בפיו בלבד שכרו אתו ופעולותו לפניו כאלו עשה המעשה והקריב קרבן על המזבח, והוא הדין בספור עניני המשכן והמקדש שיש לנו זכות עצומה ועקב רב כאשר נהגה בהם ונשתדל להבין פשוטן ונגליהם, על אחת כמה וכמה אם נזכה להשיג תוכם להשכיל אחד מרמזיהם, והוא שהזכיר דוד על הענין הזה על הנסתר והנגלה, (תהלים מח יג-יד) 'סבו ציון והקיפוה ספרו מגדליה שיתו לבכם לחילה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור

אחרון', ובזכות הסבוב וההקף בנגלה ובנסתר ישיב שכינתו לתוכו, שנאמר, (שם טו) 'כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות'.

כתב הרמב"ם (הקדמה לפירוש המשניות): הביא אחר תמיד מדות, ואין בו ענין אחר אלא ספור, שהוא זוכר מדת המקדש וצורתו ובנינו וכל ענינו. והתועלת שיש בענין ההוא, כי כשיבנה במהרה בימינו, יש לשמור ולעשות התבנית ההוא, והתבניות והצורות והערך, מפני שהוא ברוח הקדש. כמו שאמר (דברי הימים א' כח), 'הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל'.

כתב התוספות יום טוב (הקדמה לצורת הבית) וז"ל: אמר השם ב"ה אל הנביא יחזקאל ע"ה (יחזקאל מג י-יא): אַתָּה בֶּן אָדָם הִגַּד אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וְיִקְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם, וּמִדְדוּ אֶת תְּכֵנִית. וְאִם נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ, צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצְאוֹ וּמִוִּבְאָיו וְכָל צוּרָתוֹ וְאֶת כָּל חֻקָּתָיו וְכָל צוּרָתָיו וְכָל תּוֹרָתָיו הַיּוֹדֵעַ אוֹתָם, וּכְתַב לְעֵינֵיהֶם, וְיִשְׁמְרוּ אֶת כָּל צוּרָתוֹ וְאֶת כָּל חֻקָּתָיו וְעָשׂוּ אוֹתָם. צוּה הַשֵּׁם ב"ה אֶל הַנְּבִיא שִׁיגִיד לְיִשְׂרָאֵל שִׁימַדְדוּ כָל תּוֹכַן חֲשׁוֹן הַבַּיִת וְשִׁישְׁמְרוּ הַצּוּרוֹת בְּלִבְבֶם שֶׁמָּא הַיּוֹם יָבֵא מִשִּׁיחַ וְאֵין כָּאֵן בּוֹנֵה בּוֹנֵה לְבַנֵּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְכך פִּירַשׁ רש"י: וְיִשְׁמְרוּ יִלְמְדוּ עֲנִינֵי הַמְּדוּת לַעֲשׂוֹתָם לְעַת קִץ. ע"כ.

ויוכל להיות כי כל צורותיו בתרא שכתוב בפירוש רש"י שלא פורש שיהיה עניני הצורה המוחשת, רצה לומר לעשות תמונה במדותיו כי הוא מבוא לקלות ההבנה.

גם מדברי הרב רבי יצחק אברבנאל ז"ל נראה שהצווי היה אל הנביא לעשות צורה מוחשת, שהרי פי' מ"ש צורת הבית ותכונתו ומוצאו ומבואו בד' לשונות הללו כנגד ד' אופני ההשגה שיש לכל הדברים המושגים אצלנו, והאופן הא' מהם הוא ההשגה במוחש, ועליו אמר הכתוב 'צורת הבית'. וכן פירש עוד 'וכל צורתיו' הנזכר בכתוב שני פעמים, שהאחד רומז על המוחש, והשני על המושכל הראשון, כי שניהם צורות מושגות לאדם בלי עיון. הרי יצא לנו מכלל דבריו שהנביא נצטוה להרבות הדברים בחוש.

וכיוצא בזה פירש הרד"ק במלת תכנית צורת הבית ימדדו ויכינו אותו לסימן כי עוד יעשו כן לעתיד בבא הגואל ויחיו המתים יכינו אותו לסימן שהרואים זאת הצורה יחיו בבנין העתיד. ע"כ.

והנה נוסף על מה שבקשנו בדבריו, למדנו עוד כי הבטיח השם ב"ה שעל ידי הבנת תמונת צורת הבית יזכו לתחייה לעתיד. וכן כתב בפירושו ל'ועשו אותם' שהוא ראייה גדולה לתחיית המתים.

והנה הבטחה זו לא בלבד לדורו של יחזקאל נאמר כי למה נגרע אנחנו הבאים אחריהם, אך היא הבטחה כללית אל כל שומר ומודד הצורה כנזכר שיזכה לתחייה לעשותה לעתיד. שכן כל יעודי הנביאים ע"ה עם שהם מועדים לנוכח, עם כל זה מגמת פניהם כמו כן לעתידים בניהם אשר יקומו אחריהם ויספרו עד דור אחרון, ואמרו בלשון נוכח להקדים הטובה כשיזכו, מצורף לזה שדברי השם ב"ה והבטחתו כאלו אמר ונעשה מעתה, כנזכר בפירש"י בכמה מקומות על עבר במקום עתיד הבא בדברי הנביאים ע"ה.

ובמדרש ילמדנו: בן אדם הגד לבית ישראל את הבית, בשעה שנגלה הקב"ה והראה ליחזקאל צורת הבית ותכונתו ומוצאיו, אמר הקב"ה הגד לבית ישראל את הבית. אמר לו מרי וכי עכשיו הם בונין שאמרת וישמרו את כל צורתו ועשו אותם. אמר לו לאו אף על פי שאינם עושים אותו עכשיו יהו קורין בצורת הבית ואני מעלה עליהם כאלו בבנינו עסוקים.

ובפסיקתא דשמואל: אמר ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית, וכי יש צורת הבית, אלא אמר הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בו, כאלו אתם בונים בו. ע"כ.

כתב הגאון האדר"ת (בהסכמתו לספר אדרת הקודש) וז"ל: היש חיד מתוק מזה, שהקב"ה מבטיחנו על ידי נביאו הנאמן, שגם הלימוד בבנין המקדש נחשב לפניו יתברך שמו כאילו הבית בנוי. וכו'.

ואיך שהוא, הלא הנביא קרא לאבותינו בשם השם יתברך ללמוד צורת הבית בגלותם, וגם אנחנו בזמנינו עתה אנו מצווים ועומדים במצוה הזאת, ומדוע נעמוד בחוץ בעוד דודינו דופק ואומר שובו אלי ואשובה אליכם, פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם כדברי חז"ל בזה, לישועת ה' נצפה, כי קרובה לבוא במהרה, וכבר היא עקבות משיחנו וגאולתינו, ואיך לא נחוש לבנין בית תפארתנו לידע מהותו ומוצאו, חדריו ואולמיו, ככתובה וכמסורה, והיא מצוה יקרה ונפלאה, אהובה וחביבה מאוד מאוד שאין לה ערך וכו', בודאי עלינו להזדרז חושים לדעת בנין קדשינו. ע"כ.

כתב החפץ חיים (מתוך מאמר 'תורה אור' שהדפיס בראש ספר 'אסיפת זקנים') וז"ל: אמרו חז"ל (שבת לא) בשעה שמכניסין אדם לדין שואלין אותו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה וכו' צפית לישועה. הורונו חז"ל בזה שמוטל על האדם לצפות תמיד לישועת ה' והיא מהדברים ששואלין אותו בתחלת דינו. וכן סדרו לנו אנשי כנסת הגדולה בשמנה עשרה: לישועתך קוינו כל היום. וכן אנו מסיימין תפלתנו: על כן נקוה לך כו' לראות מהרה וכו'. וכן אנו אומרין באני מאמין: ואני מחכה לו בכל יום שיבא. אבל צריך להתבונן אם אין דברינו רק משפה ולחוץ ח"ו, כי אם באמת מצפין אנו לישועה במהרה ומחכין בכל יום שיבא, הלא היינו מכינין עצמנו בלימוד הלכות האלה, שבבא זמן הישועה ידרש לנו הלכה למעשה, וההלכות הלא גדולות ומרובות הן אשר אי אפשר ללמוד ולדעת אותן בשעה קלה, ואם אין אנו נותנין לב ללמוד ולדעת הלכות הקדשים, אות הוא כי אין צפיתנו לישועה במהרה אמיתית, שאלו כן, בודאי היינו משתדלים ומזדרזים בבל עוז ללמוד הלכות האלו הנצרכות לנו תיכף בהגלות ישועתו יתברך. ואיך לא נירא ולא נבוש לומר שקר ח"ו לפניו יתברך, ולהזכיר עוד שמו על זה, כמו שאנו אומרין ג' פעמים בכל יום, 'על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך', כיון שבמעשה אין אנו עושים כן, שאלו בא מבשר נאמן לישראל שבזמן קרוב תהיה הגאולה בודאי היו מזדרזין אלפי רבבות מישראל ללמוד ההלכות השייכות לקרבן ולמקדש בעבור שאז

כל הדינים נוהגין למעשה, לא מיבעי לכהנים, אלא אף לישראלים כגון אכילת קדשים וביאת המקדש ששייך לכלם. ובפרט לענין קרבן פסח שחייבה התורה בעונש כרת אם ימנע מלעשותו. וגם בזמן ההוא על הגדולים שבישראל מוטל להורות לעם ה' את כל הדינים השייכים לקודש ולמקדש. ועתה אם אמנם כן כי מחכים ומצפים אנחנו לישועה מהרה כמו שאנו אומרים לפני בוראנו יתברך, היה לנו גם כן להזדרז בכל עוז בלימוד הלכות אלה וכנ"ל.

ועוד אשאלה נא, האם יקרה כזאת כשמחכים על מלך בשר ודם אף בחשש ספק שמא יבוא לאיזה מקום, הלא עושים אז כל ההכנות הנצרכות לקבלת פניו. ואנו אומרים גם כן שמחכים אנו לו יתברך כמו שקבעו לנו בקדושה של שבת, היה לנו לעשות גם כן ההכנות הנצרכות לקבלת פני מלכנו מלך כל העולמים יתברך.

ומה המה ההכנות הנדרשות לנו לקבל פניו היא בידיעת תורתו שבהגלות נגלות כבודו יתברך ישאל לנו על זה, כמו שנאמר מי בהם יגיד זאת, ובפרט בהלכות הקדשים שהוא חלק גדול מתורתו והן הנצרכות אז למעשה לכל, ובפרט מהכהנים בודאי ישאלו על זה, וכמו שהיה בזמן בית שני כעין שאלות אלו, שהיה נבואה מהשי"ת לחגי הנביא (חגי ב) 'שאל נא את הכהנים תורה', עי"ש מה שגער הקב"ה על תשובת הכהנים בזה. ומזה נוכל לידע גם כעת בודאי כשנזכה כשיבא הקץ בודאי יצוה, הקכ"ה לשאול את הכהנים דברים הנוגעים לכהונתם, וכמה בושא וכלימה יגיע לנו אז כשלא נדע מה להשיב, כי כפי מה שנתרחקנו כעת מלימוד סדר הזה אף מה שמפורש בקרא, גם כן כזר נחשב לנו ולא נדע להשיב. [ואל יאמר האדם דכאשר תצמח ישועת הקב"ה ואז הלא יבוא משיח ואליהו ועתידים להגיד לנו כל חלקי הספיקות וכמו שמובא בגמרא פעמים רבות לענין ספיקות בשם תיקו, ואמרו המפרשים שתיקו הוא ראשי תיבות 'תשבי יתרץ קושיות ואבעיות'. על זה נשיב לו אמנם הדבר כן הוא שכל חלקי הספיקות יתבררו לנו על ידי אליהו, אבל הדברים הפשוטים המבוארים בפסוק ובביאוריהן של תורה שבעל פה המסורה לנו כמבואר בתורת כהנים ובגמרא הלא אנו צריכים בעצמנו לדעת כפי שביכולתנו

כי הלא אליהו לא יבוא ללמוד עם כל אחד ואחד דברים שהיה יכול לדעת בעצמו ורק הספיקות אשר אי אפשר לברר יתגלו לנו ע"י אליהו, ועל הפשוטות המבוארות הלא יאמר כי היה לכם ללמוד ולשנות בעצמכם קודם שבאתי לבשר הגאולה, וכמו שנאמר 'זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותם בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים', ובתריה כתיב 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו']. והנה מצאנו בכתוב (סוף בהעלותך) 'ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד וגו'', ופרש"י שהיו צועקין מים מים לטבילה. והכונה שלפיכך נגלה עליהם הקב"ה פתאום שמזה יבינו שצדק משה שפירש מן האשה כיון שלא היה יודע אימתי ידבר עמו הקב"ה היה צריך להיות מובן בטהרה כל שעה, והכי נמי בעניננו כתיב נמי (מלאכי ג) 'ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים'.

וכיון שהישועה בהגלות כבודו יתברך תהיה פתאום לא יהיה אז זמן להכין עצמם לעבודה ואשר הלימוד הוא לא לשעה ושתים כי אם לכמה שנים, ולימוד הלכות עבודה להלויים גם כן היה נצרך חמש שנים, כמבואר במסכת חולין, ובפרט לכהנים שצריך לידע כל עניני הקודש והמקדש.

ואם כן צריך להכין עצמם מקודם שכאשר בא יבא פתאום נהיה מוכנים לעבודתו יתברך. ועיין סנהדרין (כב:) דלרבנן אסור לכל כהן בארץ ישראל לשתות יין תמיד שמא יבנה פתאום המקדש [וכן בעירובין (מג:)] האומר הריני נזיר ביום שכן דוד בא, אסור לשתות יין כל ימי החול, ואפילו לרבי דפליג עליהו ומתיר, היינו דאינו חושש שיבנה פתאום כל כך שלא יהא שהות להפיג יינו מעליו, כפרש"י שם, אבל בדבר שצריך שיהוי לזמן רב בודאי היו כולא עלמא חוששין לזה. והכא בעניננו לידע הלכות עבודה הלא לא ליום אחד ויומים הוא כידוע, אם כן בודאי יש חיוב על כל פנים על הכהנים לעסוק בדיני עבודה לידע הלכותיה שיהא מזומן לעבודה כשיצטרך. וכן שארי תלמידי חכמים שבישראל גם כן צריכין ללמוד וללמד כדי לדעת להורות.

ובענינו שייך המשל שאמר ר"י בן זכאי שהביא הגמרא בשבת קנ"ג על הפסוק 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר', אמר ר"י בן זכאי, משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן, פקחין שבהן קשטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו כלום חסר לבית המלך [בתמיה, הכל מוכן ושמא יבהילונו לבא פתאום, ואנו צריכין לכנס לסעודה מקושטים]. טפשיין שבהם הלכו למלאכתם אמרו כלום יש סעודה בלא טורח [עדיין צריך לטרוח לצורכי סעודה ויש לנו שהות הרבה להתקשט. רש"י]. בפתאום בקש המלך את עבדיו, פקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטים, והטפשיים נכנסו כשהן מלוכלכים, שמח המלך לקראת פקחים, וכעס לקראת טפשיים וכו'. והכי נמי בענינו הפקחים המזרזים עצמם להיות מוכנים לעבודה ויהיו מקושטים בכל הלכותיה ליום בא מלכו של עולם, בודאי ישמח בהם, והמתרשלים בדבר וחושבים כי יש עוד זמן, לזה יקרה להם כמקרה אנשים ההם ג"כ. ובפרט לפי גודל מצוקות הזמן שמצוי כעת בעו"ה שנתקיימו כמעט כל הסימנים שהזכירו חז"ל בעת קירוב הגאולה, עיין סוף סוטה במשנה, ובסנהדרין צ"ז וצ"ח, בודאי יש לקוות לגאולה, וצריך להזדרז להכין לעבודה ובהלכותיה.

ולך נא וראה מה שאמרו חז"ל (סנהדרין סח) לענין משיח, שראהו ריב"ל דהוי שרי ואסר כל מכה בפני עצמה ולא הכל ביחד, והטעם כי פן יאמר לו הקב"ה שילך לגאול בניו ולא יצטרך לעכב. ועתה נוכל ללמוד בק"ו אם רגע אחד אינו כדאי לעכב לכלל ישראל מה נאמר כשיבוא משיח צדקנו ויאמר לנו בשם ה' להקריב קרבנות הקבועים בשם כלל ישראל וקרבנות האמורים בספר יחזקאל ואנחנו נהיה מוכרחים להמתין עכ"פ איזה חדשים שנהיה בקיאים בהלכותיהן. [ואף שללמוד איזה הלכות הנחוצות למעשה הוא קודם לכל, אכן ידוע שכל מי שהוא בן תורה לומד כמה מסכתות שאין נוגע לו למעשה. לאיש כזה הערנו וזרזנו שלא ישליך הסדר הזה אחר גוו, ואדרבה לו משפט הקדימה, מפני כל הטעמים הנאמרים עד כה].

והנה לפי מה שביארנו עד כה גודל ענין קדושת לימוד הזה, וגודל החיוב להכין עצמנו בידיעת הלכותיו, ומי שאין לו שהות או שאינו מוכשר לזה, יראה עכ"פ

לעשות מעמד ומצב לאחרים שיעשו כן ויחשב על שמו. ע"כ מה נאה היה אלו ימצאו בכל פלך איזה עשירים מנדבין מנכסיהן לקבוע עשרה אברכים גדולי תורה שילמדו הסדר ההוא ויהיו בקיאים בכל הלכותיו [ויקדשו לזה מחצית עתותם ומחצית לשאר לימודים איש איש בחפצו ביו"ד או בחו"מ] ועשרה אלו ישתדלו משך חמש שנים ללמוד ההלכות אלו על בורין ולפלפל בהן ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, כי כיון שהקב"ה חושב להלימודים אלו כאלו מקיימין אותן בפועל ממש צריך להשתדל ולידע כל דבר בבירור, וכמו שכתב השל"ה בספר 'יש נוחלין', ובזה העת יקבלו הפרס הקצוב להם ואחר ה' שנים ישבו אחרים במקומן. ובזה תהיה התועלת כפולה כי לבד מה שימצאו בישראל מופלגים היודעים בהלכות אלו הנוהגים בזמן המקדש [שיבנה במהרה בימינו] על בורין, ולא יהיו הלכות אלו כמת מצוה, עוד זאת שת"ח העוסקים בהלכות עבודה מעלה הקב"ה כאלו מקריבין אותן בפועל וכנ"ל. וכל זה הוא לבד מצות החזקת התורה שהיא מצוה רבה עד מאד וכנ"ל. ובזה תהיה הוראה שאנו מצפין ומחכין לגאולה העתידה ועל כן אנו מבינין עצמינו בידיעת הלכות אלו, ולא נהיה שוב כדובר שקרים כשאנו אומרין 'על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך' וכו'. וכן כשאנו אומרין 'כי מחכים אנחנו לך' וכו'.

וכאשר יראה ה' יתברך שאנו מצדנו עושים כל ההשתדלות מה שבידינו לעבודת בית אלהינו, בודאי ימהר ויחיש הגאולה ויבנה לנו את ביתו ויזכנו לראות כהנים בעבודתם וכו' במהרה בימינו אמן.

כתב העזרת כהנים (הקדמה) וז"ל: הנה הגם כי אמרו חז"ל הכל תלוי במזל אפילו ס"ת שבהיכל (עי' זוה"ק נשא קצ"ד.). ואולי זהו הדבר הסיבה למרבית וכו' אשר התרשלו מהגות ומלסלסל בתורת צורת הבית המבואר ביחזקאל ובמשנה דמסכת מדות. ומתת יגיעם בעומק שכלם להבין בכל אלה כפי כוחם. ואולי עוד נצמחה סיבה לזה מ"ש הרמב"ן ז"ל בשער הגמול שכל המקודש מחבירו חרב יותר מחבירו. כן נמי השממה הזאת הניאה לב גדולי חקרי ישראל מהגות

בתבנית בניינה, ונכלל בתואר שממה וחורבן. אכן עכ"ז אין אנו פטורים מדרוש וחקור בכל תוצאי תבנית הבית לכל מוצאיו ומובאיו. ובטח מובן לכל חכם לב, דודאי המסכת הזאת עומדת ומתחננת לפני כסא הכבוד, ושואלת ומבקשת תחנון על מזלה בערך חברותיה בשבתה בקרן זויות. ואין צה למכביר דורש ומבקש. וכבר אמרו ז"ל (ר"ה ל.) ציון הוא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה. וכעת נהפך הדבר אתמהא. לדעתי הצעירה נראה כי אין שיעור לחיוב דרוש בה, והפוך בה דכולה בה. יעיין קורא נעים בשער קריאת הבנין הבאתי שם בשם מדרש ויקרא רבה פ"ז, שאמר הקב"ה דהעסק בלימוד תבניתה הוא כאילו בונים אותה. ובמדרש תנחומא פ' צו ז"ל: אמר יחזקאל לפני הקב"ה רבש"ע עכשיו אנו נתונים בגולה, וכי יכולין הן לעשות הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני הולך ואומר להם, אמר לו הקב"ה ליחזקאל בשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל. אמר לו הקב"ה גדול קרייתך בתורה כבניינה. ובשכר קרייתך שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין. ע"כ. ועי' עוד בשער קריאת הבנין הנ"ל מש"ש כשם רבינו בחיי ז"ל ביותר ביאור בזה. ועי' עוד שם מש"ש בשם בעל הון עשיר ז"ל בפתיחה למסכת זאת שכ' דכוונת רבי המסדר למסכת זאת היתה לזה, כדי לקיים בלימודה ונשלמה פרים שפתינו. הרי לך כמ"ש.

נשא נא לבבינו ונשים עצה ונחקורה. אולי כל המאורעות הקשות [ר"ל] הפוגעים בנו, מרעין בישין, פגעים בישין, וכיוצא, הן הן הדופקים כפטיש על דלתי שערי לבבינו בזה, ומקיצין ומעוררין אותנו משינת התרשלות הלזה. והן הנה חלף נב שפתי הנביאים בזמן המוקדם זה שנים קדמוניות. וכאמרם ז"ל בספרים הקדושים דשליחות התוכחה אשר היתה בפי הנביאים בימי קדם עת הנבואה פרצה בישראל נמסרה כהיום בידי יסורים וחלאים רעים [ר"ל] (כמדומה הוא בזה"ק). ואעיד עדים על בירור ואמיתות דברינו בזה, בעליל אמיץ בדברי חווינו הקדושים.

הלא ראו נא איך כמו אלה עוררו גם כן נביאינו הקדושים את לב אבותינו בימי התחלת בנין בית שני. ואמרו להם בשם ה' בעת היותם דוממים ובטלים

ממלאכת הבנין בעצת השוטנים וצרי יהודה וירושלים. אשר בכח ואדרע וחיל בטילו המו. ויעוררו אותם הנביאים בשם ה' ואמרו להם, העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב, שימו לבבכם על דרכיכם, זרעתם הרבה והבא מעט, אכול ואין לשבעה וגו', יען מה נאום ה' צבאות יען ביתי אשר הוא חרב ואתם רצים איש לביתו, על כן עליכם כלאו שמים מטל והארץ כלאה יבולה, ואקרא חורב על הארץ וגו'. יעויין שם ברש"י ז"ל ויובן כי ודאי כל הפרטים האלו המבוארים בכתובים אלו המה מורים ומרמזים באצבע כל ענייני ביטולי העבודה והמצוה שבמקדש. ואם כי לא ביארם רש"י ז"ל בכלום, ודאי בכל פרט ופרט מורה כן באצבע, אך קיצר במובן וסמך על המבין. ואחר התעוררם לבנות המקדש אמר להם הנביא, ועתה שימו נא לבבכם מן היום הזה ומעלה מטרם שום אבן על אבן בהיכל ה', מהיותם בא אל ערימת עשרים והיתה עשרה וגו', מן היום הזה אברך. כאומר ראו נא החילוק וההפרש בין המוקדם ובין ההוה, ותראו כי בזכות בנותכם את הבית יהפכו היסורים והצער לברכה.

בא וראה כמה זכות של המקדש גדול, מימי בית ראשון נלמדנו. דהנה לערך י"ד שנה קודם הבנין הי' מספר כל ישראל [לבד משבט לוי ובנימין] עולה רק לאלף אלפים ותק"ע אלף. ועתה אחר עבור י"ד שנה היינו כשנשלם הבנין נתרבו מאד עד כי כהנים לבדם עלה מספרם יותר מכפי שהיו אז כל ישראל, היינו לאלף אלפים ותתמ"ח אלף. כל זה גרם זכות המקדש. וכמאמר הכתוב בימי בית שני שאמר מן העת ההוא אברך. ובאמת אז לא לבד בגופניות לבד נתברכו. אלא גם בנפשיות, כי נתגדלו אז גם במדרגות גבוהות להפוך כל מרע לטוב, כידוע. והגם שבתחלת ביאתם לארץ ישראל היו במדרגה קטנה, כי עיקר החרש והמסגר נשאר בבבל, אכן אח"כ איזה שנים אדרבה נהפך הדבר ורק מציון שאלו תורה. כל זה קדושת המקדש סבב. יעויין בספר פירקי היכלות מגורל מדרגתם.

הנה אמרו ז"ל (שוח"ט שמואל רבתי פ' ל"א בסופו) וז"ל: כל האוכלוסין שנפלו וכו' ע"י שלא תבעו מבנין בית המקדש ע"י"ש. הרי דאפי' בימי דוד המלך ע"ה לא

התנקו מזה. הגם דמי לנו גדול מדוד אשר ידוע עליו מהכתוב מגודל הפלגת היגיעה וההשתדלות בבנין בית המקדש שהיה מתייגע ונוודד שנתו עליו בעבור זה. אין לספר ואין לשער בזה, כי קצרה היריעה מחקוק עליו מכל אלה. אעפ"כ לא יצא דורו נקי מזה. וכבר נרמז בששת ימי בראשית דזה הוא עיקר בקשת ישראל וצפויים. וכאמרם ז"ל בב"ר פי"ג על מ"ש הכתוב 'וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ', וז"ל: כל תפילתן של ישראל אינה אלא בית המקדש. מרי יתבני בית מקדשא, מרי מתי יתבני ביה מקדשא. וכו'.

גם בחזקיה מלך יהודה בעת שנשען בחליו בזכות אבותיו, לא נשען כי אם בזכות זה. וכאמרם ז"ל (ברכות י): וז"ל: מאי קיר, אמר לפניו רבש"ע ומה שונמית וכו', אבי אבא שחיפה את ההיכל כולו בכסף וזהב על אחת כמה וכמה. ובאמת היה צריך אז לזכות גדול, היינו לחדש חולי שיתרפא, שעדיין לא היה כזה מימות עולם. ולכן חפש ובקר זכות גדול. עכ"פ אנו רואים דכל ההשענה היה בזכות בית המקדש. ולא בשארי זכיותיו הגדולים.

הנה הארכת בזה קצת להתוודע ולהגלות יקרת העוסק במצוה רבא הלזו. א"כ איככה ניטוש ח"ו דבר ההגיון הזה. ואיך נסלק נפשין מלסלסל ומלפלפל בתורת תבנית הבית מהגות בהאמור ביחזקאל ובמשנה דמדות. והנה ת"ל הרבה יגעתי פה בספרי הנוכח לפניכם. וכו'.

וכפי שטוחות לפני השוכן בבית הקדוש, דכשם הספר כן יהיה ה' בעזרי לגמור בכי טוב עסק הספר והדפסתו על נכון בלי שום משגה ח"ו, ולחלקו בתוך עם בני ישראל אחינו יחיו, ברוב חן והדר במהרה, ואזכה יחד עם כל בני ישראל לקיבוץ הנבחר ירושלים עיר הקודש, ולראות המקדש על תלו בנויה במהרה, ולהקריב בו קרבנות כמצוה עלינו משמו יתברך אמן ואמן.

כתב מרן הגר"ה קניבסקי שליט"א (דרך חכמה בהקדמה) וז"ל: יתברך הבורא ויוצר הכל אשר נתן תורה לעמו ישראל וציונו תרי"ג מצות להשלים בזה את נפשותינו (עי' בהקדמת המשנ"ב ח"א), והנה דיני קדשים אין בידינו לקיים בעוה"ר

מיום שחרב בית המקדש, אמנם אמרו במנחות (ק): לעולם זאת על ישראל, ר' יוחנן אמר העוסקים בדיני עבודה מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהן. אמר ר' יצחק מאי דכתיב זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם, כל העוסק בתורת חטאת כאילו מקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו מקריב אשם. ובתנחומא (צו סי' י"ד): אמר לו הקב"ה ליחזקאל ובשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקב"ה גדול קרייתך בתורה כבניינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתך שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהן כאילו הן עוסקין בבנין הבית כו'. ומי שעוסק בתורת עולה כאילו מעלה עולה ומקריבה לפני הקב"ה.

וכבר האריך החפץ חיים זצ"ל במאמר 'תורה אור' שהדפיס בריש ספר 'אסיפת זקנים' ע"ש, ומביא שם בשם 'באר שבע' שקדמונים אחזו שער שהלימוד והעסק במצות הבלתי נוהגת בזמן הזה יותר הכרחי ויותר נבחר מהלימוד בהמצות הנוהגות, כי אחר שלשלמותינו צריכין אנו לעיון ולמעשה בכל חלקי תורתנו הקדושה, ובזה החלק הבלתי נוהג אי אפשר בו המעשה, והעיון והעסק בו יספיק לנו לעיון ומעשה יחד, עכ"ל. ורש"י בבבא מציעא (קיד:) דלכך למדו גם סדר קדשים אף על פי שאין נוהג בזמן הזה משום דאמרינן תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה בכ"מ מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש, ולכך סידרו עליהן גמרא [והרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות כתב שגם ירושלמי נמצא על קדשים וכנראה נאבד ממנו אחר כך]. ועניני קדשים הם עמוקים וחריפים, וכמו שכתוב בשבת (לא:) חכמת זה סדר קדשים. ובבבא מציעא (קט:) כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לי. פירש רש"י, למסכת זבחים שהיא עמוקה. וכו'.

והשי"ת יזכנו להשלים ולהדפיס על כל קדשים, ועוד ספרים, ויזכנו לראות בית הבחירה בבנינו ולהקריב תמידין כסדרן ומוספין כהלכתם, וכל הקרבנות, במהרה בימינו אמן.

ספר

חיי תמיד

מסכת תמיד

עבודת יום ביומו
בבית המקדש

משנה א

בשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. בְּבֵית אַבְטִינָם, בְּבֵית הַנִּיצוּץ וּבְבֵית הַמּוֹקֵד. בֵּית אַבְטִינָם וּבֵית הַנִּיצוּץ הֵיוּ עֲלִיּוֹת, וְהַרֹבִיבִים שׁוֹמְרִים שָׁם. בֵּית הַמּוֹקֵד, כִּפְהָ, וּבֵית גְּדוֹל הָיָה, מִקַּף רוֹבְדִים שֶׁל אָבוֹן, וְזִקְנֵי בֵּית אָב יֹשְׁבֵי שָׁם, וּמִפְתָּחוֹת הָעֶזְרָה בְּיָדָם. וּפְרָחֵי כַהֲנָה אִישׁ כִּסְתּוֹ בְּאַרְיָן. לֹא הָיוּ יֹשְׁבֵי בְּבִגְדֵי קֹדֶשׁ, אֶלָּא פוֹשְׁטִין וּמְקַפְּלִין וּמְנִיחִים אוֹתָן תַּחַת רֵאשִׁיחָן, וּמִתְּפַסִּין בְּכִסּוֹת עֶצְמוֹן. אֶרֶץ קָרִי לְאַחַד מֵהֶן, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ בַּמִּסְבָּה הַהוֹלֶכֶת תַּחַת הַבִּירָה, וְהַנֶּרֶת הוֹלְקִין מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד שֶׁהוּא מוֹגִיעַ לְבֵית הַטְּבִילָה. וּמְדוֹרָה הֵיְתָה שָׁם, וּבֵית כִּסֵּא שֶׁל כְּבוֹד. וְזֶה הָיָה כְּבוֹדוֹ, מִצָּאוֹ נְעוּל, יוֹדֵעַ שׁוֹשֵׁב שָׁם אָדָם. פְּתוּחָה, יוֹדֵעַ שְׂאִין שָׁם אָדָם. יָרַד וְטָבַל, עָלָה וְנִסְתַּפַּג וְנִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְדוֹרָה. בָּא וַיֵּשֶׁב לוֹ אֶצְלֵי אַחֲיוֹ הַכֹּהֲנִים עַד שֶׁהִשְׁעָרִים נִפְתְּחוּ, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ:

בשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. מצוות עשה מן התורה שיהיה שמירה בבית המקדש, ואף על פי שאין שם פחד

מאויבים ומלסטים, אלא השמירה היא לכבוד וגדולה^א. אינו דומה ארמון שיש עליו שומרים, לארמון שאין בו שומרים^ב. הכהנים שומרים בשלשה מקומות, והלויים בעשרים ואחד מקומות. [א] סך הכל יש עשרים וארבע מקומות שמירה^ג.

בְּבֵית אַבְטִינָס, מקום השמירה הראשון של הכהנים הוא ב'בית אבטינס'. 'בית אבטינס' הוא לשכה על גבי שער המים בדרום העזרה^ה, אשר בלשכה זו כותשים ומכינים את סממני הקטורת^ו. ליד לשכה זו יש מקוה, על גבי השער^ז.

בְּבֵית הַנִּיצוּץ, מקום שמירה שני של הכהנים הוא ב'בית הניצוץ'. בצד צפון של העזרה סמוך למערב יש שער הנקרא 'שער הניצוץ', ויש לו כמין אכסדרה, דהיינו ששני כתלים בולטים

❧ באר התמיד ❧

א. רמב"ם (הלכות בית הבחירה פרק ח'). רע"ב. תפארת ישראל.

ב. רמב"ם.

ג. רע"ב. רמב"ם.

ד. תפארת ישראל.

ה. תפארת ישראל. דרך חכמה למורנו הגר"ח קניבסקי שליט"א (הלכות בית הבחירה פרק ח' הלכה ה').

ו. תפארת ישראל. יומא א' ה', וברע"ב שם.

ז. תפארת ישראל. רמב"ם (מדות ה א). לבית אבטינס, יש שני פתחים, פתח אחד לעזרה ופתח אחד לחוץ, ולכן חציו קודש וחציו חול. בחלק הקודש מכינים את הקטורת שכל מעשיה צריכים להיות בקודש (כריתות ו. רמב"ם הלכות כלי המקדש ב ו), ובחלק החול שומרים הכהנים. המקוה שליד בית אבטינס פתוח רק לחול, ולכן הוא חול (ספר זכרון מנחם, נדפס דיהרנפורט תקל"ו, הובא דבריו בעזרת כהנים).

בענין איך נתקדש חלק הקודש שבבית אבטינס, והרי נגין ועליות לא נתקדשו. יתכן לבאר שיש מדרגות מהעזרה לבית אבטינס, ומסביב למדריות יש גג וכתלים, ולשכת בית אבטינס פתוח לגרם המדריות הזה שבעזרה, ועל ידי כן נעשה פתוח לקודש ובעין זה תירץ השפת אמת בענין המקוה שעל גבי בית הפרוה, עיין במקומו. ומצידו השני פתוח לחוץ ולכן חציו חול.

ממנו לחוץ לצד הר הבית". ומעל אכסדרה זו בנוי לשכה, ושם שומרים הכהנים.

'בית הניצוץ' נקרא כך, משום שהרבה ניצוצי חמה מנצנצים שם, ויש שם הרבה אור, מפני שפתוח מצד אחד. ולכן נקרא 'בית הניצוץ'.

ובבית המוקד. מקום שמירה שלישי של הכהנים הוא ב'בית המוקד'.

וב'בית המוקד' יש מדורה בשביל שיתחממו הכהנים, ועל שם זה נקרא 'בית המוקד'.

בנוסף לכהנים, גם הלויים שומרים בעשרים ואחד מקומות בבית המקדש.

באר התמיד

ה. רע"ב מדות א' ה'.

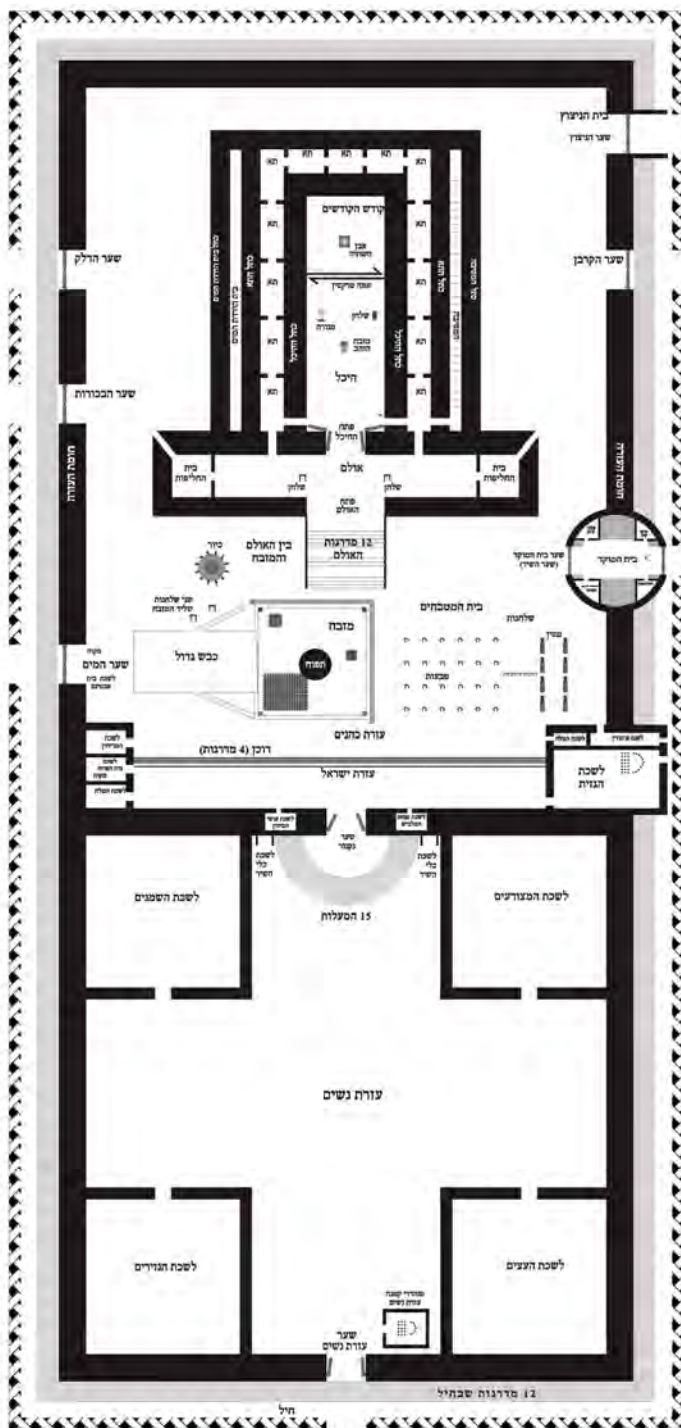
ט. רא"ש.

י. הערה: נתינת המספרים למקומות השמירה של הכהנים הוא רק להבנת הענין וע"פ סדר המשנה, ולא באנו לתת דרגת חשיבות למקום אחד יותר מהשני.

יא. תפארת ישראל.

יב. מדות א' א'.

מקומות שמירה של כהנים

מקרא:

◆ = שמירת כהנים

⊗ = שמירת לויים

בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות, בית אבטינס הוא עליה על גבי שער המים, ובית הניצוץ הוא עליה על גבי האכסדרה של שער הניצוץ.

והרובים שומרים שם, ב'בית אבטינס' וב'בית הניצוץ', שומרים כהנים ילדים לפני הבר מצווה^{יג}, ומשום שעדיין לא הגיעו לגיל שיכולים לעבוד עבודה, אזי הם שומרים, מפני שהכהנים שיכולים לעבוד לא רוצים להיות שומרים. וכן מפני שהכהנים שיכולים לעבוד איננו מניחים להם לשמור^{יד}.

בית המוקד, פּפּה, 'בית המוקד' בנוי בצורת כיפה^{טו}. ואינו עליה. והוא לשכה גדולה, ויש בו עוד ארבע לשכות קטנים בארבעה פינותיו^{טז}. ובנוי הציו בחול וחציו בקודש, ובחלק החול שבו יושנים הכהנים העושים את העבודה למחרת. וחויץ מאלו נמצאים שם גם כן כהנים הערים כל הלילה, והם שומרים שם בבית המוקד.

באר התמיד

יג. המפרש בתמיד (כה:). תוספות יום טוב (תמיד א א). מלאכת שלמה (תמיד א א). ומסתבר שלא היו ילדים קטנים שאינם ראויים לכך כלל, אלא מסתמא בערך בני י"א או י"ב שנה. ויש אומרים שבשני מקומות אלו שמרו כהנים מעל גיל בר מצווה, אך עדיין לא הגיעו לעבודה כי הם צעירים פחותים מגיל עשרים.

יד. המפרש בנמרא תמיד. בספר 'חק נתן' איתא שהמפרש בתמיד הוא ר"י בר ברוך, מבעלי התוספות.

הקשה המשנה למלך, שהרי קטנים אינם בני מצוה, ואיך מוסרים המצוה לקטנים. ותירץ הדרך חכמה (הלכות בית הבחירה ה ה בביאור הלכה) וכן כתב המנחת חינוך (מצוה שפה) שיש לומר שהמצוה אינה על השומר, אלא על הבית דין או הכהנים מוטל שידאגו שיהיה שם שומר. וגם קטן יכול לשמור, כמו שכתוב ביורה דעה (קטו א) שקטן מגיל תשע ראוי לשמור, לגבי חלב שחלבו גוי.

וכן לגבי לקרות לאור הנר בשבת, מינה החזון איש קטן לשמור.

טו. כך משמע ברע"ב.

טז. מדות א' ו'.

ובית גדול הִיָּה, בית המוקד היה בית גדול ורחב".

מִקֵּף רוֹבְדִים שֶׁל אֶבֶן, בתוך בית המוקד, סמוך לכתלים, יש שורות אבנים יוצאים מהקיר. מעל השורה התחתונה, יש עוד שורה, יותר קצרה ממנה, וכן עוד שורות, כמו מדרגות".

באר התמיד

י. משום שיש לו גג נקרא 'בית', ומשום שיש בארבע פינותיו לשכות, נקרא 'גדול'. תפארת ישראל במדות א' ח'.

בענין שיעור גדול בית המוקד: נלע"ד שארכו ורחבו לערך שלשים על שלשים אמה.

הנה לבית המוקד יש פתח אחד לעזרה ופתח אחד לחיל. עפ"י התפארת ישראל מקום בית המוקד הוא מול בין האולם ולמזבח. ואינו מול המזבח, מכיוון שבמשנה (מידות ה ב) נמנה שיעור האמות שיש מול המזבח ולא כתוב שם בית המוקד. וכן אין בית המוקד מדי רחוק לצד מערב, רק היה סמוך למקום בית המטבחים ששם מצויין הכהנים תדיר, כדי שיוכלו למהר לשם להתחמם כשיתקררו, ולמהר לחזור לעבודתם. עכת"ד (לעיל משנה ה). נמצא מקום בית המוקד מול בין האולם ולמזבח. ויתכן שנמשך מעט גם בין ההיכל לכותל העזרה.

ומכל מקום לא נראה שהאריכו את בית המוקד כנגד ההיכל, דאינו יופי הבנין שיסתיר בית המוקד את ההיכל. על כן נראה ששיעור בית המוקד ברוחב, הוא כשיעור שיש בין חומת העזרה לאולם שהוא י"ז וחצי אמה ודאורך העזרה קל"ה אמה, ואורך ההיכל שבאמצע ק' אמה. נמצא י"ז וחצי אמה רווח מכל צד. ונוסף עליו שיעור עובי חומת העזרה שהוא חמש אמה (עיין עזרת כהנים). ונוסף עליו שיעור עשר אמה של החיל. נמצא סה"כ ל"ב וחצי אמה. ועתה צריך למעט מעט כדי שישאר מקום בחיל להיכנס משם אל בית המוקד, כמו שכתוב במשנה שיש פתח מבית המוקד לחיל. וכן בעזרה לכאורה ג"כ אפשר למעט מעט כדי שלא יהיה ממש צמוד להיכל. נמצא סה"כ רוחב בית המוקד לערך שלשים אמה. ומסתמא גם האורך הוא כמו הרוחב. ובוה יבואר יפה מה שכתוב במשנה ובית גדול היה.

יח. רע"ב. תפארת ישראל.

וזה לשון הרע"ב במדות: מוקף רובדים של אבן. אצטבאות סביב של אבני גזית היו משוקעות בכותל ויוצאות מן הכותל לתוך בית המוקד לצד הקרקע, ועל גביהן אבנים אחרות קצרות מהן שיוצאות נמי מן הכותל, והיו כעין מעלות זו על זו.

וזה לשון התפארת ישראל במדות: רובדין של אבן. רצה לומר בתוך הבית המוקד היה סמוך לכותלים סביב בנין אבנים יוצאת כמין אצטבא ומדרגה סביב, ועל גבה היה שוב שורה אחרת קצרה משורה שתחתיה, וכן היה שורה על גבי שורה עד הרובד העליון כעין מדריגות, וברובד העליון היו ישנים וקני הבית אב שישמש למהר, ובאצטבאות האמצעים היו ישנים שאר הכהנים, רק למטה מהאצטבאות על רצפת בית המוקד היו ישנים הכהנים הרכים עדיין בשנים, וכדמסיק לקמן.

וְזִקְנֵי בַּיִת אָב יוֹשְׁנִים שָׁם, הַכֹּהֲנִים שִׁיעְשׂוּ אֶת הָעֲבוּדָה לְמַחֵר
בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, יוֹשְׁנִים שָׁם עַל אוֹתָם מִדְּרָגוֹת^ט.

אך, על המדרגות עצמם יושנים רק הזקנים, ואילו הכהנים
הצעירים יושנים על רצפת בית המוקד^ז.

בַּיִת אָב: כל הכהנים מתחלקים לעשרים וארבעה משמרות.
ועובדים בבית המקדש לפי הסדר, כל משמר שבוע, ויוצא שכל
משמר עובדים בבית המקדש פעם בחצי שנה. חוץ מברגלים,
שבהם עובדים כל המשמרות יחד.

כהני המשמר עצמו, מתחלקים לימות השבוע. והם הנקראים
'בית אב'. ובכל יום עובדים בבית המקדש כהני הבית אב
השייכים לאותו יום^א.

וּמִפְתָּחוֹת הָעֲזָרָה בְּיָדָם, דְּהֵיִינוּ בְּרִשׁוֹתָן. שאין אדם רשאי לקחת
את המפתחות מתחת הטבלא [המפתחות מונחות בלילה בתוך בור
בבית המוקד והבור מכוסה בטבלא^ב] אלא ברשות הזקני בית אב^ב.

וּפְרָחֵי כְּהֵנָה אִישׁ כִּסְתּוֹ בְּאַרְצָן. הכהנים הצעירים יושנים על
הארץ.

אִישׁ כִּסְתּוֹ בְּאַרְצָן. כל אחד הכסות שלו על הארץ, כי אסור לישון
על מיטות בבית המקדש, כי אין זה דרך ארץ להביא מיטות
לבית המקדש^ג, לכן הכהנים יושנים על כרים וכסתות שלהם

באר התמיד

יט. רע"ב.

כ. להלן בסמוך.

כא. רע"ב.

כב. מדות א' מ'.

כג. תפארת ישראל.

כד. נמרא תמיד כו.

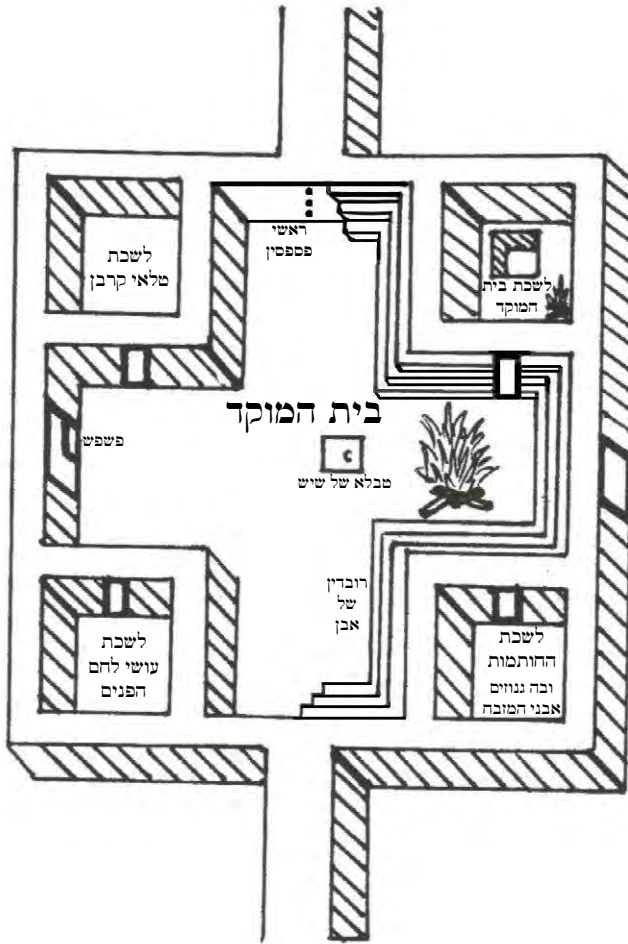
בלבד בלא מיטות. ואומרת המשנה שהכהנים הצעירים יושנים על כמותם על הארץ, ולא על הרובדים, כי על הרובדים יושנים הזקני בית אבי^י.

פְּרָחֵי קְהֵלָה: כהנים צעירים שהתחיל שער זקנם לפרוח^י.
 על המדרגה העליונה יושנים זקני בית אב, ועל המדרגות האמצעיות יושנים שאר הכהנים. ואילו הכהנים הצעירים שהתחיל זקנם לפרוח יושנים על הרצפה^י. השינה היא בחלק החול של בית המוקד.
 לא כל הכהנים יושנים, אלא חלקם ערים ושומרים, בכדי לקיים את המצוה של שמירה בבית המקדש^י.

באר התמיד

כה. רר"ש במדות.
 כו. רע"ב.
 כז. תפארת ישראל.
 כח. תפארת ישראל.

❦ בית המוקד ❦

לא היו יְשָׁנִים בְּבִגְדֵי קֹדֶשׁ, הַכֹּהֲנִים אִינָם יוֹשְׁנִים כְּשֶׁהֵם לְבוּשִׁים
 בְּבִגְדֵי כְהוֹנָה, אֶלָּא פּוֹשְׁטִין וּמְקַפְּלִין אֶת הַבְּגָדִי כְהוֹנָה, וּמְנִיחִים
 אוֹתָן תַּחַת רְאֵשֵׁיהֶן, וּמְנִיחִים אֶת הַבְּגָדִי כְהוֹנָה כְּנֶגֶד רֵאשִׁם, וְלֹא
 תַּחַת רֵאשִׁם מִמֶּשׁ, מְכִוּוֹן שֵׁשׁ בְּאַבְנֵי כְלָאִים וְאֶסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
 בָּהֶם אֵלּא בְשַׁעַת הָעֲבוּדָה^כ. וּמִתְּפָסִין בְּכִסּוֹת עֲצָמָן, וּבְלִילָה
 לּוֹבְשִׁים בְּגָדֵי חוּלָל.

אֶרְעֵ קָרִי לְאַחַד מֵהֶן, אִם אִירַע ח"ו טוֹמְאוֹת קָרִי לְאַחַד מֵהַכֹּהֲנִים
 הַיוֹשְׁנִים בְּבֵית הַמּוֹקֵד, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ בְּמִסְבָּה הַהוֹלְכֵת תַּחַת
 הַבִּירָה, יוֹצֵא הַכֶּהֵן הַזֶּה, וְהוֹלֵךְ בְּמִסִּיבָה, שֶׁהִיא מֵחִילָה^ל,
 הַהוֹלְכֵת תַּחַת בֵּית הַמּוֹקֵד. וְכֹל בֵּית הַמּוֹקֵד נִקְרָא בְּשֵׁם
 'בִּירַה'^ב, שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן בֵּית גְּדוּלָּה וְאַרְמוֹן^ג. וְהַנְּרוֹת דוֹלְקִין מִפָּאן
 וּמִפָּאן, וַיֵּשׁ נְרוֹת דוֹלְקִים מִשְׁנֵי הַצַּדָּדִים שֶׁל הַמִּסִּיבָה^ד, בְּשֶׁבִיל
 לְהַאִיר אֶת הַדֶּרֶךְ. וּמִמִּשְׁיךְ וְהוֹלֵךְ בְּמִסִּיבָה עַד שֶׁהוּא מוֹגִיעַ לְבֵית
 הַטְּבִילָה, עַד שֶׁהוּא מוֹגִיעַ לְמִקְוֵה, שֵׁשׁ שֵׁם תַּחַת בֵּית הַמּוֹקֵד.

באר התמיד

כט. גמרא. רע"ב.

ל. רע"ב.

לא. רע"ב.

לב. רע"ב. ריש לקיש ביומא ב.

כל בית המקדש נקרא 'בירה' כדכתיב (דברי הימים א' כט יט) 'ולבנות הבירה אשר הכינותי'
 (רע"ב. ריש לקיש ביומא ב.).

ויש אומרים מקום היה בהר הבית ושמו בירה (רבי יוחנן ביומא ב.). והולך במסיבה ההולכת תחת
 המקום הזה שבהר הבית.

לג. רש"י דברי הימים א' כ"ט א'.

לד. מצודת ציון דניאל ח' ב/, מצודת ציון דברי הימים א' כ"ט א'.

לה. רע"ב.

וּמְדוֹנָה הֵיְתָה שָׁם, לֵיד הַמְקוּה יֵשׁ מְדוֹרָה כְּדֵי שִׁיתַחֲמֵם בַּה הַכְּהֵן
 לְאַחַר שְׁטַבְלָיו. וּבֵית פְּסָא שְׁל כְּבוֹד, וּכְן יֵשׁ שָׁם בֵּית הַכֶּסֶּא שֶׁל
 כְּבוֹד. ¹⁰¹ וְזֶה הָיָה כְּבוֹדוֹ, מְצָאוֹ נְעוּל, יוֹדַע שְׁיֵשׁ שָׁם אָדָם. פְּתוּחָ, יוֹדַע
 שְׁאִין שָׁם אָדָם. וּכְבוֹדוֹ הוּא שֶׁאֵם מְצָא שְׁבֵית הַכֶּסֶּא נְעוּל, זֶה
 סִימָן שִׁישׁ שָׁם אָדָם. וְאֵם מְצָא אוֹתוֹ פְּתוּחַ זֶה סִימָן שֶׁאִין שָׁם
 אָדָם.¹⁰²

יֵרֵד וְטָבַל בַּמְקוּה שֶׁם¹⁰³, עָלָה, וְנִסְתַּפַּג קִינַח אֶת הַמִּים שֶׁעַל
 בְּשָׂרוֹ¹⁰⁴, וְנִתְחַמֵּם פְּנֵגֵד הַמְדוֹנָה שֶׁלִּיד הַמְקוּה¹⁰⁵.

✧ באר התמיד ✧

לו. המפרש. רע"ב.

לז. רע"ב.

לח. כתב תפארת ישראל: דאף על גב דאכתי לילה הוא, והרי כל חייבי טבילות טבילתן ביום,
 חוץ מגדה ויולדת שטבילתן בלילה (כפסחים ד"צ ע"ב), היינו בטמאים שצריכין ספירה, כגון טמא
 מת, וזב, ומצורע שכולן צריכים ספירת ז' ימים לטהרתן, וכמו כן זבה קטנה שצריכה על כל פנים
 ספירת יום נגד יום, (עי' ביבקש דעת סי' ע"ב) דבהנך אמרינן מקצת יום אחרון של טהרתן הוא ל'י
 ככולו, ורשאה מה"ט לטבול ביום אחרון של ספירת טהרתה, ואין צריך להמתין עד הערב,
 ולהכי סד"א דמה"ט תהיה נמי רשאה לטבול בלילה שקודם יום האחרון לספירת טהרתה, דהרי
 בכל דוכתא היום הולך אחר הלילה שלפניו, להכי קתני טבילתן ביום, רצה לומר משהאיר יום
 אחרון של ספירת טהרתה, ולא בליל שלפניו, והיינו מעמא מדכתיב וספרה לה שבעת ימים,
 ולא לילות, לאשמעינן דמקצת ספירה שבלילה לא מחשב ליום שלם, אבל מקצת ספירה של יום
 ממש, מחשב כיום שלם, ואין צריך להמתין מלטבול עד הערב, מה שאין כן גדה ויולדת לא
 אמרינן גבה ספירתה מקצת יום ככולו ותהיה רשאה לטבול משהאיר יום ז' שלה, דמדכתיב ז'
 ימים תהיה בגדתה, כל ז' היא טמאה, וכשטובלת קודם ששלמו, הרי זו כטובל ושרץ בידו
 ויולדת אתקש לנדה (כפסחים ד"צ ע"ב), הלכך טובלות בליל ח' או אחר כך אפילו ביום
 מדאורייתא, אבל כל הטמא טומאת מגע נבילה או שרץ, או טמא קרי כי הכא וכדומה, שאין
 צריך ספירת ימים לטהרתן, מיד כשפורשין מהטומאה רשאין לטבול.

לט. בתפארת ישראל: ונראה לי דלא דמי להא דתנינן בהן גדול (יומא פ"ג מ"ד) עלה ונסתפג
 דהתם קמ"ל הכי כדי שלא ילחלח בגדי כהונה כשילבשן קודם שיסתפג, אבל הכא ששובש בגדי
 חול, קמ"ל שיסתפג, מדהוא טבול יום ומים שעליו כשעולה מהטבילה הם שלישי לטומאה
 כרמב"ם (פ"י מאהט"ו ה"ג) ושמא יטפמף מהמים על דבר קודש כשיחזור אצל אחיו הכהנים לבית
 המוקד, להכי מסתפג.

מ. בדלעיל זמדורה היתה שם.

בֹּא חוֹזֵר וְעוֹלָה לְבֵית הַמוֹקֵד^{מא}, וְיֹשֵׁב לוֹ אֶצְלֵי אָחָיו הַכֹּהֲנִים עַד שֶׁהַשְּׁעָרִים נִפְתָּחִים, וְיֹשֵׁב בְּבֵית הַמוֹקֵד עִם אָחָיו הַכֹּהֲנִים, עַד שֶׁשְּׁעָרֵי הָעִזְרָה נִפְתָּחִים^{מב}, וְאֵז יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ כִּי הוּא טָבוֹל יוֹם וְאִסוּר לוֹ לְהִיּוֹת בְּעִזְרָה^{מג}.

משנה ב

מִי שֶׁהוּא רוֹצֵה לְתָרֵם אֶת הַמְזִבְחָה, מוֹשְׁפִים וְטוֹבֵל עַד שֶׁלֹּא יָבֹא הַמְמַנֶּה. וְכִי בְּאִיזוֹ שָׁעָה הַמְמַנֶּה בָּא. לֹא כָּל הַעֲתִים שְׁוֹת, פְּעָמִים שֶׁהוּא בָּא מִקְרִיאת הַגְּבֵר, אִם סְמוּךְ לוֹ

❧ באר התמיד ❧

מא. רע"ב. תפארת ישראל.

מב. המפרש. תפארת ישראל.

מג. בתפארת ישראל: יוצא והולך לו. מדהוא טבול יום עד שתשקע החמה, והרי טבול יום אסור בעזרה, ואף על גב שגם אחר טבילתו יושב בבית המוקד, ואפילו בהחצי שהיה בנוי בחול, עכ"פ מחנה לוי היה, והרי טבול יום אסור במחנה לוי (כיבמות ד"ז), יש לומר דמחנה לוי רק מדרבנן אסור לטבול יום, דיהושפט גזר כן, וכיון דנטמא בפנים והשערים סגורים, הקילו גביה (ועיין תוס' יבמות שם, ולתוס' הולין (ד"ב ב' ד"ה שמא יגע), וכ"כ לד"ב (כלים פ"א מ"ח), דוקא בעזרת נשים, שמורגל לכניסה ויציאה החמירו שלא יכנס שם טבול יום, אבל בשאר דוכתי רשאי כל טבול יום לכנס עד סמוך למחנה שכניה, א"כ ע"כ צ"ל, להכי כשהשער נפתח יוצא והולך, דמאחר שאסור עכ"פ לעבוד, יצא שלא יחשידוהו שמתעצל מלעבוד (כפסחים דפ"ב א)).

במפרש וז"ל: יוצא והולך לו. דהואיל ולא יעשה עבודה מה יעשה לשם, אי נמי אנב חביבותא איקרי ועביד עבודה, דומיא דהך דאמרינן בפ"ב דיומא (דף כד:): במה מפסינן רב ששת אומר בבגדי קדש דאי אמרת בבגדי הול אנב חביבותא מיקרי ועביד עבודה. יוצא והולך לו. לביתו למלאכתו דמה יעשה הואיל ולא יעבוד, ולקמן נמי אומר שבשעת השתחואה בשעת הקטורת היה ראש המעמד מעמיד את הטמאים בשער המזרח (ופליגי בה שער הניצוץ אותו הבנין היה בנוי הבנין) ופליגי בה אמוראי בפסחים (דף פב:): חד אומר כדי (לפוש) (צ"ל: לבייש (שיטה מקובצת)) שכניסת כל העם דרך שם שנכנסים לשם להשתחוות כדלקמן ויודעים שמפני המומאה הם חדלים ליכנס שם ואלו הטמאים יזהרו לבלתי לטמאות עוד וחד אמר משום חשד שלא יחשידום שמפני מלאכתם הם חדלים ליכנס שם לעבוד עבודה ומעמידים אותם שם כדי שיראו אותם בני אדם ויודעים שמחמת טומאה הם חדלים ולא יאמרו מחמת מלאכה הוא דאם היו שבים לביתם יאמרו העולם מפני ביטול מלאכתם הם שבים.

מִלְפָּנָיו אוּ מִלְּאַחֲרָיו. הַמְּמֹנֶה בָּא וְדוֹפֵק עֲלֵיהֶם, וְהֵם פְּתָחוּ לוֹ. אָמַר לָהֶן, מִי שְׁטָבֵל יָבֵא וְיָפִים. הַפִּיסוּ, זָכָה מִי שְׁזָכָה:

ידו מי שֶׁהוּא רוֹצֵה לְתַרֵּם אֶת הַמְּמֹנֶה, כֵּהֵן שְׂרוּצָה לְקִיִּים אֶת מִצְוֹת 'תְּרוּמַת הַדְּשָׁן'^{מ"ד}, מְשַׁפֵּים וְטוֹבֵל עַד שֶׁלֹּא יָבֵא הַמְּמֹנֶה, מִשְׁכִּים מוֹקֵדִים וְטוֹבֵל לִפְנֵי שִׁבּוּא הַמְּמוֹנָה, כִּי אֲסוּר לְהִיכַנֵּם לְעִזְרָה אֲפִילוּ טַהוּר עַד שִׁטְבוּלָמָה.^{מ"ה}

הַמְּמֹנֶה: הוּא הַמְּמוֹנָה עַל הַפִּיּוּסוֹת, וְהוּא הַסַּגְּנָי^{מ"ו}, וְנִקְרָא 'מִתְתִּיא בֶן שְׂמוּאֵל'^{מ"ז}.

שׂוֹאֵל הַתְּנָא: וְכִי בְּאִיזוֹ שְׁעָה הַמְּמֹנֶה בָּא, בְּאִיזָה שְׁעָה הַמְּמוֹנָה בָּא לְבֵית הַמוֹקֵד, וְכֵן יָדַע הַכֵּהֵן מִתִּי צָרִיךְ לְהִשְׁכִּים וּלְטַבּוּלָמָה.^{מ"ח}

וְעוֹנָה הַתְּנָא, אֲנִכִּי אֲפָרֵשׁ לָךְ מִתִּי הַמְּמוֹנָה בְּאִיזָה שְׁעָה: לֹא כָּל הַשְּׁעָתִים שְׁוֹת, לֹא כָּל הַזְּמַנִּים שְׁוִוִים, פְּעָמִים שְׁהוּא בָּא מִקְרִיאַת הַגָּבֵר, לְפַעְמִים הַמְּמוֹנָה בָּא מִקְרִיאַת הַגָּבֵר, אוּ סַמּוֹךְ לוֹ מִלְּפָּנָיו אוּ מִלְּאַחֲרָיו, אוּ סַמּוֹךְ לְקִרְיַת הַגָּבֵר, לִפְנֵי כֵן אוּ אַחֲרֵי כֵן. וּמִפְּנֵי

באר התמיד

מד. רע"ב. תפארת ישראל.

מה. המפרש. תפארת ישראל.

מו. תפארת ישראל ביומא ג' א'. ומקורו בסנהדרין י"ט. וסוטה מ"ב. וז"ל הרמב"ם (הלכות כלי המקדש ד סז): ממנין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה למלך, והוא הנקרא סגן. והוא הנקרא ממונה. ויהיה עומד לימין כהן גדול תמיד וזה כבוד הוא לו וכל הכהנים מתחת יד הסגן. ע"כ. אבל לא בכל מקום שכתוב 'ממונה' הכוונה לסגן.

מו. שקלים ה' א'.

מה. תפארת ישראל.

מט. המפרש.

שאינן זמן קבוע, לכן כהן שרוצה לעשות את 'תרומת הדשן' צריך להשכים ולטבול כמה שיותר מוקדם.^נ

קריאת הנָּבִיא: שני פירושים מהו 'קריאת הגבר': א. קריאת התרנגול. ב. כהן^{נא} הנקרא 'גביני כרוז'^{נב} מכריז בכל יום לפני שער בית המוקד הסגור^{נג} 'עמדו כהנים לעבודתכם, ולוים לדוכנכם, וישראל למעמדכם'. ושומעים את קולו היטב למרחק שלש פרסאות^{נד}, ובקול יותר חלש שומעים עד יריחו^{נה}. וזה היה סמוך לעלות השחר^{נו}.

הַמְּמֹנָה בָּא לְבֵית הַמוֹקֵד וְדוֹפֵק עַל־יָדָם מִבְּחוּץ, בַּקְלוֹת וּבִרְפוּיָן,^{נז} וְהֵם פָּתְחוּ לוֹ אֶת דַּלַּת בֵּית הַמוֹקֵד הַחִיצוֹנִי^{נח}.

אָמַר לָהֶן הַמְּמוֹנָה: מִי שֶׁטָּבַל יָבֵא וְיִפִּיס, מִי שֶׁטָּבַל כִּבְר יָבוֹא לְהַטִּיל גּוֹרֵל מִי יֵתְרוֹם אֶת הַמְּזֻבָּח.

^{נח} ועושים את הפים הזה בחצי הקודש של בית המוקד^{נז}, כי צריך לעשות את הפים בקודש בעזרה, כדכתיב 'בבית אלהים נהלך ברגש'.

❧ באר התמיד ❧

נ. תפארת ישראל.

נא. רע"ב תמיד ג' ח'.

נב. פירש רש"י: גביני המכריז (יומא כ:).

נג. תפארת ישראל תמיד ג' ח'.

נד. יומא כ:

נה. עפ"י תפארת ישראל תמיד ג' ח'.

נו. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

נז. רמב"ם. תפארת ישראל.

נח. עפ"י תפארת ישראל.

נט. המפרש. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

ס. תהילים נ"ה ט"ו.

את שאר הפייסות עושים בחצי הקודש של לשכת הגזית, ורק פים זה הראשון עושים בחצי הקודש של בית המוקד^{סא}. בפים עומדים הכהנים בעיגול^{סב}.

הפִּיסוֹ, עֲשׂוּ אֶת הַפִּיסִים, זָכָה מִי שְׁזָכָה, וּמִי שִׁזְכָּה זָכָה.

משנה ג

באר התמיד

סא. המפרש. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

וז"ל המפרש: ואף על גב דשאר פייסות היו בלשכת הגזית כדמפרש ביומא (דף כה). התם היינו מעמא מפני שאותם כהנים שהיו בעזרה היו קרובים ללשכת הגזית כיון דלשכת הגזית מקרבתו להתם הוי מפייסי אבל הכא כיון דהוו בבית המוקד שעדיין לא ירדו לעזרה ואיכא נמי בבית המוקד מקום מקודש הוו מפייסי התם ובעזרה א"א לפייס דאין נכון לעמוד בעזרה בלא מצנפת כדאמר לקמן הממונה בא ונוטל מצנפת של א' ויודעין כולם שממנו פייס מתחיל א"נ משום דהוי קיימי בכוליאיר מסובב אי אפשר דהוו אהוריהם לבית ולקמן לאחר שפייס את סדר תרומת הדשן והגיע זמן עבודת יום שחיטה קתני וירדו להם ללשכת הגזית ומעמא כאשר פירשתי שאותו מקום קרוב להם יותר להפייס. ע"כ.

וז"ל התפארת ישראל: יבוא ויפייס. יבוא להטיל גורל, מי יתרום המזבח, ואמר יבוא ויפייס, מדהיו ישנים בחצי בית המוקד הבנוי בחול, לפיכך אמר שיבואו לחצי האחר הבנוי בקודש, דצריכיבם להטיל גורל במקום הקודש (כיומא דכ"ה א'), והא דלא הטילו גם גורל זה בלשכת הגזית כשאר הגורלות, ה"ט, דבשאר הגורלות היו הכהנים עוסקים סביב למזבח במזרח העזרה, וקרובים לגזית שגם כן במזרח העזרה, מה שאין כן הכא היו הכל כנוסים בבית המוקד שבמערב עזרה, וטריחא מלתא ללכת לגזית. עוד נראה לי, דבשאר פייסות היה צריך שיהיה זקן מהסנהדרין יושב אצל הפייס (כיומא דכ"ה א'), כדי לשפוט על כל דבר שיארע בהפייס, להכי פייסו בגזית, מה שאין כן בתרומת הדשן, פייסו בלילה, ועדיין לא היו הסנהדרין בגזית, שלא ישבו שם רק מעת שסמוך להקרבת תמיד השחר עד שהקריבו תמיד הערבים (כסנהדרין דפ"ה ב'), וסנהדרין קמנה ישבו מאחר תפלת השחר עד תחלת שעה ו' ביום (כשבת ד"י) וע"י רמב"ם פ"ג מסנהדרין, מיהו לרמב"ם (פ"ו מתמידין) גם פייס זה היה בגזית. ע"כ.

סב. יומא כ"ה. ז"ל המאירי (יומא כה). בענין סדר עשיית הפייסות: כשהיו הכהנים של בית אב מתכנסים לפייס, היו מתקבצים בחציה של קדש שהיה בצד מזרחה של לשכה, ועומדין שם כמין כולויר, והוא תכשיט עגול, ור"ל שהיו עומדים בהיקף עיגול, וזקן מזקני הסנהדרין יושב בחציה של חול לצד מערבה של לשכה, ואותו זקן מחשב בעצמו סך השבון אחד, אלא שהוא אינו יודע מהיכן יתחיל המנין, והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהם ומחזירה, והכל מכירין שממנו מתחיל החשבון, ואח"כ הזקן מודיעם המנין, והממונה מקיף ומונה האצבעות, ואותו שכלה בו המנין זכה.

נָטַל אֶת הַמִּפְתָּח וּפָתַח אֶת הַפֶּשֶׁשׁ, וְנִכְנַס מִבֵּית הַמוֹקֵד לְעִזְרָה, וְנִכְנַסוּ אַחֲרָיו וְשֵׁתַי אֲבוֹקוֹת שֶׁל אֹר בִּידָם. וְנִחְלְקוּ לְשֵׁתַי כְּתוּת, אֵלּוּ הוֹלְכִים בְּאַכְסֻדְרָא דְרֶדֶךְ הַמְזֻרָה, וְאֵלּוּ הוֹלְכִים בְּאַכְסֻדְרָא דְרֶדֶךְ הַמְעָרָב. הָיָה בּוֹדֵקִין וְהוֹלְכִין עַד שְׁמוֹנֵי עֵין לְמָקוֹם בֵּית עוֹשֵׂי חֲבָתִים. הִגִּיעוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ, אָמְרוּ שָׁלוֹם, הִכַּל שָׁלוֹם. הֵעֲמִידוּ עוֹשֵׂי חֲבָתִים לַעֲשׂוֹת חֲבָתִים:

לבית המוקד יש שני שערים גדולים, שער אחד פתוח לחוץ אל החיל, ושער אחד פתוח אל העזרה. בשער הגדול שפתוח לעזרה, יש בתוכו שער קטן והוא הנקרא 'פּשפּש'.

נָטַל אֶת הַמִּפְתָּח, לָקַח אֶת הַמִּפְתָּח^ט, וּפָתַח אֶת הַפֶּשֶׁשׁ, וּפָתַח אֶת הַפֶּתַח הַקָּטָן שֵׁשׁ בְּתוֹךְ הַשַּׁעַר הַגְּדוֹל^ט, וְנִכְנַס דֶּרֶךְ הַפֶּתַח

באר התמיד

סג. מתוך מדות פרק א' משנה ז'.

סד. כתב המפרש וז"ל: נטל את המפתח. מתחת הטבלא של שיש. ולא היה פותח שערי עזרה עד שיעלה עמוד השחר, אלא נוטל את המפתח ופותח את הפשפש פתח קטן שהיה בשער. הך סתמא ר' יהודה דמדות דאמר פתח קטן היה לו שבו נכנסין לבלוש את העזרה. ע"כ.

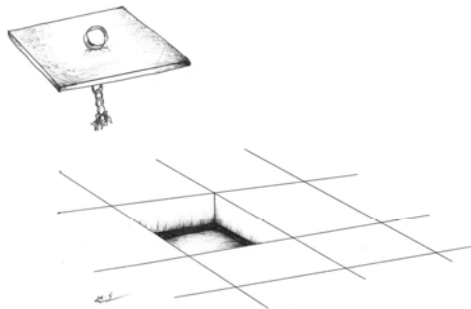
והיינו שלקח את המפתח מתחת הטבלא של שיש ששם היו המפתחות, ככתוב במדות (א ט): ומקום היה שם אמה על אמה, ומבלא של שיש ומבעת היתה קבועה בה, ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה. הגיע זמן הנעילה, הנביה את הטבלא בבעת ונטל את המפתחות מן השלשלת, ונעל הכהן מבפנים, וכן לוי ישן לו מבחוץ. גמר מלנעול, החזיר את המפתחות לשלשלת ואת הטבלא למקומה, נתן כסותו עליה, ישן לו.

והרי ציור:

הקטן מביית המוקד לעזרה^ס. ונכנסו אחריו, ונכנסו אחריו כל שאר הכהנים שכבר טבלו ולבשו בגדי כהונה^ס, ושתי אבוקות של אור בידם כדי להאיר^ס. אך בשבת, היו עומדים מערב שבת נרות דלוקות סביב^ס.

בעזרה יש 'אכסדרא'. ועשוי כך: סמוך לכתלי העזרה מבפנים, קצת מרוחק מהכותל יש עמודי אבן, ומהעמודים עד כתלי העזרה יש קירוי מאבן על גביהם^ע. בשאר העזרה אין תקרה. מעל מקום המזבח אין תקרה^ע.

באר התמיד

סח. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

סו. את השער הגדול פותחים רק יותר מאוחר, יחד עם שאר שערי העזרה (תפארת ישראל).
סז. תפארת ישראל.

סח. מכיוון שזה עדיין מוקדם מאוד בבוקר, לפני שעלה השמש. וכמו שכתוב לעיל (משנה ב): וְכִי בָּאִיזוֹ שְׁעָה הִמָּנְהָ בָּא. לֹא כָּל הַעֲתִים שְׁוֹת, פְּעָמִים שְׁהוּא בָּא מִקְרִיאת הַגָּבֵר, אוֹ סְמוּךְ לוֹ מִלְּפָנָיו אוֹ מִלְּאַחֲרָיו. ע"כ.

סט. רמב"ם הלכות בית הבחירה ח' י"ב. תפארת ישראל.
וז"ל הרמב"ם (שם): כסדר הזה עושין בכל לילה ולילה, חוץ מלילי שבת שאין בידם אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת. ע"כ.

ע. בגמרא כאן. רע"ב.

עא. רע"ב.

וְנַחֲלָקוּ לְשֵׁתֵי כֶּתוֹת, הַכֹּהֲנִים שֶׁנִּכְנְסוּ לְעִזְרָה הַתַּחֲלָקוּ לְשֵׁתֵי קְבוּצוֹת. אֵלּוּ הוֹלְכִים בְּאַכְסֵדְרָא דְרֵךְ הַמְּזֻרָה, קְבוּצָה אַחַת הוֹלְכִים בְּאַכְסֵדְרָא לְכַוּוֹן מְזֻרָה, וְאֵלּוּ הוֹלְכִים בְּאַכְסֵדְרָא דְרֵךְ הַמְּעָרָב, וְקְבוּצָה אַחַת הוֹלְכִים בְּאַכְסֵדְרָא לְכַוּוֹן מְעָרָב.

הָיוּ בּוֹדְקִין וְהוֹלְכִין, הָיוּ הוֹלְכִים וְבוֹדְקִים אִם כָּל הַכֵּלִים בְּמִקּוֹמָם, עַד שֶׁמִּגִּיעִין לְמִקּוֹם בֵּית עוֹשֵׂי הַבְּתִים, עַד שֶׁמִּגִּיעִים שְׁנֵי הַקְּבוּצוֹת לְבֵית עוֹשֵׂי הַבְּתִין שֶׁזוֹה לְשֹׁכֵה מִדְּרוֹם לְשַׁעַר נִקְנֹרֵעַ.^{עב}

הִגִּיעוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ, כְּאִשֶּׁר הִגִּיעוּ שְׁנֵי הַקְּבוּצוֹת לְבֵית עוֹשֵׂי הַבְּתִין. אָמְרוּ, כָּל כֵּת שֶׁאֵלֶּה לְכַת הַשְּׁנִיָּה: שְׁלוֹם, כְּלוּמַר, הֵאֵם לֹא חָסַר כָּלוּם מִכֵּלֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְעוֹנִים הַכֵּת הָאַחֲרָת: הַפֶּל שְׁלוֹם, הַכֵּל שְׁלוֹם כְּרָאוּי וְעוֹמֵד עַל מִקּוּמוֹ.^{עג}

אַחַר כֵּן: הֶעֱמִידוּ עוֹשֵׂי הַבְּתִים, הֶעֱמִידוּ אֶת אֵלּוּ שְׁעוֹשִׂים אֶת הַחֲבִיתִין, לַעֲשׂוֹת הַבְּתִים, לְהַכִּין אֶת הַחֲבִיתִין, דִּהְיִינוּ לְחֵמֶם מִיַּם רוֹתְחִים לְכַצֵּק שֶׁל הַחֲבִיתִין.^{עד}

באר התמיד

עב. תפארת ישראל.

עג. תפארת ישראל.

עד. בנמרא כאן. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

סדר עשיית מנחת חביתין ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ג): א. מצות עשה לעשות כל מנחה כמצותה האמורה בתורה.

ב. וכיצד עשיית חביתין כהן גדול. מביא עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש שאע"פ שהיא קריבה חציין אינה מתקדשת לחציין. ומביא עמה שלשת לוגין שמן שנאמר (ויקרא ו יד) 'בשמן תעשה' להוסיף לה שמן כנסכי הכבש. וכולל הסולת בשמן וחולטה ברותחין. ולש מכל חצי עשרון שש חלות. נמצאו שתיים עשרה חלות.

ג. ואחת אחת היו נעשות וכיצד עושה מחלק השלשה לוגין ברביעית שבמקדש. רביעית לכל חלה. ואופה החלה מעט ואחר כך קולה אותה על המחבת בשאר רביעית השמן שלה. ואינו מבשלה הרבה שנאמר (ויקרא ו יד) 'תופיני' בין בשל ונא.

ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באומד. כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב ולוקח החציים וכופל כל אחד מהן לשנים ופותת עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים. ומקריב החציין

בית עושי חֶבְתִּין: לשכה זו היא בצד דרום של שער ניקנור, שזה

באר התמיד

עם חצי קומץ לבונה בבוקר והחצי הנשאר עם חצי קומץ לבונה בערב. ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה אלא מקריבה כולה כאחת עם קומץ לבונה ושתייהן כליל לאשים. ע"כ.

ובהלכות תמידין ומוספין (ג יח-כב) וז"ל: יח. חביתי כהן גדול מצות עשה להקריבן בכל יום מחצה בבקר עם תמיד של שחר ומחצה בין הערבים עם תמיד של בין הערבים. ולישתן ואפייתן דוחין את השבת ואת הטומאה ככל קרבן שקבוע לו זמן שנאמר (ויקרא ו יד) 'תופיני' שתהא נאה ולא תאפה מבערב. ועוד אם תאפה מבערב תפסל בלינה שהמרחשת מכלי הקדש היא כמו שביארנו.

יט. טחינת סולתן והרקדן בחוץ ואינן דוחין את השבת.

כ. כהן שהקריב מחצה בשחרית ומת או נטמא או נולד לו מום ומינו כהן אחר תחתיו לא יביא חצי עשרון מביתו ולא חצי עשרון של ראשון. אלא מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה ומחצה אבד.

כא. נמצאו שני הצאים קריבין ושני הצאין אובדין ואלו שני הצאין האובדים מניחין אותן עד שתעובר צורתן ויוצאין לבית השריפה. וכן אם אבד או נטמא החצי של בין הערבים. והיכן שורפין אותן בעזרה.

כב. מת כהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצי העשרון ולא מינו כהן אחר מביאין היורשין עשרון שלם עבור כפרתו ועושיין אותו חביתין ושלמה היתה קריבה. מת כהן גדול קודם שיקריבו בבקר ולא מינו כהן אחר מקריבין אותו עשרון שלם בבקר ועשרון שלם בין הערבים ואין כופלין שמנה ולבונתה אף על פי שנכפלה הסלת. אלא מפרישין להם שלשה לוגי שמן וקומץ לבונה. לוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בקר ולוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בין הערבים. ע"כ.

סדר עשיית החביתין מהיעב"ץ, בסידורו (באמצע סדר עבודת תמיד השחר) וז"ל: מנחת חביתין היא מנחת כהן גדול שמקריב אותה כל יום, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב. וזה מעשה החביתין, לוקח עשרון סולת וחוצהו במידת חצי עשרון שבמקדש, ולוקח שלשה לוגין שמן, שהם י"ב רביעיות ל"ב חלות, רביעית לכל חלה, ובולל הסולת עם השמן ומשאר ממנו מעט. אחר כך חולט את הסולת ברותחין ולש מכל חצי עשרון שש חלות, ואחת אחת היו נעשות. ואופה החלה מעט, אחר כך קולה את כל הי"ב במחבת, בשאר השמן הנשאר מן הרביעית. ואינו מבשל אותה הרבה, שנאמר, 'תופיני' אפוי נא. ומקריב חצי קומץ לבונה עם מחציתה בבוקר, וחצי קומץ עם מחציתה בין הערבים. וכל השני הצאין כליל לאשים. ע"כ.

הערה מהיעב"ץ: לדעת הר"מ ז"ל היה חולק כל חלה לשתים, ושתים לארבע. ולדעת הר"א ז"ל לא היה חולק כלל (עיין בחיזוק בדרך הבית), אלא שש מקריב בבוקר ושש בין הערבים. ע"כ.

בתפארת ישראל (יומא ב ג) וז"ל: (החביתין) הן י"ב חלות שנעשית מעשרון סולת וג' לוגי שמן וחולטן ברותחין ולש ואופה אותן, ומקריב ו' חלות בבוקר פתות פתים, עם חצי קומץ לבונה, ו' חלות האחרות פתות עם קומץ לבונה בערב, ולרמב"ם מקריב י"ב חצי חלות פתות בבוקר, וי"ב חצי חלות פתות בערב, ומשל כהן גדול היו קריבין, ומדהיו נאפות בשמן במחבת, להכי קרוין חביתין.

משמאל הנכנס בשער ניקנור^{ע"ה}. וה' בלשכה זו לשים ואופים את
ה'חביתין' שהיא המנחה של הכהן גדול שמקריבים בכל יום,
מחציתה בבוקר ומחציתה בערב^{ע"י}.

באר התמיד

עה. תיו"ט בסימני הציור. עזרת כהנים. תפארת ישראל.
עו. רע"ב. תפארת ישראל.

משנה ד

מי שזכה לתרם את המזבחה, הוא יתרם את המזבחה, והם
 אומרים לו, הזהר שמא תגע בפלי, עד שתקדש ידיך
 ורגליו מן הפיור, והרי המחטה נתונה במקצוע בין הכבש
 למזבחה, במערבו של כבש. אין אדם נכנס עמו, ולא נר
 בידו, אלא מהלך לאור המערכה. לא היו רואין אותו ולא
 שומעין את קולו, עד ששומעין קול העץ שעשה בן קטין
 מוכני לפיור, והן אומרים הגיע עת. קדש ידיו ורגליו מן
 הפיור, נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבחה, ופנה את
 הגחלים הילך והילך, חתה מן המאכלות הפנימיות, וירד.
 הגיע לרצפה, הפך פניו לצפון, הלך למזרחו של כבש
 פעשר אמות. צבר את הגחלים על גבי הרצפה רחוק מן
 הכבש שלשה טפחים, מקום שנותנין מראות העוף ודשון
 מזבחה הפנימי והמנורה:

מי שזכה בפים לתרם את המזבחה, לקיים את מצוות תרומת הדשן
 מהמזבחה. הוא יתרם את המזבחה, הוא יקיים את זה"י.

באר התמיד

עז. לתרומת הדשן לובש בגדי כהונה מיוחדים, שהם פחותים מבגדי כהונה שעושים בהם את
 שאר העבודות. ז"ל הרמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ב י-ז): י. הרמת הדשן מעל המזבחה בכל יום
 מצות עשה שנאמר (ויקרא ו ג) 'והרים את הדשן. והיא עבודה מעבודות כהונה. ובגדי כהונה
 שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות שנאמר (ויקרא ו ד)
 'ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן'. אינו אומר אחרים שיהיו בגדי חול אלא
 שיהיו פחותין מן הראשונים. לפי שאינו דרך ארץ שימוגז כוס לרבו בבגדים שבישל בהם קדרה
 לרבו.

וכיצד הוא סדר קיום מצוה זו^{יא}. הם אחיו הכהנים אומרים לו: הִזְהַר שְׁמָא תִּגַע בְּפָלִי, עַד שֶׁתִּקְדַּשׁ יְדֶיךָ וְרַגְלֶיךָ מִן הַפִּיּוֹר. הכהנים אומרים לו: היזהר שלא תיגע במחתה, לפני קידוש ידים ורגלים מן הכיור. מפני שאסור ליקרב אל המזבח ולא לשום עבודה לפני קידוש ידים ורגלים^{יב}.

[1] ואף על פי שהכהן יודע את זה, צריך להזהירו מפני שהוא הולך יחידי ושמא ישכח ויגע. ומתוך שמוזהרים אותו הוא יזהר^{יג}. ואומרים לו גם^{יד}: וְהָרִי הַמִּחְתָּה נְתוּנָה בְּמִקְצוֹעַ בֵּין הַכֶּבֶשׂ לְמִזְבֵּחַ, בְּמַעְרְבוֹ שֶׁל כֶּבֶשׂ, הַמִּחְתָּה נִמְצָאת בְּזוּיַת שְׁבִין כּוֹתֵל מֵעֵרֵב שֶׁל כֶּבֶשׂ לְבִין כּוֹתֵל דְּרוּמֵי שֶׁל מִזְבֵּחַ, שֵׁם מוֹנַחַת הַמִּחְתָּה בְּאַלְכֶסוֹן^{יז}.

באר התמיד

יא. אימתי תורמין הדשן בכל יום. משיעלה עמוד השחר. וברגלים מתחלת שליש אמצעי של לילה. וביום הכפורים מחצות הלילה.

יב. כיצד תורמין. מי שזכה לתרום טובל ולובש בגדי הרמה. ומקדש ידיו ורגליו ואומרים לו הִזְהַר שְׁמָא תִּגַע בְּכַלִּי עַד שֶׁתִּקְדַּשׁ יְדֶיךָ וְרַגְלֶיךָ. ואחר כך לוקח המחתה ושל כסף היתה. והיא היתה נתונה במקצוע בין כבש למזבח במערבו של כבש. ונוטל את המחתה ועולה לראש המזבח ומפנה את הגחלים אילך ואילך והותה מן הגחלים שנתאכלו בלב האש ויורד למטה לארץ. והופך פניו לצפון ומהלך בארץ למזרח הכבש כמו עשר אמות כלפי הצפון. וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים. במקום שנותנים מוראת העוף ודשון המזבח הפנימי והמנורה. והתיה זו שחותה במחתה ומוריד לרצפה אצל המזבח היא המצוה של כל יום.

עח. המפרש.

עט. רע"ב.

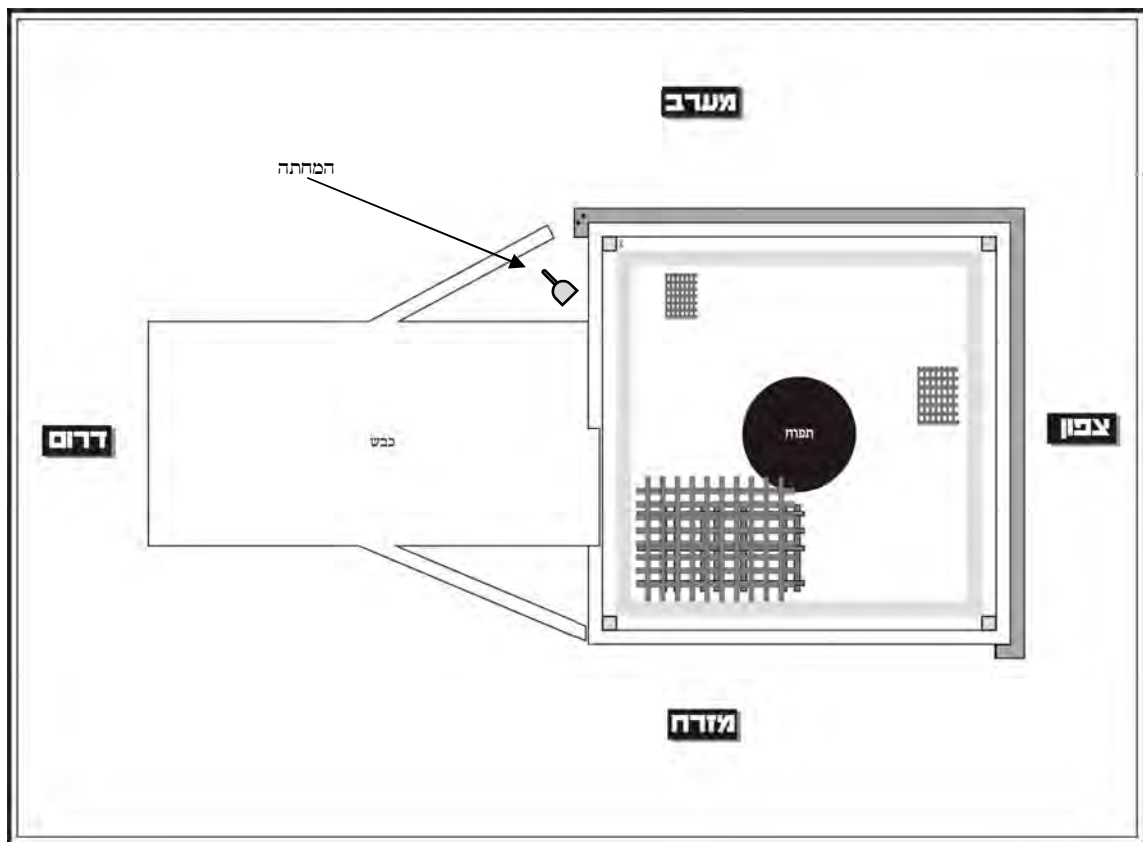
פ. המפרש. תפארת ישראל.

פא. המפרש. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

פב. המפרש. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

אומרים לו את מקום המחטה, כי יתכן שעדיין לא עשה עבודה מעולם, ולכן אינו יודע היכן מקום המחטה^{פג}.

✧ מקום המחטה ✧

אִין אָדָם נִכְנָס עִמּוֹ, אַף אַחַד לֹא נִכְנָס אִיתּוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִסוּר לְהִיכָנֵס
 בֵּין הָאוּלָם וּלְמִזְבֵּחַ שְׁלֹא לְצוּרֶךְ עֲבוּדָה^ב, וְלֹא גַר בְּיָדוֹ, וְאִינוּ
 מִחֻזֵּיק גַּר בִּידוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוֹלֵךְ יַחֲדֵיכֶם^ג, אֶלָּא מִהַלֵּךְ לְאוֹר הַמַּעֲרָכָה,
 אֵלֹא יֵשׁ לוֹ אוֹר מִהַמַּעֲרָכָה שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ.

לֹא הָיוּ רוֹאִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם עוֹמְדִים בְּצַד מִזְרַח הָעֶזְרָה
 וְהַמִּזְבֵּחַ, וְהַתּוֹרֵם מִקֹּדֶשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִהַכִּיּוֹר שֶׁבַמַּעֲרַב הַכֹּבֵשׁ,
 נִמְצָא שְׂגוּבָה הַכֹּבֵשׁ מִפְּסִיק בִּינֵיהֶם וְאִינֶם רוֹאִים אוֹתוֹ^ד, וְלֹא
 שׁוֹמְעִין אֶת קוֹלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוֹלֵךְ בְּצַנִּיעוֹת כִּי עֲדִיין לֹא קִידֵשׁ יָדָיו
 וְרַגְלָיו^ה, עַד שֶׁשׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֶן קַטִּין מוֹכְנֵי לְכִיּוֹר, עַד
 שֶׁשׁוֹמְעִין אֶת קוֹל הַגִּלְגַּל מֵעֵץ הַנִּקְרָא 'מוֹכְנֵי', שֶׁמַּעֲלָה בַּגִּלְגַּל
 אֶת הַכִּיּוֹר מִהַכּוֹר.

מוֹכְנֵי: כָּל מַיִם שֶׁנִּמְצָאִים בְּכָלִי שֶׁרֶת בַּלַּיְלָה, הַמַּיִם נִפְסָלִים.
 בְּאִמְצַע יָמֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי, הָיָה כַּהֵן גָּדוֹל שֶׁשְּׁמוֹ 'בֶּן קַטִּין',
 וְהוּא עָשָׂה 'מוֹכְנֵי' עֲבוּר הַכִּיּוֹר, שֶׁהוּא גִלְגַּל מֵעֵץ, שֶׁעַל יָדוֹ
 מִשְׁקָעִים אֶת הַכִּיּוֹר בְּכָל לַיְלָה לְכוּר מַיִם הַנִּקְרָא 'כוּר הַגָּדוֹל'^ו,
 שֶׁנִּמְצָא שֵׁם לַיֵּד מִקוֹם הַכִּיּוֹר^ז. וּבִזְהַר הַמַּיִם מִחֻבְרִים לְקַרְקַע
 וְאִינֶם נִפְסָלִים בַּלַּיְלָה^ח.

✧ באר התמיד ✧

פד. המפרש. תפארת ישראל.

פה. המפרש.

פז. המפרש. תפארת ישראל.

פח. תפארת ישראל.

פח. רבינו אליעזר בר נתן הראב"ן בסימן כ"ה. רבינו יהונתן עירובין ל"ה. תוספות יום טוב עירובין י"ד.

פט. תוספות יום טוב בסימני הציור. וכן משמע בתפארת ישראל בסימני הציור.

צ. יומא ל"ז. וברש"י. זבחים כ'. וברש"י. המפרש כאן. תפארת ישראל כאן.

כשמעלים את הכיור מהבור על ידי המוכני, שומעים את קול המוכני עד יריחו^{צא}.

והן אומרים 'הגיע עת', וכששאר הכהנים שומעין את קול המוכני, הם אומרים 'הגיע עת', דהיינו שהגיע הזמן להכין עצמינו לעבודה, כי מיד אחר שהוא יתרום את הדשן, יקדשו הם את ידיהם ורגליהם, ויסלקו את הדשן מהמזבח לתפוח^{צב}.

קדש ידיו ורגליו מן הפיור, הכהן שיתרום את המזבח, מקדש ידיו ורגליו מן הכיור.

יח לפני העבודה חייב כל כהן לקדש ידיו ורגליו מן הכיור^{צג}.

באר התמיד

אך לשיטת הרמב"ם ה'מוכני' הוא כלי שנמצא מעל הכיור ואו שהוא כלי עגול כגלגל סביבות הכיור (דרך חכמה הלכות בית הבחירה ד יח), והכלי הזה הוא חול ואינו כלי שרת, ובו נמצאים המים. ומפני שהכלי הזה אינו קדוש, המים שנמצאים בו אינם נפסלים בלינה. וכשרוצה כהן לקדש ידיו ורגליו מן הכיור, הוא פותח את הפתח שבין הכלי שמעל הכיור הנקרא 'מוכני' אל הכיור עצמו, ונכנס מים לכיור כפי הצורך ראשון ראשון, ואז הוא מקדש ידיו ורגליו מהכיור במים שנכנסו לשם (פירוש המשניות להרמב"ם תמיד א ד. פירוש המשניות להרמב"ם יומא ג יא. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג יח).

ולפי מה שכתב הרמב"ם (הלכות ביאת המקדש ה יג) וז"ל: כמה מים צריכין להיות בכיור, אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים. ע"כ. צריך לומר שבכל פעם מכניסים לכיור מים כדי שיעור שיהיה שם מים עבור ד' כהנים. ואז מקדשים. אבל אין מכניסים יותר מזה, כדי שלא יפסל בלינה.

והנה שיטת הרמב"ם זו נתבארה בג' מקומות (פירוש המשניות להרמב"ם תמיד א ד. פירוש המשניות להרמב"ם יומא ג יא. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג יח). אבל במקום אחד (הלכות ביאת המקדש ה יד) כתב הרמב"ם כפי שיטת רש"י, שכדי שלא יפסלו המים בלינה משקעין את הכיור בתוך מי מקוה או מעין, ובבוקר מעלים אותו. ולכאורה יוקשה מהי שיטת הרמב"ם. ומתריץ בדרך חכמה (הלכות בית הבחירה ד יח) ששיטת הרמב"ם היא ששניהם נכונים, ואם לא השתמשו במוכני למעלה צריך להשתמש במוכני למטה. ועי"ש.

צא. תמיד ג' ח'.

צב. תפארת ישראל.

צג. שמות ל' י"ט-כ"א.

אופן קידוש ידים ורגליים: מניח שני ידיו על שני רגליו, בבת אחת, מעומד, ומתכופף ומקדש^ד.

^{טו} מקום הכיור הוא בין האולם והמזבח, ואינו עומד ממש בין האולם והמזבח, אלא הוא משוך לצד דרום כנגד המקום שבין האולם והמזבח^ה.

הכיור צורתו כמו סיר גדול^ו, ויש לו בסיס שעליו יושב הכיור, וצורתו כמו סיר הפוך^ז, והוא 'כנו'^ח. הכיור וכנו עשויים מנחושת^ט.

באר התמיד

צד. זבחים י"ט: רמב"ם הלכות ביאת המקדש ה' ט"ז.

צה. תפארת ישראל. כתוב (שמות ל יח): וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרִחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם. וכתב רש"י וז"ל: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעה, ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד (שמות מ כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעה כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים (נט). ע"כ.

צו. רש"י שמות ל' י"ח.

צז. פירוש שני בתוס' זבחים כ"ב. וז"ל התוס': משמע שיש לו תוך, ועשוי כמין תיבה פרוצה למעלה והכיור יושב עליו. ורבינו פירש כעין יורה כפויה על פיה ונפתחו שוליה. ע"כ.

צח. אין שום קערה וכדומה תחת הכיור, אלא המים שותתין על הריצפה. 'כנו' הוא בסיס ומושב עבור הכיור, וצורתו נתבאר, ואינו קערה וכדומה כלל. המים ששותתין על הריצפה לאחר הקידוש ידים ורגלים, יתכן שנשפכים לבור הגדול שלידו, ויתכן שנשפכים לאמת המים העוברת בעזרה.

בפשטות אין לכיור מבסה (כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א).

פסק הרמב"ם (הלכות ביאת המקדש ה טו) שקידוש ידים ורגלים הוא כמו עבודה ולכן צריך לעשותו מעומד, ובכל עבודה צריך לעמוד דוקא על הריצפה בלי שום חציצה (הלכות ביאת המקדש ה יז).

צט. שמות ל' י"ח. וכן כתוב (שמות לח ח): וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כִּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצְּבָאָה. וברש"י: בנות ישראל היו בידן מראות וכו', ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן וכו', אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים וכו'. עי"ש.

בתחילה היו לכיור שני דדים ליציקת המים, אחד למעלה, ואחד למטה. בבוקר כשהכיור מלא מקדשים ידים ורגלים מהדד העליון, ולפנות ערב כשיש כבר פחות מים בכיור, מקדשים ידים ורגלים מהדד התחתון^ק.

הכהן גדול ששמו 'בן קמיין', עשה שתים עשרה דדים סביבות הכיור^{קא}.

באר התמיד

ק. יומא ל"ז. לפי ביאור מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בבתי"ק.
 קא. כדי ששנים עשר הכהנים העוסקים בקרבן תמיד של שחר יקדשו ידיהם ורגליהם בבת אחת (יומא לז.). וראה להלן תמיד פרק ג' משנה א'.

❖ הכיור וכנו, והמוכני ❖

נָטַל הַכֹּהֵן שְׂקִידֵי יָדָיו וְרַגְלָיו, אֶת מִחְתֵּת הַכֶּסֶף שְׂמוֹנְחַת בַּמָּקוֹם שְׁנַתְבָּאָר לְעֵיל, וְעָלָה הַכֹּהֵן לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּבְמַעֲרֵכָה הַגְּדוּלָה פָּנָה אֶת הַגְּחָלִים הַיָּלֵךְ וְהַיָּלָה, וּפִינָה לְצַדָּדִים אֶת הַגְּחָלִים שֶׁנַּעֲשׂוּ מִהַעֲצִים^{קב}, וְאַחַר כֵּךְ חָתָה מִן הַמֵּאֲפָלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, חוֹתָה מִלֹּא הַמְחַתָּה מִהַגְּחָלִים הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנִּתְּהוּ מֵאַבְרֵי הָעוֹלָה שְׁנַתְעַכְלוּ וְנַעֲשׂוּ גַחְלִים^{קג}, וְלוֹקַח דּוּקָא מִהַגְּחָלִים שְׂבֵאֲמַצֵּעַ הָאֵשׁ שְׁנַתְאֲכְלוּ הַיֵּטֵב וְנַעֲשׂוּ גַחְלִים דְּקִים, שֶׁהֵן דִּשְׁוֹן^{קד}, כְּמוֹ שְׂכַתּוּב^{קה}: 'וְהָרִים אֶת הַדִּשְׁוֹן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ^{קו}. וְיָרַד בְּכַבֵּשׁ מִהַמְּזֹבַח. בְּדֶרֶךְ שְׁבַח עָלָה לְמִזְבֵּחַ, כֵּךְ יוֹרֵד^{קז}.

הִגִּיעַ לְרִצְפָּה, לַמָּקוֹם שֶׁכֻּלָּה הַכַּבֵּשׁ^{קח}, הִפִּךְ פָּנָיו לְצַפּוֹן, וְאִינוּ מִמְּשִׁיךְ לְצַד מִזְרַח לְצַד הַיְצִיָּאָה מִהַעֲזָרָה, אֲלֵא הוֹפֵךְ פָּנָיו לְצַפּוֹן הַעֲזָרָה^{קט}, הַיָּלֵךְ לְמִזְרָחוֹ שֶׁל כָּבֵשׁ כְּעֵשֶׂר אַמּוֹת, וְהוֹלֵךְ בְּצַד מִזְרַח שֶׁל הַכַּבֵּשׁ כְּעֵשֶׂר אַמּוֹת. וְזֶה רַחוּק מִהַמְּזֹבַח עֲשָׂרִים אַמּוֹת^ק.

צָבַר אֶת הַגְּחָלִים עַל גְּבִי הַרִצְפָּה, מִנִּיחַ וְצוֹבֵר אֶת הַגְּחָלִים עַל גְּבִי הַרִיצְפָּה בְּאוֹתוֹ מַקּוֹם, כְּמוֹ שְׂכַתּוּב^{קי} 'וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ, שְׂלֹא

באר התמיד

קב. תפארת ישראל.

קג. תפארת ישראל, עפ"י ירושלמי יומא פרק ב' הלכה א'.

קד. המפרש. וכן ברע"ב וז"ל: המאוכלות הפנימיות. הגחלים שבאמצע האש שנתאכלו היטב והן קרובים להיות דשן.

קה. ויקרא ו' ג'.

קו. המפרש. תוספות יום טוב.

קז. המפרש.

קח. המפרש.

קט. המפרש.

קי. המפרש. תפארת ישראל. ועיי"ש.

קיב. ויקרא ו' ג'.

יפזר^{ק"ג}. רחוק מן הכבש שלשה טפחים, ומניח מעט רחוק מן הכבש, שלשה טפחים, כדי שלא ישחיר הכבש^{ק"ד}, מקום שנותנין מראות העוף ודשון מזבח הפנימי והמנורה, מניח את תרומת הדשן באותו מקום שנותנים את מוראות העוף^{ק"ד}, ואת הדשן ממזבח הפנימי ואת הדשן מהמנורה^{ק"ט}. והם נבלעין במקומם^{ק"ט}.

✧ באר התמיד ✧

קיב. המפרש.

קיג. תפארת ישראל.

קיד. כמו שכתוב בקרבן עולת העוף (ויקרא א טו): והסיר את מראתו בנצתה והשליך אתה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן.

וברש"י וז"ל: מוראתו. מקום הרעי, וזה הזפק; בנוצתה. עם בני מעיה, ונוצה לשון דבר המאוס, כמו 'כי נצו גם נעו', וזהו שתרנגם אונקלוס 'באוכליה', וזה מדרשו של אבא יוסי בן חנן, שאמר, נוטל את הקורקבן עמה. ורבותינו ז"ל אמרו, קודר סביב הזפק בסכין כעין ארובה ונטלו עם הנוצה שעל העור. בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה, נאמר 'זהקרבן והכרעים ירחץ במים והקטיר', בעוף שנוזן מן הגזל, נאמר 'והשליך את המעים שאכלו מן הגזל: אצל המזבח קדמה. במזרחו של כבש: אל מקום הדשן. מקום שנותנין שם תרומת הדשן ככל בוקר, ודישון מזבח הפנימי, והמנורה, וכולם נבלעים שם במקומן.

קטו. כמו שכתוב להלן (תמיד ג ט): מי שזכה בדשון מזבח הפנימי, נכנס ונטל הטני והניחו לפניו, והיה חופן ונותן לתוכו, ובאחרונה כבד את השאר לתוכו והניחו ויצא. מי שזכה בדשון המנורה, נכנס ומצא שני גרות מורחיים דולקים, מדרשן את השאר ומניח את אלו דולקין במקומן. מצאן שכבו, מדרשן ומדליקן מן הדולקים, ואחר כך מדרשן את השאר. ואבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות, שעליה הבהן עומד ומטיב את הגרות. והניח את הכזו על מעלה שניה ויצא.

וכן (תמיד ו א): החלו עולים במעלות האולם. מי שזכו בדשון מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימין לפניהם. מי שזכה בדשון מזבח הפנימי נכנס, ונטל את הטני והשתחוה ויצא. מי שזכה בדשון המנורה, נכנס ומצא שני גרות מורחיים דולקין, מדרשן את המורחיי, ומניח את הפערבי דולק, שממנו היה מדליק את המנורה בין הערבים. מצאו שכבה, מדרשנו ומדליקו ממזבח העולה. נטל את הכזו ממעלה שניה, והשתחוה ויצא.

וברע"ב וז"ל: החלו אותם שזכו בכף של קמורת ובמחתה של גחלים להיות עולים במעלות האולם, ששתים עשרה מעלות היו לאולם. ולפניהם היו מקדימים ללכת מי שזכה בדשון מזבח הפנימי כדי להוציא את הטני שהניח שם, מאחר שצריך לתת דשן אצל המזבח קדמה כמו דשון המנורה, היה ממתין עד לאחר זריקת התמיד שהיה הזוכה בדשון המנורה עושה הטבת שתי גרות וגומר השלמת דשון המנורה, ואז היו שניהן מוציאים זה הטני וזה הכזו ושופכים הדשן במקום אחד אצל המזבח קדמה.

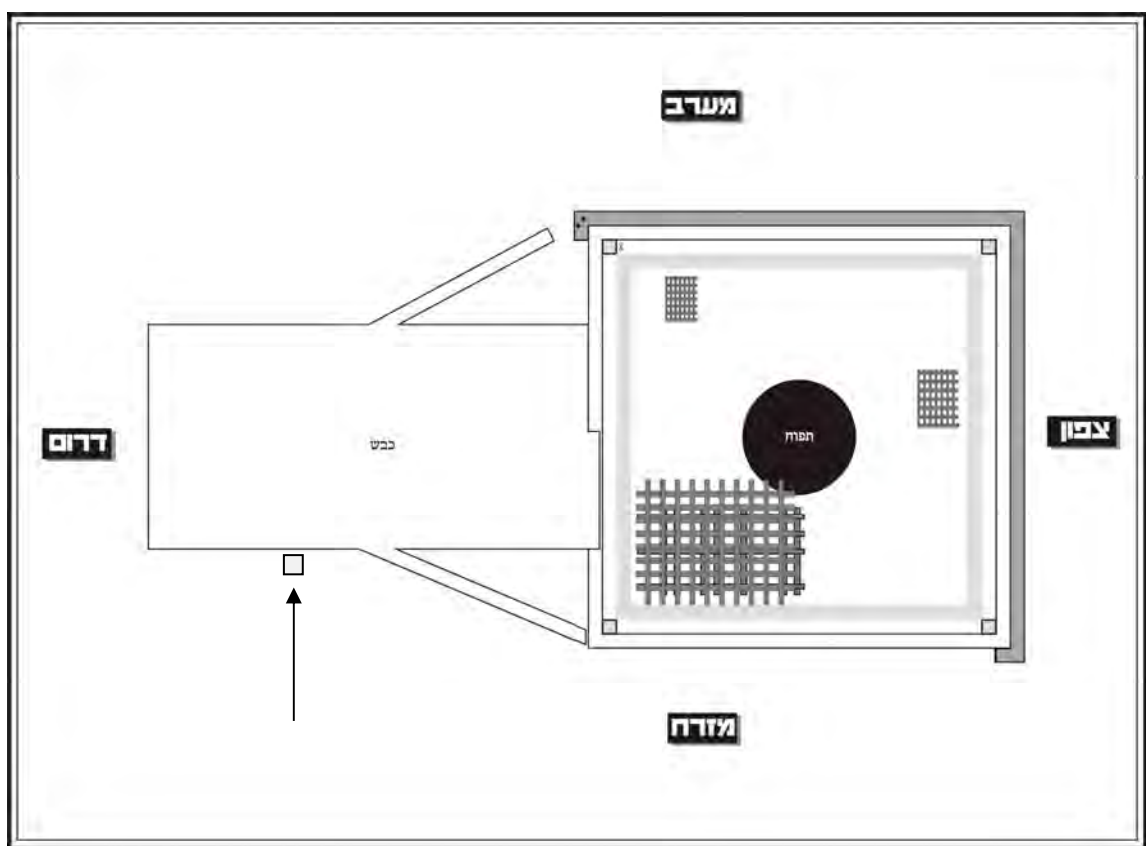
קטז. אבל לגבי תרומת הדשן יש ספק אם נבלע במקומו או לא (תפארת ישראל). ועיין תוס' זבחים ס"ד. ובמפרש כאן.

אחר כך מחזיר את המחתה למקומה בזווית שבכותל מערב של הכבש, כמו שנתבאר לעילק"י.

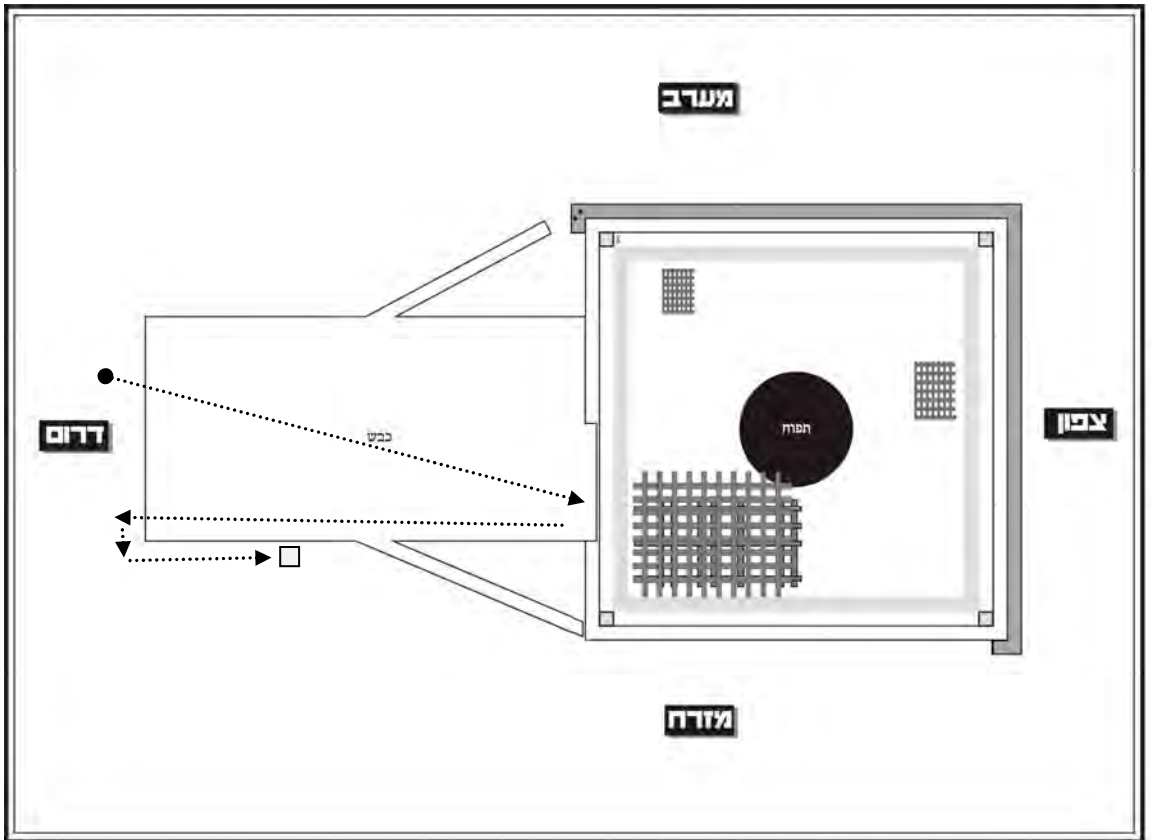
באר התמיד

אמנם מלשון רש"י עולה שגם תרומת הדשן נבלע במקומו, וז"ל רש"י (ויקרא א מז): אל מקום הדשן. מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר, ודישון מזבח הפנימי, והמנורה, וכולם נבלעים שם במקומן.
ק"ו. תפארת ישראל.

☞ המקום שנותנים את הדשן ☞

☞ הדרך שהולך הכהן במצוות תרומת הדשן ☞

❖ אוצר התמיד ❖

א. כתב הרמ"א בספרו תורת העולה (ח"א פי"א) וז"ל: בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש בבית אבטינס בבית הניצוץ בבית המוקד והלויים בעשרים ואחד מקומות, שהוא בין הכל ארבע ועשרים מקומות, נגד ארבע ועשרים ספרי הקודש אשר התורה נחלקת עליהן, שעליהם העולם עומד, כמו שנאמר (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקת שמים וארץ לא שמת. ולהיות כי כללן שלשה שהם תורה נביאים כתובים, והאחרים הם הפרט, לכן היו הכהנים שומרים בג' מקומות, והלויים שהוא מלשון 'ונלוו עליך' רצה לומר שנתספו על הכהנים, באחד ועשרים מקומות, שהוא בין הכל ארבע ועשרים. וידוע שהתורה שומרת העולם לבל יפסד, וכן היו אלו השומרים המקדש, ולפי שהכהנים והלויים היו עוסקי תורה כמו שנאמר (דברים לג) יורו משפטיך ליעקב, ונאמר וקמת ועלית אל המקום וגו', ונאמר (שם יח) ובאת אל הכהנים ואל הלויים ואל השופט אשר יהיה וגו', על כן היה הרמז בכהנים לויים. ועוד נוסף כי כבר כתבתי שהכהנים היו דוגמת צבא מעלה והלויים הם דוגמת השמים והם שומרים בעולם על כן היה שמירות המקדש גם כן על ידן.

ב. אפשר לבאר שהטעם שנקרא 'בית המוקד' הוא מלשון יקד יקוד אש, שיוקדים באש להבת שלהבת אל ה' יתברך. וכמו שכתוב (שיר השירים ח ו) פי עֲזָה כְּמֹנֹת אֶהְבֶּה קֶשֶׁה כְּשֹׂאֹל קִנְיָה רְשָׁפֶיהָ רְשָׁפֶיהָ אֵשׁ שְׁלֵהֲבֹתֶיהָ. והרי בית המוקד הוא המקום שיושנים הכהנים, והענין הוא, שאפילו בשעת השינה ג"כ יוקדים באש להבה אל ה' יתברך. בספר ליקוטי תורה לבעל התניא (במדבר) איתא וז"ל: יתעורר ויקוד יקד אש בלבו להתלהב ולהתלהט להיות הלב גשמי ממש נמש ותשתפך נפשו בכלות הנפש ממש לדבקה בו ית'. ע"כ. ובפרשת פנחס וז"ל: 'לחמי לאשי', פי' 'לאשי' לאש שלי, ששורפים ובווערים אלי, דהיינו השרפים שהם בחי' יקוד יקוד אש בווערה בלבם תמיד בתשוקה גדולה ונפלאה ובאהבה עזה כרשפי אש להבטל ולהכלל באור א"ס ב"ה.

ובדומה לזה כתב רבינו הרמ"א בספר תורת העולה (ח"א י"א) וז"ל: הרמז על התורה, בא השמירה בבית המוקד בארץ כאשר התורה נתנה על הר סיני שהוא בארץ לעיני כל בווער באש עד לב השמים והוא בית המוקד.

ג. במשנה: מִצָּאוּ נְעוּל, יוֹדֵעַ שְׂיֵשׁ שָׁם אָדָם. פְּתוּחַ, יוֹדֵעַ שְׂאִין שָׁם אָדָם. על דרך הדרש אפשר לבאר, שמדובר על אם אדם שומר את עצמו כראוי, ונועל את עצמו מפני השפעות זרות מהרחוב וכדומה. על זה אמרה המשנה, 'מצאו נעול' אם מוצאים אדם נעול, ששומר את עצמו, ונועל על עצמו מפני פגעי הזמן והרחוב, הרי 'יודע יש שם אדם', הרי הוא אדם

❖ אוצר התמיד ❖

כראוי. 'אתם קרויים אדם', ומלשון 'אדמה לעליון'. אבל אם ח"ו 'מצאו פתוח' שהוא פתוח לפגעי הזמן והרחוב, ומתנהג בפתיחות, ואינו שומר על עצמו מהשפעות זרות, הרי 'יודע שאין שם אדם', אזי יודעים שאין שם אדם, ואין הוא בכלל אדם.

ד. מצוות תרומת הדשן (ויקרא ו:): (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צוּ אֶת אֶהֱרֵן וְאֶת בְּנָיָו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֵלֶה הוּא הָעֵלֶה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֶּקֶר וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ: (ג) וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן מְדוּ בַד וּמְכַנְסֵי בַד יִלְבֹּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֵלֶה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ: (ד) וּפִשֵּׁט אֶת בְּגָדָיו וְלִבֶּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן אֶל מְחוּץ לַמִּחָנֶה אֶל מְקוֹם טְהוֹר: (ה) וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעַר עֲלֶיהָ הַכֹּהֵן עֲצִים בַּבֶּקֶר וְעֵרֶךְ עֲלֶיהָ הָעֵלֶה וְהִקְטִיר עֲלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים: (ו) אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה:

רש"י: (ב) צו את אהרן. אין צו אלא לשון זרוז מיד ולדורות. אמר ר' שמעון ביותר צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון כיס: זאת תורת העלה וגו'. הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה, וללמד על הפסולין איזה אם עלה ירד, ואיזה אם עלה לא ירד, שכל תורה לרבות הוא בא, לומר תורה אחת לכל העולים, ואפלו פסולין, שאם עלו לא ירדו: הוא העלה. למעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן, שלא היה פסולין בקדש, שנפסלו קודם שבאו לעזרה: (ג) מדו בד. היא הכתנת. ומה תלמוד לומר מדו, שתהא כמדתו: על בשרו. שלא יהא דבר חוצץ בנתים: והרים את הדשן. היה חותה מלא מחתה מן המאכלות הפנימיות ונותנן במזרחו של כבש: הדשן אשר תאכל האש את העלה. ועשאתה דשן, מאותו דשן ירים תרומה ושמו אצל המזבח: על המזבח. מצא אברים שעדין לא נתעכלו, מחזירין על המזבח, לאחר שחתה גחלים אלך ואלך ונטל מן הפנימיות, שנאמר את העלה על המזבח: (ד) ופשט את בגדיו. אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימוג בהן כוס לרבו, לכך ולבש בגדים אחרים פחותין מהן: והוציא את הדשן. הצבור בתפוח, כשהוא רבה ואין מקום למערכה, מוציאו משם. ואין זה חובה בכל יום, אבל התרומה חובה בכל יום: (ה) והאש על המזבח תוקד בו. רבה כאן יקידות הרבה על מוקדה, ואש המזבח תוקד בו, והאש על המזבח תוקד בו, אש תמיד תוקד על המזבח, כלן נדרשו במסכת יומא (מג:): שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם: וערך עליה העלה. עולת תמיד היא תקדים: חלבי השלמים. אם יביאו שם שלמים. ורבותינו למדו מכאן עליה, על עולת הבקר השלם כל הקרבנות כלם. מכאן שלא יהא דבר מאוחר לתמיד של בין הערבים: (ו) אש תמיד. אש

❖ אוצר התמיד ❖

שנאמר בה תמיד, היא שמדליקין בה את הנרות, שנאמר בה (שמות כז כ) להעלות נר תמיד, אף היא מעל המזבח החיצון תוקד: לא תכבה. המכבה אש על המזבח עובר בשני לאוין.

ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ב): י. הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום מצות עשה שנאמר (ויקרא ו ג) 'והרים את הדשן'. והיא עבודה מעבודות כהונה. ובגדי כהונה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות שנאמר (ויקרא ו ד) 'ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן'. אינו אומר אחרים שיהיו בגדי חול אלא שיהיו פחותין מן הראשונים. לפי שאינו דרך ארץ שימוזג כוס לרבו בבגדים שבישל בהם קדרה לרבו.

יא. אימתי תורמין הדשן בכל יום. משיעלה עמוד השחר. וברגלים מתחלת שלישי אמצעי של לילה. וביום הכפורים מחצות הלילה.

יב. כיצד תורמין. מי שזכה לתרום טובל ולובש בגדי הרמה. ומקדש ידיו ורגליו ואומרים לו הזהר שמא תגע בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך. ואחר כך לוקח המחטה ושל כסף היתה. והיא היתה נתונה במקצוע בין כבש למזבח במערבו של כבש. ונוטל את המחטה ועולה לראש המזבח ומפנה את הגחלים אילך ואילך וחיתה מן הגחלים שנתאכלו בלב האש ויורד למטה לארץ. והופך פניו לצפון ומהלך בארץ למזרח הכבש כמו עשר אמות כלפי הצפון. וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים. במקום שנותנים מוראת העוף ודשון המזבח הפנימי והמנורה. וחיתה זו שחותה במחטה ומוריד לרצפה אצל המזבח היא המצוה של כל יום.

ה. סדר הפיס ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד א-ט) ו"ל: א. כל העבודות האלו שעושין בכל יום בפייס היו עושין אותן. וכיצד היו עושין. כל כהני בתי אבות של יום נכנסין ללשכת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר ומלובשין הן בבגדי כהונה. והממונה שעל הפייסות עמהן והן עומדין בהקפה והממונה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפייסין כמו שיתבאר.

ב. ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין בו. ושאר כהנים מוסרין אותן לחזנין ומפשיטין אותן את בגדי הקדש ולא היו מגיחין עליהן אלא המכנסים בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסיים של קדש ומחזירים החזנים את הכלים לחלונות.

❖ אוצר התמיד ❖

ג. כיצד מפיסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו. והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתיים. ואם הוציא שלש מונין לו שלש. ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו. והמוציא גודל אין מונין אותו לו. ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה. ומונה על אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפיים ראשון לעבודה.

ד. ולמה מונה המניין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר (שמואל א טו-ד) 'ויפקדם בטלאים'.

ה. ארבעה פייסות היו מפיסין בכל יום בשחרית. הפיים הראשון מי תורם את המזבח. הפיסו זוכה מי שזכה לתרום. והוא מסדר את המערכה. והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח. והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת.

ו. הפיים השני זוכין בו שלשה עשר על סדר עמידתן. כיצד הממונה אומר להם הצביעו ומונה כדרך שביארנו. וזה שיצא בפיים ראשון הוא שוחט תמיד של שחר. והשני שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו. והשלישי הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטורת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה ומטיב את הנרות. והחמישי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש. והששי מעלה שתי הידים. והשביעי מעלה העוקץ והרגל. והשמיני מעלה החזה והגרה. והתשיעי מעלה שתי הדפנות. והעשירי מעלה הקרבים. והאחד עשר מעלה סולת הנסכים. והשנים עשר מעלה החביתין. והשלשה עשר מעלה היין של נסכים.

ז. הפיים השלישי אומר להן הממונה לכל אנשי בית אב של אותו היום מי שלא הקטיר קטורת מימיו יבא ויפס. ויתקבצו אצל הממונה ויפסו ומי שיצא בפיים זה ראשון הוא שיזכה להקטיר קטורת.

ח. הפיים הרביעי מתקבצין כולן ומפיסין לידע מי מעלה איברים מן הכבש למזבח. הפיסו זוכה מי שזכה. תמיד של בין הערבים אין מפיסין לו פיים אחר. אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית יזכה בין הערבים. חוץ מן הקטורת שהן מפיסין לה פיים אחר בין הערבים ויבוא כל מי שלא הקטיר קטורת מעולם מאנשי אותו בית אב ויפסו עליה. ואם כבר הקטירו כולן מימיהן מפיסין להן כולן בשחרית בפיים שלישי וזה שזכה בה שחרית מקטירה בין הערבים.

❖ אוצר התמיד ❖

ט. בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בויכי לבונה כיצד הם עובדין. מפיסין בשחר אנשי אותו בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שנכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.

ו. פרשת מנחת חביתין (ויקרא ו יב-טז): וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: זֶה קָרְבַּן אֶהְרֹן וּבְנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הַמִּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירַת הָאִפֶּה סֵלֹת מִנְחַת תְּמִיד מִחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בְּעֶרְבֹ: עַל מַחֲבַת בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה מִרְבֶּכֶת תְּבִיאָנָה תְּפִינִי מִנְחַת פְּתִים תִּקְרִיב רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה: וְהִכְהֵן הַמִּשִּׁיחַ תַּחְתָּיו מִבְּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חֶק עוֹלָם לַיהוָה כְּלִיל תִּקְטָר: וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כְּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל:

ברש"י: זה קרבן אהרן ובניו. אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר מנחה תמיד וגו', והכהן המשיח תחתיו מבניו חקת עולם וגו' (מנחות נא:): מרבכת. חלוטה ברותחין כל צרכה (ת"כ פרק ד, ה.): תפיני. אפוייה אפיות הרבה, שאחר חליטתה אופה בתנור, וחוזר ומטגנה במחבת: מנחת פתים. מלמד שטעונה פתיתה. (בר"י ולא פתיתה ממש בציעין ופרורין, לפי שאינה נקמצת, אלא כופלה לשנים): המשיח תחתיו מבניו. המשיח מבניו תחתיו: כליל תקטר. אין נקמצת להיות שיריה נאכלין, אלא כולה כליל, וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל תהיה: כליל. כולה שוה לגבוה:

ז. יש לציין לזה את המעשה מהרה"ק מברדיטשוב זיע"א שהיה ממתין בלילה הראשון של חג הסוכות כל הלילה, עד שיגיע הבוקר, ויוכל לקיים מצוות נטילת לולב.

והאתרוג היה מונח בתוך ארון, עם כיסוי מזכוכית. ומיד כאשר הגיע הבוקר, בגודל תשוקה רבה והתלהבות נטל את האתרוג, ומבלי משים נשבר הזכוכית, ולא שם לב לכך.

וכן במוצאי חג הסוכות היה ער כל הלילה כדי לקיים מצוות תפילין, שנבצר ממנו לקיים זה תשעה ימים.

וכע"ז כאן בכהן, שחששו שמא מרוב תשוקה לקיים מצוות תרומת הדשן, ישכח שצריך לקדש ידיו ורגליו, וירוח מיד ברוב להבת שלהבת אש קודש לקיים מצוות תרומת הדשן.

❖ אוצר התמיד ❖

על כן הוצרכו להזהירו ולהזכירו שיתאפק מעט ולא יגע במחתה לפני קידוש ידיים ורגלים, ורק אחר כך יוכל לקיים גם את מצוות תרומת הדשן ברוב תשוקה והתלהבות ושמחה.

ח. הלכות קידוש ידיים ורגלים, ברמב"ם (הלכות ביאת המקדש פרק ה): א. מצות עשה לקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד שנאמר (שמות ל יט) 'ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם' וכהן שעבד ולא קידש ידיו ורגליו שחרית חייב מיתה בידי שמים שנאמר (שמות ל כ) 'ורחצו מים ולא ימותו' ועבודתו פסולה בין כ"ג בין כהן הדיוט.

ב. ומניין שעבודתו פסולה שנאמר (שמות כח מג) 'חוקת עולם לו ולזרעו' ובבגדי כהונה הוא אומר (שמות כח מג) 'חוקת עולם' מה מחוסר בגדים מחלל עבודה כמו שביארנו. אף מי שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.

ג. אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה. אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום כולו וכל הלילה. והוא שלא יצא מן המקדש ולא יישן ולא יטיל מים ולא יסיח דעתו. ואם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש.

ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קידש אם לא הסיח דעתו עבודתו כשירה. וזה הכלל היה במקדש אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אע"פ שהוא טהור עד שהוא טובל.

ה. וכל המסיך את רגליו טעון טבילה. וכל המטיל מים טעון קידוש ידיים ורגלים. יצא חוץ לחומת העזרה אם לשהות בחוץ יצא [כשחזור טעון טבילה ואם לחזור מיד יצא] כשחזור טעון קידוש ידיים ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קידש ועבד הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיך רגליו ולא הטיל מים עבודתו כשירה. הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה אינו צריך לחזור ולקדש.

ו. נטמאו ידיו מטבילין והן טהורות. ואינו צריך לחזור ולקדש. נטמא גופו באכילת אוכלין טמאין או שתיית משקין טמאין וטבל אף ע"פ שאינו צריך הערב שמש חוזר ומקדש אחר טבילה. שכל טובל מקדש ידיו ורגליו ואח"כ עובד. ואם לא קידש הואיל ולא הסיח דעתו לא חילל.

ז. כהן גדול שלא טבל ולא קידש ידיו ורגליו בין בגדים לבגדים ובין עבודה לעבודה ביוה"כ ועבד עבודתו כשירה. הואיל ואותן הטבילות והקידושין אינן שוים באהרן ובניו ונאמר (שמות ל יט) 'ורחצו אהרן ובניו ממנו' דבר השוה בכל הכהנים מעכב שהוא קידוש ראשון.

❖ אוצר התמיד ❖

ח. קידוש ידיו היום צריך לחזור ולקדש למחר אע"פ שלא ישן כל הלילה. שהידים נפסלות בלינה. קידוש בלילה והקטיר החלבים כל הלילה צריך לחזור ולקדש ביום לעבודת היום.

ט. קידוש ידיו ורגליו לתרומת הדשן אף ע"פ שהוא מקדש קודם שתעלה השמש אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום שהרי בתחלת עבודה קידש.

י. מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מכלי השרת ה"ז כשר. אבל כלי החול אינם מקדשין. קידוש בכלי שרת בחוץ או בכלי חול בפנים ועבד עבודתו פסולה. ואין מקדשין בתוך הכיור או בתוך כלי השרת אלא מהן שנאמר (שמות ל יט) 'ורחצו אהרן ובניו ממנו' ולא בתוכו. ואם קידש בתוכו ועבד לא חילל.

יא. הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפילו במעיין אין זה קידוש כלל עד שירחץ בכלי. ובכל כלי הקדש מקדשין בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית.

יב. כל המימות כשרים לקידוש בין מים חיים בין מי מקוה. ובלבד שלא ישתנה מראהן. אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה. טיט הנרוק שהפרה שוחה ושותה ממנו משלים למי כיור. זה הכלל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור.

יג. כמה מים צריכין להיות בכיור אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים שנאמר (שמות ל יט) 'אהרן ובניו' והיו אלעזר ואיתמר. ופינחס עמהם הרי ארבעה.

יד. מי כיור נפסלין בלינה במו שביארנו. וכיצד היו עושין משקעים אותו במי מקוה או במעיין ולמחר מעלין אותו או ממלאין אותו בכל יום בבקר.

טו. הים שעשה שלמה כמקוה היה. מפני שאמה של מים היתה עוברת בתוכו מעין עיטם. לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הכיור וממנו היו ממלאין הכיור.

טז. כיצד מצות קידוש מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוחה ומקדש. וכל החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידים. ואינו מקדש כשהוא יושב מפני שהוא כעבודה. ואין עבודה אלא מעומד שנאמר (דברים יח ה) 'לעמוד לשרת'.

יז. וכל העובד והוא יושב חילל ועבודתו פסולה ואינו לוקה. מפני שאזרהה שלו מכלל עשה היא. וכן כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש צריך שיהיה עומד על הרצפה. ואם היה דבר חוצץ בינו ובין הקרקע כגון שעמד על גבי כלים או בהמה או על רגלי חבירו פסל. וכן אם היה דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי שעובד בו פסל.

❖ אוצר התמיד ❖

יח. ואין עבודה אלא בימין. ואם עבד בשמאל פסולה ואינו לוקה. רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה [רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה] רואין כל שאילו ינטל הכלי או האבן יכול לעמוד על רגלו אחת עבודתו כשירה. ואם לאו עבודתו פסולה. קבל בימין ושמאל מסייעתו עבודתו כשירה. שהמסייע אין משגיחין עליו.

יט. נתגדדה אבן מאבני העזרה לא. יעמוד עליה בשעת עבודה עד שתחובר בארץ. ואם עבד עבודתו כשרה הואיל ובמקומה עומדת.

ט. פרשת הכיור (שמות ל יז-כא): וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנִתְּנָה אִתּוֹ בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּנָה שָׁמָּה מִיָּם: וְרָחֲצוּ אֶהָרָן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יָדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם: כְּבָאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחֲצוּ מִיָּם וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בְּגָשְׁתֶּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת לְהַקְטִיר אֲשֶׁה לַיהוָה: וְרָחֲצוּ יָדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיָּתָה לָהֶם חֶק עוֹלָם לֹא וּלְזָרְעוֹ לְדֹרֹתָם:

רש"י: כיור. כמין דוד גדולה ולה דדים המריקים בפייהם מים: וכנו. כתרגומו ובסיסיה, מושב מתקן לכיור: לרחצה. מוסב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה שכתוב בו, שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעא ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל בנתים, משום שנאמר (שמות מ כט) ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד, כלומר מזבח לפני אהל מועד ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים (נט): את ידיהם ואת רגליהם. בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו בזבחים (יט): כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדש: בבאם אל אהל מועד. להקטיר קטרת שחרית ובין הערבים, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודה זרה: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: אל המזבח. החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא בחצר: ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוק ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל.

ברקאנאטי (תצוה) וז"ל: ועשית כיור נחשת וגו' ורחצו אהרן ובניו ממנו וגו'. הכיור רומז אל השכינה כמה דאת אמר כל הנחלים הולכים אל הים (קהלת א ז) וכתוב יקוו המים מתחת השמים ועל כן ירחצו בו בבואם להקריב כמה דאת אמר בזאת יבא אהרן אל הקדש. וטעם הרחיצה לפי הפשט כי כל הקרב לשלחן מלכים לשרת וליגע בפת בג המלך וביין משתיו

❖ אוצר התמיד ❖

(דניאל א ח) רוחץ ידיו בעבור היותם עסקניות והוסיף לרחוץ גם הרגלים בעבור היות הכהנים משרתים יחפים ויש ברגליהם זוהמא וכיעור. ועל דרך הסוד בעבור היות ראש האדם וסופו הידים והרגלים כי הידים למעלה מהכל בהגביהן למעלה והרגלים למטה והגוף בנתים רמז לעשר ספירות שיהיה כל גופו כלול בנתים כדאמרינן בספר יצירה כרת לו ברית בין עשר אצבעות ידיו ועשר אצבעות רגליו והם ה' כנגד ה' ורצה השם יתברך שיהיה מספר ההויות בתחלתו וסופו לרמוז שהם סבת מציאותו ובהם קיומו. וטעם היותה במים בעבור כי בלילה זמן ממשלת מדת הדין על כן רוח רעה שורה על הידים. ובבא היום שהוא הרחמים מעבירין אותן במים וברכה וטובה באה לעולם כי הוא רומז לנשיאות כפים. ומכאן תקנו נטילת ידים דלתפלה וכמו שקדוש ידיו ורגליו תחלה לעבודת היום כך על נטילת קודם לכל ברכות של שחרית.

איתא בפירוש הר"י דמן עכו לספר יצירה וז"ל: וכשהיה הכהן מקדיש ידיו ורגליו מן הכיור היה מכוין כנגד ו"ה לקושרו עם י"ה, וכשהיה נושא את כפיו היה קושר י"ה עם אהי"ה, נמצא שהיה קושר הכל ביחד. ע"כ.

איתא בספר מגיד מישרים (כי תשא) מה שאמר המגיד לבית יוסף וז"ל: ובתר הכי קאמר ועשית כיור נחושת וכנו נחושת דרמיו לכנסת ישראל. ונתת שמה מים דתמשיך מים מחסד ובתר הכי פקיד אקטורת לקשרא כולהו ספירין כדקא יאות, ובתר הכי פקיד אשמן המשחה לאמשכא משח רבות קודשא מלעילא, ובתר הכי ראה קראתי בשם בצלאל וכו' דעד לא ייתי עובדא דעגלא יהא מזומן מאן דיתקן ויעביד משכנא, ואתה שלום. ע"כ.

כתב בספר קהלת יעקב (ערך כיור) וז"ל: כיור וכנו פירוש בתיקונים (הקדמה יג): כי הן נצח הוד, ופירוש בפרדס כי הכיור הוא נצח וכנו הוא הוד, שהוא כן ובסיס לנצח, והוקשה דלמה הן שהן נחושת שהוא בחינת דין, הלא כיור הוא נצח שהוא ענף החסד והיה בו מים שהוא חסד, ותחרץ שהרמז אליהם בהיותם נוטים אל הדין והמים שהיו בהן היו מי גשמים שהן בחינת דין, ועל כן נפסלין בלינה שבלילה היה שולט בהם הדין החזק עכ"ל, ולי נראה שהמים היה חסד גמור שהיה מן המעיין, ומה שהיה הכיור נחושת הוד סוד ההמוגה שכתב הרב ז"ל שהחסד הוא בכלי הגבורה, ועל כן היה הכלי נחושת, וכן כיור גימטריא זה החסד בכלי הדין וי"ד אותיות וב' כוללים, והנה ידוע דשורש השפעות מימי החסד באין לעולם על ידי היסוד שהוא המריק שפע וברכה ומימי החסד לעולם, ועל כן נכון לכנות עניין הכיור המריק מימי החסד לבחינת יסוד, וצריך לומר דמה שכתב הרב שהוא בחינת נצח היינו נצח דיסוד, וכן כיור עם ד' אותיות גימטריא נצח דיסוד וח' אותיות, על כן היה רוחצין ממנו ידיהם ורגליהם שכן מיסוד עולין החסדים בדרך אור חוזר על ידי הנוקבא כנודע.

❖ אוצר התמיד ❖

ב' ובמגיד פרשת תשא ביאור כי הכיור הוא רומז לכנסת ישראל וצוה שיתן בו מים שימשיך אליהם החסדים, אלו תורף דבריו ולפי זה צריך לומר דכנו של הכיור הן הי"ב בקר אשר תחתיה והן ד' חיות הנושאות הכסא ארגמן, ע' ע' לו.

ג' כיור מספר ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן וד' כוללים, ועל כן היה בו מים גימטריא ט' יודין דע"ב ס"ג מ"ה. ע"כ.

הרמ"א ביאר רמזי פרטי הכיור בספרו תורת העולה (חלק א פרק יד) וז"ל: בענין הכיור טעם כלי המקדש שהיו במשכן כבר נתבארו בספרי מפרשי התורה הראשונים ז"ל ומכל מקום לא אמנע מלכתוב הנראה לי אף כי מזה יתבאר טעם מצב מקומן במקדש. ואתחיל בכיור ואומר.

אמרו ז"ל (מידות פ"ג מ"ו ור"מ בהל' בה"ב פ"א ה"ו) ובצד המזבח היה הכיור וכנו לקדש ממנו כהנים ידיהם ורגליהם לעבודה והיה מונח בין האולם והמזבח משוך לדרום. וכתב הרמב"ם ז"ל (בהל' בה"ב פ"ג הי"ח) הכיור היו לו שנים עשר דדים כדי שיהיו כל הכהנים העוסקים בתמיד מקדשים בו כאחד ומוכני עשו לו כדי שלא יהא המים שבו נפסלים בלינה כו'. לפי הכוונה שהמשכנו והענין שנתבאר (בפ"ד) נראה כי הויות הכיור וכנו היה מורה על קבלת השפע שמקבלים השכלים הנבדלים מהבורא יתעלה. ואף על פי שכבר נתבאר שהיה נרמז השתלשלותם בעניני המקדש כמו שנתבאר פרק רביעי. מכל מקום לא היה ענין קבלת השפעתן מבואר יפה. אלא בענין הכיור שהיה מורה על קבלתן מלמעלה ושיש מלאכים שמקבלים מהשם יתברך שמו בשוה ולא מקבלין דין מדין וכמו שיתבאר. וידוע כי הנביאים עליהם השלום דמו השפעת השם יתברך שמו לבאר מים כמו שנאמר (ירמיה ב יג) אותי עזבו מקור מים חיים ונאמר (תהלים לו י) כי עמך מקור חיים. וכבר כתב הרב המורה חלק שני פרק שנים עשר טעם בזה. על כן היה הכיור מלא מים רומז על המקור העליון שמלא להשפיע על התחתונים. ולהיות כי הכהנים עובדי עבודת השם יתברך היה במקדש דוגמת מלאכי אלהים כמו שיתבאר (ח"ב פמ"א) על כן היו רוחצין ידיהן ורגליהן מן הכיור. רצה לומר היו מורים על מה שמקבלין השפע משם ועל ידי זה נקרא רחיצת הכהנים קדוש ידים ורגלים כי היה רומז אל מקום קדוש. ועל ידי שהם מקבלין שפע מלמעלה משפיעים למטה על כן היו רוחצין ידיהן הרומז על קבלת השפעה שהיא מלמעלה כמו שנאמר (חבקוק ג י) רום ידיהו נשא וכבר כתבו המקובלים כי ענין נטילת ידים הוא מורה על ענין קבלת השפע שלמעלה ונאמר (יחזקאל א ח) וידי אדם תחת כנפיהם שמורה על קבלת השפע ורחיצת הרגלים מורה על הדברים שהוא סבתם כמו שכתב הרב המורה חלק ראשון פרק שלשה וארבעים מענין שתוף שם רגל ולזה היו המים פסולים בלינה כמו שנאמר (איכה ג כג)

❖ אוצר התמיד ❖

חדשים לבקרים רבה אמונתך כי קבלת ההשפעה כל יום ויום ולולי זאת יתבטל מציאתם כי הוא יתעלה הפועל והצורה ובכל יום ויום אינן יכולין להתקיים לולי קבלת השפעתו ולא כדרך שאר פועל שלא יעדר הפעולה אחר שנפעל אף בהעדר הפועל ולזאת הסבה קראו הפילוסופים השם יתברך צורת העולם כמו שהאריך המורה חלק ראשון פרק ס"ט.

ודע כי שנים עשר מלאכים סובבים הכסא והם דוגמת השבטים ונקראים ארבע מחנות שכינה ועל כן היו שנים עשר דדים בכיור כדי שיהא שנים עשר כהנים העוסקים בתמיד שהם דוגמת מלאכי מעלה כמו שיתבאר לקמן (ח"ב פמ"ו) אם ירצה השם רוחצין בו ידיהם בבת אחת דוגמא מחנה שלמעלה המקבלים השפעת השם יתברך בלי אמצעי וקבלת השפעתם כאחת ולא בזה אחר זה וכו'. מיכאל מימין ממלל וגבריאל משמאל מהלל ונגדם בא הוראת דדי הכיור. וכו'.

והיה עשיית הכיור מאספקלריאות המאירות כמו שנאמר (שמות לח ה) ויעש את הכיור נחושת וכנו נחושת כמראות הצובאות אשר צבאו פתח אהל מועד. והוא רמז נפלא לכל מה שאמרנו כי השם יתברך הוא אספקלריא המאירה אשר כל הארץ האירה מכבודו והיא נקראת הדום רגליו כמו שנאמר (ישעיה סו א) השמים כסאי והארץ הדום רגלי והוא הנרמז בכיור עם כנו ולכן היה הכל נחושת ממורט כדמות מראה כמו שנאמר (שמות לח ה) במראות הצובאות כי קבלת השפע נקרא מראה כמו שנאמר (במדבר יב ו) במראה אליו אתודע וכו'.

ובהיות כי הנביאים ראו המלאכים בדמות נחושת קלל כמו שאמר דניאל (דניאל י ו) וזרעותיו ומרגלותיו כעין נחושת קלל וגו' ולכן הכיור היה נעשה ממראות הצובאות מטעם שאמרנו.

אמנם יותר נאות שנאמר לפי דברינו שהכיור נעשה ממראות הצובאות מטעם שהיה בדמות מלאכי עליון כמו שבארנו שנגדם באו הדגלים סביב לאהל מועד כמו שכתבו המפרשים פרשת במדבר סיני והם המראות הצובאות רצה לומר צבא שהיו חוגין סביב לאהל מועד כמו שכתבנו שהם היו כדמות דגלים שלמעלה ומטעם זה שהיה הכיור מורה על ההשפעה השכלית לכן היה בין המזבח והאולם שהם הדברים הרומזים על ענינים שכליים כמבואר לעיל.

אמנם היה משוך לדרום לסכת שהוא צד החכמה כמו שאמרו הרוצה להחכים ידרים ואף כי מן הדרום התחלת השפעה למחנה מלאכים השנים עשר כמו שנתבאר לעיל. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל מיכאל מימין והוא הצד הראש כמו שכתב [א]בן עזרא (במדבר א יט) בסדר הדגלים וכ"ש שהוא יותר מבואר לדעת המקובלים שכתבו כי מיכאל נאחז במדת חסד שהוא

❖ אוצר התמיד ❖

הדרום שבמרכבה ומשם התחלת השפע למלאכים אבל משם ולמעלה אין שר נאחו והמשכיל יבין.

ומצאתי לספר צרור המור (פ' תשא) שכתב ענין נאות לזה וז"ל לפי שאדם צריך רחיצה וטהרה כמו שנאמר (ישעיה א טז) רחצו הזכו צוה לעשות כיוור וצוה לתת שם מים כי כל הרוצה להתדבק בשם יתברך ולכנוס למחנה שכינה צריך להסיר תחילה ממנו דעות זרות שהם מטמאות הגוף והנפש ולכן צוה ירחצו מים ולא ימותו. וכל זאת ההכנה הצריכה לרוצה לכנס לעולם העליון וזהו בגשתם אל המזבח כאמרם ז"ל (חגיגה י"ב ע"ב תוס' מנחות ק"י ד"ה מיכאל) מיכאל הכהן גדול מעלה נשמתן של צדיקים על מזבח של מעלה וכבר הראת לדעת מהו מזבח של מעלה כמו שכתבתי לעיל דוגמתו בתחתונים ולפי שזו הרחיצה צריכה להיות במי תורה הנקראת מים חיים לכן היה בכיור מים חיים עכ"ל. הרי הדברים מכוונים ביחד.

והנה שלמה עשה עשרה כיורות מ' בת יכיל הכיור האחד (מלכים א' ז' ל"ח) להיות כי השכלים המשפיעים החכמה הם עשרה ועל ידן ניתן התורה והחכמה לארבעים יום ועל כן הכיורות מ' בת יכיל להיות כי משה קבל למטה מעשרה התורה וכמו שאמרו (עי' סוכה ה' ע"א) מעולם לא עלה משה למעלה מעשרה. ולקמן אם ירצה השם יתבאר ענין הקדוש שהיה הכהן מקדש ידיו ורגליו ממי הכיור ודי עתה במה שנתבאר. ע"כ.

עוד כתב הרמ"א בספרו תורת העולה (חלק ב פרק מו) וז"ל: היו הכהנים מצווין בקדוש ידיים ורגלים ממי הכיור קודם עבודתן, והוא להורות על הכוונה כי הידים הם מקבלים מלמעלה השפע ממי הבאר, שכבר נתבאר פ' י"ג ח"א שהוא מורה על ההשפעה המקבלים מלמעלה, וידוע מה שנאמר במרכבה (יחזקאל א ח) וידי אדם מתחת כנפיהם, וכתב הרב המורה פ"ב ח"ג שידי אדם הם על צורות שיעשה בהן כל מלאכת מחשבת, וכמו שביאר שם, וכל זה צריך רחיצת ידיים מלמעלה ממי הכיור המזוכר, ואחר כך היו יורדים המים משם על רגליהם, ולכן היו מניחים ידיהם על רגליהם שהוא מורה על השפעתן למטה, וכבר כתב הרב המורה פ' כ"ח ח"א כי שתוף שם רגל הוא מורה על הסבה כמו שנאמר (זכריה יד ד) ועמדו רגליו על הר הזיתים שרצה לומר סבותיו, והיו מי הכיור נפסלין בלינה להיות כי חדשים לבקרים רבה אמונתו, והיו המים בכיור שירחצו ממנו ארבע כהנים, נגד ארבע מחנות שכינה המקבלים ראשונה מן המלכות, ולא היו מקדשים מיושב אלא מעומד כי אין ישיבה למעלה, ונאמר (מלכים א' כב יט) וכל צבא השמים עומדים ממעל לו. ע"כ דברי רבינו הרמ"א.

❖ אוצר התמיד ❖

איתא בנועם אלימלך (כי תשא) וז"ל: ועשית כיוור נחושת כו' נראה לפרש דהנה צוה השם יתברך ליקח בבגדי כהונה ג' דברים זהב כסף נחושת י"ל שתורה הקדושה רמזה לאדם הרוצה לכנוס אל הקדושה ועבודתו יתברך צריך הכנעה מתחלתה עד תכלית הכנעה כמאמר התנא מאד מאד הוי שפל רוח ולזה רמז אותיות זהב שכל אות הוא מספר מועט מאות שלפניו לרמזו להאדם הרוצה לכנוס אל הקדושה שהיא מדריגה חשובה שהוא רמז זהב דבר חשוב צריך לשבר גבהותו וגדלותו אשר טמן בקרבו עד תכלית הכנעה צריך למעט עצמו * כסף רמז לאהבה ותשוקה בעבודת הבורא יתברך כמו נכסף נכספתי כו' ואותיות כסף עולה במספרו כל אות מרובה מאות הקודם רמז שצריך להתגבר ולעלות למעלה מעלה בכל פעם עד תכלית יכולתו ואפשרו בעבודתו יתברך עד אין תכלית * ונחושת לשון נחש לשון נופל על הלשון רוצה לומר הגשמיות דהיינו אכילה ושתיה ועניני גשמיות עולם הזה הבא מצד הנחש צריך להכניס הכל אל הקדושה שיאכל וישתה בקדושה ובטהרה ובמחשבות טהורות הכל למען עבודתו יתברך ובוזה הוא גורם השפעות לישראל ולעולם.

וזהו ועשית כיוור דהכיוור הוא דבר המשפיע ומריק מים מהדדים שבתוכו וצוה השם יתברך שיעשה כיוור שיגרום השפעות על ידי נחושת היינו על ידי הגשמית שינהג עצמו בהם בקדושה ובטהרה * וכנו נחושת כנו הוא לשון מושב ויסוד דהיינו שיעשה יסוד גמור להשפעות להשפיע לישראל על ידי הגשמיות * ולכן מתחילה לא רצה משה רבינו עליו השלום לקבל מראות הצובאות שיעשה מהם הכיוור עד שצוה השם יתברך לקבל מהם כי מחמת שתאווה הזאת הוא דבר עלול לקבל טומאה ובעוונותינו הרבים רוב בני אדם נכשלים בעון הזה הנראה ונדמה להם שאין זה חטא כלל ואינם יודעים עד היכן הדברים מגיעים שפוגמים בחטא זה על פי הרוב חטא של הרהורים ותאויות האלו באים מהאשה המהרהרת חלילה בהרהורים לא טובים ולכן צוה השם יתברך שיקבל מהם כי השם יתברך יודע מחשבות שכוונת הנשים היה בהסתכלותם בהמראות למען יבוטל מהם ההרהורים מאנשים אחרים לכן צוה השם יתברך שיקבל מהם ואף שהוא גשמיות עב מכל הגשמיות גם זאת הצורך להכניס אל הקדושה.

וזהו ואתה קח לך בשמים פירוש שתעלה ריח נחוח במעשיך דהיינו אפילו מדבר הגשמי ביותר מכל הגשמיות תעלה ממנו ריח נחוח * וזהו ראש מור לשון מר רוצה לומר אפילו דבר שהוא תכלית וראש לכל המרירות תעלה ממנו ריח נחוח * דרור פירוש תראה שיהיה דרור דהיינו חירות ממלאך המות דהיינו מסטרא אחרא ומשעבוד מלכיות כל זה תגרום בכל דברי גשמיות * וזה שאמרו חז"ל בן קטין עשה מוכני לכיוור כדי שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה והיו משקעין אותו בבור ששם אין נפסלין בלינה רמז שלא יאמר האדם אם כן הוא שאסור לאדם ליהנות מעולם הזה ומתאוותו כי אם הכל למען שמו והוא דבר קשה מאד הבלתי אפשרי לעמוד בו אם כן אפריש עצמי מכל עניני עולם הזה הגשמי ולא אוכל ולא

❖ אוצר התמיד ❖

אשתה כלל ואהיה פרוש מאד אל יאמר כן אלא צריך האדם להתאמץ במעט מעט לשבר כח התאוות ולסבב הדבר בסיבוב אחר סיבוב עד שיגיע לתכלית יסוד הקדושה ושורשה בכל דבר גשמיות גם כן * וזה רמז שעשה מוכני לכיור לשוקעו בבור רמז שצריך האדם לגלגל ולשקע הגשמיות עד אשר יושקע ויוטבע בטבע בשורש הקדושה שלא יהיה נפסלין בלינה רמז לעולם הזה הנקרא לילה ואינה אלא כמו לינה אדם ביקר בל ילין * וזהו ותעבור המנחה על פניו והוא בלילה ההוא במחנה רוצה לומר אף שכל המנחה ששלח יעקב היו דברים גשמיים אף על פי כן הוא לן בלילה ההוא רוצה לומר בעולם הזה הנקרא לילה לן בה במחנה דהיינו בהקדושה מחנות קדושה * וזהו ומשה יקח את האהל. דאהל רמז להקדושה והשכינה הנקרא אהל ומשה רבינו עליו השלום היה מתאמץ בקדושתו להעלות הקדושה והשכינה * וזהו יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה רוצה לומר אף דבר שהוא מחוץ למחנה דהיינו דברים גשמיים שהם דבר חיצונית מחוץ להקדושה היה משה נוטה ומביאו להקדושה * וזה נטה לו פירוש לו מוסב אל מילת אוהל. הרחק מן המחנה פירוש הדבר החיצוני שבתוך הגשמיות היה מרחיק מהקדושה * והקדושה והרוחניות שבו היה מעלה אל הקדושה. והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה פירוש מובן ממילא שכל מבקש ה' היה יוצא להתאמץ בדרך הזה * והאיך עשה ואמר הכתוב והיה בצאת משה אל האהל כו' דהנה העיקר לאדם ללמוד מהצדיק את מעשיו אשר עושה יראה וישגיח על מעשיו הקדושים ובזאת יעיר לבו בקרבנו גם כן בקדושה להתחיל בעבודתו יתברך. וזהו והביטו אחרי משה. ונצבו איש פתח אהלו רוצה לומר שהתחילו לעמוד על פתח וההתחלה של קדושה הזאת לעשות כיוצא בו עד בואו האוהלה מוסב על ונצבו איש פתח רוצה לומר שהתחיל כל איש להתאמץ ולהתחיל בקדושה עד שזכה לבוא אל האוהל ממש * ונחזור לביאור הכתוב ועשית כיור נחושת. ונתת בין אוהל מועד ובין המזבח פירוש על ידי שתקדש עצמך בדברי גשמיות תפעול שני דברים הן שתעלה הקדושה להשכינה כנ"ל גם שיהא לך מזבח כפרה על עוונותך ע"ד שאמרו חז"ל בזמן שבית המקדש קיים היו קרבנות מכפרים ועכשיו שולחנו של אדם מכפר וזהו בין אוהל מועד ובין המזבח רוצה לומר הן זאת והן זאת תפעול ועוד תפעול ונתת שמה מים רמז שתגרום השפעות רחמים וחסדים לעולם וישראל והשם ברחמיו יחזק ויאמץ לבבנו ללכת בכל דרכיו הקדושים אמן כן יהי רצון. ע"כ.

בבאר מים חיים (בראשית א א) וז"ל: גם יאמר הכתוב בראשית ברא אלהים וגו'. על פי מה שאמרו חז"ל (יומא נד:) ושתייה היתה נקראת תנא שממנה הושתת העולם, תנן כמאן דאמר מציון נברא העולם דתניא רבי אליעזר אומר עולם מאמצעיתו נברא וכו' עד אלו ואלו מציון נבראו שנאמר (תהלים נ) מציון מכלל יופי אלהים הופיע, ממנו מוכלל יופיו של

❖ אוצר התמיד ❖

עולם. והנה נקודה אמצעית הלזו שממנה הושתת העולם שהוא מקום אשר תחת כנפי הכרובים בקודש הקדשים הוא הוא אשר אמר עליה יעקב אבינו ע"ה (בראשית כח יז) מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים. כי כל החיות של כל העולם הזה וכל הברכות והשפעות הטוב והמיטיב לכל, הכל יורד בתחילה לשם ומשם מתחלק לכל יושבי הארץ כי שם נקרא לב הארץ בסוד הכתוב (ישעיה מ ב) דברו על לב ירושלים, וכאשר באדם כל הכח מן המאכלים בא תחילה אל הלב שהוא מלך בכל האברים שבגוף, והלב לוקח לעצמו הוך והנקי ואחר כך שולח מאתו כח לכל האברים דרך מעבר הורידין כנודע מספרי החכמה, כן כל השפעות החיות היורד משמים לארץ יורד תחילה אל נקודה אמצעית הלזו הנקראת לב הארץ ומשם יתחלק השפע לכל האברים, ועל כן נקרא שער השמים כי שם הוא שער הראשון לקבלת ההשפעה הבאה משמים. ושם נקרא נשקי ארעא ורקיע אהדדי, כי תחילה עולים דרך שם כל התפילות ותחנונים ושבחי ה' יתברך ויחודי שמוותיו יתברך מתתא לעילא בבחינת העלאת המיין נוקבין ועל ידי זה מתעורר כנגדו לעילא לעילא להיות יורד כל שפע טוב וברכה ורחמים וחיים ממקור מחיה החיים לנזה אפריון למכון בית אלהינו. ושם מקדש ה' כוננו ידיך שהוא ככן ובסיס ליו"ד שבמקור העליון אשר משם נמשך כל אלה, ועל כן בעת הבריאה שהיה העלאת המיין נוקבין מניה וביה כידוע משם עלה ולשם ירד ונעשה אבן שתיה וממנה הושתת העולם להיות נפרץ ימה וקדמה ולכל צדדיו.

והנה אמרו חז"ל (ובחים יט): תנו רבנן איזהו קידוש ידים ורגלים מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, ידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ומקדש, כי את ידיהם ואת רגליהם לומר שעם ידיהם יהיה רגליהם ועם רגליהם יהיה ידיהם. וזה אמר הכתוב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ כלומר ראשית הבריאה היתה במקום שמחובר הארץ לשמים ושמים לארץ הוא מקום אבן שתיה אשר שם נשקי ארעא ורקיע אהדדי כנאמר. ועיקר הבריאה היתה לזה שתמיד יהיה עם השמים הארץ שתעלה מיין נוקבין מן הארץ לשמים על ידי תפילות ובקשות ומעשים טובים, ועם הארץ יהיה תמיד השמים להוריד שפע וברכה וחיים עד העולם והכל על ידי נקודה אמצעית הלזו ששם נשקי ארעא ורקיע. ואף זה שאומר מן הצדדין נברא יודה לזה שהשקפה הראשונה עת אשר משמים אל ארץ הביט היה העיקר אל מקום זה הנקרא שער השמים, ואך שלום שלום לרחוק ולקרוב, ואמרו חז"ל (ברכות לד): לרחוק ברישא והדר לקרוב אבל ודאי הקרוב קרוב וסוף מעשה תחילת המחשבה לזו הנקודה האמצעית, אשר גם לזה נכון לקרוא אותה ראשית הבריאה. ע"כ. ולהלן חז"ל: את השמים ואת הארץ מורה חיבור השמים לארץ, וארץ לשמים, כבחינת קידוש ידים ורגלים מן הכיור שהיה בבת אחת ממש מפני שנאמר את ידיהם ואת רגליהם. ע"כ.

❖ אוצר התמיד ❖

ובבאר מים חיים פרשת כי תשא (ל יח-כ) וז"ל: (יח) ועשית כיוור וגו' וכנו נחשת לרחצה וגו'. להבין אומרו כאן לרחצה שהוא לכאורה מיותר, כי הלא מפרש להלן כל עניניו ונתת שמה מים ורחצו אהרן וכו'. והנראה כי הנה נודע להבאים בסוד ה' בקבלת מרן הרב האר"י ז"ל (בסוד גטילת ידים שחרית) בכוונת גטילת ידים שהוא להפריד הקליפות והחיצונים הנאחזים בעשר אצבעות הידים בהקצוות לפי ששם מתגלים ה' גבורות מנצפ"ך בכל יד ויד, ובמקום הגבורות שם נאחזים הקליפות, והם מסתלקים ומתפרדים על ידי המים הנשפכים. כי מים הוא בסוד החסד ומימי החסד הם הדוחין ומגרשים הקליפות לבל יינקו משם. והנה באצבעות הרגלים בהקצוות גם שם הרגיעה שידה להיות בהם אחיזת הקליפות בסוד אותיות הכפולות אשר במנצפ"ך. ואולם לאשר כי שם המה דינים קשים למאוד בסוד עקביים עקבי דמשיחא ששם חוצפא יסגי והחיצונים יש להם שליטה גדולה מאוד באופן שאינן נגרשים משם בכל ימות החול כי אם בערב שבת קודש שאז נתוסף אור גדול בכל העולמות בסוד תוספת שבת, ויורד האי שלהבותא דאשא להפריד הקליפות מהעולמות טרם בא שבת קדשנו, ואז הם נרחצים גם למטה על ידי חמי חמין לרמוז על האי שלהבותא דאשא, ואז ברשפי אש שלהבת י"ה מה שהאדם רוחץ על כל פנים פניו ידיו ורגליו בערב שבת קודש מגרש מעליו כל בחינת אחיזת הקליפות שנתאחזו בששת ימי החול. ועל כן השוה הכתוב חיוב הרחיצה הוה לחיוב סעודת שבת כמו שאיתא ברמב"ם ז"ל (בפרק ל מהלכות שבת הלכה א-ז) וזה לשונו, ד' דברים נאמרו בשבת ב' מן התורה וב' מדברי הנביאים. שבתורה, זכור ושמור. ומהנביאים, כבוד ועונג. איזהו כבוד זה שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד שבת וכו'. איזהו עונג זה שצריך לתקן תבשיל שמן וכו' ומשקה וכו'. הרי שהרחיצה והסעודה הושוו בפסוק אחד. כי חיוב גדול הוא ותיקון רב בעולמות עליונים ותיקון לנפשו ורוחו ונשמתו לטהרם ולרחצם מכל בחינת אחיזת החיצונים הכל כנודע לחכמים יודעי העתים. והנה נודע אשר עיקר בחינת אחיזת החיצונים בנפש האדם לא נמשך אלא מהאי זוהמת הנחש שהטיל בחוה ויצאו בניה אחר כך מזוהמים בזוהמה ההוא. ועד היום הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב (בראשית ג טו), שבכל בחינת הקצוות ועקביים הן בידיים הן ברגלים שם מקומו להתדבק ולהתאחו שם. ונחש הוא היצר הרע הוא השטן חושבן נחש עם הכולל, עד היום הנושך עקבי סוס וגו' (בראשית מט יז), כי אין מקומו אלא בעקביים ששם חוצפא יסגי.

ועל הענין הזה היה רומז הכיור כי הכ' רומז על עשרים הקצוות שבידיים ורגלים שנאחזין שם החיצונים והוא עבור ששם מתגלה בחינת הגבורה ובמקום הגבורה שם אחיזתן כאמור. ולזה סמך הכ' אל רי"ו מספר גבורה וזה כיו"ר עשרים אצבעות הנאחזים בגבורה, ונחש הוא השטן תשופנו שם בעקבו, וזוה צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו כפירוש רש"י ז"ל שם בפסוק (בראשית ג טו) ואתה תשופנו עקב, ואף משם תמיתנו וכו'. ועל כן היה של נחשת

❖ אוצר התמיד ❖

לרמו על זה ששם הוא אחיזת הנחש. ות' היא תמות כמאמר חז"ל (שבת נה.). כי החיצונים כל מגמתם להרע, ולהיטיב לא ידעו. ובמקום אחיזתן ממיתין תיכף כאשר יוכלו. [או אפשר נחשת נחש תשופנו, והבן] אך ה' לא יעזבנו בידו, וצונו לגרשו משם על ידי מים הנאמנים מימי החסד, ועל ידי הכלי הנקרא אנטל או נטלא שעם הכולל הוא חושבן הוי"ה ואדנ"י כמו שאיתא בכוונות, שבזה הוא מרחיץ ומטהר את אברים הללו מגילולי עבודה זרה הם הקליפות שסביב רשעים יתהלכון.

והנה נראה בזה נכון שעל כן היה הכיור נעשה ממראות הצובאות של נחושת שאמרו חז"ל [נתחומא ומובא ברש"י ויקהל פסוק (לח ח) במראות הצובאות] שהיו מראות שרואות בהן בנות ישראל כשהן מתקשטות, והנשים הביאו אותם לנדבת המשכן והיה משה רבינו מואס בהן מפני שעשוין ליצר הרע. אמר לו הקב"ה קבל אותם כי אלו חביבים עלי שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים כשהיו בעליהן יגיעים בעבודת פרך היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה וכו' ונוטלת המראה ורואה עצמה עם בעלה במראה וכו' ומתוך כך הביאו בעליהן לידי תאוה ונזקקות להם ומתעברות ויולדות שם וכו' עד כאן. ולכאורה מפני מה דוקא לכיור הוקדשו אלו המראות ולא לשאר כלים שהיו של נחושת. וחז"ל אמרו שם לפי שהוא עשוי לעשות שלום בין איש לאשתו על ידי המים המרים וכו'.

ועוד לאלוה מילין על פי הנזכר. כי נודע אשר אותו הדור שהיה במצרים כולם היו גלגולי נשמות מניצוצי קרי שיצא מאדם הראשון באותן ק"ל שנים שפירש מאשתו, והמשיך אותן הנשמות שהם באים מצד הטוב להאי קליפה תקיפה דאיקרי רע וכו'. ונתגלגלו בשלושה דורות וקבלו עונשם. שהם בדור המבול ודור אנוש ודור הפלגה. ואחר כך נבחנו שנתגלגלו בדור ההוא שירדו לגלות מצרים. הכל כמו שאיתא בדברי הרב ז"ל (בפרי עץ חיים שער חג המצות עיין שם). ושם במצרים כבר היו בסוד התיקון במה ששמרו בריתן מלהתערב בעם אלהי נכר. ונאמר עליהם בקבלה (שיר השירים ד יב) גן נעול אחותי כלה גל נעול וגו', ואמרו חז"ל (ויקרא רבה לב ד) גן נעול אלו הבעולות גל נעול אלו הבתולות וכו'. ודבר זה להפליא הוא, כי הלא היו בשעבוד תחת המצרים ולא קבלו עדיין התורה והיו עובדי עבודה זרה כמאמר חז"ל (שמות רבה טז ב) ולא נמצא אחת מהנה שיטמאו בטומאת העריות והעיד עליהן הכתוב בשמו יתברך שהיו כולם בני אבותיהם שלא שלטו בהם המצרים כמאמר חז"ל (שיר השירים ד' רבה פסוק י"ב גן נעול) ועל כרחך זה היה תיקון לזוהמת הנחש שנדבק באדם הראשון והוציא זרעו לבטלה והמשיך אלו הנשמות.

ועתה כשנפרדו מעריות שהוא הרע הזה בעצמו שהיה בהחטא, נתקנו לעלות ממצרים ברכוש גדול וביד חזקה. ועל כן כיור הנחושת המורה על אחיזת זוהמת הנחש, והוא בא לטהר האצבעות מזוהמא ההוא, טוב ויפה הוא להיות נעשה ממראות הללו המורים על בחינה זו

❖ אוצר התמיד ❖

במה שהכניעו ישראל זוהמתם. שעל ידי המראות היו נזקקין לבעליהן ולא היו מתאווין לטומאת בני אל נכר. והנה מלת וכנו עם מספר אותיותיו במילוי עולה לחושבן צ"א שהוא צירוף הוי"ה ואדנ"י בחינת הכלי אנטל הנזכר, המועיל להרחיץ ולטהר את קצוי האצבעות על ידי מימי החסד. ולזה יאמר הכתוב ועשית כיוור נחושת שהכיוור יהיה נחשת לרמוז על הנזכר אחיות זוהמת הנחש בעשרים הקצוות הנאחזים בגבורה, ועל כן יהיה וכנו נחשת לרצחה ש"וכנו" שהוא הכלי המוכן לנטילה יחוד שמותיו הוי"ה ואדנ"י ברוך הוא, יהיה נחשת לרצחה כלומר לרצחה מהאי נחשת אחיות זוהמת הנחש באברים הללו. ועל כן ונתת שמה מים בכדי להגעילו ולגרשו על ידי המים מים הנאמנים המוכנים להעביר כל טומאה בסוד החסד אשר עליהם שמגרש כל בחינת אחיות הקליפות. ולזה אמר:

(יט) ורחצו אהרן וגו' את ידיהם ואת רגליהם. כי במקדש היו יכולים לטהר גם אצבעות רגליהם מהנחש הכרוך על העקב, אף על פי ששם האחיזה קשה מהדינים קשים השולטים שם, לא כן במקדש כי על כל פנים היו נכנעים שם הקליפות מרבות הקדושה ואור אלהים המאיר במשכן ה' והיו יכולין לגרשם שם גם מאצבעות הרגלים. ועל כן היה הכיוור מרמוז לכל העשרים אצבעות להראות כי הוא המטהר לכל אחיותם הן בידים והן ברגלים. ועל כן אמר הכתוב את ידיהם ואת רגליהם ואמרו חז"ל בזה (זבחים יט.) כי בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו וכו' מניח ידו הימנית על רגלו הימנית וכו' ומקדש. כי על כל פנים היה קשה להרחיץ הרגלים לבד, מתוקף הגבורה הנאחו שם, והיה מקדשן בבת אחת עם הידים ומניח הידים עליהם להכניעם ולהיות נטפלים עם קדושת הידים ועל ידי זה היו נטהרים בכך הכיוור ובמים אשר שמה (המורים על ט' יודי"ן שבשמות הכוללים כל העולמות שהם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן העולים מים כנודע מכוונות) וזאת במקדש ולא במקום אחר. ועל כן:

(כ) בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו וגו'. כי תדע שורש כל המיתות הנאמר בעוברי עבירה אינם על צד הנקמה לומר לפי שמרדת בי אנקם ממך, כי לא זה הוא דרכי אלהינו יתברך שמו וחימה אין לפניו לעשות דבר בחימה לנקום, וכל היסורים והעונשים הבאים על האדם אינם כי אם בחסד האמת מצור העולמים ברוך הוא. או למרק עוונותיו על ידי היסורים הן בעולם הזה והן בעולם הבא בכדי לזכך ולטהר נשמתו מאחיות הקליפות הנאחזים בה על ידי העוונות שתוכל לשוב לחיק אביה כבראשונה לראות באור פני מלך חיים ברוך הוא ליהנות מזיו שכינתו יתברך, וכמאמר חז"ל (ספרי מובא בילקוט רמז תתל"ז) יהא אדם שמח ביסורין מבטובה שאילו אדם בטובה כל ימיו אין נמחל לו עוון שבידו ובמה נמחל לו ביסורין ועיין שם עוד הפלגת טובת היסורין שאין ערוך אליהם ששמו של הקב"ה חל על מי שיסורין באין עליו וכו' וכדומה. או שבאין היסורין בכדי להזכיר את האדם שישוב בתשובה לפני בוראו כמאמר חז"ל (סנהדרין קא.) נענה ר' עקיבא ואמר חביבין יסורין

❖ אוצר התמיד ❖

וכו' עד מכל הטורח שטרה בו וכו' לא החזירוהו למוטב אלא היסורין. או לשאר דרכי טובות שביארנום במקום אחר.

ואמנם זה אינו כי אם שעבור כן ברא הקב"ה את בחינת היסורין בכדי שיהיה לאדם טובות אמיתיות האלה, אבל בכל זאת אין הקב"ה שולח על האדם היסורין כי אין הקב"ה מיחד שמו על הרעה לעולם כמאמר חז"ל (בראשית רבה ג ו), רק הרע בעצמו שעשה האדם הוא מיסרו ומענישו כמאמר הכתוב (ירמיה ב יט) תיסרך רעתך וגו'. והוא לפי שבעוונות מגביר האדם על נפשו אחיזת הקליפות, והם מוכנים לזה להכות ולפצוע להרוג ולענוש כי זה חפצם ותאותם ברע ולא בטוב. וגם בחינת המיתה זה הוא כאשר האדם מגביר על נפשו אחיזת הקליפות שיעור שיוכלו להמית אותו הם ממיתין אותו תיכף כי צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו רק ה' לא יעזובנו בידו בכח מצוות ומעשים טובים. אבל אם מגביר עליו אחיזתם בעוונות והקב"ה כביכול סר מעליו כי אין אדם העליון כביכול דר עם נחש בכפיפה, הם עושים לו מה שירצו כי השטן הוא היצר הרע עולה ומסטיין יורד וממית.

ולזה בא הצווי במצוה זו בכואם אל אוהל מועד ירחצו מים ולא ימותו. כי הנכנס אל אהל מועד שהוא מקור הקדושה בלתי קידוש ידים ורגלים הרי הוא ח"ו מכניס אחיזת הקליפות הנאחזים בקצוות הידים ורגלים אל הקודש פנימה, ומשם עושה פגם למעלה בשורש נשמתו אשר בקדושה עליונה באהל מועד אשר בשמים להעלות עליה מחושך החיצונים והקליפות, והם מוכנים להמית. ועל כן ירחצו מים שלא להשריש שורש הקליפות בנשמתו אשר בקדושה ולא ימותו. ועל כן גם בנטילת ידים בשחרית מבואר בספרי חכמי אמת שההולך ד' אמות בלי נטילת ידים חייב מיתה כמו שאיתא (בתולעת יעקב ומובא במגן אברהם בסימן ד), כי ארבע אמות של אדם הוא מקומו. ואך היוצא מחוץ לארבע אמותיו הרי הוא מכניס הקליפה למקום טהור ותיכף מגיע הפגם למעלה שיאחזו החיצונים בהקדושה בשורש נשמתו בתחילה וחייב מיתה ח"ו. לכך ירחצו מים וה' עליהם יחיו כדבר האמור. ע"כ.

כתוב בספר 'אור התורה' להרה"ק רבי שלום תאומים זיע"א, בן אחיו של ה'פרי מגדים', תלמיד הרה"ק הרב רון ממעזיבוז זיע"א ואחיו הרה"ק הדגל מחנה אפרים מסדילקאב זיע"א, ומבאר על ענין הכיור (פרשת כי תשא), מה טעם כתוב בנחשת 'זעשו' ולא 'זעשית' כמו בזהב. וכן מה טעם כתוב הכיור בפרשת כי תשא, ולא יחד עם שאר כלי המשכן. ומבאר וז"ל: שהיה בו [בכיור] דבר חדש מה שלא היה בשאר כלי המשכן, היינו שהיו בו שני מלאכות, אחת נוגע לבצלאל, שיעשה הוא 'כיור נחשת וכונו נחשת' סתמא במלאכת אומן מופלא. אמנם מה שיהי נוגע 'לרחצה', זה יהיה מלאכתו של משה ועשיותיו, היינו תיכף כאשר יתן אותו בין אוהל מועד ובין המזבח, ויתן בו מים, אזי תיכף יתברכו מימיו

❖ אוצר התמיד ❖

ויהיו טיפיים עולים מלמטה, וינבע מעין מים מתחת קרקעיתו של מקום הכיור דרך כנו עד שהמים שנתן משה לא יפסקו לעולם, ויהיו כמו מקוה מים אשר לא יכזבו מימיו, אפילו בעת מסייעין מסעות, והבן.

ולזה נאמר כאן 'ועשית', שעיקר נעשה ע"י משה, וגם נאמר 'כיור נחושת וכנו נחושת', שהכן הוא כמו הכיור אשר דרך בו יעלו המים למעלה [איתא בתוס' (זבחים כב.) שמשמע מהגמרא (שם) שגם בכך יש בית קיבול]. וגם נאמר 'לרחצה' אצל הכן, וגם נאמר 'ונתת שמה מים' כאילו שם מעין מים חיים נובעים, וגם נאמר כאן כי הוא מופלג בדבר זה משאר כלי המשכן. וכו'.

דברי חז"ל בזבחים (יט:): שאמרו, כיצד קידוש ידיים ורגלים, הכהן מניח ידו הימנית על גבי רגלו השמאלית, ומקדש ידיו ורגליו בבת אחת. ואם היתה דרך נטילה לא היתה ראויה לעשות כן, שהנטילה צריכה להיות כל אחד בפני עצמו, ולא יגעו יד ביד ורגל ברגל עד אחר הנטילה. אמנם לדברינו היה הדבר דרך טבילה ומותר להטביל בפעם אחת, וק"ל. ע"כ.

וממשיך בענין זה שכן נמצא כתוב בתרגום יונתן וז"ל: ובקראי או בתורה וכאשר הגעתי לתרגום יונתן על פסוק (שמות מ ל) 'וַיִּשֶׂם אֶת הַכִּיֹּר בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שְׁמֵהּ מֵיִם לְרַחֲצָה', מצאתי שאהבה נפשי שפירש הפסוק וז"ל: וְשׂוּי יֵת פִּינְרָא עַל בְּסִיסִיה בִּינֵי מִשְׁפַּן זַמְנָא וּבִינֵי מִדְּבַחָא וַיְהִי תַפְּנֵן מִיֵּין חֵיִין לְקִידוּשׁ וְלֹא פִּסְקִין וְלֹא סְרִינֵן כָּל יוֹמֵינָא. עכ"ל. ונשאתי עיני לשמים לשבח ולהלל למי שאמר והיה העולם שכוונתי דרך אמת בתורתנו הקדושה, ואור התורה הופיע בי, שהוא ממש כדברי, שכאשר נתן משה המים נעשים המים מים נובעים מהתהום דרך הכן ולא פסקו המים. וזה שהביא התרגום ית בסיסיה שלא נזכר במקרא, להרמיז על דברינו שהכן הוא צורך כלי כמו הכיור. ע"כ. וממשיך שם עוד בביאור ענין זה עי"ש.

משנה א

רְאוּהוּ אָחִיו שְׂיָרֵד, וְהֵם רָצוּ וּבָאוּ. מִתְרֵוּ וּקְדָשׁוֹ יִדְיָהוּן
וְרִגְלֵיהֶן מִן הַכִּיּוֹר, נָטְלוּ אֶת הַמְּגִרְפוֹת וְאֶת הַצְּנֹרוֹת וְעָלוּ
לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ. הָאֲבָרִין וְהַפְּדָרִין שְׁלֵא נִתְּאֲפְלוּ מִבְּעָרְב,
סוֹנְקִין אוֹתָם לְצַדְדֵי הַמִּזְבֵּחַ. אִם אֵין הַצְּדָדִין מִתְּזוּקִין,
סוֹדְרִין אוֹתָם בַּסּוֹכֵב עַל הַכֶּבֶשׂ:

משנה זו היא המשך למה שלמדנו במשנה הקודמת* [פרק א משנה ד].

רְאוּהוּ אָחִיו שְׂיָרֵד, לאחר שהכהן תרם את הדשן, ירד מהכבש והתקרב למקום שאחיו הכהנים עומדים, ^אוְהֵם אָחִיו הַכֹּהֲנִים רָצוּ במהירות וּבָאוּ לכיור. שבנתיים כבר הניח התורם את הגחלים במזרח הכבש.^ב

באר התמיד

א. המפרש.
ב. תפארת ישראל.

עכשיו שרוצים לקדש ידיהם ורגליהם לצורך עבודה, רשאים ללכת בין האולם ולמזבח^ה.

מכיוון שהם רבים, אינם יכולים ללכת בצניעות בלי המולה כמו הכהן התורם^ו, לכן עדיף שירוצו ולא ישהו הרבה בלי קידוש בין האולם למזבח^ה.

מִהָרֹאשׁ וְקִדְשׁוֹ יְדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן מִן הַפִּיּוֹר, מִיֵּהָרוּ וְעָשׂוּ קִידוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם מֵהַכִּיּוֹר. אֹפֶן קִידוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם: מְנִיחַ שְׁנֵי יָדָיו עַל שְׁנֵי רַגְלָיו, בְּבֵת אַחַת, מֵעוֹמֵד, וּמֵתְכוּפֵף וּמִקְדָּשִׁי.

נָטְלוּ אֶת הַמְּגֵרְפוֹת, לָקְחוּ אֶת הַיַּעֲמִים, כְּדֵי לְהַסִּיר אֶת הַדָּשָׁן מִהַמְּעָרְכָה וּלְפָנֹתָהּ לְתַפּוּחַ, וְאֶת הַצְּנֹרוֹת, וְאֶת הַמְּזוֹלְגוֹת, כְּדֵי לְתַחֵב בְּהֵן הָאֵיבָרִים שֶׁלֹּא נִתְאַכְלוּ בָאֵשׁ, וְלִסְלַקְנָן, וְעָלוּ לְרֹאשׁ הַמְּזִבְחָה, וְעָלוּ עַל יְדֵי הַכֶּבֶשׂ אֶל מִזְבַּח לְמַעְלָה.

מְגֵרְפוֹת: יַעֲמִים. וְצוּרְתָם כַּמִּין כֶּסוּי קִדְרָה שֶׁל מַתְכַּת דֶּק, וַיֵּשׂ לָהֶם יָדִית^ז. בָּהֶם צוֹבְרִים אֶת הָאֵפֶר לְתַפּוּחַ.

באר התמיד

ג. המפרש.

ד. לעיל פרק א' משנה ד'.

ה. תפארת ישראל.

ו. זבחים י"ט: רמב"ם הלכות ביאת המקדש ה' ט"ז.

ז. המפרש.

ח. תפארת ישראל.

ט. רש"י שמות כ"ז ג'.

הפסוק (שם): וְעָשִׂיתָ סִירְתָיו לְדָשָׁנוּ וַיַּעֲשׂוּ וּמִזְרְקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמִחֲתָתָיו לְכָל פְּלִי תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת. תַּרְגוּם אוֹנְקֵלוֹס: וְתַעֲבֹד פְּסַכְתְּרוֹתָהּ לְמַסְפֵי קַטְמִיָה וּמְגֵרְפוֹתָהּ וּמִזְרְקָתָהּ וְצְנֹרֵיתָהּ וּמִחֲתָתָהּ לְכָל מְנֹחֵי תַעֲבֹד נְחֹשֶׁא.

רש"י ד"ה וַיַּעֲשׂוּ: כַּתְּרֵגוֹמוּ, מְגֵרְפוֹת שֶׁנּוּטְל בָּהֶם הַדָּשָׁן, וְהֵן כַּמִּין כֶּסוּי קִדְרָה שֶׁל מַתְכַּת דֶּק, וְלוֹ בֵּית יָד, וּבִלְעִזּוֹ וַיִּדְיָל.

וּבְרִשׁוֹ בְּכַמְדָּבָר (ד יד): יַעֲמִים. הֵם מְגֵרְפוֹת וּבִלְעִזּוֹ וַיִּדְיָל וְהֵן שֶׁל נְחֹשֶׁת, וּבְהֵן מְכַבְּדִין אֶת הַדָּשָׁן מֵעַל הַמְּזִבְחָה.

צְנוּרוֹת: מזלגות. והם כמין אונקליות כפופים. ומכה בהם ונתחבים באברים שעל גבי המזבח, כדי להפכן, כדי שיתעכלו יפה ומהר¹ [זה מה שעושים תדיר עם המזלגות, אבל כעת עושים בהם דבר דומה אך שונה].

קודם תרומת הדשן לא היו יכולים לעשות את זה, מפני שצריך להרים תרומת הדשן קודם שיפנו את הדשן לתפוח².

הַאֲבָרִין מהקרבנות, וְהַפְּדָרִין החלבים מהקרבנות, וכל החלבים נקראו כן על שם ה'פְּדָר' שבפסוק³, **שֵׁלֵא נְתַאֲפְלוּ מִבְּעֶרְב, שְׁעֵדִיין**

✧ באר התמיד ✧

עפ"י רש"י, נראה שצורת המגריפות שהם היעים, כעין זה:

י. רא"ש.

יא. רש"י שמות כ"ז ג'.

וז"ל רש"י (שם): ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה בהם בבשר ונתחבים בו, ומתהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממהר שריפתן, ובלע"ז קרוציני"ש, ובלשון חכמים צנוריות. וז"ל רש"י בבמדבר (ד יד): המזלגות. צנוריות של נחשת, שבהן מכין באברים שעל המזבח להפכן, כדי שיתעכלו יפה ומהר.

יב. המפרש.

יג. תוספות יום טוב.

זה לשון הרמב"ן בביאור תיבת 'פדר' (ויקרא א ח): את הפדר. תרגם אונקלוס 'תרבא', וכן דברי כל המפרשים פה אחד, ואין למלה חבר, ולפי דעתי שאיננו שם לחלבים כולם רק לחלב הדק הפרוס ומבדיל בין הקרבים, והמלה מן ההפוכים, פדר, פדר, שמפריד בין הקרבים העליונים לתחתונים, ולכך אמרו רבותינו (יומא כו) שיהא פורס הפדר על בית השחיטה שזהו דרך כבוד של מעלה שהחלב הוא ראוי לפרסו ולכסות בו, וכן נהגו חשובי האומות לפרסו על הצלי, ואם

לא נשרפו ונעשו דשן מהלילה, סוּנְקִין אוֹתָם מסלקים אותם על ידי המזלגות לְצַדְדֵי הַמְזוּבָּה, לצדדים של האש. ומונחים שם בצדדים עד אחר שיסדרו את המערכה החדשה, ואז יחזירו למערכה^ט.

סוּנְקִין: מלשון סולק. מסלקים. אות ל' ואות נ' הם ממוצא אחד, ומתחלפים^{טו}.

אם אין הצדדין מחזיקין, אם אין מקום בצדדי המזבה, סוּדְרִין אוֹתָם מסדרים את האברים והפדרים פְּסוּבָב עַל הַכֶּבֶשׂ, על הכבש שכנגד גג הסובב^{טז}. אבל לא יותר נמוך מגובה הסובב^{טז}.

כל קרבן שנזרק דמו ביום, אפשר להקטיר את אבריו וחלביו במשך הלילה שאחר כך עד הבוקר. כמו שכתוב^{טז} 'הוא העלה

באר התמיד

יהיה שם לחלבים כולם יקרא החלב כן בעבור שהוא השומן הנפרד מן הבשר, וכן הוא כנויו בפי חכמי הטבע כאשר אזכיר. ע"כ.
וכאן ביאר התוספות יום טוב שכולם נקראו כן על שם הפדר שבכתוב.
יד. תפארת ישראל.

טו. רא"ש. תפארת ישראל. הרע"ב כתב וז"ל: סונקים. מסלקים אותן. לשון נענוע ונדנוד. וכן כגדי מסנקן (פסחים ג), גדי שהוא עיף על ידי נענוע ונניחות שמננהין זה בזה. אף כאן סונקים מנענעים ומהפכין אותן בצנורות לצדדי המזבה.

הרא"ש והתוספות יום טוב ציינו למשנה (מקואות ב ו): הַמְסַנֵּק אֶת הַטֵּיט לְצַדְדֵינָּהּ. וכתוב שם בפירוש המשניות להרמב"ם וז"ל: מסנק ומסלק ענינן שוה. אמר שהמסלק את הטיט מקרקעית המקוה והחזירו לצדדיו, וכו'.

וברע"ב: המסנק. כמו המסלק. שמסלק את הטיט לצד אחד.

ובהון עשיר: המסנק. כמו המסלק, כי הלמ"ד והנו"ן מאותיות דמלנ"ת המתחלפות.
הרא"ש ציין לפסוק בנחמיה (ג ז): נִשְׁבָּה בְּחֶצְרֵי בֵּית הָאֱלֹהִים. והכוונה לשכה. כי נו"ן ולמ"ד מתחלפות.

בנחמיה (ג ל) על תיבת נְשָׁתוּ, ביאר המצודת דוד וז"ל: נשבתו. כמו לשכתו כי דמלנ"ת מתחלף.

טז. רמב"ם. רע"ב. מאירי. ויש מפרשים: שמסדרים על הסובב או על גבי הכבש (המפרש. תפארת ישראל).

יז. תפארת ישראל.

על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר. אבל אם עלה עמוד השחר ועדיין לא הוקטר, הרי זה נפסל^ט.

אמנם אם האברים והחלבים כבר על המזבח, אינם נפסלים, גם אם יקה כמה ימים עד שיוקטר^י.

על כן, כדי שלא יפסלו האיברים והחלבים בלינה, ומכיוון שאי אפשר להקטיר אותם עד מאוחר יותר, ואם אין מסדרים אותם על המזבח היו נפסלים בלינה. אבל על המזבח אינם נפסלים משום שאין לינה במזבח. לכן מסדרים את האיברים והחלבים על המזבח בצדדיו.

ואם אין מקום בצדדי המזבח, מסדרים גם על הכבש כנגד הסובב. מפני שכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר. ושם הוא למעלה מחצי גבהו של מזבח, והרי זה כאילו נשאר על גבי המזבח עצמו^{יא}.

באר התמיד

יח. ויקרא ו' ב'.

יט. זה לשון רש"י (ברכות ב.): הקטר חלבים ואברים. של קרבנות שנזרק דמן ביום: מצותן. להעלות כל הלילה ואינן נפסלים בלינה עד שיעלה עמוד השחר והן למטה מן המזבח דכתיב 'לא ילין לבקר' (שמות לד כה):

ברש"י (ויקרא ו ב): הרי הענין הוזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה וכו'. ע"כ.

כ. כמו שכתוב (שמות לד כה) 'ולא ילין לבקר'. והתרגום: 'ולא יביתון לצפרא בר ממדבחה'. ופירש רש"י: ולא ילין. כתרגומו, אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד השחר. ע"כ. ובשפתי חכמים: פירוש מועלת לשון מעילה הוא, כלומר אין לינה פוסל בראש המזבח, כלומר אם עלו איבריו בראש המזבח קודם עלות השחר אף על פי שלא נקרבו אינם נפסלים. בגמרא (זבחים פו): איברים שלנו בעזרה מקטר והולך כל הלילה, לן בראשו של מזבח מקטר והולך לעולם.

כא. המפרש. תפארת ישראל.

במפרש וז"ל: סודרן בכבש כדי שלא יפסלו בלינה שאין יכולין להקטירן עד לאחר שיקטירו אברי תמיד, ואם לא סודרן על המזבח היו נפסלין בלינה, ואמרינן בזבחים בפ' המזבח (פו): דאין לינה במזבח, וכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר, צדי מזבח נראה לרבי מקום שהוא פנוי ואם אין

ולאחר שיסדרו את המערכות יחזירו את האברים על המערכה,
ויציתו בה האש^{כב}.

באר התמיד

(מן) הצדדין מחזיקין סודרין אותם בסובב או על גבי הכבש, ולאחר שיסדרו את המערכות יחזירו את האברים על המערכה ויציתו בה האור.

בתפארת ישראל וז"ל: רצה לומר יסדרום על גבי כבש שכנגד גג הסובב, או על גג הסובב גופיה דשם הוא למעלה מחצי גבהו של מזבח, והוה ליה כאילו נשארו על גבי המזבח, רק צריך שיניחום סמוך לכבש, כדי שיהיה נוה לחזור ולטלן משם להחזירן למערכה (כפ"ב מ"ה), אבל ביסוד, או בכבש שכנגד היסוד, לא הניחום, דשם הוא חציו התחתון של מזבח והוה ליה כמורידן מהמזבח ואסור (תוס' יומא דמ"ה ב').

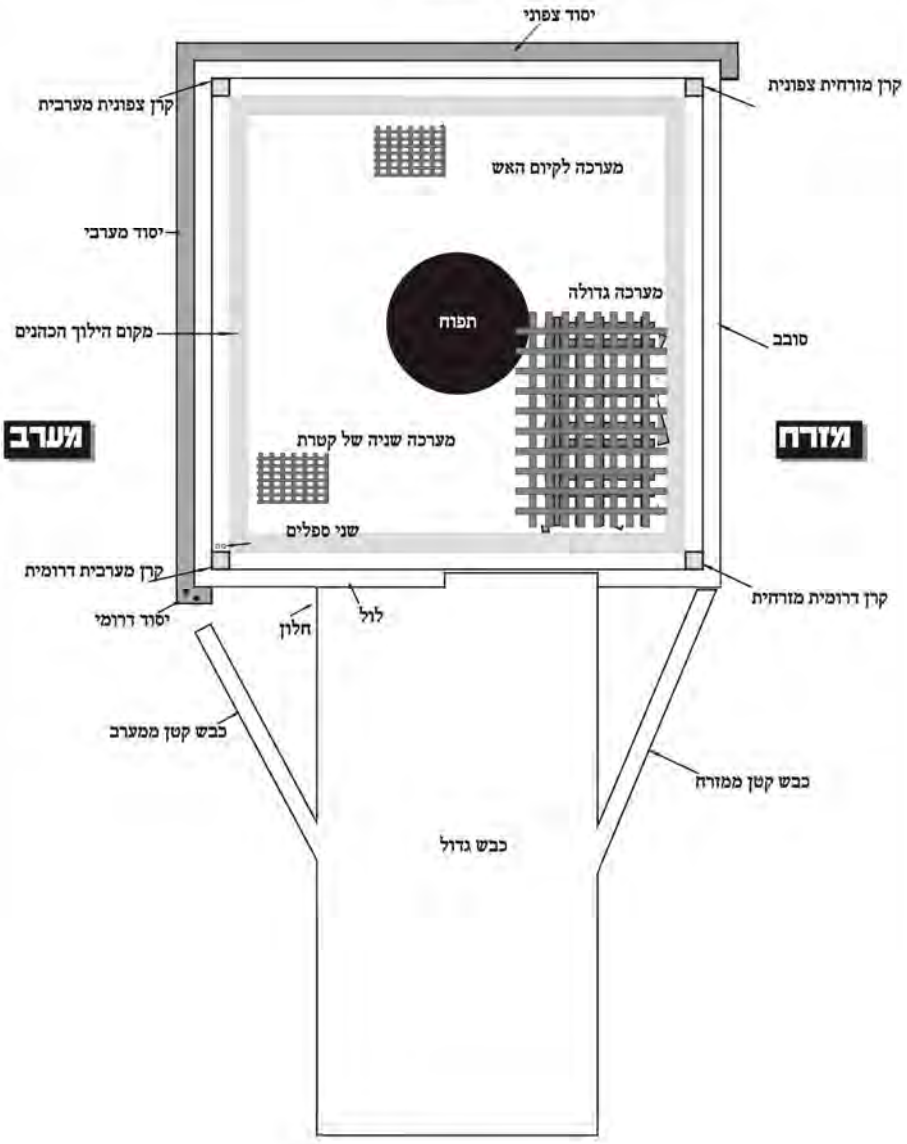
בתוס' וז"ל (יומא מה:): סודרן על גבי כבש או על גבי סובב. אבל על גבי יסוד לא דא"כ היה נפסל בלינה אם ירד אבל סובב שהוא מחצי המזבח ולמעלה הרי הוא כמזבח ואין לינה מועלת בראשו של מזבח וכן כבש ריב"א ועוד אפשר דאיסור יש להורידו מן המזבח אבל כשסודרן. על הסובב והכבש לא מיקרי ירידה.

כב. המפרש.

בצירוס דלהלן אפשר לראות את מקום הסובב במזבח.

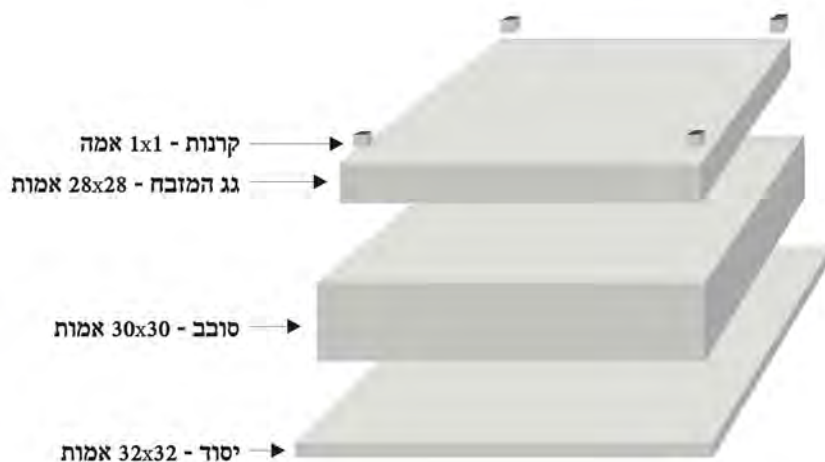
מזבח

צפון

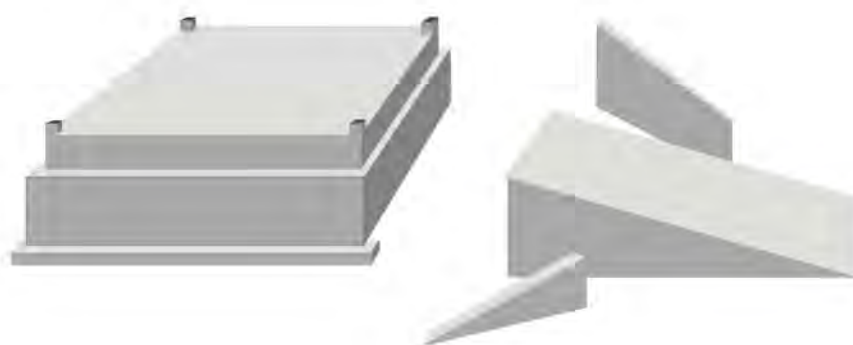

דרום

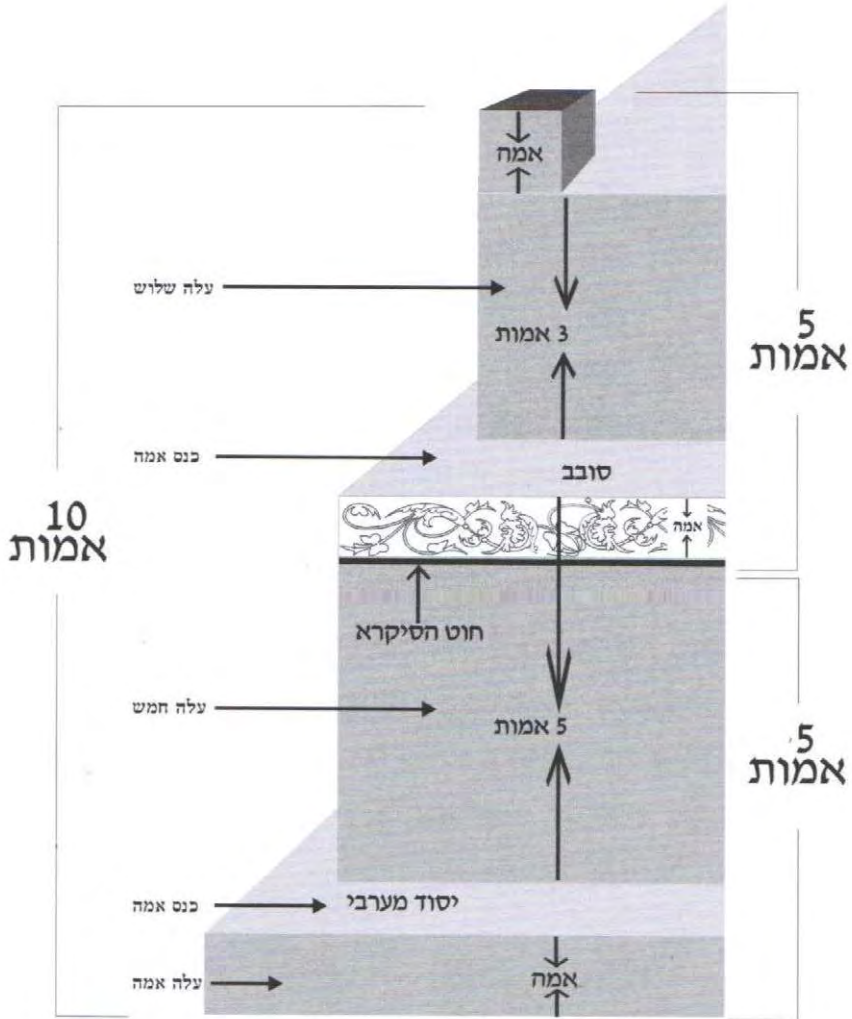
אופן בניית המזבח

המזבח והכבשים

גובה המזבח

משנה ב

החלו מעלין באפר על גבי התפוח. ותפוח הִיה באמצע המזבחה, פעמים עליו פִּשְׁלֵש מאות פור. ובְּרַגְלָיִם לא היו מִדְּשָׁנִין אותו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹי לְמִזְבֵּחַ. מִיָּמָיו לא נתעצל הַכֹּהֵן מִלְּהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן:

החלו מעלין באפר על גבי התפוח. התחילו לגרוף ביעים^כ להעלות את האפר מהמערכה, על גבי התפוח^כ.

ותפוח הִיה באמצע המזבחה, באמצע המזבחה יש גל גדול של אפר צבור, עגול כמו תפוח^כ, לשם גורפים את האפר, ומעגלים את האפר הרב עד שנראה כעין תפוח גדול^כ. פעמים עליו פִּשְׁלֵש מאות פור, יש פעמים שיש בתפוח הרבה מאוד אפר, כשלוש מאות כור.

בגמרא נתבאר שכאן הוא אחד משלשת הפעמים שדיברו חכמים בלשון גוזמא, ואין הכוונה שהיה ממש שלש מאות כור, אלא שהיה הרבה מאוד אפר^כ. ולא היו ממתנינים מלפנות עד

✧ באר התמיד ✧

כג. המגריפות הם יעים, כדלעיל.

כד. רמב"ם. המפרש. רע"ב. תפארת ישראל.

כה. רמב"ם. המפרש. רע"ב. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

כו. רמב"ם בפירושו המשניות. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ד'. רע"ב. תפארת ישראל. תפארת ישראל בסימני צורת המזבחה.

כז. גמרא דף כ"ט. רמב"ם. רע"ב. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

בהון עשיר וז"ל: כשלוש מאות. כתב הרב, גוזמא. וגוזמא כוז שנינו בפרכת דשקלים (ח ה), וגפן דמדות (ג ח), ולא אשטמיט ליה לתנא בכולהו שלשה למתני בכף כי אם הכא, ש"מ דאע"ג דהוי גוזמא, מ"מ היה רחוק מעט ממנין זה, כלומר יותר משני מאות כורים, ולכן אנו יכולים לומר עליו להפליג הדברים באמת כשלוש מאות, ומשום הכי אין אנו צריכים לבקש טעם על מנין זה,

שיהיה כל כך הרבה. ובא התנא להודיענו שהיה בתפוח הרבה מאוד אפר.

כשהתאסף אפר רב מאוד עד שהפריע לסדר את המערכות, מוציאים לחוץ את האפר^כ, כמו שכתוב^{כז} וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן אֶל מַחוּץ לַמִּחְנֶה אֶל מְקוֹם טְהוֹר^ל.

וּבְרִגְלִים לֹא הָיוּ מְדַשְׁנִין אוֹתוֹ, אבל בשלשת הרגלים, אין מוציאים את האפר מהתפוח אל מחוץ לעיר, אף על פי שזה מפריע

באר התמיד

כ"ש דגשתמש בענין זה בשתי הנוזמות האחרות ששם יש מעם הגון כמפורש במקומם, דלא רצה לשנות כי שווי העניינים מועילים לזכרון.

כה. עפ"י המפרש. רש"י (ויקרא ו ד). תפארת ישראל.

אמנם לשיטת הרמב"ם מוציאים לחוץ את האפר בכל יום. ורק ברגלים אין מוציאים.

כט. ויקרא ו' ד'.

ל. ברש"י (ויקרא ו ד): והוציא את הדשן. הצבור בתפוח כשהוא רבה ואין מקום למערכה, מוציאו משם, ואין זה חובה בכל יום, אבל התרומה חובה בכל יום.

האופן שבו מוציאים את הדשן מהתפוח כשצריך, נתבאר להלן (תמיד ה ה): וּפְסַכְתָּר הֵיטָה כְּלֵי גָדוֹל מִחֻקֵּת לְתֵד, וְשֵׁתֵי שְׂרָשְׁרוֹת הָיוּ בָהּ, אַחַת שֶׁהוּא מוֹשֵׁף בָּהּ וַיִּוָּרֵד, וְאַחַת שֶׁהוּא אוֹחֵז בָּהּ מִלְּמַעַלָּן בְּשִׁבִיל שְׁלֹא תִתְגַּלְגַּל. וְשִׁלְשָׁה דְבָרִים הֵיטָה מְשַׁמְשֵׁת, בּוֹפִין אוֹתָהּ עַל גַּב גְּחָלִים וְעַל הַשָּׂרִץ בְּשִׁבְתָּ, וּמוֹרִידִין בָּהּ אֶת הַדָּשָׁן מֵעַל גַּבֵי הַמַּזְבֵּחַ.

ובתפארת ישראל: שבו מורידין הדשן מהמזבח באופן זה וכדמסיק, כהן אחד עומד למעלה ואוחז בפסכתור וממלאו דשן, וכשנתמלא, אז אוחז בשלשלת ומשלשלו מעט מעט למטה, וכהן אחר שעומד למטה אוחז בשלשלת השני ומושכו למטה, באופן שיהיה הפסכתור נשמט לאט לאט ביושר דרך הכבש למטה, ולא תתגלגל בבת אחת מהר למטה וישפך הדשן, וכשהוריקן למטה, חוזר העליון ומשכו לעצמו למעלה בהשלשלת לחזור למלאותו.

ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ב יג-טו): ואחר כך גורפין את הדשן במגריפות מכל צדדי המזבח. ומעלין אותו ערימה על גבי התפוח. וגורפין אותה הערימה בפסכתור. והוא כלי גדול שמחזיק לתך. ומורידין אותו למטה. וברגלים לא היו מורידין אותו אלא מניחין הערימה גבוהה באמצע המזבח מפני שהוא נוי למזבח.

כל מי שירצה מן הכהנים ממלא מן הדשן שהורידו למטה ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן. ואין להוצאת הדשן לחוץ פיוס אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן.

ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה. אין בעלי מומין מוציאים אותו. וכשמוציאים אותו לחוץ לעיר מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה. ולא הזירים גורפים אותו. ולא יפורנו שם שנאמר (ויקרא ו ג) וְשֵׁמוֹ. שיניחנו בנחת. ואסור ליהנות בו. ע"כ.

לסדר את המערכות^{לא}, אלא האפר נשאר בתפוח מפני שהוא נוי
למזבח, מפני שזה יופי למזבח שיש עליו הרבה אפר ורואים
שהקריבו הרבה קרבנות^{לב}.

ואף על פי שהוא נוי למזבח, מכל מקום כשהגיע הזמן להוציא
את הדשן מהתפוח^{לד} מימיו לא נתעצל הפהן מלהוציא את הדשן,
מעולם לא התעצל הכהן שמוטל עליו לעשות^{לד}, להוציא את
הדשן אל מחוץ לעיר למקום טהור.

שלשת הפעמים שדיברו חכמים בלשון גוזמא הם: תפוח, ^ו גפן,
^ז ופרוכת^{לד}.

תפוח: ככתוב כאן.

גפן: כמו שכתוב במסכת מדות^{לז}: גִּפְּן שֶׁל זָהָב, עֵץ גִּפְּן עֲשׂוּי
מִזָּהָב, הֵיטָה עֹמֶדֶת עַל פְּתָחוֹ שֶׁל הַיְכָל, עֹמֶדֶת לִפְנֵי פֶתַח
הַהֵיכָל^{לז}.

באר התמיד

לא. המפרש.

לב. תפארת ישראל.

לג. המפרש.

לד. המפרש. כתב התפארת ישראל וז"ל: רצה לומר אף שהדישון אינה מלאכה נכבדה, ומשום
הכא לא הפיסו עליה, אפילו הכי לא נתעצלו בה, ונקט לה הכא, דקא משמע לן דלהכי לא
דישנוהו ברגלים, ולא חיישינן שיתלו הרואין בעצלות הכהנים.

לה. גמרא. לשיטת רבא בנמרא יש עוד דבר רביעי, והוא 'השקן את התמיד בכוס של זהב' לפני
שחיטתו כדי שיהיה נוח להפשיט, ככתוב להלן (תמיד ג ד), ולשיטת רבא זהו גוזמא שמשקים
בכוס של זהב [אלא השקן בכוס של נחושת יפה כזהב (רע"ב תמיד ג ד)]. אבל בנמרא חולקים על
רבא, שאין זה גוזמא, אלא אין עניות במקום עשירות, ולכן אפילו את קרבן התמיד משקים
בכוס העשוי מזהב ממש.

לו. פרק ג' משנה ח'.

הערה: המראי מקומות דלהלן הם למפרשים במסכת מדות.

לז. תפארת ישראל.

הטעם שעשו גפן של זהב לפני ההיכל, מפני שכנסת ישראל נמשלה לגפן^{ל"ח}. וכן התורה נמשלה לגפן^{ל"ט}.

ומדלה על גבי כלונסות, עץ הגפן הזה העשוי מזהב, מושכב על גבי קרשים מעץ ארז^מ, כמו גפן ממש. כדי לרמוז היטב את מה שהוא מרמוז^{מא}.

כל מי שהוא מתנדב, כל מי שרוצה לנדב זהב עבור ההיכל, ורוצה שאת הזהב עצמו שמנדב יתנו בהיכל, כי ההיכל כולו מצופה בזהב^{מב}. עושה מהזהב שמנדב צורת עלה של גפן, או גרגיר ענב אחד, או אשכול שלם של ענבים. ומביא לכהן^{מג}, ותולה בה, והכהן תולה את מה שהאדם התנדב בעץ הגפן מזהב.

וכשצריכים זהב עבור ההיכל, לוקחים מכאן, ומתיכים אותו ועושים בו מה שצריך עבור ההיכל^{מד}.

באר התמיד

לח. רמב"ם. תפארת ישראל. שישראל נמשלו לגפן מבואר בנמרא חולין צ"ב. וכן במדרש ובזוה"ק בכמה מקומות.

לט. תפארת ישראל.

מ. הכלונסאות הם מעץ ארז (תוספות יום טוב).

מא. תפארת ישראל.

מב. רמב"ם. רע"ב.

מג. תפארת ישראל.

מד. תוספות יום טוב.

✧ גפן מודלה על גבי כלונסאות^{מה} ✧

✧ באר התמיד ✧

מה. התמונה של עץ הגפן היא להמחשה בלבד. בבית המקדש עשו צורת עץ גפן מזהב.

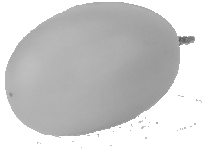
יז

תמיד

פרק ב משנה ב

חיי

✧ גרגיר ✧

✧ עלהמו ✧

✧ אשכול ✧

✧ באר התמיד ✧

מו. התמונות הם להמחשה. בבית המקדש עשו אותם מזהב.

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק, מַעֲשֵׂה הָיָה, וְנִמְנָו עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת פְּהָנִים. הִיָּה מַעֲשֵׂה שֶׁמִּפְנֵי כּוֹבֵד הַכְּמוֹת הַעֲצוּמָה שֶׁל
הַזֶּהָב שֶׁהִיָּה בָּהּ, הָיוּ צְרִיכִים שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת כְּהָנִים כְּדֵי לִפְנוֹתָהּ
לִפְרֹק אֶת הָעֵלִים וְהַגְּרָגִירִים וְהַאֲשְׁכוּלוֹת שֶׁתְּלוּ בָּהֶּם.^מ

כֵּאֵן הוּא אֶחָד מִשְׁלֹשַׁת הַמְּקוֹמוֹת שֶׁדִּיבְרוּ חַכְמִים בְּלִשׁוֹן גְּזוּמָא,
וְאֵין הַכוּוֹנָה שֶׁהָיוּ מִמֶּשׁ שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת כְּהָנִים, אֵלֹא שֶׁהָיוּ כְּהָנִים
רַבִּים בִּיּוֹתֵר^מ. וְלֹא הָיוּ מִמַּתִּינִים עַד שִׁיְהִיָּה כָּל כֶּךָ הַרְבֵּה כְּדֵי
שֶׁלֹּא תִישָׁבֵר הַגִּפְנִי^מ. וּבֵא הַתְּנָא לְהוֹדִיעֵנו שֶׁהִיָּה בָּהּ הַרְבֵּה
מֵאוֹד זֶהְבִּי.

פְּרוּכָת: ^ה בְּכֹל שָׁנָה אֹרְגִים שְׁתֵּי פְרוּכוֹת חֲדָשׁוֹת לְהַבְדִּיל בֵּין
הַהֵיכָל לְקוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים. עוֹבֵי כָל פְּרוּכָת טַפַּח, אֲרַכָּה אַרְבַּעִים
אִמָּה וְרַחְבָּה עֶשְׂרִים אִמָּה, וְשִׁמוּנִים וְשִׁתִּים רִיבּוֹא נְעוּרוֹת
עוֹבְדוֹת לְאֲרוֹג כָּל פְּרוּכָת, וְשֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת כְּהָנִים מִטְּבִילִים אֶת
הַפְּרוּכָת^נ.

מִשְׁנֵה ג

יַחֲלוּ מִעֲלִין בְּגִזְרִין לְסִדֵּר יֵאֵשׁ הַמְּעַרְכָּה. וְכִי כָּל הָעֵצִים
בְּשָׂרִים לְמַעַרְכָּה. הֵן, כָּל הָעֵצִים בְּשָׂרִין לְמַעַרְכָּה, הוּיָן מִשָּׁל

באר התמיד

מז. רר"ש. תפארת ישראל.

מח. גמרא תמיד כ"ט. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

מט. המפרש תמיד כ"ט.

נ. תפארת ישראל.

נא. שקלים פ"ח מ"ה. גמרא תמיד כט: חולין צ:

זֵית וְשֵׁל גֶּפֶן. אֲבָל בְּאֵלוֹ רְגִילִין, בְּמַרְבֵּיזוֹת שֶׁל תְּאֵנָה וְשֵׁל
אֶגְרוֹז וְשֵׁל עֵץ שָׁמֶן:

101 לאחר שהעלו את האפר אל התפוח שבאמצע המזבח, נשאר
מקום המערכה פנוי¹⁰², וזו החלו מעלין בגזרין, התחילו להעלות
גזירי עצים חתוכים ובדוקים שאין בהם תולעים¹⁰³, לסדר אש
המערכה. כדי לסדר את מערכת האש¹⁰⁴.

שואל התנא¹⁰⁵: וְכִי כָּל הָעֵצִים כְּשֵׁרִים לְמַעְרְכָה, האם כל מיני
העצים כשרים למערכה שעל המזבח¹⁰⁶.

באר התמיד

נג. המפרש.

נג. המפרש.

במסכת מדות (ב ה): מְזַרְחִית צְפוּנִית, היא היתה לשכת העצים, ששם הכהנים בעלי מומין
מתליעין העצים, וכל עץ שנמצא בו תולעת, פסול מעל גבי המזבח.

ברמב"ם הלכות איסורי המזבח (פרק ו): א. כשם שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר כך הנסכין
יהיו תמימים ונבחרים שנאמר (במדבר כה לא) 'תמימים יהיו לכם ונסכיהם' שיהיו הנסכים
תמימים שלא יביא נסכים לא מיין מעושן ולא סולת שהתליעה ולא יבלול בשמן שריחו או מעמו
רע.

ב. וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת. וכל עץ שהתליע כשהוא לח
פסול למזבח. התליע יבש גורר את המקום שהתליע. ועצי סתירה פסולין לעולם לא יביאו אלא
חדשים.

ג. המקדיש יין פסול או סלת או שמן פסול או עצים פסולים למזבח הרי הדבר ספק אם דומים
לבעל מום כבהמה ולוקה או אינן כבעל מום לפיכך אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות. ע"כ.

נד. בספר המצות להרמב"ם וז"ל (מצוה כט): שצונו להבעיר אש על המזבח בכל יום תמיד והוא
אמרו יתעלה אש תמיד תוקד על המזבח, וזה לא יתכן אלא במה שצוה להתמיד להשים עצים
בבקר ובין הערבים, כמו שנתבאר בב' מיומא ובמסכת תמיד, וכבאור אמרו אף על פי שהאש
יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט, וכבר התבאר דיני מצוה זו בד' מיומא ושני מתמיד
כלומר מצות מערכת האש אשר יעשו בכל יום במזבח.

נה. המפרש.

נו. תפארת ישראל.

ומשיב מיד^{נז}: הן, כן, כָּל הָעֵצִים פְּשָׁרִין לְמַעְרְכָהּ, כלומר, רוב מיני העצים כשרים למערכה שעל המזבחה^{נח}, חוץ מִשָּׁל זֵית וְשָׁל גֶפֶן, חוץ מעצי זית ועצי גפן, משום ישוב ארץ ישראל, שהרי יש להם פירות חשובים. וכן מפני שבעצים הללו יש קשרים ואינם דולקים יפה^{נט}. אֲבָל פְּאֵלוֹ רְגִילִין, אבל את אלו העצים רגילים תמיד להביא למערכה, בְּמַרְבֵּיּוֹת, בענפים^ס, שֶׁל תְּאֵנָה, ענפי תאנה זקנים שכבר אינם עושים פירות^{סא}, וְשָׁל אֶגְזוֹ, ועץ של אגוז^{סב}, וְשָׁל עֵץ שָׁמֹן, ועץ של שמן אפרסמון^{סג}.

❧ באר התמיד ❧

נז. המפרש.

נח. המפרש.

נט. שני דיעות בנמרא מה הטעם שאין מביאין עצי זית וגפן.

ברמב"ם וז"ל: והטעם שאין מסיקין עצי הזיתים והגפנים משום ישוב ארץ ישראל, ועוד מפני שממהרין להתאכל.

ס. תפארת ישראל.

סא. תפארת ישראל. וז"ל התפארת ישראל: דוקא ענפי תאנים זקנים, שכבר אינן עושין פירות אבל של זית וגפן גם זקנים עושין על כל פנים מעט פירות השוכות.

בנמרא בענין עצי תאנה שאינם עושים פירות וז"ל: כדרחבה, דאמר רחבה, מייתי תאיני חוורתא, ושייפי להו בחבלא דצבתא דסריך עליה בזרא, וקברי היכא דמסיק ימא שירטון, קורה עבדא פירי לא עבדא, ותלת בריכי מינייהו לא מחזקה להו גמלא. ע"כ.

ביאר המפרש: דאמר רחבה מייתי תאיני חוורתא. תאנים לבנות אותן תאנים רעות הן נטעים של תאנים חוורתא לוקחין כדי לנטוע כדמפרש. ושייפי להו בחבלא דצבתא. כמו דצבתא מייתנין במסכת עבודה זרה בסופה (עה): בחבל העשוי מצורי דקל ושייף ליה לעץ עד שתסיר כל קליפתו וגם אם יש זרע גרעין בתוך הנטיעות תפילנו ושוב לא יבא שם פרי ובהכי משירין קליפתן ושמא ע"י כך תועיל לו שלא תגדיל בו קליפה ומתוך כך לא יבא בו פרי דיפול דשריקה ביה בארעי זרע גרעין כמו שפירשתי. וקברי ליה היכא דמסיק לה ימא שירטון. באותו מקום שהים גדל ומתוך לחלוח המים לא ימות האילן שאם לא היה שם קבור ימות מתוך שאין בו קליפה. קורה עבדא. ומתוך שהוא אילן סרק ואין גדל בו פרי שמכחישיין כחו גדול כל כך שראוי לקורות לעשות ממנו בנין אותן ענפים הדקין לוקחין לצורך המזבח, ותלת סיכי מינייהו ענפי לשון אחר בריכי. לא מחזקה להו גמלא. דף של גשר אינו יכול לסובלן מרוב גודלן, גמלא גשר כלומר הרבה הם גדולים כך נראה בעיני שינוי זה וכמו שברייתא שנויה בת"כ כנירסת הספרים אין אדם יכול ליישב. ע"כ.

סב. אגוז ביאר התפארת ישראל: וואלנוסבוים.

בכל יום לפני שמעלים את העצים כדי לסדר את המערכה, בוזקים מלח על הכבש כדי שלא יחליקו הכהנים. ומותר מפני שאין ההולכה הזו עבודה. אבל אחר כך אוספים משם את המלח, כדי שלא יהיה חציצה בין רגלי הכהנים לכבש, בשעת עבודת הולכת הקרבנות למזבח^{סד}.

משנה ד

סֵדֶר הַמַּעֲרָכָה גְדוּלָה מְזַרְחָה, וְחִזְיָתָה מְזַרְחָה, וְרֵאשֵׁי הַגְּזָרִין הַפְּנִימִים הָיוּ נוֹגְעִים בַּתְּפוּת. וְרוּחַ הָיָה בֵּין הַגְּזָרִין, שְׁהָיוּ מְצִיִּתִין אֶת הָאֱלִיתָא מְשָׁם:

על המזבח, יש שלש מערכות^{סז}: א. מערכה גדולה. מקומה במזרח המזבח, בצד דרום^{סח}. מערכה זו גדולה ורחבה^{סח}, ועליה מקריבים את קרבן התמיד ושאר הקרבנות^{סח}.

באר התמיד

סג. רע"ב. אמנם כתב הרע"ב וז"ל: ושל עין שמן. העושה שמן אפרסמון. ואני שמעתי, שהוא האילן שקורים לו בלע"ז פיניו, ובערבי צינובור. ואף על גב דעין מאכל הוא אין בו צורך כמו בגנן וזית, הלכך לא אסרוהו משום ישובה של ארץ ישראל כדרך שאסרו הגנן והזית.

והמפרש פירש: עצי שמן. עצים שדולקין כמו נר. התפארת ישראל כתב: פיכמענהאלין שמן, שאלו העצים מתלהבין יפה, ולא לקחו עצי ארזים ארנים וברושים (כפ"ג דפרה), מדמעלין עשן הרבה.

סד. עירובין ק"ד. וברש"י. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ו' ג'.

סה. כך פסק הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין ב' ד'.

סו. עפ"י תפארת ישראל בסימני הציור. וז"ל התפארת ישראל: מערכה גדולה היה בדרום המזבח, נגד חצי מזרחי של כבש.

סז. תפארת ישראל.

סח. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ד'.

ב. מערכה שניה. ממערכה זו לוקחים גחלים במחתה כדי לשים על מזבח הזהב עבור הקטורת^ס. מקומה במערב המזבח, משוך מן הקרן שבמערכת דרומית לצד צפון ארבע אמות^ז.

ג. מערכה לקיום האש. אין מקריבין במערכה זו כלום^ח, אלא היא לקיום מצוות^ט 'וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּקַּד בּוֹ לֹא תִכָּבֵה'^{יג}.

ביום הכיפורים יש מערכה רביעית, שממנה לוקח הכהן גדול גחלים כדי להקטיר קטורת בקודש הקדשים^{יד}.

סדר המערכה גדולה, מי שזכה בתרומת הדשן, הוא מסדר את המערכה הגדולה^{טו}, מִזְרְחָהּ, מקום המערכה גדולה הוא בצד מזרח מהתפוח^{טז}.

סידור המערכה גדולה הוא באופן זה: מסדרים עצים אחד ליד השני ממזרח למערב, ועליהם מסדרים עצים מדרום לצפון, ועליהם שוב ממזרח למערב, וכן הלאה בסדר זה^{יז}.

וְחִזְיָתָהּ מִזְרְחָהּ, בצד מזרח של המערכה עושים חלון ופתח, כדי שיכנס משם רוח להלהיב האש^{יח}.

באר התמיד

סט. להלן משנה ה'. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ד'. ובשבת מקטירין על מערכה זו את שני הבזיכי לבונה משולחן לחם הפנים (להלן משנה ה. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב ח).

ע. להלן משנה ה'.

עא. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ד'.

עב. ויקרא ו' ה'.

עג. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ה'.

עד. כך פסק הרמב"ם בהלכות עבודת יום הכיפורים ב' ה'. והוא שימת רבי יוסי ביוםא ד' ו'.

עה. גמרא יומא כ"ב. המפרש. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

עו. המפרש.

עז. ע"י תפארת ישראל.

עה. תפארת ישראל.

וְרֵאשֵׁי הַגְּזֵרִין הַפְּנִימִים הָיוּ נוֹגְעִים בַּתְּפוּחַ, רֵאשֵׁי הָעֵצִים הַפְּנִימִים אֲרוּכִים^ע וְנוֹגְעִים בַּתְּפוּחַ שֶׁהוּא בְּאִמְצַע הַמְּזוּבָּח^פ. מִקְרָבִים אֶת הַמְּדוּרָה לַתְּפוּחַ כְּמוֹהוּ שֶׁאִפְשָׁר, כְּדֵי לַתֵּת רוּחַ לְאִמָּה לְצַד מְזֻרָח שֶׁהוּא מִיּוֹחַד לְהִילוֹךְ רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׂרְפוּ בַּגְּדֵיהֶם^{פד}.

וְרוּחַ הָיָה בֵּין הַגְּזֵרִין, מִשְׁאִירִים מֵעַט רוּחַ בֵּין הָעֵצִים, שֶׁהָיוּ מְצִיתִין אֶת הָאֱלִיתָא מְשֻׁם, בְּרוּחַ בֵּין הָעֵצִים מְנִיחִים קִיסְמִים דְּקִים, שְׂאוֹתֶם מִדְּלִיקִים, וְעַל יָדָם נִדְּלַק כָּל הַמְּעֵרָכָה. אֱלִיתָא: עֵצִים קִיסְמִים דְּקִים^{פז}.

בְּנוֹסֵף לְשֵׁאר הָעֵצִים שֶׁבַּמְּעֵרָכָה גְּדוּלָּה, מְבִיאִים גַּם כֵּן שְׁנֵי גְזֵרֵי עֵצִים^{פח}, אֲרַכְּם וְרַחֲבֶם אִמָּה עַל אִמָּה, וְעֵבִיִּים כְּמוֹ מַחֵק גְּדִישׁ שֶׁל סֵאֵה^{פד}.

משנה ה

בְּרָרוּ מְשֻׁם עֵצֵי תֵּאֲנָה יִפִּין, לְסִדֵּר הַמְּעֵרָכָה שְׁנֵיחָ לְקַטְרֵת, מִבְּנֵגְד קֶרֶן מְעֵרָבִית דְּרוּמִית, מְשֻׁדָּה מִן הַקֶּרֶן כְּלָפֵי צְפוֹן אֲרַבַּע אַמּוֹת, בְּעֵמֶד חֲמִשׁ סָאִים גְּחָלִים, וּבְשֵׁבֶת בְּעֵמֶד שְׁמוֹנֵת סָאִין גְּחָלִים, שְׁשֻׁם הָיוּ נוֹתְנִין שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה

✧ באר התמיד ✧

עט. רע"ב.

פ. המפרש. תפארת ישראל.

פא. ראב"ד (הלכות בית הבחירה ב' ז). תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

פב. המפרש. רע"ב.

פג. יומא כ"ו: רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ג'. ועיין במפרשים כאן.

פד. זבחים ס"ב: רמב"ם הלכות איסורי מזבח ז' ג'.

שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים. הָאֲבָרִים וְהַפְּדָרִים שֶׁלֹּא נִתְּאֲפְלוּ מִבְּעָרְב, מִחֲזִירֵיךְ אוֹתָן לְמַעְרָכָה. הַצִּיּוֹת שֶׁתִּי הַמַּעְרָכוֹת בְּאֵשׁ, וַיִּרְדּוּ וּבָאוּ לָהֶם לְלִשְׁבֵּת הַגְּזִית:

בָּרְרוּ מִשָּׁם, בַּחֲרוּ מִתּוֹךְ הָעֲצִים^{פא}, עֲצֵי תַאנְה יָפִין, עֲצֵי תַאנְה יָפִים וְטוֹבִים^{פב}, כְּדִי לְסַדֵּר אֶת הַמַּעְרָכָה הַשְּׁנִיָּה לְקַטְרֵת.

מִפְּנֵי שֶׁצְרִיכִים לְקַחַת מִמַּעְרָכָה זֶה גַּחְלִים וְלִתֵּת אוֹתָם עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, כְּדִי לְהַקְטִיר שֵׁם קַטּוֹרֶת, לִכֵּן בּוֹרְרִים דּוֹקָא יָפִים שִׁיעֲשׂוּ גַחְלִים טוֹבִים וְלֹא אִפְרָ^{פג}.

מִקּוֹם מַעְרָכָה זֶה הַשְּׁנִיָּה, הוּא מְכַנְּגֵד קָרֵן מַעְרָבִית דְּרוּמִית, כְּנֶגֶד קָרֵן מַעְרָבִית דְּרוּמִית שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, מִשּׁוֹךְ מִן הַקָּרֵן כְּלָפֵי צְפוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת, הַמְדוּרָה שֶׁמִּמֶּנָּה לּוֹקְחִים גַּחְלִים לְקַטּוֹרֶת, מִשׁוֹכָה לְצַד צְפוֹן, מִקָּרֵן מַעְרָבִית דְּרוּמִית שֶׁל מִזְבֵּחַ, אַרְבַּע אַמּוֹת^{פד}.

באר התמיד

פה. התפארת ישראל כתב שבחרו מתוך העצים שהעלו למזבח, ובחרו עוד לפני שסידרו את המערכה הגדולה, ואחרי שסידרו את המערכה הגדולה, סידרו את המערכה השנייה לקטורת מהעצים שכבר בחרו עבור מערכה זו.

אמנם, רש"י פירש (זבחים נח.) שבחרו מדיר העצים. ונראה כוונתו שהלכו ובחרו במיוחד עצים מלשכת דיר העצים.

פז. במעם מדוע דוקא עצי תאנה כתב רש"י (זבחים נח.): בשל תאנה היו רגילין, ומעם אנדה הוא שבו היתה תקנה לאדם הראשון ויעשו להם חגורות. ע"כ.

וכתב התפארת ישראל: משום דקטורת מכפר על לשון הרע (כיומא דמ"ד א'), וחטא אדם הראשון ע"י לשון הרע היה, שקבל מלשינות מהנחש, ובעלי תאנה נתקן, אחר שחטא ונתבושש, שעשו להם מעלי תאנה חגורות, לכן גם לקטורת לקחו עצי תאנה [נתעוררתי לזה מדברי רש"י זבחים ה"ח], וכו'. ע"כ.

פז. המפרש.

פה. תפארת ישראל. וז"ל התפארת ישראל: רצה לומר שהיה המדורה של קטורת משוכה לצפון מקצה קרן מערבית דרומית של מזבח, ד' אמות. וה"ט, מדכתיב בקטורת של יו"ב ולקח מלא המחטה וגו' אשר פתח אהל מועד, וילפינן כל קטורת מקטורת יו"ב, שצריך ליקח הנחלים מכנגד פתח אהל מועד, וד' אמות לצפון מקרן מערבית דרומית של מזבח, שם מכוון נגד פתח

[1] בְּעֶמְדַּת חָמֵשׁ סְאִים גְּחָלִים, מִשְׁעָרִים לְסֹדֵר כְּמוֹת שֶׁל עֲצִים כְּדִי שִׁיִּצֵּא מִזֶּה חָמֵשׁ סֵאָה גְּחָלִים פֶּט.

בְּעֶמְדַּת: כְּמוֹ בְּאוֹמֵד.³

וּבְשֵׁבֶת שֶׁצָּרִיךְ גַּם כֵּן לְהַקְטִיר בְּמַעֲרָכָה זֹו שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה, שֶׁהֵיוּ בִלְחֵם הַפְּנִימִים^{3א}, צָרִיךְ לְהוֹסִיף עוֹד שְׁלֹשׁ סֵאָה. בְּעֶמְדַּת שְׁמוֹנֶת

בָּרַךְ הַתְּמִיד

אהל מועד, נדהרי קיימא לן דמזבח עומד ממוצע באמצע עזרה, משוך רק קצת כלפי דרום (וכזכחים נ"ט א' ורמב"ם פ"א מבחירה), וגם קיימא לן דקדושת היכל ואולם חדא מלתא היא (ועיי' תוס' זבחים דנ"ח ב', שכתבו דספיקא הוא בש"ס), אם כן פתח האולם דינו כפתח ההיכל, ונקרא גם כן פתח אהל מועד, והרי פתח האולם היה גם כן כהמזבח מכוון באמצע העזרה, והפתח היה רחב כ' אמה, נמצא שהמזבח שהיה רחב ג' למעלה כ"ח אמה, היו כ' אמות אמצעיות שלו נגד כ' אמות של פתח האולם וארבע אמות לכאן וארבע אמות לכאן היה ג' המזבח עודף על פתח האולם, ואלו הד' אמות שנג המזבח עודף מכאן ומכאן, לא היו נגד פתח האולם, נמצא שכשמושיך לעשות המדורה להקטורת ד' אמות מהקרן, תהיה המדורה מכוונת נגד פתח אהל מועד].

פט. מפרש. תפארת ישראל. ומערכה גדולה וודאי היתה גדולה מזו, רק לא היה שיעור קבוע לה, דהכל לפי הקרבנות שהיו מביאים באותו יום (תפארת ישראל).

במפרש וז"ל: גחלים לפי אומד חמש סאין גחלים היו נותנין שם עצים, כך שיערו לחתות בתוכו בראש המזבח כשהוא חול מחתה של ארבעה קבין בריוח, ולכך צריך שני כלים לפי שלא היה חותה בשל זהב כדאמר ביומא (דף מד:). שהתורה חסה על ממונן של ישראל, ובכלי של כסף שהיה חותה לא היה יכול להכניס הגחלים בפנים דגנאי הוא להכניס כלי כסף בפנים שאין עניות במקום עשירות, וגם צריך שיהא אותו שמכניס בפנים קטן יותר לפי שלא היה יכול לערות אותו של כסף בשל זהב שלא יפלו מן הגחלים לארץ, הילכך חותה בשל ארבע קבין ומערה בשל שלשה קבין, והיינו דתנן לקמן נתפור ממנו כקב גחלים מכבדן לאמה וצריך להכניס כלי מלא בפנים דכתיב (ויקרא טו) ולקח מלא המחתה גחלי אש וגו'.

צ. רע"ב. תפארת ישראל. ברמב"ם וז"ל: עומד כמו אומד, והוא השעור בקירוב. ע"כ.

צא. ענין שני בזיכי הלבונה ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ה ב-ג): ודבר ברור בתורה שהוא שתיים עשרה חלות כל חלה שני עשרונים. ועורבין אותו שני סדרים. שש חלות בכל סדר. חלה על גבי חלה ובין כל שתי חלות שלשה קנים של זהב כדי שתהיה הרוח מנשבת בו. וסומך כל מערכה בשתי קשוות. ונותנין בצד כל מערכה כלי שיש בו קומץ לבונה שנאמר (ויקרא כד ז) ונתת על המערכת לבונה זכה. וכלי זה הוא הנקרא בזך. נמצאו שני קומצי לבונה בשני הבזיכין ושוליים היו לבזיכין כדי שיניחום על השולחן. שני הסדרים מעכבין זה את זה. ושני הבזיכין מעכבין זה את זה. והסדרין והבזיכין מעכבין זה את זה.

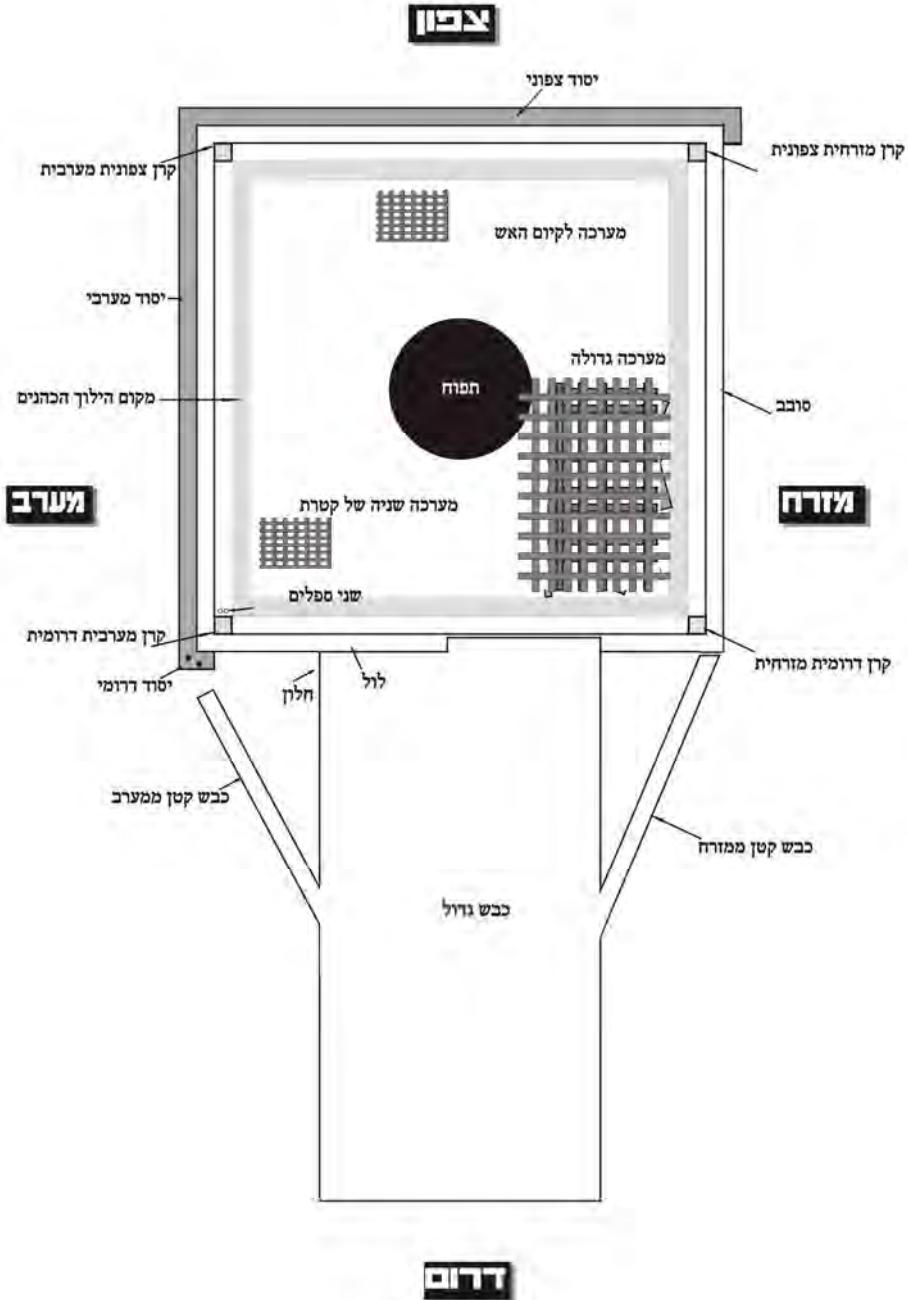
וכן ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד ט-יא): פ. בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה כיצד הם עובדין. מפיסין בשחר אנשי אותו בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה

סֵאִין גְּחָלִים, בשבת משערים לסדר כמות של עצים כדי שיצא
 מזה שמונה סאה גחלים, שְׁשָׁם הָיוּ נוֹתְנִין שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם
 הַפָּנִים, כדי להקטיר שם את שני הבזיכי לבונה של לחם
 הפנים^{צב}.

🌀 באר התמיד 🌀

בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שנכנס בשבת מפסיץ פייסות אחרות לתמיד של בין
 הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.
 י. ואין אוכלין את הלחם עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש. והלבונה מעונה מלח כשאר
 הקרבנות.
 יא. ואחר קרבן המוספין מקטירין שני הבזיכין. ושני כהנים מקריבין את שני הבזיכין.
 צב. מפרש. תפארת ישראל.

☞ המערכות והתפוח על המזבח ☞

לאחר שסידרו את שתי המערכות, מביא אותו הכהן שזכה בתרומת הדשן את שני הגזירי עצים^{צג}, שארכם ורחבם אמה על אמה, ועביים כמו מחק גדיש של סאה^{צד}, ומסדרם במערכה הגדולה^{צה}.

הַאֲבָרִים וְהַפְּדָרִים שֶׁלֹּא נִתְאַפְּלוּ מִפְּעֶרֶב, האברים והחלבים מהקרבנות שעדיין לא נשרפו ונעשו דשן מהלילה, שהניחו אותם בצדדי המזבח ועל הכבש, כמו שנתבאר לעיל, מִחֲזִירִין אוֹתָן לְמַעַרְכָּה, עכשיו לאחר שסידרו את המערכה, מחזירין אותם למערכה ונשרפים שם בצידי המערכה^{צו}.

הַצִּיתוּ שְׁתֵּי הַמַּעַרְכוֹת בְּאֵשׁ, הדליקו אש בשתי המערכות. את המערכה השלישית לקיום האש אפשר להדליק לאחר קרבן התמיד^{צד}. וַיֵּרְדוּ וּבָאוּ לָהֶם לְלִשְׁכַּת הַגִּזִּית, ואחר כך הלכו ללשכת הגזית כדי לעשות את הפיס^{צה}.

לְשִׁכַּת הַגִּזִּית: זה בצד צפון של העזרה, ונקראת כן מפני שבנויה מאבני גזית מרובעים לכבוד הסנהדרין^{צז}.

באר התמיד

צג. יומא כ"ו: רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ג'. ועיין במפרשים כאן.

צד. זבחים ס"ב: רמב"ם הלכות איסורי מזבח ז' ג'.

צה. יומא ל"ג. מפרש.

צו. המפרש כתב שמחזירין אותם רק לאחר הקרבת קרבן תמיד, שהרי אסור להקטיר שום דבר במערכה זו קודם התמיד. אך התפארת ישראל כתב שמחזירין אותם עכשיו לפי הסדר במשנה, ואסור רק להעלות שאר קרבנות קודם התמיד, אבל לא כשהם כבר על המזבח. ועיי"ש.

צז. תפארת ישראל.

צח. רע"ב. המפרש. תפארת ישראל.

צט. תפארת ישראל מדות ה' ד'.

יש בבית המקדש שלשה בתי דינים: א. סנהדריה קטנה של עשרים ושלשה דיינים^ק, ליד פתח הר הבית המזרחי מבפנים. ב. סנהדריה קטנה של עשרים ושלשה דיינים, ליד פתח עזרת נשים המזרחי מבפנים. ג. סנהדריה גדולה של שבעים ואחד דיינים, בלשכת הגזית שבעזרה^{קא}.

לשכת הגזית היא גדולה וגבוהה^{קב}. הלשכה בנויה חצי בקודש וחצי בחול. יש לה שני פתחים אחד לקודש ואחד לחול^{קג}.

הסנהדרין יושבים בחצי החול של לשכת הגזית, כי בחצי הקודש אסור לשבת, [מ] שהרי 'אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד'^{קד}.

החצי המזרחי של הלשכה קודש, והחצי המערבי חול. וזה מפני שהפתח לקודש נמצא בחלק המזרחי של הלשכה, והפתח לחול נמצא בחלק המערבי של הלשכה. ונמשך הקדושה לפי הפתח^{קה}.

❧ באר התמיד ❧

ק. סנהדרין ב.

קא. סנהדרין י"א ב' ובתפארת ישראל שם.

קב. יומא כ"ה. וברש"י. ופשוט שלשכת העין ולשכת הגולה הגיעו גם כן לאותו הגובה של לשכת הגזית, כמו שכתוב במשנה (מדות ה'ד) 'ונג שלשתן שוה'.

קג. יומא כ"ה.

קד. יומא כ"ה.

קה. מאירי (יומא כ"ה). וכן משמע ברבינו חננאל ובריטב"א (שם). וביאר הר"מ קוים ולה"ה במדות וזתו"ד: ונ"ל שנוכל למצוא שיהיה החול לצד מערב, והקודש לצד מזרח, כשנניח שלשכת הגזית תהיה מונחת בקרן מזרחית צפונית של העזרה, ויהיה לה פתח לחיל בצפונה סמוך לכותל מערבי שלה, ופתח לעזרה בדרומה סמוך לכותל מזרחי שלה. ולכן יהיה חציה שלצד מזרח קודש, וחציה שלצד מערב חול. וסמוך לה לצד מערב יהיו לשכת העין ולשכת הגולה. ע"כ.

והציור בעין זה:

והטעם לזה שדוקא החצי המערבי הוא חול, כדי לקרב יותר את הסנהדרין אל המזבח. כמו שאמרו חז"ל^ק: מניין לסנהדרין שיושבין בלשכת הגזית סמוך למזבח, שנאמר^ק וְלֹא תֵעָלֶה בְּמַעְלֵת עַל מִזְבְּחִי וּבַפֶּסוֹק אַחַר כֵּךְ כָּתוּב^ק וְיֵאלֶה הַמִּשְׁפָּטִים^{קט}. בתוך לשכת הגזית יש פספסין, כדי להבדיל בין חצי הקודש לחצי החול, כמו שיש בבית המוקד^ק.

טו בלשכת הגזית בחציה החולקית^א, יושבים סנהדרין גדולה של שבעים ואחד דיינים^ב. הסנהדרין יושבים ופניהם לדרום ואחוריהם לצפון^ג, ויושבים בחצי עיגול, כדי שיראו כל

באר התמיד

- קו. ירושלמי מכות ז. רש"י שמות כ"א א'. ועוד.
- קז. שמות כ' כ"ג.
- קח. שמות כ"א א'.
- קט. מאירי יומא כ"ה.
- קי. ריטב"א יומא כ"ה.
- קיא. יומא כ"ה.
- קיב. סנהדרין ג.
- קיג. תפארת ישראל בסימני הציור.

הסנהדרין אלו את אלו. בשני הצדדים יש שני סופרים הכותבים. לפני הסנהדרין יושבים שלש שורות של תלמידים, בכל שורה עשרים ושלושה תלמידים. והבעלי דינים והעדים עומדים ברווח העיגולקיד.

[1] בחצי הקודש של לשכת הגזית עושים את הפייסות. ולומדים את זה מהפסוק שנאמר^{קטז} 'בבית אלקים נהלך ברגש', שצריך לעשות את הפיס בקודש, דהיינו בעזרה^{קטז}.

אך מכיוון שאי אפשר שיעשו את הפיס בעזרה ממש, משום שהממונה לוקח מצנפת של אחד מהכהנים בשעת הפיס, ואין נכון שיעמוד כך תכהן בעזרה בגלוי, ועוד משום שעומדים בעיגול, ואם כן יהיה אחוריהם אל היכל ה'. לכן עושים את הפיס בלשכת הגזית, בחציו הקודש, שקדוש בקדושת העזרה^{קטז}.

באר התמיד

קיד. סנהדרין ל"ו:

קטז. תהילים נ"ה מ"ו.

קטז. יומא כ"ה. ז"ל המאירי (יומא כה). בענין סדר עשיית הפייסות: כשהיו הכהנים של בית אב מתכנסים לפיים, היו מתקבצים בחציה של קדש שהיה בצד מזרחה של לשכת, ועומדין שם כמין כולויר, והוא תכשיט עגול, ור"ל שהיו עומדים בהיקף עיגול, וזקן מזקני הסנהדרין יושב בחציה של חול לצד מערבה של לשכה, ואותו זקן מחשב בעצמו סך חשבון אחד, אלא שהוא אינו יודע מהיכן יתחיל המנין, והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהם ומחזירה, והכל מכירין שממנו מתחיל החשבון, ואח"כ הזקן מודיעם המנין, והממונה מקיף ומונה האצבעות, ואותו שכלה בו המנין זכה.

קיו. תוספות יומא כ"ה. תפארת ישראל.

❖ אוצר התמיד ❖

א. יתכן לבאר טעם נוסף מדעו הם רצים כדי לקדש ידים ורגלים ולהתחיל לעשות עבודה, שזה מרוב התשוקה לעשות עבודה, ועד עכשיו הוכרחו להתאפק ולהמתין עד אחר תרומת הדשן, אבל עכשיו שיכולים כבר הרי הם מיד רצים במהירות בתשוקה נפלאה לקיים מצוות קידוש ידים ורגלים ולעשות את העבודה הקדושה בבית המקדש.

וכע"ז יש לציין לזה את המעשה מהרה"ק מברדיטשוב זיע"א שהיה ממתין בלילה הראשון של חג הסוכות כל הלילה, עד שיגיע הבוקר, ויוכל לקיים מצוות נטילת לולב.

והאתרוג היה מונח בתוך ארון, עם כיסוי מזכוכית. ומיד כאשר הגיע הבוקר, בגודל תשוקה רבה והתלהבות נטל את האתרוג, ומבלי משים נשבר הזכוכית, ולא שם לב לכך.

וכן במוצאי חג הסוכות היה ער כל הלילה כדי לקיים מצוות תפילין, שנבצר ממנו לקיים זה תשעה ימים.

וכך יש עוד סיפורים רבים מהצדיקים על גודל תשוקתם למצוות, וכן כאן בכהנים מרגע שכבר יכולים מיד ממהרים ורצים בתשוקה נפלאה לקיים המצוות.

ומהראוי לציין לכל הפחות את העובדא על הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זיע"א [השני], שבחג הסוכות היה ממתין עד נץ החמה, ומיד בנץ החמה היה נוטל את הלולב. אך בשנות זקנותו, לא עצר יותר כח להמתין עד נץ החמה, אלא מיד בעלות השחר נטל את הלולב, בגודל עבודתו הקדושה.

ב. כתב הרה"ק רבי עימנואל חי ריקי זיע"א בעל 'משנת חסידים', בספרו 'הון עשיר' (מדות ג ח) וז"ל: נמנו עליה שלש מאות כהנים. הואיל וגפן זו רומזת לכנסת ישראל וכמו שכתב התי"ט בשם הרמב"ם, אין לתמוה אמאי הפליגו דבריהם רז"ל במנין זה של שלש מאות, כי בגפן שלשה שריגים (בראשית מ י) אלו האבות (חולין צב.), והשין ממש שהיא עולה שלש מאות צורתה בג' ווי"ן הרומוזים להם, כמו שכתבו חכמי האמת על תיבת שבת שהיא נוטריקון שין בת, דהיינו השלשה אבות ומלכות בית דוד הנקראת בת.

ג. כתב הרה"ק רבי עימנואל חי ריקי זיע"א בעל 'משנת חסידים', בספרו 'הון עשיר' (שקלים ח ה) וז"ל: ושלש מאות כהנים. כתב הרב, גוזמא. ש"ס (ה"ב לב). ומ"מ יש ליתן טעם למנין זה, והוא שרומזו כל המניינים השייכים ביה, דהיינו ע"ב נימין, כ"ד חוטין, היקפו ק"כ מפני

❖ אוצר התמיד ❖

שארכו ארבעים ורחבו עשרים, ושמנים ושתים רבוא, ושתים שעושים בכל שנה, סך כלם שלש מאות.

ד. זה לשון המשנה בשקלים (ח ה): רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבֵּי שִׁמְעוֹן בֶּן הֶסְגֵן, פְּרֻכַת עֲבִיָה טְפַח, וְעַל שְׁבָעִים וּשְׁתַּיִם נִימִין נֶאֱרָגַת, וְעַל כָּל נִימָא וְנִימָא עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חוּטִין. אֲרַכָּה אַרְבָּעִים אַמָּה וְרַחְבָּה עֲשָׂרִים אַמָּה, וּמִשְׁמוֹנִים וּשְׁתַּיִם רַבּוּא נַעֲשִׂית. וּשְׁתַּיִם עוֹשִׂין בְּכָל שָׁנָה, וְשֵׁלֶשׁ מֵאוֹת כְּהָנִים מְטַבְּלִין אוֹתָהּ.

ה. את העצים למערכה מכניסים דרך שער הדלק. נתבאר (מדות א ד במפרשים) שמשער הדלק מכניסים את העצים למערכה הדולקים על המזבח, ולכן נקרא בשם זה. הגה שער זה הוא בדרום העזרה סמוך למערב. ולכאורה צריך להבין מדוע מכניסים משם את העצים. שהרי לפני כן בודקים את העצים מתולעים בלשכת העצים שבעזרת נשים, בקרן מזרחית צפונית. ומדוע מכניסים את העצים דרך שער שנמצא כמה מאות רחוק יותר מלשכת העצים. ובפרט לפי הכלל ש'כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין' (מדות ב ב), ו'כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין' (יומא טו:), נמצא שכדי להביא את העצים מלשכת העצים, לאחר שנבדקו מתולעים, ולהכניסם לעזרה דרך שער הדלק, צריך להוציאם דרך שער עזרת נשים שבמזרח, וללכת חצי צד מזרח מבחוץ, ולהקיף את כל צד צפון של עזרת נשים והעזרה מבחוץ, ולהמשיך להקיף את כל מערב העזרה מבחוץ, ולהמשיך לתחילת צד דרום ושם להכניס את העצים דרך שער הדלק. נמצא שזה מהלך של יותר מחמש מאות אמה.

והנה באמת יתכן שכך עשו. והטעם שעשו כך, הוא כדי לעשות את העבודה בעסק גדול, וכמו שמצינו בעוד דברים שבבית המקדש, שיש ענין מיוחד לעשות בעסק גדול.

עוד אפשר לפרש פירוש שני. שהרי נתבאר במשנה (מדות ב ה) שבלשכת העצים שבעזרת נשים, שם הכהנים בעלי מומין בודקין את העצים מתולעים, וכל עץ שיש בו תולעת פסול מעל גבי המזבח. אך לא כתוב ששם הוא האוצר של העצים, ושעצמם לאחר שנבדקו נשארים שם. אלא רק ששם בודקים את העצים. ועוד, דאין מסתבר ששם נשמרו העצים, שהרי אין גג ללשכת העצים (מדות ב ה), והרי אם העצים ישארו שם, הם יכולים להתקלקל ולהתליע על ידי הגשמים שיורדים. על כן מסתבר מאוד לומר ששם רק בדקו את העצים מתולעים, אבל אח"כ העבירו את העצים ללשכה אחרת שבהר הבית, ששם יש כן גג, ושם נשמרו העצים עד שיביאום למזבח.

❖ אוצר התמיד ❖

והנה הרי נתבאר (מדות ב א) ש'רובו מן הדרום' וכן 'מקום שהיה רוב מדתו שם היה רוב תשמישו', שבמקום שהוא רוב המידה של הר הבית, דהיינו במקום ששם יש רווח יותר גדול, שם הוא רוב התשמיש, שיש שם הרבה לשכות להשתמש שם מה שצריך לעבודת המקדש. נמצא שבצד דרום של הר הבית שם הם רוב הלשכות לצרכי בית המקדש. וא"כ מסתבר שגם הלשכה שמניחים שם את העצים לאחר בדיקתם הוא בדרום הר הבית. ומסתמא שלשכה זו קרובה יותר למערב. ומפני כן מכניסים את העצים משער הדלק שהוא אחד משערי העזרה בדרום, משום שהלשכה שבה העצים הבדוקים ושער הדלק, סמוכים וקרובים זה לזה.

1. בספר החינוך (מצוה קלב) וז"ל: מצות הדלקת אש על המזבח בכל יום.

להבעיר אש על המזבח ככל יום תמיד, שנאמר (ויקרא ו 1) אש תמיד תוקד על המזבח, ובא הפירוש של תמיד, כלומר להשים בו עצים בבקר ובין הערבים, ובביאור אמרו זכרונם לברכה (יומא כא:) אעפ"י שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט.

ואל יקשה עליך לאמר מה היא מצוה זו, והלא עכ"פ היה להם להבעיר אש לצורך הקרבן שנתחייבו להקריב, ובלא אש אי אפשר. כי מצוה זו בפני עצמה היא, כי מלבד אש הצריך לקרבן היו בוערים אש כמזבח למצוה זו, וכמו שדרשו זכרונם לברכה (שם מה.) שלש מערכות של אש מן הכתובים, כמו שנכתוב בדינין של מצוה זו.

משרשי המצוה, הקדמה, ידוע הדבר בינינו ואצל כל חכם כי ניסים גדולים אשר יעשה האל אל בני אדם בטובו הגדול לעולם יעשה דרך סתר, ונראים הענינים נעשים קצת כאילו הם בדרכי הטבע ממש או בקרוב לטבע, כי גם בנס קריעת ים סוף, שהיה נס מפורסם, כתוב שם (שמות יד כא) 'ויולך יי את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים', והמשכילים יבינו כי ענין סתר זה למעלת האדון ושפלות המקבל.

ומזה הענין ציונו להבעיר אש במזבח, אף על פי ששם יורד אש מן השמים, כדי להסתיר הנס. לפי הדומה שהאש היורדת לא היתה נראית בירידתה, מן הטעם שאמרנו, חוץ מיום שמיני של מילואים (ויקרא ט כד) ושל גדעון (שופטים ו כא) ומנוח (שם יג כ) שהיתה נראית.

ועדיין אנו צריכין לומר מהו ענין המצוה להדליק אש על המזבח מלבד האש הצריך שם לקרבן. ונראה על צד הפשט שהוא כענין מה שכתבנו במצות לחם הפנים, שהאדם מתברך לפי מעשיו שהוא עוסק בהם לרצון בוראו, ועל זה הדרך אמרנו שהברכה מצויה בכל לחם

❖ אוצר התמיד ❖

חול מתוך עסקינו במצוה בלחם קודש, כאילו תאמר על דרך משל שהברכה תתפשט במינה. וכמו כן הוא עסק המצוה באש בכל יום שיתברך האדם בענין האש שבו.

ומהו אש זה, הוא הטבע שבאדם, כי מן הארבעה יסודות שבאדם הוא אש והוא ראש לארבעתן, כי בו יתחזק האדם ויתנועע ויפעל, ועל כן צריכה הברכה בו יותר. וענין הברכה הוא שלימות, כלומר דבר שאין בו חסרון ולא מותר, וכן האש שבאדם צריך לברכה זו שיהא ממנו באדם מה שצריך אליו, לא פחות כי יחלש כוחו, ולא יותר כי ישרף בו, כדרך בני אדם שמתים בתוספת האש בהם יותר מדי והוא הקדחת. ובני אהרן הוסיפו באש מבלי שנצטוו (ויקרא י א), ונוסף גם בהם אש ונשרפו, כי לפי פעולת בני אדם יבואו ענשיו או תנוח ברכת יי בו.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה (שם כא): אף על פי שהאש ירדה מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט, שנאמר (שם א ז) 'ונתנו בני אהרן הכהן אש' וגו'. ובבקר היו עורכין עצים ועושים בראש המזבח מערכה גדולה של עצים, שנאמר (שם ו ה) 'ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר'. ומלבד העצים הערוכים על המערכה מצוה על הכהן לעלות למזבח בשני גזירין של עץ, שנאמר (שם) 'ובער עליה הכהן עצים', ומיעוט עצים שנים. וכן מוסיפים גם כן שני גזירין עם תמיד של בין הערבים ומעלין אותם שני כהנים, שנאמר (שם א ז) 'וערכו', ושל שחר כהן אחד.

ושלש מערכות של אש היו עושים במזבח בכל יום, הראשונה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר קרבנות, שניה בצדה קטנה ממנה, שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטורת בכל יום, ומערכה שלישית אין עליה כלום, אלא לקיים מצות האש, שנאמר (שם ו ו) 'אש תמיד תוקד' וגו'. ושלשה כתובים בענין שהם מורים על שלש מערכות אלה כמו שלמדנו מפי השמועה, שאמרו זכרונם לברכה (שם מה): 'על מוקדה' (שם ב) זו מערכה גדולה, 'ואש המזבח תוקד בו' (שם) זה מערכה שניה של קטורת, 'האש על המזבח תוקד בו' (שם ה) זה מערכה שלישית של קיום האש. ויתר פרטיה מבוארים בפרק ד' מיומא ושני מתמיד.

ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהונה, ואם לא הבעירו הכהנים מערכה שלישית במזבח, ביטלו מצות עשה זו. ע"כ.

ז. בענין שהכהנים היו יודעים לאמוד כמה גחלים יוצא מעצים, איתא מדרש רבה (איכה א י): חד מאתינס אתא לירושלים, אשכח חד פהגא, אמר ליה מובלא דקיסין פמה עבדין תנן,

❖ אוצר התמיד ❖

אמר ליה פד רטיבה הנה כולה תנן, פד יבישה היא תלתא תנן ותלתא קטם ותלתא אשא אקלה. מן הין יליף לה, מעצי המערכה.

ד. כתב הרה"ח רבי צבי הערשקא ז"ל ששמע מהרה"ק רבי יחיאל מאיר מאוסטרובצא זיע"א, וז"ל: אמרו ז"ל אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד שנאמר 'וישב דוד כו', והקשה למה היה אסור בישיבה בעזרה לאיש אחר ולמלכי בית דוד היה מותר, ממה נפשך אם הוי ישיבה הנאב, והוי מועל בהקדש, למה היה מותר למלכי בית דוד, ואם ישיבה לא הוי הנאה למה אסורה לאיש אחר. ותירץ כן דהנה אמרו ז"ל (סנהדרין יט.) מלך אין דנין אותו, והנפקא מינא למלכי ישראל אבל למלכי בית דוד דנין אותם משום שנאמר בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט, והטעם משום שמלכי ישראל היו גאים והתנשאו מאוד ולא קבלו עליהם שום דין משום אדם, אבל מלכי בית דוד היו ענווים ושפלים ויראי ה' לכן קבלו עליהם הדין מכל בית דין, ולכן דנין אותם.

ובזה מתורץ הנ"ל, שיש ב' מיני ישיבות, א' שהוא יושב משום שאין כבודו לעמוד, ויושב משום התנשאות וחשיבות. והב' ישיבה משום חלשות ומורא ופחד אין בו כח לעמוד, ומגודל הפחד מוכרח לישב. לכן למלכי ישראל כשבאו לעזרה באו בהתנשאות, וישיבתם היה מפני כבוד והנאה, וזה אסור מפני מועל בהקדש. אבל מלכי בית דוד באו בפחד ויראה ושפלות לעזרה, ומגודל הפחד היו מוכרחים לישב, לכן הישיבה מותר להם. ע"כ.

ט. בענין הגודל של לשכת הגזית: הנה בגמרא (וימא כה.) כתוב וז"ל: דתניא לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה פייס במזרחה וזקן יושב במערבה. ע"כ. ולהלן וז"ל: אמר אביי שמע מינה לשכת הגזית חציה בקדש וחציה בחול, ושמע מינה שני פתחים היו לה אחד פתוח בקדש ואחד פתוח בחול. דאי סלקא דעתך כולה בקדש, זקן יושב במערבה, והאמר מר אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. ואי סלקא דעתך כולה בחול, פייס במזרחה, והא בעינן (תהילים נה טו) 'בבית אלהים נהלך ברגש' וליכא. אלא שמע מינה חציה בקדש וחציה בחול. ואי סלקא דעתך פתח אחד יש לה ופתוח לקודש, זקן יושב במערבה, והתנן הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קודש. ואי סלקא דעתך פתוח לחול, פייס במזרחה, והתנן בנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול. אלא לאו שמע מינה שני פתחים היו לה אחד פתוח בקדש ואחד פתוח לחול. ע"כ.

❖ אוצר התמיד ❖

נמצאנו למדים מדברי הגמרא, שלשכת הגזית היא כמין בסילקי גדולה. וחציה קודש וחציה חול. ויש לה שני פתחים אחד לקודש ואחד לחול.

בחציה החול של לשכת הגזית יושבים הסנהדרין בחצי עיגול, והם שבעים ואחד דיינים, ושני סופרים משני הצדדים, ולפניהם שלש שורות של עשרים ושלשה תלמידים בכל שורה, ובעלי דינים ועדים ועדי עדים, נמצא מחזיק קרוב למאתיים איש (עפ"י תפארת ישראל ה' ב' בבעז, ומקורו בסנהדרין לו; וראה ברמב"ם הלכות סנהדרין א).

ובפרט לשון הגמרא שלשכת הגזית היא כמין בסילקי גדולה. והקושיא ידועה, איך יש מקום לזה בעזרה.

על לשון הגמרא שלשכת הגזית הוא גדול 'כמין בסילקי גדולה', נראה לתרץ, דהנה מקום ג' הלשכות שהם לשכת הגזית ולשכת העץ ולשכת הגולה, אשר הגג של שלשתם שווה, הוא מתחיל בעזרת ישראל במזרח, ונמשך לעזרת כהנים, וכפי העולה מדברי התפארת ישראל (שם). אמנם ודאי שאינו נמשך לכנגד המזבח, מכיוון שבמשנה (לעיל משנה ב) נמנה שיעור האמות שיש מול המזבח ולא כתוב שם לשכת הגזית. נמצא שג' הלשכות האלו יכולים להיות בי"א אמה של עזרת ישראל, וי"א אמה של עזרת כהנים, ויחד הוא מקום של כ"ב אמה עבור ג' הלשכות יחד. מכיוון שצריך לפחות מהנ"ל לערך ארבע אמות עבור לשכת העץ (וכדביאר התפארת ישראל שם עי"ש), ולצידו לשכת הגולה. נמצא מקום לשכת הגזית לבד הוא לערך י"ח אמה או פחות.

אמנם לשכת הגזית יכול להתרחב לצד חוץ להר הבית הרבה מאוד, ואפילו מאה אמה ויותר.

בבית המוקד לא היה כך, משום שכתוב מפורש במשנה (מידות א ז) שיש לו פתח לחיל. נמצא שאינו יכול להתרחב לצד חוץ יותר ממעט פחות מעשר אמה, כי צריך להיות לו פתח לחיל דוקא ורוחב החיל אינו יותר מעשר אמה.

אבל בלשכת הגזית לשון הגמרא הוא שיש פתח לחול, ולא לחיל. נמצא שיכול להתרחב הרבה מאוד בחול בהר הבית.

ובזה יכול להתיישב ענין מה שכתוב בגמרא שלשכת הגזית היא כמין בסילקי גדולה. שהוא גדול מאוד, ומתרחב הרבה לצד הר הבית.

אמנם עדיין קשה דמכל מקום איך יהיה מקום עבור כל הסנהדרין והתלמידים, מכיוון שהרוחב הוא רק לערך י"ח אמה, ורק חצי ממנו הוא חול, נמצא שהרוחב הוא רק לערך ט'

❖ אוצר התמיד ❖

אמה. ואף אם האורך יהיה ארוך מאוד, אבל קשה על הרוחב, והרי שיושבים בחצי גורן עגולה.

ובפרט כאשר נבוא לחשבון כמה מקום צריך עבור ישיבת הסנהדרין. הנה הסנהדרין יושבים בחצי גורן עגולה. וגברא באמתא יתיב (סוכה ז:). עולה היקף חצי העיגול שהסנהדרין יושבים הוא ע"א אמה. ואם נחשב לעיגול שלם, נמצא קמ"ב אמה. וכתוב במשנה שכל שיש בהיקפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח (עירובין יג:), נמצא לפי"ז אורך ורוחב העיגול באמצעו [קוטר העיגול] בערך מ"ז על מ"ז אמה. ומכיוון שהסנהדרין יושבים רק בחצי עיגול, נמצא האורך ורוחב בערך מ"ז על כ"ג אמה. ומלבד זאת צריך להיות מקום עבור התלמידים שיושבים כנגד הסנהדרין בשלש שורות, ג"כ בעיגול.

והנה הסנהדרין יושבים אחוריהם לצפון ופניהם לדרום. נמצא שהמידה מ"ז אמה הוא ממזרח למערב.

וכל זה רק חציה שבחול. ומלבד זה יש את חציה שבקודש, ששם עושים את הפייסות. ומלשון הגמרא 'חציה' משמע ששני החצאים שווים. נמצא שעולה אורך לשכת הגזית ממזרח למערב לערך צ"ד אמה [ומסתמא אינם יושבים בצמצום, נמצא המידה לכל הפחות בערך מאה אמה].

כי החצי שבחול הוא למערב והחצי שבקודש הוא למזרח [והקדושה לפי הפתחים כפי שביאר הר"מ קוים].

והנה, לשכת הגזית נמצאת בצד צפון של העזרה. ולפי"ז יש לעיין איך יש מקום. שהרי יש שם גם את לשכת העץ והגולה, התופסים לכה"פ כמה אמות, ויש את בית המוקד שהוא בית גדול, וכבר כתבנו דנראה שמידתו לערך שלשים אמה, ומלבדם יש עוד ג' שערים [שער הניצוץ, שער הקרבן, שער הנשים], וכל שער רחבו עשר אמה. ומסתמא השערים אינם סמוכים ממש אחד לשני, ויש רווח ביניהם. ומלבדם יש ל"ב אמה שכנגד המזבח, שמלשון המשנה עולה שאין שם לשכה אחרת כנגד המזבח (כמו שביאר התפארת ישראל). נמצא עולה החשבון של השערים ובית המוקד לכל הפחות בערך שישים אמה, וכאשר נוסף את שאר הרווחים וכו' יעלה לכל הפחות ק"כ אמה.

והנה אורך כל העזרה הוא רק קפ"ז אמה. וא"כ יוקשה היכן יש מקום עבור עוד לשכה גדולה של בערך מאה אמה.

❖ אוצר התמיד ❖

אפשר לתרץ, שרק חלק קטן מלשכת הגזית הוא בעזרה, והוא מתרחב לחוץ לצד הר הבית, ובהר הבית הוא מתרחב וגדול מאוד מאוד. ועדיין נשאר חציה במזרח קודש וחציה במערב חול מפני הפתחים.

אמנם יוקשה על זה, שהרי הסנהדרין צריכים להיות סמוכים למזבת, ואיך יהיו בהר הבית ולא בעזרה. ועוד יוקשה דהרי בלשון הגמרא כתוב 'חציה בקודש וחציה בחול'.

אפשר לתרץ באופן אחר. דהנה בבית המקדש לא שייך גשמיות, ולא שייך שם מידות גשמיות. וכמו שכתוב שמקום ארון אינו מן המידה. וכרובים בנס היו עומדים (יומא כא.). וכן עומדים צפופים ומשתחוים רווחים (שם). ואפילו ה'עומדים צפופים' הוא נס עצום, כי באו לבית המקדש עשרות מליוני יהודים (וכמובא במדרשים). ובפרט למשל ברגלים שאז מצות עשה דאורייתא על כל איש ישראל לבוא ולעלות לרגל, ומצות עשה דאורייתא על כל אחד להביא קרבן עולת ראייה. ומצוה מן המובחר להביא מיד ביום הראשון של הרגל. נמצא שבאו בבת אחת למקום של קל"ה על קפ"ז אמה, עשרות מליוני יהודים, וכל אחד מביא קרבן, וכולם נכנסו, והספיקו להקריב את כל הקרבנות. הרי זה למעלה מדרך הטבע. וזה נס ופלא עצום עד מאוד. וכן בהקרבת קרבן פסח ובעבודת יום הכיפורים. ניסים נוראים ונפלאים מאוד מאוד.

נמצא שבבית המקדש לא היה כלל טבע, והוא למעלה מגדר מקום.

ונראה דלכן ה'עומדים צפופים' לא נכלל בעשרה ניסים שהיו בבית המקדש, מכיוון דאינו בגדר נס, אלא כך הוא הטבע בבית המקדש, שאינו בגדר טבע העולם כלל, והוא למעלה מגדר מקום של העולם. ורק ה'משתחוים רווחים' נחשב לנס, מכיוון ששם כבר נעשה ענין מיוחד של רווח ארבע אמות לכל אחד מכל צד, וראו בחוש שינוי איך שפתאום נעשה המקום רחב מאוד. וכפי המבואר ברש"י (יומא כא.) שבאו כולם לצד מזרח ושם השתחוו.

ועל פי זה אפשר לתרץ, שבלשכת הגזית שהוא חלק מבית המקדש והעזרה גם שם היה כך, שגם שם במקום צר, יש מקום עבור כל הסנהדרין והתלמידים וכו'. וכענין ארץ הצבי.

וכענין שכתוב בירושלמי (סוכה פרק ה הלכה ב) על המנורות של שמחת בית השואבה, דלכאורה אין שם מקום עבור המנורות [עייין שם את החשבון]. ומתרץ הירושלמי שמקום המנורות בנס.

ואם יוקשה דהרי אין סומכין על הנס. יש לתרץ, דכאן נתבטל ונשתנה ונתהפך הטבע, ואינו בגדר אין סומכין על הנס.

❖ אוצר התמיד ❖

וכמו שלגבי 'לא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם' (יומא כא.), אמר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהיה מותר להחזיקם ביד, ועל כך לא נאמר שאין סומכין על הנס, כיוון שנשתנה טבעם.

וה' יאיר עינינו בתורתו אמן.

בתיאור הניסים הגדולים שיש בבית המקדש, שנתבטל לגמרי דרך הטבע, מתוך קונטרס 'ההלל בהקרב קרבן פסח', מאת הרה"ג רבי הלל בריסק שליט"א: בזמן בית המקדש שיבנה במהרה בימינו תהיה הקרבת קרבן פסח, ויתואר הדבר בקצרה לפי הבנתנו הקלושה.

הגמרא (פסחים סד): מספרת 'תנו רבנן, פעם אחת בקש אגריפס המלך לתן עיניו באוכלוסי ישראל, אמר ליה לכהן גדול, תן עיניך בפסחים, נטל כוליא מכל אחד ונמצאו שם ששים ריבוא זוגי כליות כפלים כיוצאי מצרים חוץ מטמא ושהיה בדרך רחוקה. ואין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה בני אדם, והיו קוראין אותו פסח מעובין' וכו'. ובמדרש (איכ"ר א ב) מוסיף על כך: 'תני רבי חייא אפילו ארבעים ואפלו חמשים. בר קפרא אמר אפילו מאה'. ומשמע מהגמרא ומהמדרש שלא היה מספר קבוע, ולפחות היו 11 בכל חבורה, והמדרש רק מוסיף שהיו חבורות שהיו בהם 100, ולכן נחשב לפי המספר הקטן ביותר למרות שבודאי היו הרבה יותר. והנה היו 1,200,000 [מליון ומאתים אלף] פסחים ונכפיל זאת לפי 10 איש לקרבן פסח, עולה שהיו בירושלים בימות הפסח 12,000,000 [שנים עשר מליון] נפשות.

ונתאר איך הדבר נראה. לפני ימי הפסח עם ישראל עולים לרגל בהמוניהם. 'כל שהוא מעולי הרגלים חייב להקריב קרבנותיו ברגל הראשון שהוא עולה' (רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות יד יג). כל עם ישראל באים עם בקר וצאן שהם התחייבו במשך השנה – או בכסף לקנותם. – מה מספר הבהמות שחייב להיות בירושלים בתקופה זו? באו חשבון: 1,200,000 לקרבן פסח. בנוסף לכך היו מביאים חגיגת ארבעה עשר, עולת ראייה, שלמי חגיגה ושלמי שמחה. כמה צריך מכל אלו? חגיגת ארבעה עשר רשות ואינה חובה (רמב"ם הלכות קרבן פסח י יג) והמספר המשוער הוא פי ארבע יותר מקרבן פסח, שהרי צריך לשבוע קודם מהחגיגה (רמב"ם הלכות קרבן פסח ה ג), זה מסתכם בכ-4,800,000 [ארבע מליון ושמונה מאות אלף]. עולת ראייה ושלמי חגיגה הנם חובה לגברים (רמב"ם הלכות חגיגה א א), ואם אין לו משלו משתתף עם אחרים (תוספתא חגיגה א ו ועיין שם בספר חזון יחזקאל. טורי אבן חגיגה ו). שלמי שמחה חובה לכל (רמב"ם הלכות חגיגה א א). אמנם אפשר לצאת בשל חבירו (תוס' פסחים זה: ד"ה טעון). ולכולם אין להם שיעור (רמב"ם הלכות חגיגה א ב-ג), יש שלא היו מביאים ויש

❖ אוצר התמיד ❖

שהיו מביאים יותר מאחד כמבואר בגמרא וברמב"ם, ניתן להעריכם בכמות של אחד לכל נפש שהם 6,000,000. והכל יחד מסתכם בכ-12,000,000 קרבנות. וכל זה מלבד ההתחייבויות של עם ישראל, חטאות ואשמות, אשם תלוי [שצדיקים היו מתנדבים כל יום לחד מאן דאמר], יולדת וכו' וסתם נדרים ונדבות. יחד היו בודאי 24,000,000 קרבנות, ויתכן שאפלו יותר.

ראשי הסנהדרין מחלקים את התפקידים. מצוים לסוחרים הבהמות להביא מסביבות ירושלים את כל הצאן והבקר הקימים כדי שיספיקו לכל הקרבנות, ובהגיעם להרים אשר סביבות ירושלים, היה הריבוי כל כך עד שלא נראה הדשא, כי כלו הפך לבן מלבנונית הצמר (תאור מספר 'שבט יהודה' בשם רומאי אחד מובא להלן).

הסנהדרין בודאי דאגו גם שיהיה מספיק אוכל [מצות! ושאר ירקות] לכל העם הזה, והרי אכילה ממוצעת של אדם בכל יום היא כשיעור החייב בחלה [כירידת המן - עשרון כמבאר בגמרא עירובין פג:], אם כן דאגו שיהיה מספיק אוכל לשבעה, שמונה או עשרה ימים שכל הקהל נשאר בירושלים [עיי' בתוס' זבחים צו. ד"ה ופנית, ותוס' סוכה מז. ד"ה לינה, ועיי' במשנה ב"מ כ"ח. שרק לאחר הרגל הלכו הביתה]. עשרון הוא בערך 2 ק"ג ולעשרה ימים זה 20 ק"ג לנפש, ל-12,000,000 נפשות זה 240,000,000 ק"ג דהיינו 240,000 טונות אוכל [אמנם גם בשר הקרבנות שאכלו כלול בזה], ו-12,000,000 בקבוקי יין לפחות לארבע כוסות ולקידוש. אך לא רק האנשים אוכלים. גם הפרות אוכלות עד השחיטה, ודאגו שיהיה מספיק תבן כדי להאכיל 24,000,000 בקר וצאן. ומה עם הסוסים והחמורים שרכבו עליהם? הכמויות של האוכל בלתי ניתנות לתאור.

בנוסף לזה כל הקהל הזה צריך לגור באיזה מקום. הסנהדרין הקימו בודאי 'גמ"ח דירות' שכל מי שבא דאגו לו לאכסניה [לו ולמקנהו!] 'ולא אמר אדם מעולם צר לי המקום שאלין בירושלים' (אבות ה). היהודי המגיע לירושלים אינו דואג, אין הוא צריך לחפש דירה בשכירות, הוא מקבל דירה חנם כי [לדעה אחת - יומא יב.]. 'אין משכירין בתים בירושלים, ר' אלעזר ברבי שמעון אומר, אף לא מיטות'. וכך התמקמו כל עם ישראל בירושלים לפני המועד, כל אחד דאג שיהיו לו מספיק בהמות ועופות לקרבנות ומתכוננים להקרבת קרבן פסח.

פלא - בירושלים ישנם כעת 12,000,000 אנשים, ועוד 24,000,000 בהמות, וזה לא צפוף [ובעצם מאיפה היו מיטות לכלם כדי שיסבו על מיטה כבודה? ומאיפה היו מיטות לישון - ובאדר"נ פרק ל"ה מבאר שזה היה מהניסים של ירושלים].

❖ אוצר התמיד ❖

וכעת לתאור סדר ההקרבה שיהיה במהרה בימינו. כלם צריכים להקריב קרבן פסח, אבל רבים היו טמאי מת. ורבים חששו אולי הם טמאי מת? מה עושים? הולכים בירושלים לרחוב 'הטהרה' שם מהחלון מזים מי חטאת על כל מי שעובר עד שהרחוב נראה כתעלת מים – כשהאדם מרגיש שהזוה עליו ידע הוא שנטהר – עושים זאת ביום השלישי וביום השביעי (משניות פרה פ"ב – לפי פירוש הרמב"ם והרע"ב).

כל מי שנכנס לעזרה חייב בטבילה במקוה (רש"י יומא ל. ד"ה לעבודה ותוס' שם ד"ה אין אדם) [לרמב"ם הלכות ביאת מקדש ה' ד', דוקא מי שנכנס לעזרה לעבוד עבודה] מלבד שכל מי שהזו עליו חייב לטבול להטהר מטמאת מת. אם כן הכינו בירושלים הרבה מקואות שבמשך יום ארבעה עשר יוכלו כל הקהל – 1,200,000 איש לטבול במקוה. וגם למחרת היום – כשיביאו עולת ראייה, יטבלו כולם במקוה, ואז כדלהלן יהיו כשש מליון אנשים, וצריך להכין מקואות לכולם שיטבלו לפני שחרית. בכמה זמן אפשר לטבול – ירד וטבל עלה ונסתפג? מבואר ב-רא"ש (זבים א ד) – שזה מהלך חמישים אמה שהוא כ-27 שניות לטבילה (לפי 18 דקות למיל) – וזה מסתכם ב-162,000,000 שניות, שהם 45,000 שעות. נשער לעצמנו כמה מקואות היו שכולם הספיקו לטבול ולהגיע בזמן לתפילה [גם בלא לחשב את ה'נסתפג' שאפשר לעשותו מחוץ למקוה]. הקרבת קרבן פסח היא בשעה 'שמונה ומחצה' בשעות זמניות (פסחים נט.). דהיינו שלש וחצי שעות לפני הלילה, ונמשכת עד השקיעה ופחות מזה. הפסח נשחט בשלש כתות (פסחים סד.). בשתי הכתות הראשונות היו קוראים פעמים את ההלל, ומימיהם של כת שלישית לא הגיעו ל'אהבתי' – לפי זה כמות האנשים שהיו בכל אחת משתי הכתות הראשונות מסתכם בכ-530,000, ושל הכת השלישית מסתכם בכרבע מזה שהם כ-140,000 ונתבונן לפי זה בסדר הדברים.

ביום ארבעה עשר, כשמתקרבת השעה 'שמונה ומחצה' [שלש וחצי שעות לפני הלילה], צועדים עם הכבש או העז לכוון בית המקדש. הרחובות מלאים, אנשים וכבשים, – לכאורה יש לחשוש שמא יטמאו ברגע האחרון מאיזה שרץ, אך אין חשש, אף שמליוני אנשים ומליוני בהמות הולכים ברחוב, הרחוב נקי ומבריק ואין בו לכלוך אפילו כ'עדשה', כי 'שווקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום' (בבא מציעא כו. ובתוד"ה עשוין). כדאי שלפחות אחד מבני החבורה הנמנים על קרבן פסח ידע הלכות שחיטה [כמבאר ברש"י פסחים ז: שמצות השחיטה מוטלת על הבעלים שישחטו בעצמם], הלה רוכש לו סכין שחיטה ומקדישו להיות כלי שרת (פסחים סו. ובתוד"ה תוחב לו), ומתכוונים להקרבת הקרבן.

מגיעים להר הבית ששטחו הכולל חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, ורואים שכל הר הבית מלא אנשים ובהמות. לאן יכנסו כל אלו? הרי כל שטחה של העזרה הפנויה מבנין – עזרת ישראל ועזרת כהנים זה בערך 135 אמה על 110 אמה שהם 14850 אמות מרובעות,

❖ אוצר התמיד ❖

ובתרגום למטרים [לפי מידות ר' חיים נאה] 67.5 מטר על 55 שהם 3712.5 מטר רבוע, והרי 'גברא באמתא יתיב' – אדם תופס שטח של אמה על אמה, דהיינו 4 אנשים במטר מרובע, וכעת מתקרבים לבית המקדש מליון ומאתים אלף אנשים, [באם נניח שמכל חבורה הלך רק איש אחד, – אם הלכו יותר החשבון יגדל] ואתם מליון ומאתים אלף כבשים ועזים, וכיצד יכנסו כולם? ובכלל, הרי כל הזמן המיועד להקרבת קרבן פסח הוא רק שלש שעות ומחצה, איך יכולים כל כך הרבה אנשים להכנס לבית המקדש במשך זמן כל כך קצר, להקריב את קרבנם ולצאת?

מתקרבים לשערי בית המקדש, ההמונים זורמים ונכנסים, 12 לויים עומדים ליד השער מבחוץ ועוד 12 ליד השער מבפנים ומשגיחים על הסדר (ועדות הרומאים), כאשר נכנסו כ- 530,000 איש עם 530,000 כבשים, נתמלאה העזרה והדלתות ננעלות בדרך נס [לחד מאן דאמר בגמרא פסחים סד:], ואז מתחלה ההקרבה של הכת הראשונה.

לפי החשבון עומדים בכל אמה מרבעת כ-35 איש עם 35 כבשים, ובכל מטר מרובע הרי יש ארבע אמות יוצא שבכל מטר עמדו 140 איש עם 140 כבשים!! וזה מלבד רבבות הכהנים המשרתים. ובאמת רואים כולם שיש עם רב, אך יחד עם זאת אין כלל צפיפות בעזרה, אחרת איך יכלו כל האנשים והכבשים להמצא בתנועה מתמדת, כדלהלן. כ-66 טורים של כהנים עומדים סביבות המזבח על אצטבאות [מאבן], כדי שלא יתלכלכו בגדיהם בדם (פסחים סה:), [משוער לפי החשבון של גברא באמתא יתיב – והמזבח היקפו 128 אמה – ומזה יש להוריד 62 אמה שאין בהם יסוד. שהרי שפיכת הדם צריכה להיות כנגד היסוד].

מתקרב אדם לראש טור הכהנים, שוחט את הכבש שלו, והכהן מקבל את דמו. באותו רגע לוקח בעל הכבש את הכבש השחוט, ומיד בא אחר ושוחט באותו מקום והכהן מקבל את הדם. המזורקים היו טסים אל המזבח ונמסרים מכהן לכהן כחצים ביד גבור ולא היה נראה כיצד הם נמסרים מיד ליד מרוב המהירות (תאור הרומאים). לפי החשבון, לחמש מאות ושלושים אלף איש המחולקים ל-66 טורים, עולה לכל טור שמונת אלפים ושלושים כבשים, והם נשחטים לכל היותר במשך תשעים דקות דהיינו 5400 שניות, אם כן כל כבש נשחט בפחות משניה.

מיד אחר השחיטה הולכים להפשיט את העור של הקרבן (פסחים סד.) על 'אונקליות', שהם הווים המתאימים לכך. מי שלא מוצא לוקח מהמקלות הדקים שהיו שם ותלה אותם על כתפו וכתף חברו, תולה עליהם את הכבש ומפשיט אותו באויר. כל אחד מהנמצאים שם הוא ממתח ל'ניקור', מוציא את האימורים, שם אותם בכלי שרת [היכן היה מקום להניח כל כך הרבה כלי שרת מלאים?], ומשאיר לכהנים שהספיקו בוריוותם להקריב אותם עד שקיעת החמה

❖ אוצר התמיד ❖

– (רמב"ם הלכות קרבן פסח א), [מלבד בזמן שחל ערב פסח בשבת שאז אפשר היה להקריבם כל הלילה (רמב"ם שם)]. והספיקו גם לשטוף את העזרה לפני השקיעה (משנה פסחים סד).

תוך זמן קצר נגמרת ההקרבה של הכת הראשונה, – עוד לפני שהלויים הספיקו להתחיל פעם שלישית את ההלל (משנה פסחים סד). והיא יוצאת ומפנה את העזרה. מיד נכנסת כת שניה וגם היא גומרת את מעשיה בזריזות ומפנה מקום לכת השלישית [כדי לצייר את גודל הנס יש להזכר את משך הזמן שאורך לכולם לצאת מבית המדרש ולפנותו לאחר גמר תפילת נעילה ולנסות לשער לפי זה כמה ימים היתה אורכת היציאה אילו היה קהל גדול כפי שהיה בבית המקדש].

מי שגמר להקריב הולך הביתה לצלות את הפסח. צליית הפסח ואכילתו רק בקומת קרקע מפני שגגין ועליות לא נתקדשו (פסחים פה:). ולפי החשבון יוצא שאם כל תנור גדלו מטר מרובע [ויתכן שכל אחד צלה בתנור נפרד – ובפרט כשערב פסח חל בשבת שאז כולם יצאו יחד לצלות את הפסח], אזי התנורים בלבד היו מחזיקים קילומטר שלם על קילומטר ומאתים מטר משטחה של ירושלים [ובאמת – מבואר באדר"נ שמניסי ירושלים היה שלא אמר אדם לא מצאתי תנור לצליית פסחים]. ושנים עשר מליון אמות מרובעות היה צריך לאנשים, שזה 3 קילומטר מרובע [לפי ר' חיים נאה], וזאת כאשר לא מסבים, בהסבה, צריך הרבה יותר. ובכמות כזאת של אנשים לא פלא שמקול ההלל 'פקע איגרא' – נבקעות גגות ירושלים (פסחים פד).

ביום טוב הראשון של פסח יש חובת 'שלמי חגיגה' ו'שלמי שמחה', ואמנם יש להם תשלומים, אך המצוה העיקרית היא ביום הראשון (רמב"ם חגיגה הלכות א ה). בנוסף לכך מי לא ילך ביום הראשון של פסח להתפלל בבית המקדש, ומי שהולך לבית המקדש חייב גם ב'עולת ראייה' בו ביום ואם לא הביא עבר על לא תעשה (רמב"ם הלכות חגיגה א א).

אם כן ביום הראשון של חג הפסח, באו לבית המקדש כל 6,000,000 הגברים שהיו בירושלים, עם טפם [נשים פטורות] וכולם הצליחו להכנס לבית המקדש, ולהקריב כ-6 מליון קרבנות, הכוללות 'עולת ראייה', שלמי חגיגה ושלמי שמחה, ואולי יותר, שהרי השלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד, והבשר צריך להספיק לכל הזמן. לפי החשבון דלעיל של שטח העזרה, עמדו כ-404 איש ו-404 כבשים באמה מרובעת!! [שהם: 1616 אנשים ו-1616 בהמות למטר רבוע] אך במשך התפילה הם עמדו רק ב-11 אמה שמותר לישראל לעמוד, ואם כן הצפיפות היתה פי 10 והיו כ-4040 איש באמה! [לפי ספר נדחי ישראל פרק מ"ג לבעל החפץ חיים, וזה לשונו: שבאחת עשרה אמה ממקום כניסת העזרה ולפנים לצד המזבח שהיו מותרין ישראלים לעמד שם, עמדו כל הקהל בזמן הרגל שהיה מספרם אלפים ורבות אנשים שהיה צריך לרחב עמידתן כמה מילין ועמידתן היה צפופים ובעת השתחויה נעשה רווח שהיו משתחים רווחים] בנוסף לזאת המזבח שרף במשך לילה אחד את כל העולות ראייה שכולן כליל לאשים, ואת האימורים של כל הכמות העצומה הזאת של הקרבנות.

❖ אוצר התמיד ❖

לפי זה מובן מאד מה שכתוב (איכה ב ז) 'קול נתנו בבית ד' כיום מועד' ואומר התרגום: 'קלא יהבו בבית מוקדשא דה' כקל עמא בית ישראל דמצליין בגויה ביומא דפסחא'. ולמה דוקא ביומא דפסחא? מפני שאז רוב ישראל עלו לרגל להקריב קרבן פסח, וזה היה היום העמוס ביותר בבית המקדש, וקשה לצייר איזה קול גדול היה כאשר כלם באו להתפלל, וענו 'אמן יהא שמיה רבה מברך' בכל כוחם!!

מנחת נסכים

כאמור, בערב פסח, הקריבו כ-ארבע מליון שמונה מאות אלף (4,800,000) קרבנות חגיגה ושלמי שמחה, מלבד קרבן פסח. וביום טוב ראשון הקריבו כשש מליון (6,000,000) קרבנות של עולת ראייה, ושלמי שמחה.

לכל הקרבנות האלו (מלבד קרבן פסח שפטור), חיבים לצרף גם נסכים ומנחות, נסכים ככתוב ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ב ב-ג) ושיעורם [יחשב בזה לפי הקטן ביותר שהם מנחת ונסכי הכבש] (הלכות מעשה הקרבנות ב ד) עשרון סולת - רבע ההין שמן, רבע ההין יין. ובמידות זמננו [לפי השעור הקטן יותר של רבי חיים נאה] עולה קצת יותר מ-ליטר יין, ליטר שמן, ו 2.4 ליטר סולת. נפח כלם יחד הוא 4.4 ליטר [לפי מדות החזון איש זה מסתכם בקרוב לפי שניים].

איפה קנו נסכים אלו. מבואר ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ז יב) שבבית המקדש היו שני דלפקים. באחד מהם היו משלמים, ומקבלים אישור על כך, ובדלפק השני היו מקבלים תמורת הפתק את המנחות והנסכים להם הוצרכו.

מה עשו עם המנחה והנסך? מבואר ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ב א) כי את המנחה [המכילה את הסולת הבלולה בשמן] הקריבו על גבי המזבח, ואת היין שפכו ביסוד המזבח. הכסף משנה, אומר שביסוד המזבח הכונה כפשוטו, וה'לחם משנה' אומר שדעת הרמב"ם כדעת הראב"ד שאומר שאת היין שפכו בתוך ספל מנוקב שהיה בצד המזבח.

ועתה בואו חשבון. מה הכמות של השמן, היין והקמח שהיו צריכים להיות בבית המקדש בשני ימים אלו, כדי לספק לכל דורש את נסכיו.

נניח, כי בערב פסח כל המלאי ליומיים היה מוכן במחסנים. אם כן לפי האמור היו עשר מליון ושמונה מאות אלף קרבנות שנצרכו לנסכים. המנחה לכל קרבן מסתכמת ב-4.4 ליטר, וכשנכפיל זאת בעשר מליון שמנה מאות אלף יעלה בידינו שהיו שם ארבעים ושבע אלף

❖ אוצר התמיד ❖

חמש מאות ועשרים מטר מעוקב (47520) של שמן, קמה, ויין. וכל זה מלבד הכלים בהם החזיקו את המנחות האלו, שיתכן והם הכפילו את השטח הנצרך לאכסון.

כדי לאחסן כמות כזאת צריכים מחסנים בגדל של לפחות 69 מטר על 69 מטר בגובה של 10 מטר. להמחיש קצת, מדות אלו, יש לדעת כי אחד הבתי מדרש הגדולים ביותר בארץ נכנס 10 פעמים בנפח זה, וכל אחד ישער לפי בית מדרש גדול שהוא מכיר, ויוכל להעריך את גדל המחסנים. תיאור נוסף שניתן לתאר, הוא שנפח זה שווה לנפח של כ 670 משאיות שתא המטען של כל אחד הוא בגודל של אוטובוס.

נתאר לעצמנו חניה של 670 אוטובוסים רגילים, איזה שטח זה תופס.

ועתה נחשב ונחשב את גודל הניסים שנעשו מתחלת חלקת הנסכים לכל נצרך ועד גמר הקרבת עולת הראיה והנסכים. כיצד נעשתה החלוקה, ביום טוב ראשון, עמדו ליד הדלפק שש מליון (6,000,000) אנשים, והמתינו בסבלנות עד שכל אחד יקבל את הנסכים בתורו, והממונים על החלוקה, הספיקו לחלק לכמות כזו של אנשים את כל מה שבקשו.

וצריך באותו יום להקריב את הסולת והשמן על המזבח, וכאמור ביום טוב היו ששה מליון קרבנות החייבות בנסכים, ולפי החשבון שחשבנו, עלינו לתאר שצריך להעביר ביום אחד ולהקריב על המזבח שכל שטחו היה כ"ד אמה על כ"ד אמה [12 מטר על 12 מטר שווה שטח בערך של 7 אוטובוסים] נפח של כ-250 אוטובוסים המכילים 14,400 מטר מעוקב של קמה ו-6,000 מטר מעוקב שמן [אגב, יש לשים לב כי ששת אלפים מטר מעוקב שמן, הם חמר בערה רב ועצום, ואלו הדברים היו מתנהגים בדרך הטבע, היתה צריכה להתפשט דליקה עצומה מכמות עצומה כזו של שמן, דליקה שבכוחה לשרוף עיר שלמה], וכל זה מלבד ה'עולות' שצריכות להשרף כליל, ואם נעריך אותם בשני מליון [2,000,000] ומשקל כל כבש לפחות 10 קילו, שעולה הכל יחד כ-20,000 מטר מעקב אם כן צריך נפח של עוד בערך 200 אוטובוסים, שיש להקריבם על המזבח בו ביום ו-6,000 מטר מעוקב יין, אותם היה צריך לנסך באותו יום – ולפי הראב"ד ולפי דעת הלהם משנה ברמב"ם, שפכו את כל 6,000,000 הליטרים, לתוך הספל שהיה ליד המזבח [נתאר לעצמנו כמה זמן אורך לשפך בקבוק יין אחד. ובבית המקדש שפכו 6,000,000 בקבוקים לתוך אותו ספל, וזה במשך כמה שעות].

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ונזכה לעלות לרגל ולקיים כל המצות שנצטוינו שם.

❖ אוצר התמיד ❖

י. סדר הפיס ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד א-ט) וז"ל: א. כל העבודות האלו שעושין בכל יום בפייס היו עושין אותן. וכיצד היו עושין. כל כהני בתי אבות של יום נכנסין ללשכת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר ומלובשין הן בבגדי כהונה. והממונה שעל הפייסות עמהן והן עומדין בהקפה והממונה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפייסין כמו שיתבאר.

ב. ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין בו. ושאר הכהנים מוסרין אותן לחזנין ומפשיטין אותן את בגדי הקדש ולא היו מגיחין עליהן אלא המכנסים בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסיים של קדש ומחזירים החזנים את הכלים לחלונות.

ג. כיצד מפייסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו. והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתיים. ואם הוציא שלש מונין לו שלש. ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו. והמוציא גודל אין מונין אותו לו. ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה. ומונה על אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפייס ראשון לעבודה.

ד. ולמה מונה המניין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר (שמואל א טו-ד) 'ויפקדם בטלאים'.

ה. ארבעה פייסות היו מפייסין בכל יום בשחרית. הפייס הראשון מי תורם את המזבח. הפיסו וזכה מי שזכה לתרום. והוא מסדר את המערכה. והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח. והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת.

ו. הפייס השני זוכין בו שלשה עשר על סדר עמידתן. כיצד הממונה אומר להם הצביעו ומונה כדרך שביארנו. וזה שיצא בפייס ראשון הוא שוחט תמיד של שחר. והשני שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו. והשלישי הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטורת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה ומטיב את הנרות. והחמישי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש. והששי מעלה שתי הידים. והשביעי מעלה העוקץ והרגל. והשמיני מעלה החזה והגרה. והתשיעי מעלה שתי הדפנות. והעשירי מעלה הקרבים. והאחד עשר מעלה סולת הנסכים. והשנים עשר מעלה החביתין. והשלשה עשר מעלה היין של נסכים.

❖ אוצר התמיד ❖

ז. הפייס השלישי אומר להן הממונה לכל אנשי בית אב של אותו היום מי שלא הקטיר קטורת מימיו יבא ויפיס. ויתקבצו אצל הממונה ויפיסו ומי שיצא בפייס זה ראשון הוא שיזכה להקטיר קטורת.

ח. הפייס הרביעי מתקבצין כולן ומפיסין לידע מי מעלה איברים מן הכבש למזבח. הפיסו וזכה מי שזכה. תמיד של בין הערבים אין מפיסין לו פייס אחר. אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית יזכה בין הערבים. חוץ מן הקטורת שהן מפיסין לה פייס אחר בין הערבים ויבוא כל מי שלא הקטיר קטורת מעולם מאנשי אותו בית אב ויפיסו עליה. ואם כבר הקטירו כולן מימיהן מפיסין להן כולן בשחרית בפייס שלישי וזה שזכה בה שחרית מקטירה בין הערבים.

ט. בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה כיצד הם עובדין. מפיסין בשחר אנשי אותו בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שנכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.

משנה א

אָמַר לָהֶם הַמְּמֹנֶה, בָּאוּ וְהִפְסִיפוּ, מִי שׁוֹחֵט, מִי זוֹרֵק, מִי מְדַשֵּׁן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, מִי מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה, מִי מַעֲלֶה אֲבָרִים לַכֶּבֶשׂ, הָרֹאשׁ וְהַרְגֵל, וְשְׁתֵּי הַיָּדַיִם, הָעֵקֶץ וְהַרְגֵל, הַחֹזֶה וְהַגֶּרֶה, וְשְׁתֵּי דְפָנוֹת, הַקְּרָבִים, וְהַפֶּלֶת, וְהַחֲבָתִים, וְחֵיּוֹן. הִפְסִיפוּ, זָכָה מִי שׁוֹזְכָה:

1א. לאחר שהכהנים באו ללשכת הגזית^א, אמר להם הממונה, הממונה על הפייסות^ב אמר לכהנים: באו והפסו, בואו ונעשה פים, דהיינו גורל^ג.

באר התמיד

א. המפרש.

ב. הוא הממונה על הפייסות, ושמו מתיא בן שמואל, כמו שנתבאר לעיל פרק א' משנה ב' (תפארת ישראל).

ג. בכל יום יש ארבע פייסות. ועכשיו הוא הפיס השני (רמב"ם).

ביומא (ב א-ד): גראשונה כל מי שרוצה לתרום את המזבח, תורם. ובזמן שהן מרבין, רצין ועולין בכבש, וכל הקורם את חברו בארבע אמות זכה. ואם היו שניהם שוין, הממנה אומר להם הצביעו. ומה הן מוציאין, אחת או שתיים, ואין מוציאין אנדל במקדש.

סדר הזוכים בפנים הזוה: הראשון שעולה בגורל, הוא השוחט, והשני שעומד לצידו הוא הזורק, והשלישי שהוא הסמוך לשני הוא מדשן מזבח הפנימי, וכן הלאה.^ה
שלש עשרה כהנים זוכים בפנים הזוה, לפי הסדר.^ו

✧ באר התמיד ✧

מַעֲשֶׂה שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם שׂוּיִן וְרָצִין וְעוֹלִין בְּכַבֵּשׁ, וְדָחַף אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ, וְנָפַל וְנִשְׁבְּרָה רִגְלוֹ. וְכִיּוֹן שָׂרְאוּ בֵּית דִּין שֶׁבְּאֵין לִידֵי סַפְנָה, הִתְקִינוּ שְׁלֵא יְהוּ תוֹרְמִין אֶת הַמְּזִבַּח אֲלֵא בְּפִים. אַרְבָּעָה פְּיֹסוֹת הָיוּ שָׁם, וְזֶה הַפִּים הָרִאשׁוֹן.

הַפִּים הַשֵּׁנִי, מִי שׁוֹחֵט, מִי זוֹרֵק, וְכִי מְדַשֵּׁן מְזִבַּח הַפְּנִימִי, וְכִי מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנֹרָה, וְכִי מַעֲלָה אֲבָרִים לְכַבֵּשׁ, הָרִאשׁוֹן וְהַרְגֵל, וְשֵׁנִי תִדְדִים, הָעֹקֵץ וְהַרְגֵל, הַחֹזֶה וְהַגֵּרָה, וְשֵׁנִי הַדְּפָנוֹת, וְהַקְּרָבִים, וְהַסֶּלֶת, וְהַחֲבֵתִין, וְתִיָּין. שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר כֹּהֲנִים זָכוּ בוֹ. אָמַר בֶּן עֲזַאי לְפָנֵי רַבִּי עֲקִיבָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דִּרְף הַלּוּכוֹ הָיָה קָרֵב.

הַפִּים הַשְּׁלִישִׁי, הַדְּשִׁים לְקַמְרַת בְּאוֹ וְהַפִּסוֹ. וְהַרְבִּיעִי, הַדְּשִׁים עִם יְשָׁנִים, מִי מַעֲלָה אֲבָרִים מִן הַכַּבֵּשׁ וְלַמְּזִבַּח.

ד. רע"ב. תפארת ישראל. במאירי (יומא כה). בענין סדר עשיית הפייסות וז"ל: כשהיו הכהנים של בית אב מתכנסים לפייס, היו מתקבצים בחציה של קדש שהיה בצד מזרחה של לשכה, ועומדין שם כמין כולו, והוא תכשיט עגול, ור"ל שהיו עומדים בהיקף עיגול, וזקן מוקני הסנהדרין יושב בחציה של חול לצד מערבה של לשכה, ואותו זקן מחשב בעצמו סך חשבון אחד, אלא שהוא אינו יודע מהיכן יתחיל המנין, והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהם ומחזירה, והכל מכירין שממנו מתחיל החשבון, ואח"כ הזקן מודיעם המנין, והממונה מקיף ומונה האצבעות, ואותו שכלה בו המנין זכה.

ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד ג): כיצד מפייסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו. והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאים אצבעותיהן אחת או שתיים. ואם הוציא שלש מונין לו שלש. ואין מוציאים גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו. והמוציא גודל אין מונין אותו לו. ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה. ומונה על אצבעותיהן וחוזר הלילה עד שישלם המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפייס ראשון לעבודה.

ולהלן בענין הפיס השני (שם ו): הפייס השני זוכין בו שלשה עשר על סדר עמידתן. כיצד הממונה אומר להם הצביעו ומונה כדרך שביארנו. וזה שיצא בפייס ראשון הוא שוחט תמיד של שחר. והשני שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו. והשלישי הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטורת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה ומטיב את הנרות. והחמישי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש. והששי מעלה שתי הידים. והשביעי מעלה העוקץ והרגל. והשמיני מעלה החזה והגרה. והתשיעי מעלה שתי הדפנות. והעשירי מעלה הקרבים. והאחד עשר מעלה סולת הנסכים. והשנים עשר מעלה החביתין. והשלשה עשר מעלה היין של נסכים.

ה. יומא כ"ה: רמב"ם.

ו. יומא פרק ב' משנה ג'. רמב"ם.

הפים הוא על העבודות האלו: **מִי שֹׁחֵט**, מי שוחט את קרבן התמיד^ז. והוא הזוכה ראשון בפיס^ח.

מִי זֹרֵק, מי זורק את דם קרבן התמיד, והוא גם מקבל את הדם^ט.
וזוכה בה השני שעומד ליד מי שזכה לשחוט^י.

מִי מְדַשֵּׁן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, השלישי, הוא מסיר את אפר מזבח הפנימי, מכיוון שבו מקטירין את הקטורת בכל יום^{יא}.

מִי מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוּרָה, הרביעי, מנקה נרות המנורה, ומוציא האפר שנשרף מהפתילות^{יב}. הוא המטיב את הנרות^{יג}.

מִי מַעְלָה אֲבָרִים לְכֶבֶשׂ, מי מעלה את אברי קרבן התמיד לכבש.
ועכשיו מפרש ששישה כהנים זוכים בהעלאת האברים^{יד}: **הָרֹאשׁ**
וְהָרֶגֶל, הכהן החמישי מעלה את הראש ואת רגל ימין^{טו}.

וְשְׁתֵי הַיָּדַיִם, השישי מעלה את שתי הידים^{טז}.

הָעֵקֶץ וְהָרֶגֶל, השביעי מעלה את הזנב^{יז} ואת רגל שמאל^{יח}.

באר התמיד

ז. אף על גב דשחיטה כשרה בזר, תקנו בה פייס, דתחילת עבודת התמיד היא וחביבה להו, אי לא יטילו פייס אתו לאינצוויי עלה ואתו בה לידי סכנה (רע"ב).

ח. רמב"ם.

ט. יומא כ"ה: המפרש. רע"ב. תפארת ישראל. המקבל הדם הוא הזורק, רק נקט תכלית עבודת הדם, דהזריקה הוא עיקר הכפרה (תפארת ישראל).

י. רמב"ם.

יא. רמב"ם.

יב. רמב"ם.

יג. תפארת ישראל.

יד. עפ"י תפארת ישראל.

טו. להלן פרק ד' משנה ג'.

טז. רמב"ם.

יז. המפרש. התפארת ישראל (יומא ב ג) כתב על העוקץ: שוואנץ שטיק.

יח. להלן פרק ד' משנה ג'.

הַחֹזֶה וְהַגֵּרָה, הַשְּׁמִינִי מַעֲלָה אֶת הַחֹזֶה וְאֶת הַצּוֹאֵר.^{יט}

וְשֵׁתֵי דְפָנוֹת, הַתְּשִׁיעִי מַעֲלָה אֶת שְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת.

הַקְּרִבִּים, הַעֲשִׂירִי מַעֲלָה אֶת הַקְּרִבִּים.^כ

וְהַסֵּלֶת, הַכֹּהֵן הָאֶחָד עֶשֶׂר, מַעֲלָה אֶת הַסּוֹלֵת שֶׁל מִנְחַת הַנְּסֻכִּים שֶׁמִּקְרִיבִים עִם הַקְּרִבֵּן תָּמִיד.^{כא}

וְהַחֲבִיתִים, וְ[ב] הַכֹּהֵן הַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר, מַעֲלָה חֲצֵי מִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הַחֲלוֹת שֶׁל מִנְחַת הַחֲבִיתִין שֶׁמִּקְרִיבִים מִשָּׁל הַכֹּהֵן גְּדוּל בְּבוֹקֵר.^{כב} [וְהַחֲצֵי הַשְּׁנַיִם יַחַד עִם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֻבִים].

באר התמיד

יט. החזה הוא השומן הרואה את הקרקע, וחותרין מכאן ומכאן בלא ראשי צלעות (המפרש). החזה. הוא שומן החזה הרואה את הקרקע, וחותרין אותו אילך ואילך בלא ראשי הצלעות (רע"ב יומא ב ג).

כ. והגרה הוא הצואר, ובו מחובר הקנה והלב (המפרש).

והגרה. מקום שהוא מעלה גרה, הוא הצואר, ובו מחוברים וכו' (רע"ב יומא ב ג).

כא. רמב"ם. הרי שישה כהנים שמעלים את האברים.

כב. רמב"ם.

ככתוב בפרשת התמיד (במדבר כח ה): וְעִשִּׂירֵית הָאֵיפָה סֵלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִית רְבִיעִית הֵהִין.

ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ב א): היין והסולת שמביאין עם הקרבן הם הנקראין נסכים והסולת לבדה נקראת מנחת נסכים. ומנחת נסכים אינה טעונה לא תנופה ולא הנשה ולא לבונה. אבל טעונה מלח. וכולה נשרפת על מזבח החיצון. ויתנסך היין על המזבח. ואין נותנין אותו על האש אלא מגביה ידו ויוצק על היסוד והוא יורד לשיתין.

ולהלן (שם ד): כמה הוא שיעור נסכים. נסכי כבש או כבשה עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין. וכן נסכי העז בין קמץ בין גדול בין זכר בין נקבה או נסכי רחל אף על פי שהיא גדולה. אבל נסכי איל הן שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך שלישית ההין. ונסכי הפר או העגל בין זכרים בין נקבות שלשה עשרונים סלת בלול בחצי ההין שמן ויין לנסך חצי ההין.

כג. תפארת ישראל.

בתפארת ישראל (יומא ב ג) וז"ל: [החביתין] הן י"ב חלות שנעשית מעשרון סולת וגי' לוגי שמן וחולטין ברותחין ולש ואופה אותן, ומקריב ו' חלות בבוקר פתות פתים, עם חצי קומץ לבונה, וז' חלות האחרות פתות עם קומץ לבונה בערב, ולרמב"ם מקריב י"ב חצי חלות פתות בבוקר,

וְהָיִן, הַכֹּהֵן הַשְּׁלֵשָׁה עֶשֶׂר, מַעֲלָה אֶת הַיַּיִן לְנִיסוֹךְ הַיַּיִן, שְׁמוֹנְסָכִים עִם קֶרֶבֶן הַתְּמִיד^כ.

הַפִּיסוּ, עָשׂוּ אֶת הַפִּיִם, זָכָה מִי שְׁזָכָה, וּמִי שִׁזְכָּה זָכָה, לְפִי הַסֹּדֵר.

משנה ב

אָמַר לָהֶם הַמְּמֹנֶה, צְאוּ וּרְאוּ אִם הִגִּיעַ זְמַן הַשְּׁחִיטָה. אִם הִגִּיעַ, הָרוּזָה אֹמֵר, בְּרִקְאֵי. מִתִּיא בֶן שְׁמוּאֵל אֹמֵר, הָאִיר פָּנָי כָּל הַמְּזָרֶת, עַד שֶׁהוּא בְּחֶבְרוֹן, וְהוּא אֹמֵר, הֵינְ:

אָמַר לָהֶם הַמְּמֹנֶה, אָמַר הַמְּמוֹנֶה לַכֹּהֲנִים, צְאוּ מִלְּשַׁכַּת הַגְּזִית^כ, וּלְכוּ לַמְּקוֹם גְּבוּהַ שֵׁישׁ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וּרְאוּ אִם הִגִּיעַ זְמַן

באר התמיד

וי"ב חצי חלות פתותות בערב, ומשל כהן גדול היו קרבין, ומדהיו נאפות בשמן במחבת, להכי קרוין חביתין.

כד. רמב"ם.

ככתוב בפרשת התמיד (במדבר כח ז): וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת הַהֵינִי לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד בְּקֶדֶשׁ הַסֹּדֵר נִסְךְ שֶׁכֶר לָהּ.

ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ב א): היין והסולת שמביאין עם הקרבן הם הנקראין נסכים והסולת לבדה נקראת מנחת נסכים. ומנחת נסכים אינה טעונה לא תנופה ולא הנשה ולא לבונה. אבל טעונה מלח. וכולה נשרפת על מזבח החיצון. ויתנסך היין על המזבח. ואין נותנין אותו על האש אלא מגביה ידו ויוצק על היסוד והוא יורד לשיתין.

ולחלץ (שם ד): כמה הוא שיעור נסכים. נסכי כבש או כבשה עשרון סולת כלול ברביעית ההיין שמן ויין לנסך רביעית ההיין. וכן נסכי העז בין קמץ בין גדול בין זכר בין נקבה או נסכי רחל אף על פי שהיא גדולה. אבל נסכי איל הן שני עשרונים סלת כלול בשלישית ההיין שמן ויין לנסך שלישית ההיין. ונסכי הפר או העגל בין זכרים בין נקבות שלשה עשרונים סלת כלול בחצי ההיין שמן ויין לנסך חצי ההיין.

כה. כי היו בלשכת הגזית בפנים (תפארת ישראל).

כו. רמב"ם יומא פרק ג' משנה א'. רע"ב.

הַשְּׁחִיטָה, וּתְרָאוּ וּתְסַתְּכֻלוּ בְּצַד מְזֻרָה הָאֵם כְּבֵר עֲלֵה הַשְּׁחִירִי,^א
 וְאִפְשֵׁר כְּבֵר לְשַׁחוּט אֶת קֶרְבֵּן הַתָּמִיד. כִּי אִסּוּר לְשַׁחוּט אֶת
 הַתָּמִיד בְּלִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר^ב בְּיוֹם זִבְחֲכֶם^כ.
 אִם הִגִּיעַ, אִם רוּאָה שֶׁכְּבֵר יֵשׁ מֵעַט אֹר מֵהַשְּׁחֵר, הָרוּאָה אֹמֵר,
 בְּרִקְאֵי. הָאִיר וְהַבְּרִיק הַשְּׁחֵר^ל.

^א מֵתִיָּא בֶן שְׁמוּאֵל אֹמֵר, מֵתִיָּא בֶן שְׁמוּאֵל הוּא הַמְּמוּנָה, וְהוּא
 תְּנַא^א, וְחוּלֵק עַל תְּנַא קְמַא, וְאֹמֵר שְׂאִין מִסְפִּיק שִׁיחִיה קֶצֶת
 בֶּרֶק אֹר כְּנֻקוּדָה^ב, אֲלֵא, זֶה שֶׁהֵלֵךְ לְהַסְתַּכֵּל מִמֵּתִין עַד שִׁיאִיר
 כָּל פְּנֵי הַמְּזֻרָה, וְאִזְ אֹמֵר: הָאִיר פְּנֵי כָּל הַמְּזֻרָה, כְּבֵר יֵשׁ אֹר פְּנֵי
 כָּל צַד מְזֻרָה, וְלֹא רַק קֶצֶת. וְחוּזְרִים וְשׂוֹאֵלִים אוֹתוֹ הָעוֹמְדִים
 לְמִטָּה: עַד שֶׁהוּא בְּחֶבְרוֹן, הָאֵם הָאֹר כְּבֵר הִגִּיעַ עַד חֶבְרוֹן, וְהוּא
 אֹמֵר, וְזֶה שְׁעוֹמֵד בְּמִקּוֹם הַגְּבוּהָ עוֹנֵה: הֵינן, כֵּן^ג.

✧ באר התמיד ✧

כו. תפארת ישראל.

כה. ויקרא י"ט ו'.

כט. רע"ב.

ל. רע"ב.

לא. תפארת ישראל.

לב. רע"ב.

לג. רע"ב. תפארת ישראל. בתוך דברי התפארת ישראל כתב וז"ל: והיינו משום דחברון הוא
 בקרן דרומית מזרחית מירושלים ושאלו האם נתפשמו כנפי שחר כבר עד שם, ונלהמפרש ד"ל
 ע"א רצה לומר ששאלו אם יכול לראות משם את חברון, וזה כדי להזכיר זכות אבות הקבורים שם,
 והעליון משיב הן.

ההלכה כשיטת מתיא בן שמואל (רמב"ם).

ברמב"ם הלכות תמידין ומוספין (א א-ב): א. מצות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום
 והם הנקראים תמידין. אחד בבקר ואחד בין הערבים שנאמר (במדבר כה ג) 'שנים ליום עולה
 תמיד' וכו'.

ב. ואימתי זמן שחיטתן. של בקר שוחטין אותו קודם שתעלה החמה משיאור פני כל מזרח.
 ופעם אחת דחקה השעה את הצבור בבית שני והקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום.

משנה ג

אָמַר לָהֶם, צְאוּ וְהִבִּיאוּ טָלָה מִלְשַׁפַּת הַטְּלָאִים. וְהָרִי לְשַׁפַּת
הַטְּלָאִים הֵיטָהּ בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מֵעֶרְבִית. וְאַרְבַּע לְשִׁכּוֹת
הָיוּ שָׁם, אַחַת לְשַׁפַּת הַטְּלָאִים, וְאַחַת לְשַׁפַּת הַחוֹתְמוֹת,
וְאַחַת לְשַׁפַּת בֵּית הַמוֹקֵד, וְאַחַת לְשַׁפַּח שְׁחִיּוֹ עוֹשִׂין בָּהּ
לָחֶם הַפְּנִים:

אָמַר לָהֶם הַמְמוֹנָה, לְאוֹתָם שִׁזְכוּ בַעֲבוּדַת הַתְּמִיד^ל: צְאוּ וְהִבִּיאוּ
טָלָה מִלְשַׁפַּת הַטְּלָאִים. שִׁיבִיאוּ טָלָה לְקֶרֶבֶן תְּמִיד מִלְשַׁכַּת
הַטְּלָאִים^ו. לְשַׁכָּה זֶה נִקְרָאת גַּם 'לְשַׁכַּת טְלָאֵי קֶרֶבֶן^ז'. לְשַׁכָּה זֶה
הִיא אַחַת מֵאַרְבַּע הַלְשַׁכּוֹת שֶׁבִּתּוֹךְ בֵּית הַמוֹקֵד. בַּלְשַׁכָּה זֶה
מוֹכְנִים בְּכָל עֵת לֹא פָחוֹת מִשֵּׁשׁ טְלָאִים בְּדוּקִים מִמוּם עֶבֶר
קֶרֶבֶן תְּמִיד^ח.

וְהָרִי לְשַׁפַּת הַטְּלָאִים הֵיטָהּ בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מֵעֶרְבִית. לְשַׁכַּת
הַטְּלָאִים נִמְצְאוּ מֵעֶרְבִית לְעִזְרָה^ט.

דְּהִינּוּ שֶׁכֵּאֲשֶׁר אָדָם נִמְצָא בְּתוֹךְ הָעִזְרָה^י, וְרוֹצֵה לְהִגִּיעַ
לְלְשַׁכַּת הַטְּלָאִים, הוּא צָרִיךְ לִפְנֹת לְכִיוּן קֶרֶן צְפוֹנִית מֵעֶרְבִית.
כִּי בִיחֹם לְעִזְרָה, נִמְצְאוּ לְשַׁכַּת הַטְּלָאִים בְּצְפוֹנִית מֵעֶרְבִית^י.

✧ באר התמיד ✧

לד. המפרש. תפארת ישראל.

לה. מדות א' ו'. המפרש.

לו. רמב"ם. רר"ש במדות א' ו'. תפארת ישראל. ערכין פ"ב מ"ה.

לז. רמב"ם.

אבל, בתוך בית המוקד עצמו, יש ארבע לשכות, ולשכת הטלאים נמצאת בדרומית מערבית של בית המוקד².

באר התמיד

לח. ליד המזבה או ליד לשכת הגזית. ומדובר על עיקר העזרה, שזה עזרת ישראל ועזרת כהנים ומקום המזבה ובית המטבחיים.

לט. רמב"ם.

מ. רמב"ם. כאן כתוב: והרי לשכת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית. אך במסכת מדות (א ו) כתוב: מערבית דרומית היא היתה לשכת טלאי קרבן. ויוקשה היכן לשכת הטלאים, האם בצפונית מערבית, או בדרומית מערבית.

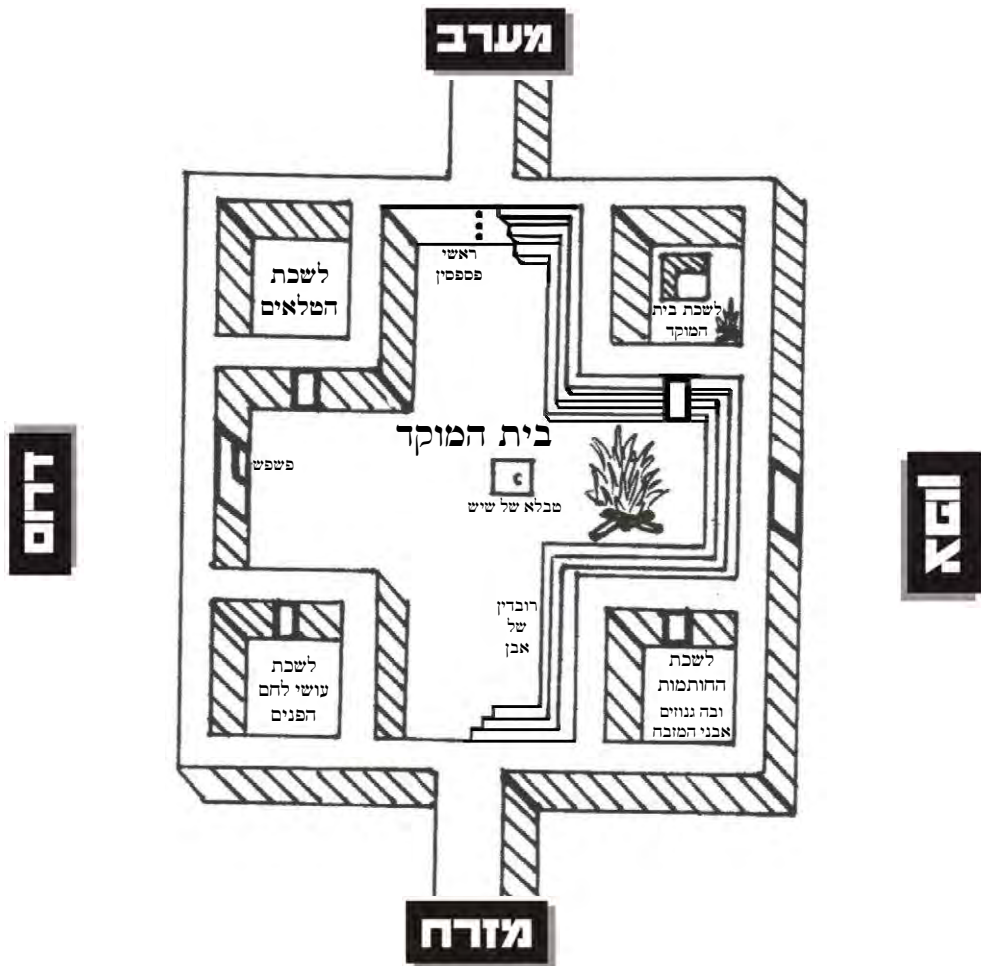
מתרצת הגמרא (יומא יז): וז"ל: רב אדא בריה דרב יצחק אמר, האי לשכה אקצווי מקציא, ודאתי מצפון מתחזיא ליה בדרום, ודאתי מדרום מתחזיא ליה בצפון, ומסתברא דבמערבית דרומית הואי.

ביאר הרמב"ם את דברי הגמרא וז"ל (מדות א ו): ומה שאמר לשכת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית, ונתן אותו בכאן מערבית דרומית, ותרצו קושיא זו בתלמוד (יומא יז): ואמרו דקאי בצפון ומחזיא בדרום, דקאי בדרום ומחזיא בצפון, ומסתברא דמערבית דרומית הוה קיימא. וענין זה הוא שהיתה נתונה בבית המוקד עצמו מערבית דרומית, וכמו שזכר כאן, וכשמשריין מקומה לנגד העזרה תהא מן העזרה צפונית מערבית, כמו שזכר בתמיד כשנתן אותם בלשכה זו והוא בעזרה, והואיל והדבר כן אז תהא לשכת עושים לחם הפנים שהיא רביעית ללשכת הטלאים כמנין תמיד כמו שזכר שם דרומית מזרחית מבית המוקד כמו שזכר כאן, ואני ידעתי שאין מבינים זה בגמרא אלא מראיתו בצורה, וזו היא צורת מקום בית המוקד בעזרה וצורת הארבע לשכות שבו, והסתכל בצורה ומה שכתוב בה ויתבאר לך כל מה שכתוב כאן וזו היא הצורה.

וברמב"ם בתרגום החדש וז"ל: וכבר קדם בשלישי דתמיד אמרם לשכת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית, ועשאה כאן מערבית דרומית, ותירצו את זה בתלמוד ואמרו דקאי בצפון מחזיא בדרום, דקאי בדרום מחזיא בצפון, ומסתברא דבמערבית דרומית הוא קיימא. וענין דבר זה שהיה מקומה בבית המוקד עצמו מערבית דרומית כמו שהזכיר כאן, וכאשר תראה מקומה ביחס לעזרה תהיה בעזרה צפונית מערבית כמו שהזכיר בתמיד כאשר דברו על לשכה זו כשהוא בעזרה, וכיון שהדבר כן הרי תהיה לשכת עושי לחם הפנים שהיא הרביעית מלשכת הטלאים כפי שמנו בתמיד כמו שזכר שם דרומית מזרחית בבית המוקד כמו שהזכיר כאן, ואני יודע שלא יובן דבר זה בקלות אלא על ידי ראייתו בציור, וזו צורת מקום בית המוקד בעזרה ומקום ארבע הלשכות בו, התבונן בציור ובכתוב בו יתבאר לך כל מה שזכר כאן. וזו צורתו.

והרי הציור בכת"ק הרמב"ם:

✧ מקום לשכת הטלאים בתוך בית המוקד ✧

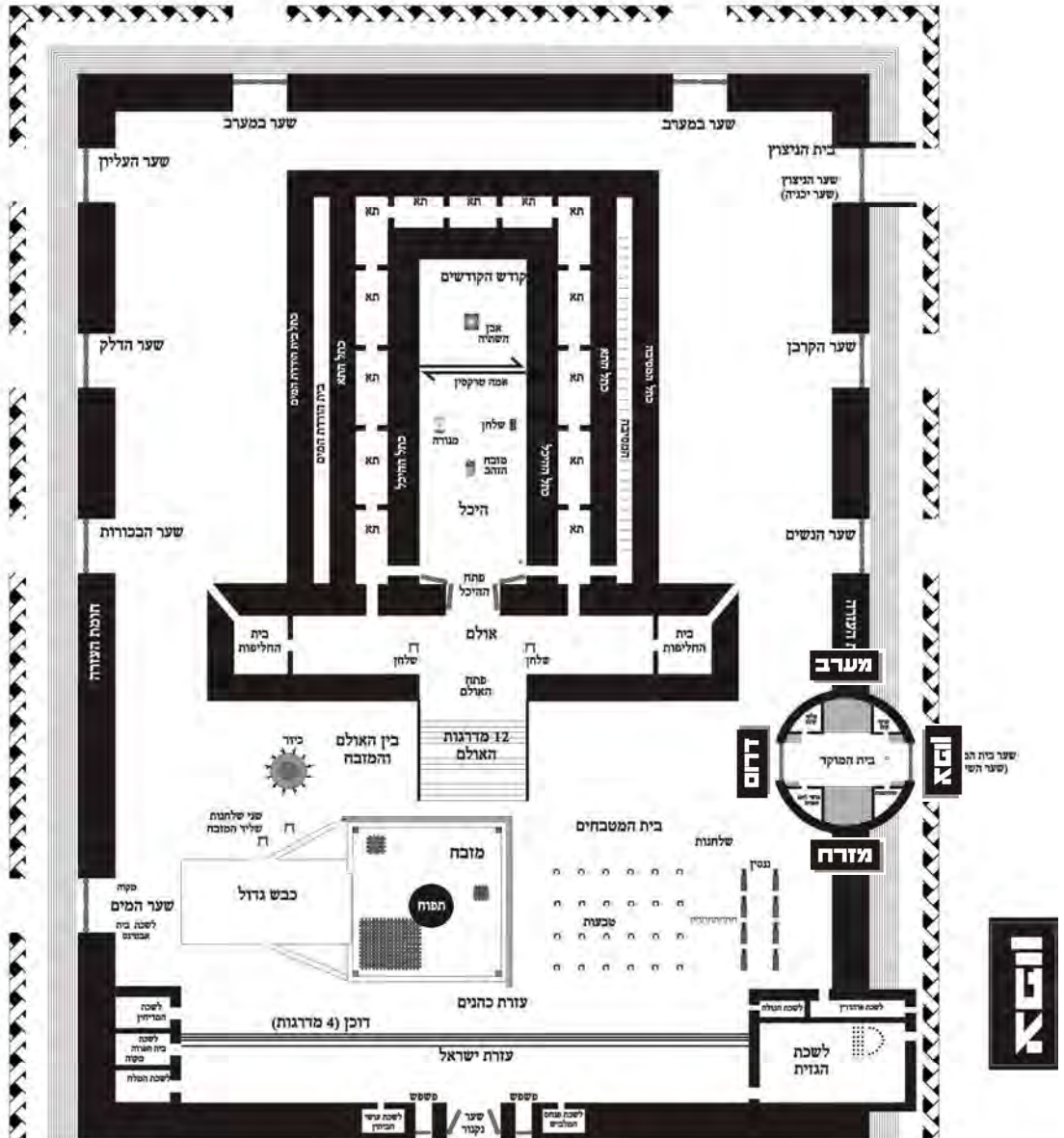

✧ באר התמיד ✧

שמשוכה לצד דרום יותר: ודאתי מדרום מיתחזיא ליה. משוכה לצד צפון: מסתברא דבמערבית דרומית הוה. טפי ומודי בה תנא דתמיד אלא דנקיט סידרא מדרום לצפון מיתחזי ליה דרך הילוכו כאילו הוא בצפון: מדרמינן לחם הפנים. דהוה סלקא דעתיה שהוא מונה והולך דרך ימין מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח לשכת הטלאים בצפונית מערבית לשכת החותמות במערבית דרומית לשכת בית המוקד בדרומית מזרחית לשכת לחם הפנים במזרחית צפונית והוה רמינן עלה מתני' דמדות דקתני דרומית מזרחית היא היתה לשכת לחם הפנים:

מקום בית המוקד ביחס לעזרה

מערב

מזרח

דרום

צפון

וְאַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ שָׁם, אַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ בְּבֵית הַמוֹקֵד. וְהֵם כְּמוֹ
חֲדָרִים קַמְנִים הַפְּתוּחִים לְבֵית גְּדוּלָּא.^{מא}

אַחַת לְשֵׁפֶת הַטְּלָאִים, לְשֹׁכֵה אַחַת הִיא לְשֹׁכֵת הַמְּלָאִים לְקֶרֶבֶן
הַתְּמִיד. בְּלִשְׁכָּה זֹאת מוֹכְנִים בְּכָל עֵת לֹא פָחוֹת מִשֵּׁשׁ מְלָאִים
בְּדוֹקִים מִמוֹם עֹבוֹר קֶרֶבֶן תְּמִיד.^{מב}

וְאַחַת לְשֵׁפֶת הַחֹתְמוֹת, לְשֹׁכֵה אַחַת הִיא לְשֹׁכֵת הַחֹתְמוֹת,^{מג}
שֶׁבָּה מוֹכְרִים אֶת הַחֹתְמוֹת עֹבוֹר הַנְּסָכִים.^{מד}

בְּלִשְׁכָּה זֹאת נִמְצָא הַמְּמוֹנָה עַל הַחֹתְמוֹת.^{מה} וּמִי שֶׁרוּצָה לְקַנּוֹת
סִלְתוֹת וְנִסְכִּים טַהוּרִים, נוֹתֵן לְמְמוֹנָה שֵׁם כֶּסֶף לְפִי הַשַּׁעַר
הַקְּבוּעַ, וּלְפִי הַנְּסָכִים לְקֶרֶבֶן שְׁצָרִיךְ, אִם נִסְכִּים שֶׁל פֶּר אוֹ שֶׁל
אֵיל וְכְדוּמָה, וְנוֹתֵן לְמְמוֹנָה אֶת הַכֶּסֶף וְהַמְּמוֹנָה נוֹתֵן לוֹ חוֹתֶם,^{מו}
וְאַחַר כֵּךְ הוֹלֵךְ לְמְמוֹנָה עַל הַנְּסָכִים,^{מז} וְנוֹתֵן לוֹ אֶת הַחֹתֶם
וּמִקְבֵּל מִמֶּנּוּ נִסְכִּים כְּפִי שֶׁכְּתוּב בַּחֹתֶם.^{מח}

✧ באר התמיד ✧

מא. המפרש.

מב. רמב"ם. רר"ש במדות א' ו'. תפארת ישראל. ערכין פ"ב מ"ה.

מג. רע"ב.

מד. הנקרא יוחנן בן פנחס (שקלים פ"ה מ"א).

מה. הנקרא אחיה (שקלים פ"ה מ"א).

מו. תפארת ישראל. רע"ב.

וְרָאָה בְּמִשְׁנֵה בְּשָׁקִלִים (פ"ה מ"ג) אֶת סוּגֵי הַחֹתְמוֹת: אַרְבַּעַת הַחֹתְמוֹת הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ, וְכָתוּב עֲלֵיהֶן,
עֲגֹל, זָכָר, גְּדִי, חוּטָא. בֵּן עֲזַאי אוֹמֵר, חֲמִשָּׁה הָיוּ, וְאַרְבַּעַת כְּתוּב עֲלֵיהֶן, עֲגֹל, זָכָר, גְּדִי, חוּטָא דֵּל,
וְחוּטָא עֲשִׂיר. עֲגֹל מְשַׁמֵּשׁ עִם נִסְכֵי בְּקָר גְּדוּלִים וְקַמְנִים, זָכָרִים וְנִקְבּוֹת. גְּדִי מְשַׁמֵּשׁ עִם נִסְכֵי צֹאן
גְּדוּלִים וְקַמְנִים, זָכָרִים וְנִקְבּוֹת, הוֹיֵן מְשַׁל אֵילִים. זָכָר מְשַׁמֵּשׁ עִם נִסְכֵי אֵילִים בְּלִבָּד. חוּטָא
מְשַׁמֵּשׁ עִם נִסְכֵי שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת שֶׁל מְצוֹרְעִין.

וּבְרַע"ב: ד' חֹתְמוֹת הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ. ג' חֹתְמוֹת לִגְ' נִסְכֵין חֲלוּקִים שֶׁל בְּהֵמוֹת. חוֹתֶם רִאשׁוֹן לְנִסְכֵי
בְּקָר, וְהֵן ג' עֲשָׂרוֹנִים סוּלַת בְּלוּל בַּחֲצִי הַחֵין שְׁמֹן, וַיֵּין לְנִסְךְ חֲצִי הַחֵין, וְהוֹתֵמֵן עֲגֹל. וְהֵב' זָכָר
לְנִסְכֵי אֵיל, שֶׁתִּרְגֹּם אֵיל דְּכִרָא, וְנִסְכּוֹ שְׁתֵּי עֲשָׂרוֹנִים סוּלַת בְּלוּל בְּשֵׁמֶן שְׁלִישִׁית הַחֵין, וַיֵּין
לְנִסְךְ שְׁלִישִׁית הַחֵין. וְהֵג' גְּדִי, לְנִסְכֵי כֶּבֶשׂ בֵּן שְׁנַתוֹ, וְהֵן עֲשָׂרוֹן סוּלַת בְּלוּל בְּרִבְעִית הַחֵין שְׁמֹן,
וַיֵּין לְנִסְךְ רִבְעִית הַחֵין. וְהֵד' חוּטָא, וְהֵם נִסְכּוֹ שֶׁל מְצוֹרְעַת עֲשִׂיר שְׁמֵבִיא ג' בְּהֵמוֹת וְצָרִיךְ עֲשָׂרָה

בלשכה זו גם כן גנזו החשמונאים את אבני המזבה ששקצום היונים^{מז}.

באר התמיד

לוגין שמן, ט' לג' כבשים ואחד למתן תנוך ובהונות. וקרי ליה חוטא משום דאמרינן בערכין על שבעה דברים נגעים באין: חמשה היו. שני חותמות היו למצורע: חוטא דל וחוטא עשיר. לפי שמצורע עני אינו מביא אלא בהמה אחת. ואם לא היה למצורע אלא חותם אחד היו נותנים למצורע עני שלשה עשרונות. ות"ק סבר למצורע עני נותנים לו חותם גדי. והלכה כתנא קמא: וארמית כתוב עליהן. שרוב דיבורם בלשון ארמי היה: זכרים ונקבות. בין לנסכי עולות שאינן באות אלא זכרים בין לנסכי שלמים שבאים זכרים או נקבות. ועולות ושלמים הן שטעונין נסכים כדכתיב (במדבר ט"ו) עולה או זבח.

ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ז י-ב): י. זה שעל החותמות הוא שמקבל דמי הנסכים ממחוייבי נסכים ונותן להן חותמות וזה שעל הנסכים הוא שמוכר הנסכים. יא. כיצד ארבע חותמות היו במקדש. האחד כתוב עליו עגל. והשני כתוב עליו זכר. והשלישי כתוב עליו גדי. והרביעי כתוב עליו חוטא.

יב. כל מי שיביא קרבנותיו למקדש נותן דמי הנסכים לזה הממונה על החותמות ונותן לו חותמות כמנין הקרבנות שלו ואם היה מצורע עשיר נותן לו חותם אחד שכתוב עליו חוטא והלה הולך בחותמות שבידו לזה הממונה על הנסכים ונותן לו נסכים כמנין החותמות וכמ"ש בהן ולערב באים זה אצל זה מוציא את החותמות ומקבל כנגדן מעות אם הותירו המעות הותירו להקדש ואם פחתו המעות ישלם זה שעל החותמות מביתו. מי שאבד חותמו ממתנין לו עד הערב אם מצאו במעות יתר כדי חותם שטוען נותנין לו ואם לאו אין נותנין לו. ושם כל היום כתוב על החותם מפני הרמאים שלא ישהה החותם אצלו עד שיוקרו הנסכים.

מז. מדות א' ו'.

בגמרא (ע"ז נב.): מזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי את אבני המזבה ששקצו אנשי יון. ואמר רב ששת שקצו לעבודת כוכבים. אמר רב פפא התם קרא אשכח ודרש, דכתיב (יהוקאל ז כב) 'ובאו בה פריצים וחללוהו', אמרי היכי נעביד, ניתברינהו (דברים כז ו) אבנים שלמות אמר רחמנא, ננסרינהו (דברים כז ה) לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא, ואמאי ליתברינהו ולישקלינהו לנפשיהו מי לא אמר רב אושעיא בקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם משום כספא ודהבא של ירושלים והוינן בה ירושלים הויא רובא דעלמא אלא אמר אביי בקשו לגנוז דינרא הדרייאנא טוריינא שיפא מפני טבעה של ירושלים עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר ובאו בה פריצים וחללוהו התם לא אשתמשו בהו לגבוה הכא כיון דאשתמש בהו לגבוה לאו אורח ארעא לאשתמושי בהו הדיוטא.

רש"י: מזרחית צפונית. שימוש ארבע לשכות שהיו במקצעות העזרה קא חשיב במס' מדות: ואמר רב ששת ששיקצו לעבודת כוכבים. אלמא אע"ג דלהדיוט לא מיתסרי דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו גזור בהו רבנן לגבי גבוה ואע"ג דלאו בני דעה נינהו ובבית חנוני נמי אע"ג דלאו בית עבודת כוכבים ולא מיתסרי כלים ידידיה מדאורייתא גזור בהו רבנן: התם קרא אשכח ודרוש. דמדאורייתא אסירי אפי' להדיוט: דכתיב ובאו בה פריצים וחללוהו. מכיון שנכנסו עובדי כוכבים להיכל יצאו כליו לחולין וכיון דנפקי לחולין קנינהו בהפקירא והוו להו דידהו

כשמשלו היונים על ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו הרשעים לע"ז על המזבח הקדוש שבבית המקדש, כדי להכעים את ישראל. וה' וכשנגאלו על ידי חשמונאי ובניו, גנזו את אבני אותו המזבח בלשכה זומ"ח, ואחר כך בנו מזבח חדש במקומו.

וְאַחַת לְשֵׁפֶת בֵּית הַמּוֹקֵד, לְשֵׁכָה אַחַת הִיא הַנְּקֵרָאֵת 'לְשַׁכַּת בֵּית הַמוֹקֵד'. לְשֵׁכָה זוֹ נִקְרָאֵת גַּם 'בֵּית הַמוֹקֵד קַטָּן' מ"ט.

מלשכה זו יש מחילה תחת הרצפה, וכל כהן שנטמא בלילה, יורד מלשכה זו במחילה, וטובל במקוה שיש שם תחת האדמה.

ליד המקוה יש בית הכסא של כבוד. וה' וכבודו הוא שאם מצא שבית הכסא נעול, יודע שיש שם אדם. ואם מצא אותו פתוח יודע שאין שם אדם.^א

באר התמיד

וכשנשתמשו בהן לעבודת כוכבים נאסרו: אמרי. הנך דבית חשמונאי כשנצחום היכי נעביד: ניתברינהו. על יד עובד כוכבים כדי לבטלן: אבנים שלימות. שאין בהם פנימות ואפילו בפנימות סכין שתחנור בה צפורן פוסלת בהן כדאמרינן בהכל שוחטין (חולין יח): ננסרינהו. לאחר שבירתן להשוות פנימתן לא תניף עליהם ברזל כתיב ועמדו וגזזום: ונתברינהו. כדי לבטלן מעבודת כוכבים: ונשקלינהו לנפשיהו. שהרי חולין הן וכדקאמרת ובאו בה פריצים וחללוה: משום כספה וזהבה של ירושלים. שרובה הקדש: טריינא דרריינא שיפא. מטבעות של ירושלים טריינא דרריינא על שם מלכי רומי נעשו הצורות ושמן טוריינוס אדריינוס: שיפא. ישן ביותר שנישוף מחמת יושנו ואין הצורה ניכרת.

מח. תפארת ישראל מדות א' ו'. מהלשון גנזו, משמע ומסתברא שבלשכה זו חפרו בור עמוק, וגנזו שם את אבני המזבח.

מט. המפרש.

נ. תפארת ישראל.

לעיל בתמיד (א א): לא היו ישינים בבגדי קדש, אלא פושטין ומקפלין ומניחים אותן תחת ראשיהן, ומתפשין בכסות עצמן. ארע קרי לאחד מהן, יוצא והולך לו במסכה ההולכת תחת הבירה, והנרות דולקין מקאן ומקאן, עד שהוא מגיע לבית המבילה. ומדורה היתה שם, ובית כסא של כבוד. וזה היה כבודו, מצאו נעול, יודע שיש שם אדם. פתוח, יודע שאין שם אדם. ירד וטבל, עלה ונסתפג ונתחמם כנגד המדורה. בא וישב לו אצל אחיו הכהנים עד שהשערים נפתחים, יוצא והולך לו.

נא. תמיד א' א'.

בלשכה זו יש גם כן מדורה, בשביל שיתחמם ממנה תכהן שעלה מהטבילה [ובבית המוקד הגדול מתחממים הכהנים המטהורים]²².
ואחת לשָׁפָה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ לֶחֶם הַפָּנִים, לשכה אחת, היא לשכת עושי לחם הפנים, וְשֵׁם לְשֵׁים וְאוֹפִים בֵּית גְּרֵמוֹ אֵת לֶחֶם הַפָּנִים²³.

התנור שבבית המקדש, הוא ממתכת²⁴.

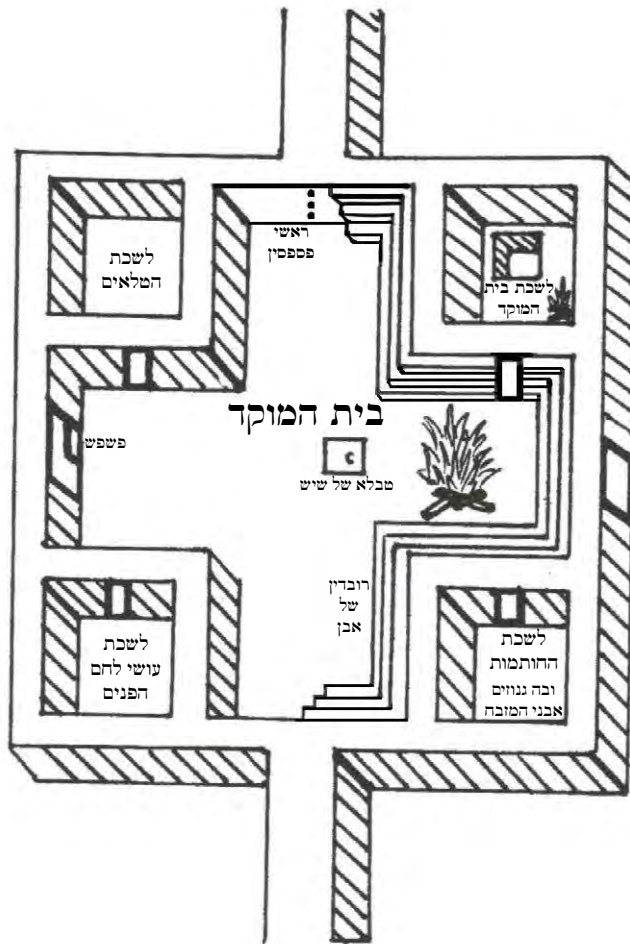
✧ באר התמיד ✧

נג. תפארת ישראל כאן ובמדות א' ו'.

נג. רע"ב במדות. תפארת ישראל במדות.

נד. זבחים צ"ו. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות י"ב כ"ג. כתב הכסף משנה (שם) וז"ל: ותנור של מקדש של מתכת היה. בפרק דם חטאת (דף צו.). ומפרש התם מעמא דכיון דאיכא שתי הלחם ולחם הפנים דאפייתן בתנור וקדושתן בתנור הוה ליה כלי שרת וכלי שרת דחרס לא עבדינן, ופירש"י וקדושתן בתנור שאין נעשים בכלי שרת לפי שאין מעונים שמן ואמרינן בפרק שתי הלחם לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים דתנור מקדש להו. ע"כ.

❖ בית המוקד ❖

משנה ד

נִכְנְסוּ לְלִשְׁפַת הַפְּלִים, וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם תְּשׁוּעִים וְשְׁלֵשָׁה כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב. הִשְׁקוּ אֶת הַתְּמִיד בְּכֹס שֶׁל זָהָב. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִבְּקָר מִבְּעָרָב, מִבְּקָרִין אוֹתוֹ לְאוֹר הָאֲבוֹקוֹת:

[ז] נִכְנְסוּ לְלִשְׁפַת הַפְּלִים, מִלִּשְׁכָּה זוֹ מוֹצִיאים אֶת הַכֵּלִים בְּבוֹקֵרִיָּה,
 [ח] וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם תְּשׁוּעִים וְשְׁלֵשָׁה כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב. הוֹצִיאוּ מִלִּשְׁכַת הַכֵּלִים תְּשׁוּעִים וְשְׁלֵשָׁה כְּלֵי שֶׁרֶת שְׁצָרִיכִים לַעֲבוֹדַת הַיּוֹם.^{יג}

באר התמיד

נה. כתב השלמי הגניבורים שלשכה זו היא בהר הבית. וכן כתב שלשכה זו סמוכה לבית המוקד. ונראה כוונתו שהיא סמוכה לבית המוקד מבחוץ בהר הבית. אמנם התפארת ישראל כתב על לשכה זו וז"ל: לא ידעתי מקומה, ואפשר שהיתה באותן ל"ח לשכות שהיו סביב לכותלי ההיכל. ע"כ. אך העזרת כהנים כתב (מדות ה' ג) שלשכה זו היא בתוך חומת העזרה, סמוך לצד מערב של המזבח.

נו. רמב"ם. תפארת ישראל.

כתב העזרת כהנים (מדות ה' ג) וז"ל: הנה כבר הבאתי לעיל משנה דתמיד דאיתא שם שהוציאו מלשכת הכלים צ"ג כלי כסף וכלי זהב ע"כ. וכתב שם הרמב"ם ז"ל בפירושו על זה וז"ל: מנין זה אפשר שהוא כנגד מה שצריכין (לכלים) לעבודת היום מן הכלים וכו'. עכ"ל. והרע"ב ז"ל כתב שם וז"ל: לא איתפרש למה הוצרכו למנין של כלים הללו. וכו' עכ"ל. (עי' בתו"ט שם בד"ה תשעים בשם הירושלמי שכתב שהם כנגד אוזרות השמות. ועי' בס' בני ישכר שכתב הטעם שכן עולה השבין מלת צבא).

ואני חפשתי ומצאתי צורך לכל מספר הזה. והן הן הכלים שהיו צריכין לעבודה בכל יום ויום. ואלו הן: ב' מדות של יבש. עשרון וחצי עשרון. העשרון למדוד מנחות. וחצי עשרון לחלוק בו מנחת כהן גדול הן הביתין.

שבע מדות לח. הין. חצי ההין. שלישית ההין. רביעית ההין. ולוג. וחצי לוג. ורביעית. חצי ההין ושלישית ורביעית ההין למדידת הנסכים של זבחים. ולוג למדידת שמן המנחות. וחצי לוג למדידת שמן לכל נר ונר מנרות המנורה. ורביעית לחלק בה השמן לחביתין. וההין לא היה בו צורך רק מפני שהיה במקדש מימי משה שמדד בו שמן לשמן המשחה (עיין ברמב"ם בהלכות כלי

ליד הכבש בצד מערב יש שתי שולחנות. אחד של שיש, שנותנים עליו את האיברים. ואחד של של כסף, שנותנים עליו את תשעים ושלושה כלי השרת שהוציאו.

לפני השחיטה, השקו את התמיד בכוס של זֶהָב, משקים את הקרבן תמיד מכוס של זהב, כדי שיהיה נוח להפשיט את

באר התמיד

המקדש פרק א' דין י"ח). וחצי לוג למי סוטה ושמן לתודה. ורביעית למדוד שמן ללחם הנזיר ומים לטהרת מצורע. הרי תשעה כלים.

ג' סכינין א' לשחוט. וא' לחתוך בשר. וא' לחתוך חלבים (ע"י חולין דף ח'). הרי י"ב. י"ג מזרק לקבלת דם. י"ד כוס של זהב להשקות את התמיד (ע"י תמיד פ"ד מ"ד). ט"ו טני. ט"ז כוז (ע"י תמיד פ"ג מ"ו). י"ז קופיץ לשבר בו את הצלעות ולהפריד דופן מדופן. י"ח בוך גדול לקרביים להביאם אל המזבח (ע"י תמיד פ"ג מ"ג). י"ט כף לקמורת. כ' בוך לקמורת (ע"י תמיד פ"ה מ"ד). כ"א מחתת כסף לקמורת. כ"ב מחתת זהב לקמורת (ע"י תמיד פ"ה מ"ה). כ"ג פסכת לכפות על הגחלים שנתפזרו ולהוריד הדשן. ולכפות על השרץ (ע"י תמיד פ"ה מ"ה). כ"ד מגריפה (ע"י תוי"ט פ"ה דתמיד מ"ו בד"ה מגריפה). כ"ה קערה לבלול בו את המנחה. כ"ו קערה ליצוק בו שמן למנחה (ע"י ברמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות פ"ג דין ה' ובכ"מ שם). כ"ז מחבת. כ"ח מרחשת (ע"י ברמב"ם שם פ"ב דין כ"ג). כ"ט מזלג למנורה להגביה את הפתילות. נ' מחתה למנורה לחתות בה דשן הפתילות. ל"א כלי א' ושמו עלת לשאוב בו יין מן החביות או מן ההין לנסכים (ע"י ברד"ק ז"ל בדה"י ב' כ"ח פסוק י"ד שכתב שם כן). הרי לך ל"א כלים שהיו צריכים בכל יום ויום. וכבר ידוע במסכת חגיגה בסופו במשנה שם דכל הכלים שהיו במקדש היו להם שניים ושלישים. נמצא ג' פעמים ל"א עולה צ"ג. הרי לך החשבון בכונן שהיה צורך למספר מנין צ"ג כלים אלו.

ויש עוד לחשוב כלי א'. והוא כסוי של הכף של קמורת. ואין לומר שהוא נחשב לכלי אחד עם הכף כיון שהוא משמש את הכף. דזה אינו. דהא הוינן דהתנא השיב לה לכלי באנפי נפשה. עיין בפ"ז בתמיד מ"ב דחשיב אותה שם בחשבון המשה כלים. שמע מינה שהוא כלי באנפי נפשה בחשבון. ולפ"ז יש לנו להוציא כלי א' מן הכלים הנ"ל שחשבתי למעלה בחשבון ולהכניס את הכסוי הזה בחשבון. והנראה דמסתבר להוציא את ההין מן החשבון. כיון שלא היה בו שום צורך לתשמיש. ואף דאמת הוא שהיה במקדש. מ"מ לא היו מוציאים אותו בכל יום מלשכת הכלים. כיון שאין בו צורך. ולמה לן מיראה בחכם להוציאו. ובמקומו יוכנס כסוי הזה בחשבון.

ולכאורה היה אפשר לומר להוציא את הסכין לשחוט מן החשבון. דהא מקומו היה בבית החליפות לא בלשכת הכלים. אכן אפשר לומר דכל משמר ומשמר בשבוע שלו היה לוקח סכיניו מן בית החליפות בשבוע שלו בתחילתו ומניחו בשבוע שלו בלשכת הכלים. והיה מונח שם כל השבוע שלו. ובכלות השבוע חוזר וגונזו בחלונו בבית החליפות. ולכן יותר נראה לומר כמ"ש להוציא ההין מן החשבון. ע"כ.

נז. תפארת ישראל. שקלים ו' ד', וברע"ב. רמב"ם הלכות בית הבחירה ב' ט"ו.

העורג^{נח}. ומשום 'אין עניות במקום עשירות' השקו בכוס העשוי מזהב^{נט}.

אף על פי שהוא מבקר מפערב, אף על פי שהקרבתו כבר נבדק ממום, כי צריך לבדוקו ארבע ימים קודם ההקרבה^{סא}, מכל מקום מבקרין אותו, בודקים אותו שוב ממום^{סב}, כי אולי בנתיים נהיה בו מום^{סג}, לאור האבוקות, ובודקים באור האבוקות כדי לבדוק היטב. כי אף על פי שכבר עלה השחר, אבל עדיין חושך, לכן לא יכלו עדיין לבדוקו היטב בלי אבוקות^{סד}.

משנה ה

מי שזכה בתמיד, מושכו והולך לבית המטבחים, ומי שזכו באברים הולכין אחריו. בית המטבחים היה לצפוננו של מזבח, ועליו שמנה עמודים ננסין, ורביעית של ארז על גביהן, ואנקליות של פרזל היו קבועין בהן, ושלשה סדרים היה לכל אחד ואחד, שבהן תולין. ומפשיטין על שלחנות של שיש שפין העמודים:

באר התמיד

נח. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל. ביצה מ/.

נט. גמרא דף כ"ט. רמב"ם. רע"ב.

לשיטת רבא בגמרא זהו גוזמא שמשקים בכוס של זהב [אלא השקו בכוס של נחושת יפה כזה (רע"ב)]. אבל בגמרא חולקים על רבא, שאין זה גוזמא, אלא אין עניות במקום עשירות, ולכן אפילו את קרבן התמיד משקים בכוס העשוי מזהב ממש.

ס. רע"ב.

סא. רמב"ם.

סב. תפארת ישראל.

סג. תפארת ישראל.

מִי שֶׁזָכָה בְּתָמִיד, מִי שֶׁזָכָה בְּפִים שֶׁהוּא יִשְׁחַט אֶת הַתָּמִיד^{סד}, מוֹשְׁכוֹ, מוֹשֵׁךְ אֶת הַקֶּרֶבֶן תָּמִיד, וְהוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּטְבָּחִים, לְמָקוֹם הַטְּבָעוֹת שִׁישׁ שֶׁסָּה^{סה}, וּמִי שֶׁזָכָה בְּאַבְרָם וְהַכֹּהֲנִים שֶׁזָכּוּ בְּפִים שֶׁהֵם יַעֲלוּ אֶת הָאֲבָרִים, הוֹלְכִין אַחֲרָיו, כְּדֵי לֵאחֹזֵז אֶת הַתָּמִיד בְּשַׁעַת הַשְּׁחִיטָה^{סו}.

בֵּית הַמִּטְבָּחִים הָיָה לְצִפּוֹנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, בְּצַד צִפּוֹן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, יֵשׁ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא 'בֵּית הַמִּטְבָּחִים'. וְאֵינּוּ בֵּית מִמַּשׁ עִם כְּתָלִים^{סז}.

וְעָלְיוֹ וּבֵאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא 'בֵּית הַמִּטְבָּחִים'^{סח}, יֵשׁ שְׁמֹנֶה עֶמֶדִים נְנָסִין, שְׁמוֹנֶה עֶמֶדִים אֲבָן נְמוּכִים^{סט} וְרַחְבִּים^ס, וְרַבִּיעִית שֶׁל אֶרֶז עַל גְּבִיָּהּ, וְעֲלֵיהֶם חֲתִיכוֹת מְרֻבְּעוֹת מֵעֵץ אֶרֶז^{עא}. וְאֲנָקְלִיּוֹת שֶׁל בְּרוֹזל הָיוּ קְבוּעִין בָּהֶן, בְּרִיבּוּעֵי הָעֵץ קְבוּעִים וּיּוֹם מְבֻרָז^{עב}, דִּהְיִינוּ בְּרוֹזל שְׂרָאשׁוֹ כְּפּוֹף^{עג}.

וְשִׁלְשָׁה סְדָרִים הָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, יֵשׁ שְׁלֹשׁ שׁוֹרוֹת שֶׁל 'אֲנָקְלִיּוֹת', אֶחָד יוֹתֵר גְּבוּהָ מֵהַשְּׁנַיִם. הַנְּמוּךְ כְּדֵי לְתַלּוֹת עֲלָיו

✧ באר התמיד ✧

סד. תפארת ישראל.

סה. תפארת ישראל.

סו. תפארת ישראל.

סז. תפארת ישראל. כל מקום המחזיק איזה דבר נקרא 'בית', כגון: בית הפרס, בית סאה, בית כור, וכדומה (תפארת ישראל).

סח. רר"ש במדות ג' ה'. תפארת ישראל.

סט. רבינו גרשום. רע"ב. תפארת ישראל. כתב התפארת ישראל שהם נמוכים כדי שיהיה נוח לתלות בו ולהפשיט.

ע. רא"ש. וכמו אדם ננס שהוא נמוך ורחב (רא"ש).

עא. רע"ב.

עב. רמב"ם.

עג. ראב"ד (תמיד ל:). כתב הרע"ב שהאונקליות הם כעין וויים.

כבש שהוא קטן, האמצעי כדי לתלות איל שהוא בינוני, והגבוה עבור פר שהוא גדול^ע.

ה'אונקליות', הם בשלשת הצדדים של המרובעים, אבל לא בצד מערב, כדי שלא יעמוד ואחוריו אל ההיכל^ע.

האונקליות הם באורך שלשה טפחים. שני טפחים שקועים בתוך העץ, וטפח אחד בולט לחוץ^ע.

באר התמיד

עד. רר"ש במדות ג' ה'. וכן פירש הרע"ב במדות ג' ה'.

עה. ראב"ה. וכדעתו נקטו התוספות יום טוב במדות ג' ה', והתפארת ישראל.

ולכאורה שני פירושים אלו חולקים, דלהרע"ב שלש סדרים, הכוונה שלש אחד יותר גבוה מהשני. אולם להראב"ה הכוונה שלש צדדים של העמוד.

אמנם אפשר לבאר שאין זה מחלוקת, והיו גם שניהם יחד, דהיינו שהיו שלש אונקליות אחד יותר גבוה מהשני, והיה כן בכל אחד משלשה צדדים של העמוד. וגם להרר"ש והרע"ב יבוא פירוש זה על נכון, כי גם לדעתם יש שורות של אונקליות, ולא רק אחד בודד [ברר"ש איתא כן במפורש, וכן משמע גם ברע"ב]. וכן כתוב במשנה 'סדרים' דהיינו שורות. ואם נאמר שהשורות של האונקליות הם אחד ליד השני באותו צד של העמוד, מה התועלת בזה, הלא הבהמה גדולה ואיך יוכלו להפשיט כמה יחד. על כן צריך לומר שהשורות הם בצדדי העמוד, דהיינו שיש בכל אחד מהצדדים אונקליות, ויחד הם נעשים שורה. וכך אפשר להפשיט כמה בהמות יחד בכל אחד מצדדי העמוד. וודאי שגם הרר"ש והרע"ב יסכימו שבצד מערב אין אונקליות, כי אסור לעמוד ואחוריו אל ההיכל.

ומצד שני, גם הראב"ה לשיטתו יסכים שיש כמה אונקליות אחד יותר גבוה מהשני בכל אחד מהצדדים, דכן הוא הלשון סדרים שפירושו שורות במשנה.

ובדרך זה יתבאר שאין מחלוקת, והיו שלש אונקליות אחד יותר גבוה מהשני. והיה כן בכל אחד משלשה צדדים של העמוד.

ויתכן רק שחולקים מהו פירוש תיבת 'סדרים' במשנה, האם הכוונה על שורה מלמטה למעלה, או הכוונה על שורה מימין לשמאל.

ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

ובדרך זה אפשר לבאר גם כן את מחלוקת תנא קמא והיש אומרים בתחילת משנה זו, בענין שורות הטבעות.

עו. רא"ש, ועי"ש.

כתוב ביחזקאל (מ מג): והשפתים טפח אחד מוכנים בבית סביב סביב.

ברש"י: והשפתים טופח אחד. אונקליות של ברזל קבועין בעמודי ננסין שבבית המטבחים בצפון לתלות ולהפשיט בהם את הקדשים הוא ששנינו בפסחים אונקליות של ברזל היו קבועין בעמודים ובכתלים שבהם תולין ומפשיטין וכן ת"י ועונקלין נפקין פשך חד.

שֶׁבֶּהֶן תּוֹלֵין, שלאחר השחיטה תולים את הבהמה על הווים שב'ננסין', וכך מפשיטים את העור ממנה.

כדי שלא תיגרר חלקה התחתון של הבהמה על הארץ, מניחים בשעת ההפשטה את חלקה התחתון ומפשיטין על שלחנות של שיש שבין העמודים, על שולחנות של שיש, שנמצאים ליד העמודים הננסין^ע. ונקראים 'בין העמודים' משום שהם מכוונים כנגד בין העמודים^{עח}.

ואף על פי שהשולחנות הם במרחק מהננסין^{עט}, אין הבהמה נגררת על הארץ, מכיוון שהבהמות של הקרבנות הם גדולים מאוד^פ.

השולחנות הם משיש, ולא מזהב, משום שהשיש מקרר ומצנן את הבשר שלא יסריח^{פא}.

באר התמיד

במלבי"ם: והשפתים טפח אחד, פירוש אונקלאות של ברזל קבועים ויוצאים טפח מאחורי עמודים נמוכים לתלות ולהפשיט בהם את הקדשים (כמ"ש בפ"ה דפסחים ובפ"ג דמדות), והם היו מוכנים בית סביב סביב, קבועים בעמודים שעמדו סביב השלחנות כי ביניהם היו שלחנות [כדתנן פ"ג דמדות שלחנות של שיש בין העמודים, שהשיש מקרר ושומר הבשר שלא יסריח].

עז. לשיטת תוספות (יומא ט"ז:) והראב"ד (תמיד ל:) השולחנות הם במרחק ארבע אמות מהננסים. לשיטת הרמב"ם כפי שנתבאר בכסף משנה (הלכות בית הבחירה ה יג-יד), השולחנות הם ליד הננסין. ע"ש.

לשיטת התפארת ישראל, גם לפי השיטה שהשולחנות רחוקים מהננסין ארבע אמות, היינו שלא בשעה שמשתמשים בהם, אבל כשרוצים להשתמש בהם לוקחים שולחן ומעמידים אותו בין העמודים ננסין.

יש אומרים שהיו שולחנות נוספים בין העמודים, הוץ מהשולחנות שנתבארו במשנה (מידות ה ב) שיש להם מקום מיוחד לעצמם.

עת. ראב"ד תמיד ל: ואולי הוא כמו 'בין עיניך' בתפילין, שהכוונה כנגד בין העינים.

עט. לשיטת תוספות, והראב"ד, ורש"י (יומא טז: יז.), ורא"ש (מידות ה ב).

פ. תוספות יומא ט"ז: וכתוב בתוספות בשם המדרש (בראשית רבה סה) שכשמרכיבים כבשי התמיד על הגמלים היו נגררים רגליהם בארץ.

פא. רמב"ם. רע"ב. ומקורו בתמיד ל"א:

על שולחנות אלו מדיחים את הקרביים גם כן^{פג}. אבל את הכרם מדיחים ב'לשכת המדיחים' שבדרום העזרה^{פז}, מכיוון שיש בה הרבה לכלוך^{פד}.

באר התמיד

פכ. רע"ב.

פג. תוי"ט מידות ה' ג'.

פד. תמיד לא:

עוד בענין השולחנות במשנה בתמיד (ד ב): נטל את הקרבים ונתנן למי שזכה בהם להדיחן. והכרם מדיחין אותה בבית מדיחין כל צרכה. והקרבים מדיחין אותן שלשה פעמים במעוטה, על שולחנות של שיש שבין העמודים.

ובמשנה בשקלים (ו ד): שלשה עשר שולחנות היו במקדש, שמונה של שיש בבית המטבחים, שעליהן מדיחין את הקרבים. ושנים במערב הכבש, אחד של שיש ואחד של כסף על של שיש היו נותנים את האברים, על של כסף כלי שרת. ושנים באולם מבפנים על פתח הבית, אחד של שיש ואחד של זהב, על של שיש נותנין לחם הפנים בבניסותו, ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקדש ולא מורדין. ואחד של זהב מבפנים, שעליו לחם הפנים תמיד.

אחד מהננסין פה

באר התמיד

פה. התמונה לדוגמא להמחשה בלבד.

בצד צפון של המזבח יש טבעות¹⁹.

הטבעות הם בצד צפון, כי שם הוא מקום שחיטת קרבנות קדשי קדשים, וכל קרבנות הציבור הם קדשי קדשים²⁰.

בתחילה, לפני שחיטת הקרבנות, כשרצו להפיל את הבהמה על הארץ כדי לשוחטה, היו מסרטים את הבהמה בין קרניה ונופל דם לתוך עיניה, וכך אינה מתחזקת לעמוד על רגליה. בא יוחנן כהן גדול, וביטל את זה מפני שזה נראה כמו מום²¹.

או, שהיו מכים את הבהמה במקלות כדי להפילה לארץ. בא יוחנן כהן גדול וביטל את זה, מפני שאולי נעשית הבהמה טריפה, כי יתכן שניקב קרום המוח כנגד מקום ההכאה²².
ובמקום זאת התקין יוחנן כהן גדול טבעות²³.

באר התמיד

פו. מדות ג' ה'.

פז. רמב"ם מדות ג' ה'.

התקינו את הטבעות דוקא במקום שכשר עבור קדשי קדשים, על אף שיכלו להתקין טבעות גם בדרום או בשאר צדדים ויהיה עבור קדשים קלים. ובנוסף למה שביאר הרמב"ם יתכן עוד לבאר שהמעם הוא כדי שלא יהיה מעות ולא ישחטו קדשי קדשים במקום שאינו ראוי להם. ועוד יתכן שאולי המקום של שחיטת הקרבנות הוא בעיקר בצפון, על אף שקדשים קלים כשר גם בכל מקום בעזרה, אבל עיקר המקום המיוחד לזה הוא בצד צפון, ועל כן עשו שם את הטבעות.

פח. גמרא סוטה מ"ח. וברש"י.

פט. גמרא סוטה מ"ח. וברש"י. ואפשר להעיר שלכאורה מכיוון שיודעים באיזה מקום היכו את הבהמה, היו יכולים לעשות תקנה שצריך תמיד לבדוק את קרום המוח במקום ההכאה, כדי לדעת האם נעשית הבהמה טריפה. ותירץ המנחת יצחק (חלק ב סימן כז), שאין לעשות כן, מפני שאולי יקרה שישכח ולא יבדוק, ועוד תירץ, דאין לגרום נבילות וטריפות משום בל תשחית וכן משום תיקון הניצוצות או הגלגולים שבבהמה. ועל כן אפילו אם יבדוק וימצא טריפה ג"כ יעבור על איסור.

צ. גמרא סוטה מ"ח. וברש"י. יוחנן כהן גדול הזה הצדיק שתיקן את התקנות, הוא היה אחרי שמעון הצדיק (רמב"ם הלכות מעשר ט א). והוא אביו של מתתיהו בן יוחנן כהן גדול הנזכר בתפילת על הניסים (מאירי פתיחה למסכת אבות. ערוך לנר ראש השנה יח).

צורת הטבעת היא כמו קשת, חצי עיגול, ראשה האחד מחובר לריצפה עם ציר, ומגביה את הטבעת ומכנים את צואר הבהמה לתוכה, וחוזר וכופף את הטבעת על צווארה, ומחבר את הראש השני של הקשת בריצפה. וזה כדי שלא תתנועע הבהמה בשעת השחיטה^א.

^{טו} יש עשרים וארבע טבעות. ומסודרים כך: שש שורות, ובכל שורה יש ארבע טבעות. ויש אומרים שעשרים וארבע הטבעות מסודרים בארבע שורות, שבכל שורה יש שש טבעות^ב.

משנה ו

מִי שְׁזָכָה בְּדִשּׁוֹן מְזַבַּח הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה הָיוּ מְקַדְּמִין, וְאַרְבָּעָה כָּלִים בְּיָדָם, הַטְּנִי וְהַפּוּז וְשְׁנֵי מִפְתָּחוֹת. הַטְּנִי דוֹמָה לְתַרְקָב גָּדוֹל שֶׁל זָהָב, מְחֻזֵּק קַבִּין וְחֻצִי. וְהַפּוּז דוֹמָה לְקִיתוֹן גָּדוֹל שֶׁל זָהָב. וְשְׁנֵי מִפְתָּחוֹת, אֶחָד יוֹרֵד לְאַמַּת הַשָּׁחִי וְאֶחָד פּוֹתַח בִּיּוֹן:

מִי שְׁזָכָה בְּדִשּׁוֹן מְזַבַּח הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה, שְׁנֵי הַכֹּהֲנִים שֹׁזְכּוּ בָּפִים בְּדִשּׁוֹן מְזַבַּח הַפְּנִימִי וּבְדִשּׁוֹן הַמְּנוֹרָה, הָיוּ מְקַדְּמִין, הֵם מְקַדְּמִים לַפְּנִי שִׁישַׁחֲטוּ אֶת הַתְּמִיד^ב.

❧ באר התמיד ❧

ואינו יוחנן כהן גדול ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי (כסף משנה הלכות מעשר ט א), שהוא היה שנים רבות אח"כ, בימי שמעון בן שטח ומרתא בת ביתוס בימי החורבן (עי' תוס' הרא"ש קידושין סו.).

צא. תפארת ישראל מדות ג' ה'. ועפ"י הרא"ש מדות ג' ה'.

צב. מדות ג' ה'.

וְאַרְבַּעַת כְּלִים בְּיָדָם, וְהֵם אוֹחוּזִים אַרְבַּעַת כְּלִים בְּיָדָם, שְׂכַאשְׁר
יִפְתְּחוּ אֶת הַהֵיכָל יִקְיִמוּ הַמְצוּהָ^{צד}.

ארבעת הכלים הם:

הַטְּנִי, מִלְשׁוֹן^{צה} וְשִׁמְתָּ בְּטָנָא, דומה לסל ופיו רחב^{צו}. כדי לשים בו
את הדשן ממזבח הפנימי^{צי}.

וְהַפּוֹז, כדי לשים בו את הדשן מהמנורה^{צכ}.

וְשְׁנֵי מִפְתָּחוֹת, כדי לפתוח את מנעולי הפשפש הצפוני [כפי
שיבואר להלן].

[1] הַטְּנִי דוֹמָה לְתֵרֶקֶב גָּדוֹל שֶׁל זֶהָב, ה'טני' דומה לכלי הנקרא
'תֵרֶקֶב' גדול, שהוא כלי המחזיק שלשה קבין. 'תֵרֶקֶב' הוא לשון
'תרי וקב'. מִחְזִיק קַבִּין וְחֲצִי, אבל ה'טני' מחזיק רק שני קבין
וחצי^{צט}, והוא רק דומה ל'תֵרֶקֶב'. ה'טני' עשוי מזהב.

באר התמיד

צג. בתפארת ישראל וו"ל: [היו מקדימין] רצה לומר קודם שישחטו אלו את התמיד, דשחיטה היה
בשעת דישון מזבח הפנימי, ואף על גב דהטבת ה' נרות לא היה רק אחר זריקת הדם, אפילו הכי
היה גם המטיב מקדים לילך לשם מדממהרים לזרוק הדם מיד אחר שחיטה כדי שלא יקרש
הדם ביני ביני, והרי צריך להיטיב מיד אחר זריקה דמצוה שבא לידו לא יחמצנה (מכילתא בא).
צד. לקוטי הלכות לחפ"ז חיים.

צה. דברים כ"ו ב'.

צו. רע"ב.

צז. להלן משנה ט'.

צח. להלן משנה ט'.

צט. בתפארת ישראל וו"ל: דאף על גב שהיה כמות הכלי גדול כתרקב גדול שמחזיק ג' קבין,
אפילו הכי לא היה מחזיק בתוכו רק קבין ומחצה, כדי שיהיה נראה שהוא מלא דוה דרך כבוד,
וזה היה מדעשו דופנה עב, דכך היו רגילין במקדש לעשות כלים שדפנן עב (כיומא פ"ד מ"ד),
ונראה לי הטעם כדי להראות שאין עניות במקום עשירות (מנחות פ"ח ב').

ק. רע"ב.

וְהָבִיז דוֹמָה לְקִיתוֹן גָּדוֹל שֶׁל זֶהָב, הַכּוּז דוֹמָה לְקִיתוֹן גָּדוֹל שֶׁל זֶהָב^{קא}, פִּיז צַר, וְרַחֵב מִלְמַטָּה, וְעִגּוּל^{קב}.

וּשְׁנֵי מִפְתָּחוֹת: מִפְתַּח אֶחָד יוֹרֵד לְאַמֶּת הַשְּׁחִי, וּמִפְתַּח אֶחָד פּוֹתַח בֵּינוֹ.

לְדַלַּת שֶׁל הַפֶּשֶׁשׁ הַצְּפוּנִי [שִׁיבּוּאָר לְהַלְזָן] יֵשׁ שְׁנֵי מִנְעוּלִים^{קג}, וּפּוֹתָחִים אוֹתָם בְּשְׁנֵי מִפְתָּחוֹת. מִנְעוּל אֶחָד בְּצִידוֹ הַחִיצוֹנִי שֶׁל הַדַּלַּת, כְּמוֹ כָּל הַמִּנְעוּלִים. וּמִנְעוּל אֶחָד בְּצִידוֹ הַפְּנִימִי שֶׁל הַדַּלַּת וְאִי אִפְשָׁר לְפּוֹתָחוֹ מִבְּחוּץ^{קד}.

אֶחָד יוֹרֵד לְאַמֶּת הַשְּׁחִי: כְּדֵי לְפַתּוּחַ אֶת הַמִּנְעוּל הַפְּנִימִי, יֵשׁ חוּר בְּכוֹתֵל לִיד הַדַּלַּת^{קה}, וּמִכְּנִים אֶת כָּל אַמֶּת יָדוֹ עַד בֵּית הַשְּׁחִי לְתוֹךְ הַחוּר, עַד שֶׁהִיד מְגִיעָה לְצַד הַפְּנִימִי שֶׁל הַדַּלַּת, וּכְךָ פּוֹתַח בְּמִפְתַּח אֶת הַמִּנְעוּל הַפְּנִימִי^{קו}.

אֶחָד פּוֹתַח בֵּינוֹ: אֶת הַמִּנְעוּל הַחִיצוֹנִי פּוֹתַח בְּמִפְתַּח יֵשֶׁר וּמֵהָר בְּלִי טְרַחָה, כְּמוֹ כָּל מִנְעוּל רִגְלִי^{קז}.

באר התמיד

קא. התפארת ישראל כתב: קרוג של זהב.

קב. רא"ש. ברא"ש וז"ל: כוז. כלי קמץ, כמו (שבת מה.) כוזא דמיא. דומה לקתון. ופיו צר ומרחיב מלמטה ועגול, כי פעמים נשאר שמן עם הדישון ונותן לתוך הכוז, לכך היה פיו צר כדי שלא ישפך.

קג. רמב"ם. רע"ב.

קד. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

קה. לכאורה יוקשה שהרי בית המקדש נבנה מאבנים שלמות ואסור לפגום באבנים, ואם בן איך עשו את החור הזה בכותל. ויש לומר שהרי בנו באופן של שלש שורות אבנים, ושורה אחת עץ, וכן הלאה שלש שורות אבנים ושורה אחת של עץ וכך לכל גובה הכתלים. ובוזה אפשר לתרץ שעשו את החור הזה בחלק מהכותל שהוא מעץ.

עוד יתכן לומר שהיה החור בדלת עצמו, ובוזה לא יוקשה כלל, וכעת לא מצאתי מאן דאמר שהחור בדלת עצמו.

קו. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

קז. רע"ב.

בלילה דלתות ההיכל סגורות ונעולות. ולפני שחיטת התמיד צריך לפתוח את דלתות ההיכל^{קט}. ההיכל נעול מבפנים, ואי אפשר לפתחו מבחוץ^{קס}.

כשבא בבוקר לפתוח את דלתות ההיכל, צריך מתחילה לפתוח את שני מנעולי הפשפש הצפוני, ולהיכנס דרכו אל התא הצפוני הראשון, ומהתא הזה יש פתח אל ההיכל, ונכנס אל תוך ההיכל עצמו, ופותח מבפנים את דלתות ההיכל^{קי}.

משנה ז

בֹּא לוֹ לַפֶּשֶׁשׁ הַצְּפוֹנִי. וּשְׁנֵי פֶשֶׁשִׁין הָיוּ לוֹ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל, אֶחָד בַּצְּפוֹן וְאֶחָד בַּדָּרוֹם. שְׁבַדְרוֹם לֹא נִכְנָס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, וְעָלְיוֹ הוּא מְפָרֵשׁ עַל יְדֵי יְחֻזְקָאֵל^{קיא}, וַיֹּאמֶר אֵלַי יְיָ, הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפְתָּח וְאִישׁ לֹא יָבֹא בּוֹ כִּי יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ וְהָיָה סָגוּר. נָטַל אֶת הַמּוֹפְתָח וּפְתָח אֶת הַפֶּשֶׁשׁ, נִכְנָס לְתָא, וּבִזְמַן הַתָּא אֵל הַחֵיבֵל, עַד שֶׁהוּא מוֹגִיעַ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל. הִגִּיעַ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל, הֶעָבִיר אֶת הַנֶּגֶר וְאֶת הַפּוֹתְחוֹת וּפְתָחוֹ. לֹא הָיָה שׁוֹחֵט הַשׁוֹחֵט, עַד שֶׁשׁוֹמְעַ קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁנִּפְתָּח:

באר התמיד

קח. להלן משנה ז. וראה בתוספות יום טוב ובתפארת ישראל שבקרבן שלמים למדין בגמרא (עירובין ב. ועוד) 'אל פתח אהל מועד' עד שתהא פתוח. ומקרבן שלמים למדין לכל הקרבנות, שבשעת שחיטתן צריך להיות פתח ההיכל פתוח.

קט. רמב"ם.

קי. רע"ב. תפארת ישראל.

קיא. יחזקאל מ"ד ב'.

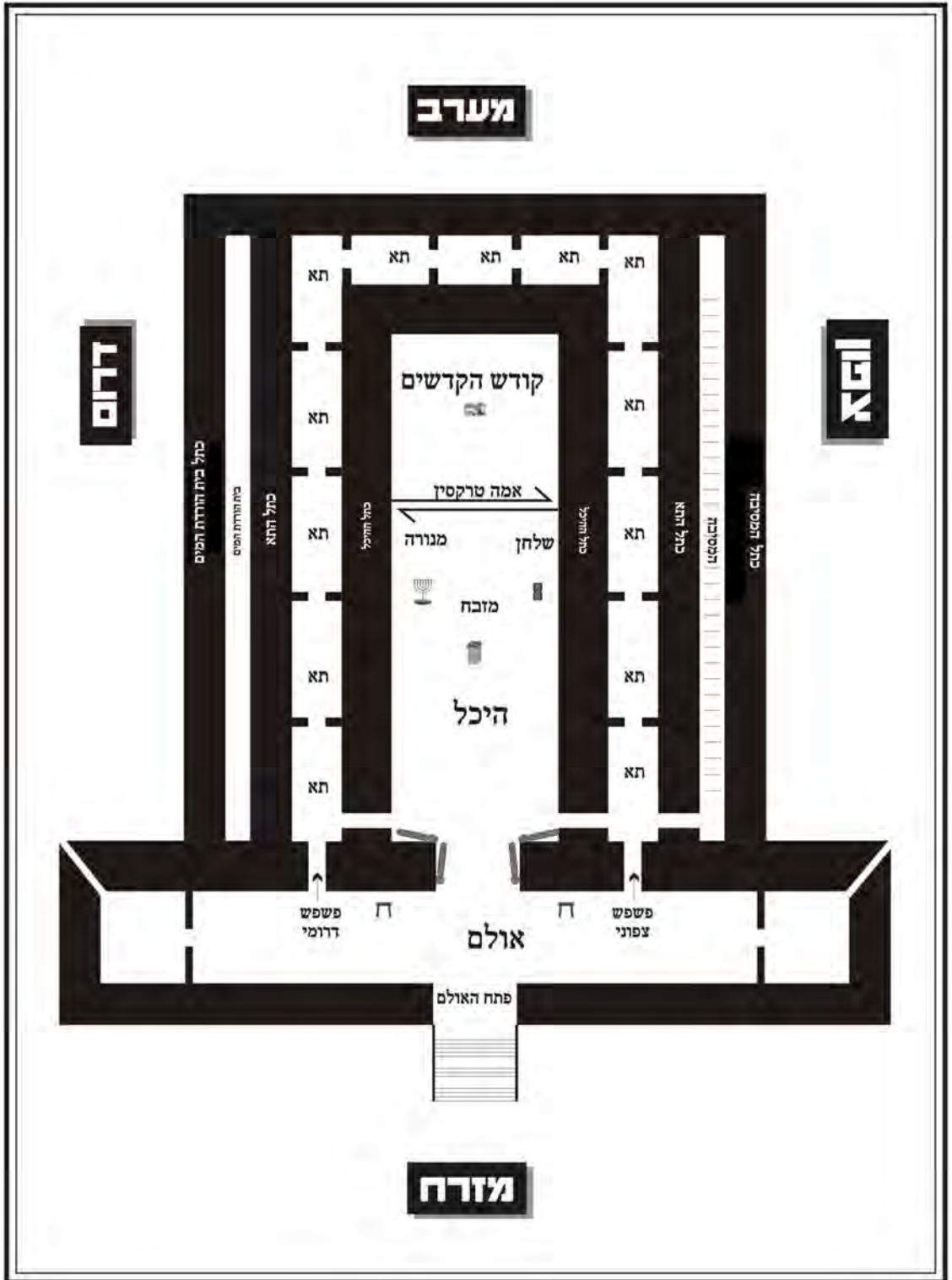
סביב ההיכל יש שלשים ושמונה חדרים הנקראים 'תאים'.
 חמישה עשר תאים בצד צפון, חמישה עשר תאים בצד דרום,
 ושמונה תאים בצד מערב. בשלשה קומות. בסך הכל יש שלשים
 ושמונה חדרים הנקראים 'תאים' קיב.

[יא] כזה קיב:

באר התמיד

קיב. מסכת מדות ד' ג'.

קיג. הציור דלהלן הוא לפי שימת רש"י וסייעתו נאת הציור לפי שימת הרמב"ם וסייעתו ראה ב'אוצר
 התמיד'.

בא לו לפשפש הצפוני, זה שהמפתחות בידו בא אל הפתח הקטן שבצד צפון משער ההיכל^{ק"י}.

ושני פשפשין היו לו לשער הגדול, שני פתחים קטנים יש ליד שער ההיכל, רחוקים קצת מהשער^{ק"ט}. אחד בצפון ואחד בדרום. אחד בצד ימין של שער ההיכל ואחד בצד שמאל של שער ההיכל^{ק"י}.

שער הגדול: שער ההיכל נקרא 'שער הגדול'. ולא מפני גדלו, שהרי שער האולם יותר גדול ממנו, אלא כדי לחלוק כבוד להיכל^{ק"י}. וכן שער ההיכל נקרא 'שער הגדול' מפני גודל קדושתו, שהוא קדוש יותר מכל שאר שערי בית המקדש^{ק"י}.

שפדרום לא נכנס בו אדם מעולם, בפתח הקטן שבצד דרום לא נכנס בו אדם מעולם, ועליו הוא מפרש על ידי יחזקאל, ועל שער זה כתוב בנבואת יחזקאל^{ט"ז}: 'ויאמר אלי יי, השער הזה סגור יהיה לא יפתח, ואיש לא יבא בו, כי יי אלהי ישראל בא בו, והיה סגור'.

באר התמיד

קיד. ראב"ד. היה זה לפי ציווי 'בן גבר' שהוא הממונה על נעילת שערים (תפארת ישראל). ככתוב בשקלים (ה א): 'בן גבר על נעילת שערים. וברע"ב: לנעול השערים בערב ולפתחן בבוקר. ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ז א): זה שעל נעילת שערים [הוא הנקרא בן גבר (דרך חכמה)], על פיו נועלין ועל פיו פותחין.

קטו. רע"ב.

קטז. רע"ב.

קיו. חנוכת הבית לרבי משה חפ"ן. וכמו שאיתא בדברי חז"ל (פסיקתא זוטרתא בראשית ב יב, ועיין שבועות מז): על נהר פרת שנקרא הנהר הגדול כמו שנאמר (בראשית טו יח, דברים א ז) 'הנהר הגדל נהר פרת', שמפני כבוד ארץ ישראל נקרא בשם גדול (חנוכת הבית לרבי משה חפ"ן).

קיה. תפארת ישראל מדות ד' ב'. ואף על פי שפתח קודש הקדשים יותר קדוש ממנו, מכל מקום לא היה שם שער אלא רק שני פרוכות (תפארת ישראל מדות ד ב).

קיט. יחזקאל מ"ד ב'.

ואף על פי שהוא סגור יכול השי"ת להיכנס בו, והשי"ת אינו צריך שער כדי להיכנס, ועל כן נשאר סגור^{קכ}.

שני הפתחים הקטנים הנקראים 'פשפשים', שבשני צידי השער הגדול, לא נכנסים בהם אל ההיכל עצמו, כי אם אל התא הראשון שבכל צדקכא.

הפשפש הדרומי לא נכנס בו אדם מעולם, ורק דרך הפשפש הצפוני נכנסים אל התא הראשון שבצד צפון^{קכב}.

לפשפש הצפוני, יש שני מנעולים, ופותחים אותם בשני מפתחות^{קכג}.

בלילה דלתות ההיכל סגורות ונעולות. ולפני שחיטת התמיד צריך לפתוח את דלתות ההיכל^{קכד}. ההיכל נעול מבפנים, ואי אפשר לפתחו מבחוץ^{קכה}.

כשבא בבוקר לפתוח את דלתות ההיכל, צריך מתחילה לפתוח את שני מנעולי הפשפש הצפוני, ולהיכנס דרכו אל התא הצפוני הראשון, ומהתא הזה יש פתח אל ההיכל, ונכנס אל תוך ההיכל עצמו, ופותח מבפנים את דלתות ההיכל^{קכו}.

❧ באר התמיד ❧

קכ. תפארת ישראל. במהרש"א (מדות ד ב) וז"ל: ונ"ל שעל מקדש שני נאמר שאמר שיהיה סגור ולא יבא בו איש כי השער זה קדוש שה' אלהי ישראל בא בו במקדש שני גם אם יהיה סגור יהיה ביאת השכינה דרך שם, וק"ל.

קכא. תפארת ישראל.

קכב. עפ"י תפארת ישראל.

קכג. ככתוב לעיל משנה ו'.

קכד. ראה בתוספות יום טוב ובתפארת ישראל שבקרובן שלמים למדין בנמרא (עירובין ב. ועוד) 'אל פתח אהל מועד' עד שתהא פתוח. ומקרובן שלמים למדין לכל הקרבנות, שבשעת שחיטתן צריך להיות פתח ההיכל פתוח.

קכה. רמב"ם.

קכו. רע"ב. תפארת ישראל.

וזה יבואר במשנה: בבוקר כשהולך לפתוח את שערי ההיכל, נטל את המפתח לקח את המפתח ופתח את הפשפש הצפוני, נכנס דרך הפשפש לתא הצפוני הראשון, ומן התא יש פתח להיכל, ונכנס בו אל ההיכל, עד שהוא מגיע לשער הגדול מבפנים קכ"ו.

שערי ההיכל נעולים מבפנים על ידי בריחים ומנעולים, וכשהגיע לשער הגדול מבפנים, העביר את הנגר, מעביר את הבריח, ואת הפותחות, ואת המנעולים, ופתחו, ופותח את שער ההיכל הגדול מבפנים קכ"ח.

[יב] בזה קכ"ט:

באר התמיד

קכז. רע"ב. תפארת ישראל.

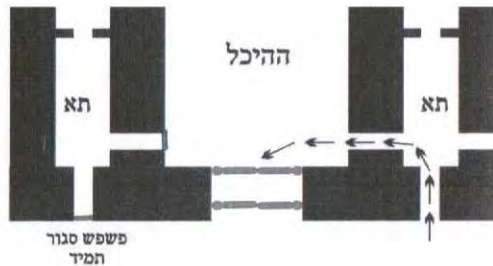
במשנה לעיל (משנה ו) כתוב שיש שני מפתחות.

לשיטת התפארת ישראל הפשפש הצפוני נעול רק על ידי מנעול פנימי אחד [הנקרא במשנה 'יורד לאמת השחיי'], והמנעול השני שהוא מנעול רגיל [הנקרא 'פותח כיון'] נמצא בדלת שבין התא להיכל (תפארת ישראל). ובזה יתורץ לשון המשנה שכתוב 'נטל את המפתח' משמע מפתח אחד. שאכן לפשפש זה יש רק מנעול ומפתח אחד, והמפתח השני מיועדת לדלת הבאה ולא לכאן. אמנם לשיטת הרמב"ם והרע"ב ששני המנעולים ושני המפתחות עבורם הם בפשפש עצמו, יוקשה מלשון המשנה 'נטל את המפתח' משמע מפתח אחד. ולכאורה אפשר לתרץ שבלשון 'מפתח' נכללים שני המפתחות, וזה כעין שיגרא דלישנא.

קכח. רע"ב. תפארת ישראל. המנעולים של דלתות ההיכל, הם מנעולים בלי מפתח (רא"ש).

קכט. הציור דלהלן הוא לפי שיטת רש"י וסייעתו [את הציור לפי שיטת הרמב"ם וסייעתו ראה באוצר התמיד].

❧ פתיחת שערי ההיכל ❧

נְגַר: בריח שעושים מאחורי הדלת, ומבריה מקצה אחד לקצה השניקל.

פּוֹתְחוֹת: מנעוליםקלא בלי מפתחקלב.

לא הָיָה שוֹחֵט הַשּׁוֹחֵט, הַשּׁוֹחֵט שֶׁצָּרִיךְ לַשְׁחוֹט אֶת קַרְבַּן הַתְּמִיד, לא היה שוחט, עַד שֶׁשׁוֹמֵעַ קוֹל שַׁעַר הַגְּדוֹל שֶׁנִּפְתָּח, עַד שֶׁשׁוֹמֵעַ אֶת הַקּוֹל שֶׁנִּפְתַּח שַׁעַר הַהֵיכָל, וְרַק אַז הָיָה שׁוֹחֵטקלב.

❧ באר התמיד ❧

קל. שיטה לרבינו שמואל ב"ר יצחק. פירוש ראשון ברע"ב. התפארת ישראל תרגום: ריענעל. קלא. עפ"י רא"ש. עפ"י רע"ב. תפארת ישראל. התפארת ישראל תרגום: שלאסם. קלב. עפ"י רא"ש.

קלג. ראה בתוספות יום טוב ובתפארת ישראל שבקרוב שלמים למדין בגמרא (עירובין ב. ועוד) 'אל פתח אהל מועד' עד שתהא פתוח. ומקרוב שלמים למדין לכל הקרבנות, שבשעת שחיטתן צריך להיות פתח ההיכל פתוח.

משנה ח

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל שְׁעַר הַגְּדוֹל שֶׁנִּפְתָּח. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַמַּגְרָפָה. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֶן קַטִּין מוֹכְנֵי לְפִיזָר. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל גְּבִינֵי פָרוֹז. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַחֲלִיל. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַצִּלְצָל. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַשִּׁיר. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל הַשׁוֹפָר. וַיֵּשׂ אֹמְרִים, אַף קוֹל שֶׁל פֶּהן גְּדוֹל בְּשָׂעָה שֶׁהוּא מְזַכֵּר אֶת הַשֵּׁם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. מִירִיחוֹ הָיוּ מְרִיחִים רִיחַ פְּטוּם הַקְּטָרֶת. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן דְּגֵלָאִי, עֲזִים הָיוּ לְבֵית אַבְא בְּהַר מְכּוֹר, וְהָיוּ מִתְעַטְשׂוֹת מִרִיחַ פְּטוּם הַקְּטָרֶת:

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל שְׁעַר הַגְּדוֹל שֶׁנִּפְתָּח. יִרְיָחוֹ רַחוּק מִירוּשָׁלַיִם עֶשְׂרֵת פֶּרְסָאוֹת. וְשׁוֹמְעִים עַד יִרְיָחוֹ אֶת קוֹל שְׁעַר הַחֵיכַל שֶׁנִּפְתָּח קָלִד.

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַמַּגְרָפָה. מִירִיחוֹ שׁוֹמְעִים אֶת קוֹל כְּלֵי הַשִּׁיר הַנִּקְרָא מַגְרִיפָה קָלִד.

[ג] כְּלֵי הַשִּׁיר הַנִּקְרָא מַגְרִיפָה, הִיא אִמָּה, וּגְבוּהָ אִמָּה, וַיְדִית יוֹצֵא מִמֶּנָּה. יֵשׁ בַּמַּגְרִיפָה עֶשְׂרֵה נִקְבִים, וּבְכָל נִקְבַיִם יֵשׁ קִנָּה,

באר התמיד

קלד. עפ"י רע"ב. עפ"י תפארת ישראל. ראה יומא ל"ט:
קלה. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

ובכל קנה יש עשרה נקבים. מכל נקב יוצא מין זמר, נמצא שמכל המגריפה יוצא מאה מיני זמר^{קלז}.

ויש אומרים שבכל קנה יש מאה נקבים, נמצא שמכל המגריפה יוצא אלף מיני זמר^{קלז}.

✧ באר התמיד ✧

קלו. ערכין י"א. וברש"י.

קלו. ערכין י"א. וברש"י.

יש כאן מקום שאלה איך פעולת כלי השיר הזה הנקרא 'מגריפה', ואיך מנגנים בו. דהרי אם הוא כמו חליל, הרי צריך לסתום באצבעות חלק גדול מהנקבים בשעת הניגון, כדי שיצא הניגון טוב. וכמו שכתוב לגבי החליל, שהוא מכה לפני המזבח, כי מכים עליו באצבעות בשעה שמנגנים (רע"ב ערכין ב ג). ואיך אפשר להקיש על כל כך הרבה נקבים שבמגריפה בבת אחת.

ביאר אאמ"ר שליט"א, שיתכן שהקנים שבתוך המגריפה, אינם מחוברים וקבועים, אלא שהם יוצאים ונכנסים במקומם. דהיינו, שהקנים האלו שהם כמו חלילים, נמצאים רוב הזמן שקועים בתוך חלל המגריפה, שהיא אמה וגובה אמה, ובעת שמנגנים מוצאים כל קנה בזמנו לפי הניגון, ולעיתים מוציאים ומגלים רק נקב אחד, ולפעמים יותר, ולפעמים הכל, ולפי כמות הנקבים שמוציאים, כך משתנה הקול, והתנועה היוצא ממנו.

כ"ק מרן אדמו"ר מראחמסטריווקא שליט"א אמר לי, לשאול בזה את להבחל"ח הגאון הגדול רבי אברהם גניחובסקי זצוק"ל.

ושאלתיו, והסכים שיתכן הביאור הנ"ל, והוסיף עוד ביאור. ואמר שיתכן שיש על כל נקב מכסה קטן, ואופן הניגון הוא על ידי שלוחצים עם האצבע בצידו של המכסה, ועל ידי כן מתגלה הנקב ויוצא ממנו קול (כמו שיש במיני הצוצרות). ע"כ.

ובענין מהיכן מגיע האוויר לתוך המגריפה. יתכן שמה שכתוב בנמרא 'וקתא יוצאה הימנה' שהוא הידית, הכוונה שיידית זו היא כעין נאד מלא אויר, ומנחים אותו תחת הזרוע, ולוחצים עליו על ידי הזרוע, והאוויר יוצא משם אל חלל המגריפה, ואח"כ יוצא האוויר דרך הנקבים. שכל נקב הוא באופן שונה, ומוציא מין קול שונה, ונעשה מזה ניגון יפה ונשגב מאוד הנשמע עד יריחו. כראוי לבית אלקינן.

נאד כזה, יש בכלי שיר המוזכר במסכת כלים (כ ב) הנקרא 'תְּמֵת חֲלִילִין'. וביאר התפארת ישראל מהו הכלי הזה וז"ל: זאקפייפע [שק חלילים], והוא עשוי כעין מפוח שמהוברין בו כמה חלילים, יש שנקביהן צרים ועי"ז קולן דק, ויש שנקביהן רחבים, ועי"ז קולן עב וגם, וכשדוחקין על המפוח במקומות ידועות, אז מנגן מאליו ע"י הרוח היוצא מהמפוח דרך החלילים. וכבר יש אצלינו כלי קטן דומה לזה, לשחוק הקטנים ונקרא 'האמניקא' בל"א. ע"כ. וכתב התוספות יום טוב שבאר"ץ רוסיא זה נמצא הרבה. בזמנינו נמצא הכלי הזה הרבה במדינת סקאטלאנד.

כעת מצאתי בספר שלמי הגיבורים שהקשה כמה קושיות, ואח"כ ביאר בענין צורת המגריפה [ראה ביהיכל עולמים]. בכללות ביאר השלמי הגיבורים שיתכן שהמגריפה היא תיבה סתומה, ובתוכה מבפנים עשר קנים, ובכל קנה עשרה נקבים. ויש מפוחים שעל ידם נכנס רוח לתיבה. וסגור באופן שיצא הרוח רק דרך הקנים. וראשי הקנים סמוכים מבפנים לעשר הנקבים

בבית המקדש יש שלשה כלים הנקראים בשם 'מגריפה' קל"ה.

א. כלי שיר הנקרא בשם 'מגריפה' קל"ט. את קול כלי השיר הזה שומעים עד יריחו קמ"ב.

ב. מגריפה שגורפים בה את הדשן מהמזבח קמ"א.

ג. כלי שלישי הנקרא 'מגריפה', והוא בצורת מגריפה. את הכלי הזה זורקים על הרצפה בין האולם והמזבח בכל בוקר כדי להשמיע קול גדול. וקול זה הוא לסימן שלשה דברים. כהן ששומע את קול המגריפה יודע שאחיו הכהנים נכנסים להשתחוות, והוא רץ ובא קמ"ב. לוי ששומע את קול המגריפה יודע שאחיו הלויים נכנסים לומר שיר, והוא רץ ובא קמ"ג. וראש המעמד מעמיד את המצורעים בשער המזרח כדי שיהיו מוכנים להזות עליהם דם האשם קמ"ד.

באר התמיד

שבתיה. ולכל נקב יש כיסוי קמ"ן. ויש מאה קלידים וכמו שיש בפסנתר הנקרא פיאנ"ו, וכל אחד מהקלידים מהובר מבפנים, ע"י ברזל קצת ארוך, למכסה אחד שיש על אחד מהנקבים. ועל ידי ההקשה על הקלידים נפתחים ונסגרים הנקבים, ומשמיעים קול וכמו שיש בפסנתר הנקרא פיאנ"ו, אלא ששם הקלידים מהוברים מבפנים לפמישים קמנים המקישים על מיתרים, אך כאן הם מקישים על נקבים. והקנים משונים זה מזה, בעובי ובאורך, וכן הנקבים שונים זה מזה בגדלם ובמקומם בקנה אם רחוק אם קרוב. ובזה עולה שכל נקב משמיע קול שונה מחבירו, עד שעולה למאה קולות. ולפי דרך זה, אפשר לבאר שיהיה כך גם לפי השיטה שיש אלף נקבים, שיהיה גם כן כנ"ל, אלף קלידים, ויצאו מהמגריפה אלף קולות.

קל"ה. תוספות יום טוב תמיד ה' ו'. ובעי"ז בתוס' ערכין י:

קל"ט. ערכין י"א.

קמ. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

קמ"א. תמיד ב' א'.

קמ"ב. תמיד ה' ו'.

קמ"ג. תמיד ה' ו'.

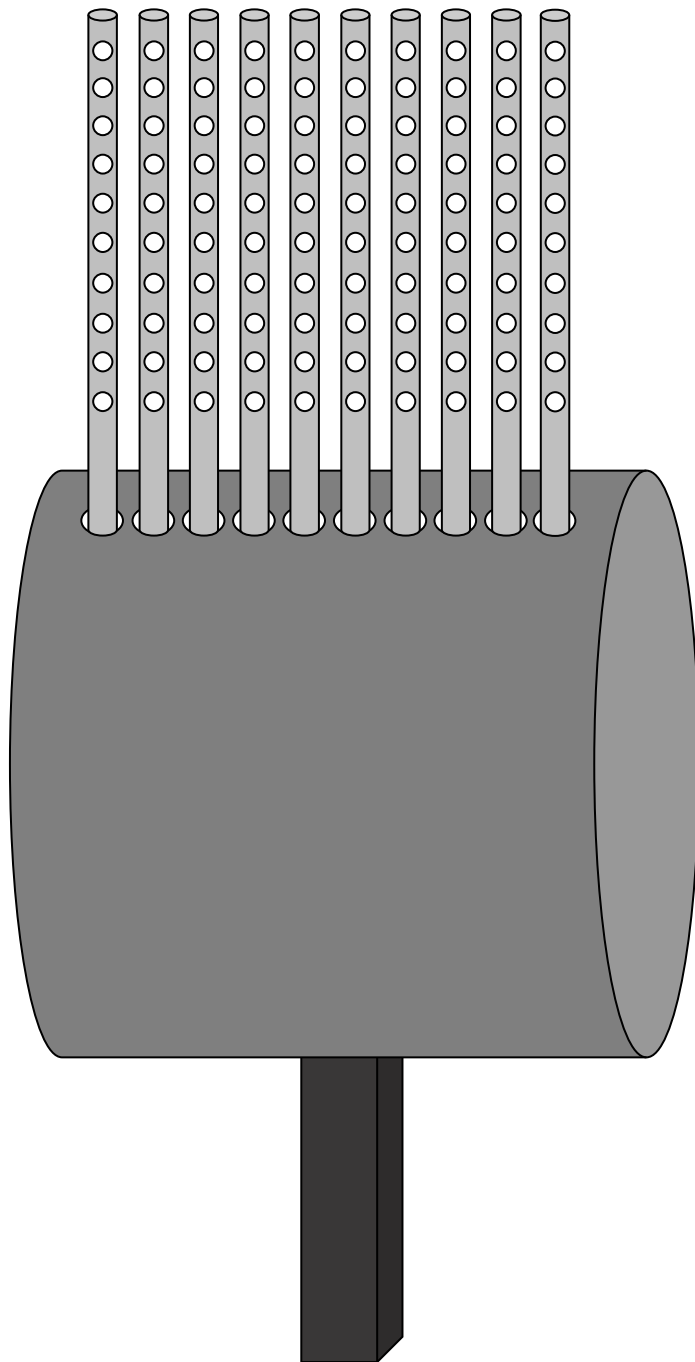
קמ"ד. רמב"ם תמיד ה' ו'.

להלן ציור כלי השיר הנקרא 'מגריפה' קמה:

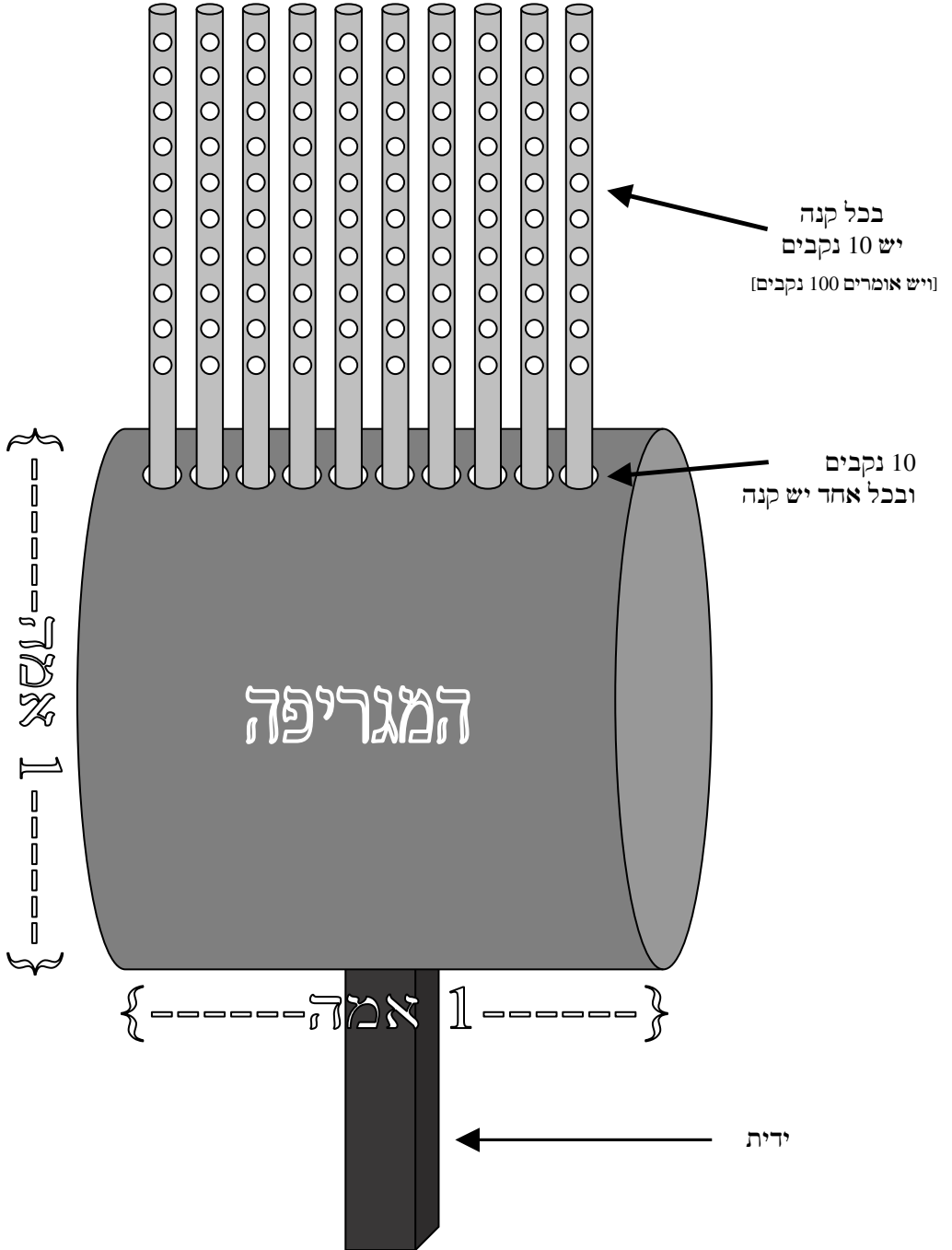
באר התמיד

קמה. ציור המגריפה להלן, הוא להמחשה בלבד. ואיננו יודעים את הצורה ממש. ורק ניסינו להמחיש את הכתוב בגמרא בערכין ולא ציירנו את הביאורים שכתבנו בזה, אלא רק להבנת פשט הגמרא. ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנוכה לראות את המגריפה על מכונה ואת כל הכלים בבית המקדש במהרה בימינו אמן.

כלי שיר הנקרא מגריפה

✧ המגריפה - עם המדות ✧

מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לפיור. מיריחו שומעים את קול הגלגל מעץ הנקרא 'מוכני', שמעלה בגלגל את הכיור מהבור, בכל בוקר.

מוכני: כל מים שנמצאים בכלי שרת בלילה, המים נפסלים. באמצע ימי בית המקדש השני, היה כהן גדול ששמו 'בן קטין', והוא עשה 'מוכני' עבור הכיור, שהוא גלגל מעץ, שעל ידו משקעים את הכיור בכל לילה לבור מים הנקרא 'בור הגדול' קמ"ו, שנמצא שם ליד מקום הכיור קמ"ז. ובזה המים מחוברים לקרקע ואינם נפסלים בלינה קמ"ח.

באר התמיד

קמ"ו. רבינו אליעזר בר נתן הראב"ן בסימן כ"ה. רבינו יהונתן עירובין ל"ה. תוספות יום טוב עירובין י"ד.

קמ"ז. תוספות יום טוב בסימני הציור. וכן משמע בתפארת ישראל בסימני הציור.

קמ"ח. יומא ל"ז. וברש"י. זבחים כ'. וברש"י. המפרש. תפארת ישראל.

אך לשיטת הרמב"ם ה'מוכני' הוא כלי שנמצא מעל הכיור ואו שהוא כלי ענול כגלגל סביבות הכיור (דרך חכמה הלכות בית הבחירה ד יח), והכלי הזה הוא חול ואינו כלי שרת, ובו נמצאים המים. ומפני שהכלי הזה אינו קדוש, המים שנמצאים בו אינם נפסלים בלינה. וכשרוצה כהן לקדש ידיו ורגליו מן הכיור, הוא פותח את הפתח שבין הכלי שמעל הכיור הנקרא 'מוכני' אל הכיור עצמו, ונכנס מים לכיור כפי הצורך ראשון ראשון, ואז הוא מקדש ידיו ורגליו מהכיור במים שנכנסו לשם (פירוש המשניות להרמב"ם תמיד א ד. פירוש המשניות להרמב"ם יומא ג יא. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג יח).

ולפי מה שכתב הרמב"ם (הלכות ביאת המקדש ה יג) וז"ל: כמה מים צריכין להיות בכיור, אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים. ע"כ. צריך לומר שבכל פעם מכניסים לכיור מים כדי שיעור שיהיה שם מים עבור ד' כהנים. ואז מקדשים. אבל אין מכניסים יותר מזה, כדי שלא יפסל בלינה.

והנה שיטת הרמב"ם זו נתבארה בג' מקומות (פירוש המשניות להרמב"ם תמיד א ד. פירוש המשניות להרמב"ם יומא ג יא. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג יח). אבל במקום אחד (הלכות ביאת המקדש ה יד) כתב הרמב"ם כפי שיטת רש"י, שכדי שלא יפסלו המים בלינה משקעין את הכיור בתוך מי מקוה או מעין, ובבוקר מעלים אותו. ולכאורה יוקשה מהי שיטת הרמב"ם.

ומתריץ בדרך חכמה (הלכות בית הבחירה ד יח) ששיטת הרמב"ם היא ששניהם נכונים, ואם לא השתמשו במוכני למעלה צריך להשתמש במוכני למטה. ועי"ש.

כשמעלים את הכיור מהבור על ידי המוכני, שומעים את קול המוכני עד יריחו.

❖ הכיור וכנו, והמוכני ❖

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל גְּבִינֵי פְרוּז. בכל יום סמוך לעלות השחר, כהן־קמט הנקרא גְּבִינֵי כְרוּזִיִּי מְכַרִּיז לְפָנֵי שַׁעַר בֵּית הַמוֹקֵד הַסְּגוּרִיִּי עֲמָדוֹ כִּתְנִים לְעִבּוֹדְתְכֶם, וְלוֹיִם לְדוֹכְנְכֶם, וַיִּשְׂרָאֵל לְמַעַמְדְכֶם־קִינִי. וְשׁוֹמְעִים אֶת קוֹלוֹ עַד יִרְיָחוֹ.

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַחֲלִיל. מִירִיחוֹ שׁוֹמְעִים אֶת קוֹל הַחֲלִיל־קִינִי, שְׂמַנְגָנִים בּוֹ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ־קִינִי.

הַחֲלִיל נִקְרָא גַם בְּשֵׁם 'אַבּוּב־קִינִי'. הַחֲלִיל עָשׂוּי מִקְנֵה קִלּוֹף וּדְקִינִי.

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַצֶּלְצֵל. מִירִיחוֹ שׁוֹמְעִים אֶת קוֹל הַצֶּלְצֵל־קִינִי, שְׂמַנְגָנִים בּוֹ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

הַצֶּלְצֵל הוּא כְּמוֹ שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת רַחְבוֹת מִנְחוֹשֶׁת־קִינִי וּמְכִים זו בְּזוֹ־קִינִי.

✪ באר התמיד ✪

קמט. רע"ב.

קנ. פירש רש"י: גביני המכריז (יומא כ.).

קנא. תפארת ישראל.

קנב. רמב"ם.

קנג. החליל, תרגם התפארת ישראל: פלעטהע.

קנד. בשיר הלויים שבכל ימות השנה, עולה שיש סדר מיוחד לכלי השיר, לכל זמן וזמן, באיזה כלי שיר, וכמות הכלים מכל מין. כמבואר בערכין (י-יג:).

אבל בשמחת בית השואבה, מזמרין בכל כלי שיר. כמבואר בתוספתא (סוכה ד ז), ויש כלי שיר רבים מאוד בלא מספר, כמבואר במשנה (סוכה ה ד). וכן כתב הרמב"ם (הלכות לולב ה יג) וז"ל: החליל מכה ומנגינן בכינור ובנבלים ובמצלותים, וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו. ע"כ. מזה גם כן משמע שמלבד הכלים שהוזכרו, גם כן מנגנים שם בכלי שיר רבים מאוד נוספים.

קנה. ערכין י:

קנו. ערכין י: וברש"י. בבית המקדש השני היה חליל שנשאר מימות משה רבינו (ערכין י:).

קנו. על הצלצל ממונה בן ארוה, ככתוב במסכת שקלים (ה א): בְּן אֲרֹזָה עַל הַצֶּלְצֵל. וברע"ב: צלצל. כלי שיר שיש לו קול גדול, לשון תצילנה אוניו, צימבל"ו בלע"ז. וכשהיו שומעין קולו היו הלויים מתחילין בשיר.

להלן (תמיד ז א): וְהִקְיֵשׁ בֶּן אֲרֹזָה בְּצֶלְצֵל. בתפארת ישראל: הרבה מיני שיר היו שם, אבל עם הצלצל התחילו.

מז

תמיד

פרק ג משנה ח

חיי

❧ צלצל ❧

❧ באר התמיד ❧

קנה. בבית המקדש השני היה צלצל נחושת שנשאר מימות משה רבינו (ערכין י:).
קנט. רע"ב ערכין פ"ב מ"ה.

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעֵינִי קוֹל הַשִּׁיר. מִירִיחוֹ שׁוֹמְעִים אֶת קוֹל הַשִּׁיר
בַּהֲקֵסָה^{קס}, שִׁמְשׁוֹרְרִים הַלּוֹיִם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל הַשׁוֹפָר. מִירִיחוֹ שׁוֹמְעִים אֶת קוֹל הַשׁוֹפָר,
שֶׁתּוֹקְעִים בְּכָל יוֹם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ^{קסא}.

[יד] וַיֵּשׂ אֹמְרִים, אַף קוֹל שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּשַׁעַה שֶׁהוּא מְזַכֵּיר אֶת הַשֵּׁם
בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. שֶׁגַּם אֶת קוֹלוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן גָּדוֹל כְּשֶׁמְזַכֵּיר אֶת הַשֵּׁם
הַמְּפֹרָשׁ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, שׁוֹמְעִים עַד יְרִיחוֹ^{קסב}.

מִירִיחוֹ הָיוּ מְרִיחִים רִיחַ פְּטוֹם הַקְּטָנֶת. מִירִיחוֹ מְרִיחִים אֶת רִיחַ
הַקְּטוֹרֶת^{קסג}.

באר התמיד

קס. תפארת ישראל.

ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ג ג): ואין פוחתין משנים עשר לויים עומדים על הדוכן בכל יום לומר שירה על הקרבן, ומוסיפין עד לעולם. ואין אומרים שירה אלא בפה בלא כלי, שעיקר השירה שהיא עבודתה בפה. ואחרים היו עומדים שם מנגנין בכלי שיר. מהן לויים ומהן ישראלים מיוחסין המשיאין לכהונה. שאין עולה על הדוכן אלא מיוחס. ואין אלו המשוררים על פי הכלים עולין למנין השנים עשר.

קסא. רמב"ם. תפארת ישראל.

במסכת סוכה (ה ה): אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, ואין מוסיפין על ארבעים ושמונה. בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות במקדש, שלש לפתיחת שערים, ותשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבין. ובמוספין היו מוסיפין עוד תשע. ובערב שבת היו מוסיפין עוד שש, שלש להבטיל העם ממלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחל. ערב שבת שבתוף ההגן היו שם ארבעים ושמונה, שלש לפתיחת שערים, שלש לשער העליון, ושלש לשער התחתון, ושלש למלוי המים, ושלש על גבי מזבח, תשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבין, ותשע למוספין, שלש להבטיל את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחל.

קסב. תפארת ישראל.

בגמרא (יומא לט): תנו רבנן עשר פעמים מזכיר כהן גדול את השם בו ביום, ג' בוידוי ראשון, ושלשה בוידוי שני, ושלשה בשעיר המשתלח, ואחד בגורלות. וכבר אמר השם ונשמע קולו ביריחו.

ברש"י: שלשה בוידוי ראשון. של פר, אנא השם חמאתי, אנא השם כפר, לפני ה' תמהרו. ואחד בגורלות. לה' חמאת.

קסג. בגמרא (יומא לט): עזים שביריחו היו מתעטשות מריח הקטורת, נשים שביריחו אינן צריכות להתבשם מריח קטורת, כלה שבירושלים אינה צריכה להתקטש מריח קטורת.

אמר רבי אליעזר בן דגלאי, עזים היו לבית אבא, בָּהָר מְכוּר, שם מקום שנקרא כד^{קסד}, והוא רחוק מירושלים^{קסה}, והיו מתעטשות מריח פטום הקמרת^{קסו}.

משנה ט

מי שזכה בדשון מוזבח הפנימי, נכנס ונטל הטני והניחו לפניו, והיה חופן ונותן לתוכו, ובאחרונה פבד את השאר לתוכו והניחו ויצא. מי שזכה בדשון המנורה, נכנס ומצא שני גרות מזרחיים דולקים, מדשן את השאר ומניח את אלו דולקין במקומן. מצאן שפכו, מדשנן ומדליקן מן הדולקים, ואחר כך מדשן את השאר. ואבן חיתה לפני המנורה ובה שלש מעלות, שעליה הפהן עומד ומטיב את הגרות. והניח את הכוז על מעלה שניה ויצא:

בהיכל יש ^[טו] את המנורה^{קסד}, ^[טז] ואת השולחן, ^[יז] ואת מזבח הזהב.

✧ באר התמיד ✧

קסד. רע"ב. תפארת ישראל.

קסה. תפארת ישראל.

קסו. בגמרא (יומא לט): אמר רבי (יוסי בן דולגאי), עזים היו לאבא בהרי (מכמר), והיו מתעטשות מריח הקמורת. אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה, סח לי וקן אחד, פעם אחת הלכתי לשילה והרחתי ריח קמורת מבין כותליה.

בתוס': כלה שבירושלים לא היתה צריכה להתבשם מריח הקמרת. תימה דאמר פרק כל שעה (פסחים נו). קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה, ודייק מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא, מאי לאו לאותן העומדין בפנים דלא איפשר וקא מיכוון ואביי לאותם שבהוין, איכא לאביי היו עושין איסור בכל יום, ויש לומר אינו אסור אלא שלא יקרבו עצמן לעזרה כדי להריח יותר.

המנורה בצד דרום, השולחן בצד צפון. ומזבח הזהב באמצע משוך כלפי חוץ. ושלתם מונחים משליש ההיכל ולפנים^{קסז}.

מי שזכה בדישון מזבח הפנימי, מי שזכה בפים שהוא ידשן את מזבח הפנימי^{קסח}, נכנס להיכל^{קע}, ונטל את הכלי הנקרא 'טני', והניחו

באר התמיד

קסז. קני המנורה הם באלכסון ולא בעיגול. כמו שכתב רש"י (שמות כה לב), וכן צייר הרמב"ם בכתי"ק, וכן כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם בשם אביו, וכ"כ בתשובת הריב"ש (סימן ת"י), וכ"כ רבינו יוסף בכור שור תלמיד ר"ת (שמות כה לד), וכן ביאר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זיע"א, וכן כתב מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (דרך חכמה הלכות בית הבחירה ג י).

קסח. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג' י"ז.

קסט. ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ג ד-ט) וז"ל: ד. כיצד סדר הקמרת הקמורת בכל יום. מי שזכה בדישון המזבח הפנימי נכנס בכלי קודש וטני היה שמו ושל זהב היה ומחזיק קביים וחצי. מניח הטני בארץ לפניו וחופן בידיו האפר והפחם שבתוך המזבח ונותן לתוך הטני. ובאחרונה מכבד את השאר לתוכו ומניחו שם בהיכל ויוצא. ומי שזכה בקמורת נוטל כלי מלא קמורת גדוש. וכסוי היה לו ובזך היה שמו ונותן הבזך בתוך כלי אחר וכף היה שמו. ומכסה את הכף בבגד קטן ואוחזו הכף בידו ונכנס עמו אחד במחתה של אש בידו.

ה. וכיצד הותה. זה שזכה במחתה לוקח מחתה של כסף ועולה לראש המזבח ומפנה את הגחלים אילך ואילך. ונוטל מן הגחלים שנתאכלו במערכה שנית. ויורד ומערך לתוך מחתה של זהב. אם נתפזרו מן הגחלים כמו קב או פחות מכבדן לאמה ובשבת כופה עליהן הפסכת. ואם נתפזר יתר על קב חוזר והותה.

ו. שלשה דברים היה הפסכת משמש. כופין אותו על הגחלים. ועל השרץ בשבת. ומורידין בו את הדשן מעל המזבח.

ז. ומקדים לפניהם זה שדשן המזבח הפנימי ונוטל הטני שבו דשון המזבח ומשתחוה ויוצא. וזה שבידו המחתה צובר את הגחלים על גבי המזבח הפנימי ומרדדן בשולי המחתה ומשתחוה ויוצא. וזה שבידו הכף נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו ורואה אם נתפזר מן הקמורת מעט בכף אוהבו או קרובו נותן לו לתוך הפניו זה שנתפזר עם הקמורת שבבזך ומשתחוה ויוצא.

ח. ואומרין לזה המקטיר הזהר שלא תתחיל מלפניך שלא תכוה. ומתחיל ומשליך הקמורת על האש בנחת כמי שמו. קד סולת עד שתתרדד על כל האש.

ט. ואין המקטיר מקטיר עד שהממונה אומר לו הקטר. ואם כהן גדול הוא אומר לו הממונה אישי כהן גדול הקטר. ואחר שאומר יפרשו כל העם ויקטיר המקטיר וישתחוה ויוצא.

קע. תפארת ישראל.

לְפָנָיו, וְהֵנִיחַ אֶת הַטְּנִי לִפְנֵינוּ עַל רִצְפַת הַהֵיכָל^{קעא}. סִמוּךְ לַמְּזֻבַח
הַפְּנִימִי.

טְנִי: מַלְשׁוֹן^{קעב} וְשִׁמּוֹת בְּטָנָא, דּוּמָה לְסֵל וּפְיוֹ רַחֲבִי^{קעג}. הַטְּנִי דּוּמָה
לְכָלִי הַנִּקְרָא 'תְּרַקֵּב', וּמַחְזִיק שְׁנֵי קַבִּין וְחֲצִי^{קעד}, הַטְּנִי עֲשׂוֹי
מִזְהַב^{קעה}.

וְהָיָה חוּפֵן וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ, וְלוֹקַח בַּחֲפִנְיוֹ^{קעו} אֶת הָאֵפֶר מִמְּזֻבַח הַזֶּהָב,
וְנוֹתְנָה לְתוֹךְ הַטְּנִי^{קעז}. וּבְאַחֲרוֹנָה, בְּאַחֲרוֹנָה כִּשְׁלֹא נִשְׂאָר עַל
הַמְּזֻבַח אֲלֵא מַעֲט דֶשֶׁן, שְׂאִינּוּ יִכּוֹל לְחַפְּנוּ בִידּוֹ, כִּפְדֵי אֶת הַשְּׂאָר
לְתוֹכוֹ, כִּיבֵד בַּמַּכְבֵּדֶת^{קעח} אֶת הַדֶּשֶׁן לְתוֹךְ הַטְּנִי^{קעט}, וְהֵנִיחוֹ, וְהֵנִיחַ
אֶת הַטְּנִי עַל הַרִצְפָה בַּהֵיכָל^{קעו}, וַיֵּצֵא.

✧ באר התמיד ✧

קעא. תפארת ישראל.

קעב. דברים כ"ו ב'.

קעג. לעיל משנה ו'. וברע"ב.

קעד. בתפארת ישראל וז"ל: דאף על גב שהיה כמות הכלי גדול כתרקב גדול שמחזיק ג' קבין,
אפילו הכי לא היה מחזיק בתוכו רק קביין ומחצה, כדי שיהיה נראה שהוא מלא דזה דרך כבוד,
וזה היה מדעשו דופנה עב, דכך היו רגילין במקדש לעשות כלים שדפנן עב (כיומא פ"ד מ"ד),
ונראה לי הטעם כדי להראות שאין עניות במקום עשירות (מנחות פ"ח ב').

קעה. רע"ב לעיל משנה ו'.

קעו. בידיו.

קעז. תפארת ישראל.

קעה. הנקרא בעזי"ם.

קעט. תפארת ישראל.

קפ. תפארת ישראל.

ברע"ב וז"ל: והניחו. לפני שם ויצא. אבל מיד לא היה מוציאו, שכיון שצריך לתת הדשן אצל
המזבח קדמה כמו דשון המנורה, ממתין עד לאחר זריקת התמיד, שהיה עושה הטבת שתי נרות
וגומר השלמת דשון המנורה, ואז היו שניהם מוציאים זה לפני זה הכון ושופכין הדשן במקום
אחד אצל המזבח ונבלעים שם במקומן. ע"כ.

כתב התפארת ישראל וז"ל: והא דלא הוציאו השתא, נראה לי משום דדשן הקטורת ודישון
המנורה שניהן נבלעין בדרך גם כשיניחום אצל מזבח החיצון, והרי דישון המנורה אי אפשר

את הטבת נרות המנורה, עושים בשני פעמים, בתחילה לחמש נרות, ומפסיקים ועושים עבודה אחרת, ואחר כך מטיבים את שתי הנרות. וזה כדי להרגיש את כל העזרה^{קפא}, דהיינו להרחיב משך זמן אותה העבודה כדי שיהא לה הכר^{קפב}.

[יח] **מי שזכה בְּדִשּׁוֹן הַמְּנוֹרָה, מי שזכה בפנים שהוא ידשן את המנורה^{קפג}, נִכְנַס לְהִיבֵל.**

באר התמיד

להוציאו עכשיו עדיין, מדהיטיב השתא רק ה' נרות, וב' נרות האחרונים לא ייטיב עד אחר הקמרת הקמורת, לכן היה ממתין גם כן מלהוציא דישון הקמורת עד אחר הטבת גם ב' נרות האחרונים, כדי להוציא ב' הדישונים יחד, ויבלעו שניהן בנס פעם א' יחד, דאסור להטריח קמי שמיא כביכול להרבות ניסים שלא לצורך, כהך מעשה דרבא (תענית כד:).

קפא. כך פסק הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין ג' ט"ז. אבל יש טעם נוסף, שכתוב (שמות לז) 'בבקר בבקר בהטיבו את הנרות' – חלקהו לשני בקרים (יומא לג; וראה פירוש המשניות להרמב"ם כאן).

קפב. רמב"ם.

קפג. ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ג י"ז) וז"ל: י. דישון המנורה והטבת הנרות בבוקר ובין הערבים מצות עשה שנאמר (שמות כז כא) 'יערוך אותו אהרן ובניו'. והדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטומאה כקרבנות שקבוע להן זמן שנאמר (שמות כז ב, ויקרא כד ב) 'להעלות נר תמיד'.

יא. וכמה שמן הוא נותן לכל נר. חצי לוג שמן שנאמר (שמות כז כא, ויקרא כד ג) 'מערב עד בקר' תן לו כמדה שיהיה דולק מערב עד בקר. ואין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרותיה בין הערבים.

יב. מהו דישון המנורה. כל נר שכבה מסיר הפתילה וכל השמן שבנר ומקנהו ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר במידה והוא חצי לוג. וזה שהסיר משליכו במקום הדשן אצל המזבח עם דישון המזבח הפנימי והחיצון ומדליק נר שכבה. והדלקת הנרות היא הטבתם. ונר שמצאו שלא כבה מתקנו.

יג. נר מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דשנונו אלא ממזבח החיצון. אבל שאר הנרות כל נר שכבה מהן מדליקו מנר חבירו.

יד. וכיצד מדליקו מושך הפתילה עד שמדליקה ומחזירה. לפי שהנרות קבועים במנורה ואינו יכול להדליק בנר אחר משום בזיון.

טו. כל הפתילות שאסור להדליק בהן בשבת אסור להדליק בהן במקדש במנורה שנאמר (שמות כז ב, ויקרא כד ב) 'להעלות נר תמיד' שתהא שלהבת עולה מאליה.

טז. לא היה מטיב כל הנרות בפעם אחת אלא מטיב חמשה נרות ומפסיק ועושים עבודה אחרת ואחר כך נכנס ומטיב השנים. כדי להרגיש את כל העזרה.

התנא שאומר את משנה זו, סובר שהמנורה מונח מזרח ומערב^{קפד}. דהיינו שלש קנים למזרח, ושלש קנים למערב^{קפה}.

שני הנרות הסמוכים לצד מזרח, הם הנקראים 'נרות מזרחיים'^{קפו}.

'נר המערבי'^{קפז} הוא הנר השני מצד מזרח, והוא נקרא 'מערבי' לגבי הנר הראשון החיצון במזרח^{קפח}.

באר התמיד

יז. כל נר שכבה מדליקין אותו מנר אחר מהן כמו שביארנו. וכיצד סדר ההטבה זה שזכה בדישון המנורה נכנס וכלי בידו וכוזו שמו ושל זהב היה דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שכבו ואת השמן הנשאר בנר והטיב חמשה נרות ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש מעלות שלפניה ויוצא. ואחר כך נכנס ומטיב שני הנרות ונוטל הכוז בידו ומשתחוה ויוצא. ע"כ.

כתב הכסף משנה (הלכה יב) וז"ל: ומ"ש והדלקת הנרות היא הטבתם, זהו דעת רבינו שהוא סובר שגם בבקר מדליק הנרות דכי כתיב והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהטיבו את הנרות פירוש בהטיבו בהדליקו. והאחרונים חולקים עליו ואומרים שאין הדלקת הנרות אלא בין הערבים ופירוש בהטיבו אינו הדלקה אלא תיקון הפתילות וכל זה תמצא באורך בתשובות הרשב"א סי' ש"ט ומ"ט. ומדברי רש"י שכתבתי בסמוך וממה שכתב בפירוש התורה נראה שדעתו כדעת האחרונים וכן נראה שהוא דעת הראב"ד ממה שכתב בפרק שני מעבודת יוה"כ וכן דעת אונקלוס.

קפד. רע"ב.

קפה. תפארת ישראל.

מחלוקת תנאים איך המנורה עומדת: רבי סובר שהמנורה מונח מזרח ומערב, ורבי אלעזר ברבי שמעון סובר שהמנורה מונח צפון ודרום (מנחות צה:).

הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ג יב) פסק כמו התנא שסובר שהמנורה מונח מצפון לדרום. והראב"ד חולק.

ראה ב'אוצר התמיד' את שיטת הרמב"ם בביאור משנה זו.

קפו. עפ"י רע"ב. עפ"י תפארת ישראל.

קפז. בגמרא (שבת כב: מנחות פו:): עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, מאי עדות, אמר רב זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת הברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.

וביומא (לט:): תנו רבנן ארבעים שנה שמש שמעון הצדיק וכו' והיה נר מערבי דולק. מכאן ואילך פעמים דולק פעמים כבה.

ברש"י: והיה נר מערבי דולק. לאחר שכבו שאר כל הנרות. ואע"פ שממנו מתחיל להדליק ערבית בו היה מסיים הטבת נרות שחרית, והוא עדות שהשכינה שורה בישראל, כדכתיב מחוץ לפרוכת העדות, ואמרינן במסכת שבת (כב:): עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה

הכהן נכנס להיכל, ומצא שני גרות מזרחיים דולקים, ומוצא את הנרות המזרחיים דולקים, ומשאיר אותם לדלוק^{קפב}.

אבל שאר חמשת הנרות, אפילו אם רואה שהם דולקים, מכבה אותם, ומדשן את השאר, מנקה את חמשת הנרות^{קפג}.

ומניח את אלו דולקין במקומן, ומניח את שני הנרות המזרחיים שימשיכו לדלוק, ואינו מנקה אותם כעת^{קפד}.

מדשן: מסיר מהם את השמן הישן, ומסיר את הפתילה הישנה על ידי המלקחיים^{קפז}, ומנקה את האפר על ידי המחתה^{קצ}, ומניח

באר התמיד

בישראל, ואמרינן (שם) מאי עדות זה נר מערבי שנותן בה שמן כמדת הברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים. ואיזהו נר מערבי, למאן דאמר (מנחות צח): שבעת הנרות סדורים מזרח ומערב, קרי נר מערבי נר שני שסמוך לראשון שבמזרח. וכו'. קפת. רש"י שבת כ"ב: רש"י יומא ל"ט. רע"ב. תפארת ישראל.

במעם שדוקא נר זה הוא הנר מערבי, כתב הרע"ב וז"ל: ומה שמיטיב חמש של צד מערב תחילה, ולא חמש לצד מזרח ולבסוף שתיים של מערב ומהם היה לו להדליק, ולא עביד הכי משום דכתיב (ויקרא כד) להעלות נר תמיד מחוץ לפרוכת העדות יערוך אותו לפני ה', אמרה תורה קבע נר להדליק ממנו שאר נרות, ואיזה זה נר שני של צד מזרח, והוא קרוי נר מערבי, דכי עייל בהיכל בההוא נר פגע ברישא, ואין מעבירין על המצות, ואיכא למימר בההיא אתוקם הנס והוקבע להדליק ממנו. ובנר ראשון אי אפשר, דהא כתיב לפני ה', מאותו נר של צד שכינה שהוא לצד מערב, ואין נר ראשון קרוי לפני ה'.

קפט. רע"ב. תפארת ישראל.

קצ. רע"ב. תפארת ישראל.

קצא. רע"ב. תפארת ישראל.

קצב. בשמות (כה לח): ומלקחיה ומחתתיה זקב טהור.

ברש"י: ומלקחיה. הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, לישבן ולמושכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצביתהא שתרנגם אונקלוס, לשון צבת, מוליי"ש בלע"ו.

בבמדבר (ד ט): ולקחו בגד תכלת וכסו את מגרת המאור ואת גרתייה ואת מלקחיה ואת מחתתיה ואת כל כלי שמנה אשר ישרתו לה בהם.

ברש"י: מלקחיה. כמין צבת, שמושך בה את הפתילה לכל צד שירצה.

הכל בכוז. ומקנה את הנרות^{קצד} בספוג^{קצה}. ואחר כך שם שמן חדש ופתילה חדשה^{קצו}.

אבל אם מְצָאָן שְׁכָבוּ, מצא ששני הנרות המזרחיים נכבו כבר^{קצז}, מְדַשְׁנֵן, אין הכוונה שמחליף את השמן ואת הפתילה, אלא רק מסיר את הדשן שבראש הפתילה הישנה, ומגביה את הפתילה, ומְדַלֵּקֵן ומדליקם בחזרה, מֵן הַדּוֹלָקִים, מושך את הפתילה^{קצח} ומדליקה מהנרות שעדיין דלוקים^{קצט}. ואם אין נרות דולקים מביא אש בקיסם^ר ממזבח החיצוני^א.

וזה כדי שיהיה ניכר היטב ההפסק שבין הטבת המש הנרות לשתי הנרות^{רי}.

באר התמיד

קצג. ברש"י (שמות כה לח): ומחתותיה. הם כמין בזיכין קטנים, שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה פויישד"א בלע"ז, כמו לחתות אש מיקוד (ישעיה ל יד).

ברש"י (במדבר ד ט): מחתתיה. כמין כף קטנה, ושוליה פשוטין ולא סגלגלים, ואין לה מחיצה לפנים אלא מצדיה וחותה בה את דשן הנרות כשמטיבן.

קצד. נר' הוא הכלי שבו השמן והפתילה. וכדאיתא ברש"י (במדבר ד ט): נרותיה. לוצי"ש בלע"ז שנותנים בהן השמן והפתילות.

קצה. מנחות פ"ח: וכן משמע ברמב"ם הלכות תמידין ומוספין ג' י"ב.

קצו. רע"ב. תפארת ישראל. ומונחים כך מוכנים עם השמן והפתילות עד הערב, ובערב מדליקן. אבל לשיטת הרמב"ם מדליק את נרות המנורה גם בבוקר.

קצז. כגון לאחר שמת שמעון הצדיק וכבר לא היה הנס שהנר המערבי נשאר דולק כל היום. נר המערבי הוא הנר השני מהנרות המזרחיים (רע"ב).

קצח. פתילות המנורה הן ארוכות (שבת כב:). ברש"י (שם) וז"ל: בפתילות ארוכות. כל הפתילות יוצאות חוץ לנרותיהם עד שמגיעות זו לזו ומדליק ממנה הסמוכה לה והשאר זו מזו.

קצט. ראה ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ג יד) וז"ל: וכיצד מדליקו מושך הפתילה עד שמדליקה ומחזירה. לפי שהנרות קבועים במנורה ואינו יכול להדליק בנר אחר משום בזיון.

ר. תפארת ישראל.

רא. רע"ב. תפארת ישראל.

רב. רע"ב. תפארת ישראל.

ואַחַר כֵּן מִדְּשֵׁן אֶת הַשָּׂאֵר, וְאַחַר כֵּן מְטִיב אֶת חֲמֹשֶׁת הַנְּרוֹת.
 דְּהֵינּוּ, מְסִיר מֵהֶם אֶת הַשֶּׁמֶן הַיֵּשֵׁן, וּמְסִיר אֶת הַפְּתִילָה הַיֵּשֵׁנָה
 עַל יְדֵי הַמְּלַקְחִים^{יג}, וּמְנַקֵּה אֶת הָאֵפֶר עַל יְדֵי הַמַּחְתֵּה^{יד}, וּמְנִיחַ
 הַכֵּל בְּכוּז. וּמְנַקֵּה אֶת הַנְּרוֹת^{טו} בַּסְּפּוּגִי. וְאַחַר כֵּן שֵׁם שֶׁמֶן חֲדָשׁ
 וּפְתִילָה חֲדָשָׁה^{טז}.

רק יותר מאוחר, לאחר שמפסיקים ועושים עבודה אחרת, מדשן
 את שני הנרות המזרחיים, ונותן בהם שמן חדש ופתילה

באר התמיד

רג. בשמות (כה לח): וּמְלַקְחֵיהָ וּמַחְתֵּתֶיהָ וְהֵב טְהוֹר.
 ברש"י: ומלקחיה. הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, לישבן ולמושכן בפי
 הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצביתהא שתרגם אונקלוס, לשון צבת, טוליי"ש
 בלע"ז.

במדבר (ד ט): וְלָקְחוּ בְּגֵד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת מְנֵרֶת הַמָּאֹר וְאֶת נְרֹתֶיהָ וְאֶת מְלַקְחֵיהָ וְאֶת מַחְתֵּתֶיהָ
 וְאֶת כָּל כְּלֵי שְׁמֵנָה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ לָהּ בָּהֶם.

ברש"י: מלקחיה. כמין צבת, שמושך בה את הפתילה לכל צד שירצה.

רד. ברש"י (שמות כה לח): וּמַחְתֵּתֶיהָ. הם כמין בזיכין קטנים, שחותה בהן את האפר שבנר
 בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וככו, ולשון מחתה
 פויישד"א בלע"ז, כמו לחתות אש מיקוד (ישעיה ל יד).

ברש"י (במדבר ד ט): מַחְתֵּתֶיהָ. כמין כף קטנה, ושוליה פשוטין ולא סגלגלים, ואין לה מחיצה
 לפנים אלא מצדיה וחותה בה את דשן הנרות כשמטיבן.

רה. ער' הוא הכלי שבו השמן והפתילה. וכדאיתא ברש"י (במדבר ד ט): נְרוֹתֶיהָ. לוצי"ש בלע"ז
 שנותנים בהן השמן והפתילות.

רו. מנחות פ"ה: וכן משמע ברמב"ם הלכות תמידין ומוספין ג' י"ב.

רז. רע"ב. תפארת ישראל. ומונחים כך מוכנים עם השמן והפתילות עד הערב, ובערב מדליק את
 כל הנרות כולן. אבל לשיטת הרמב"ם מדליק את נרות המנורה גם בבוקר.

חדשה^{ר"י}. וזה כדי להרגיש את כל העזרה^{ר"ט}, דהיינו להרחיב משך זמן אותה העבודה כדי שיהא לה הכר^{ר"י}.

וְאִכּוּ הַיְתֵה לְפָנַי הַמְּנוּחָה, וּבִה שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת, שְׁעָלֶיהָ הַכֶּהֶן עוֹמֵד וּמְטִיב אֶת הַנְּרוֹת. גּוֹבֵה הַמְּנוּחָה הוּא שְׂמוּנָה עֶשְׂרֵה טַפְחִים, נִמְצָא שֶׁהוּא כְּגוֹבֵה אָדָם בִּינוּנֵי בְּשׂוּוּהָ, לְכֵן צָרִיךְ לַעֲלוֹת לְמִקּוֹם גָּבוֹה כְּדֵי לְהִטִּיב אֶת הַנְּרוֹת^{ר"י}.

לומדים מהפסוק שצריך לעשות מדרגות למנורה, שנאמר^{ר"י} 'בְּהַעֲלֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת', לשון העלאה^{ר"י}, כלומר, עשה לה מעלות. וכך^{ר"י} 'אֵל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּחָה הַעֲלֵה נְרֹתֶיהָ', כלומר, עשה לה מעלות^{ר"ט}.

לאחר שדישן את חמשת הנרות, וְהֵנִיחַ אֶת הַכּוֹז עַל מַעְלָה שְׁנִיָּה, הֵנִיחַ אֶת הַכּוֹז שֶׁבּוֹ הַשָּׁמֶן וְהַפְתִּילוֹת הַיִּשְׁנָיִם וְהָאֵפֶר, עַל הַמְּדֻרְגָה הַשְּׁנִיָּה מִתּוֹךְ שְׁלֹשַׁת הַמְּדֻרְגוֹת^{ר"ט}, וְנִצָּא מֵהַיִּכְלִי^{ר"י}.

באר התמיד

רח. רע"ב. כתב הרע"ב שפירושו למשנה זו בענין דישון נרות המנורה, הוא בשם רבינו ברוך בר יצחק.

רט. כך פסק הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין ג' ט"ז. אבל יש טעם נוסף, שכתוב (שמות ל ז) 'בבקר בבקר בהטיבו את הנרות' – חלקהו לשני בקרים (יומא לג: וראה פירוש המשניות להרמב"ם כאן. וכ"כ הרע"ב).

רי. רמב"ם.

ריא. רמב"ם. מאירי. רע"ב. תפארת ישראל.

ריב. במדבר ח' ב'.

ריג. פסקי רבינו אביגדור צרפתי מבעלי התוספות פרשת בהעלותך.

ריד. במדבר ח' ג'.

רטו. ספרי בהעלותך א'–ב'. ראב"ד.

רטז. מאירי. אולי יתכן לבאר מדוע הניח דוקא על המעלה השניה, כי על המעלה השלישית צריך לעמוד כדי להטיב את הנרות. והרי הכוז הוא כלי העוסק בשמן, ואם יניחו על המעלה השלישית, אח"כ הרי יצטרך לעמוד שם כדי להטיב את שני הנרות המזרחיים. שלא יהיה חשש סכנה שלא יחליק. לכן מניחו דוקא על המעלה השניה.

ורק יותר מאוחר לאחר שידשן גם את שתי הנרות, אז יוציא את הכוה, וחברו יוציא את הטני. ואז יתנם אצל המזבחה"י, במקום שנותנים את תרומת הדשן"י ואת מוראות העוף"י. ויבלעו שם במקומס"כא.

❧ באר התמיד ❧

יתכן שהכוז מרומז בפסוק (במדבר ד ט): וְאֵת כָּל פְּלִי שְׁמֵנָה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ לָהּ בָּהֶם. ריז. וכעת עדיין לא השתחווה כשיצא כי עדיין לא גמר את העבודה, אבל יותר מאוחר כשיגמור את העבודה, יוציא את הכוה, וחברו יוציא את הטני, וישתחוו בפישוט ידים ורגלים, ואז יצאו (רע"ב. תפארת ישראל).

ריח. כמו שכתוב להלן (תמיד ו א): החלו עולים במעלות האולם. מי שזכו בדשון מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימין לפניהם. מי שזכה בדשון מזבח הפנימי נכנס, ונטל את הטני והשתחוה ויצא. מי שזכה בדשון המנורה, נכנס ומצא שני נרות מנרחיים דולקין, מדשן את המנורה, ומניח את המערבי דולק, ששמנו היה מדליק את המנורה בין הערבים. מצאו שפכה, מדשנו ומדליקו ממזבח העולה. נטל את הכוה ממעלה שניה, והשתחוה ויצא.

וברע"ב וז"ל: החלו אותם שזכו בכף של קמורת ובמחתה של גחלים להיות עולים במעלות האולם, ששתים עשרה מעלות היו לאולם. ולפניהם היו מקדימים ללכת מי שזכה בדשון מזבח הפנימי כדי להוציא את הטני שהניח שם, מאחר שצריך לתת דשן אצל המזבח קדמה כמו דשון המנורה, היה ממתין עד לאחר זריקת התמיד שהיה הזוכה בדשון המנורה עושה הטבת שתי נרות וגומר השלמת דשון המנורה, ואז היו שניהן מוציאין זה הטני וזה הכוה ושופכים הדשן במקום אחד אצל המזבח קדמה.

ריט. כמו שכתוב לעיל (תמיד א ד): נטל מחמת הפסך ועלה לראש המזבח, ופנה את הגחלים היליף והיילף, היתה מן המאכלות הפנימיות, וירד. הגיע לרצפה, הפך פניו לצפון, הליף למנורה של כבש כעשר אמות. צבר את הגחלים על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה ספחים, מקום שנותנין מראות העוף ודשון מזבח הפנימי והמנורה.

רכ. כמו שכתוב בקרבן עולת העוף (ויקרא א מז): והסיר את מראתו בנצתה והשליף אתה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן.

וברש"י וז"ל: מוראתו. מקום הרעי, וזה הופק: בנוצתה. עם בני מעיה, ונוצה לשון דבר המאוס, כמו 'כי נצו גם נעו', וזהו שתרנגם אונקלוס 'באוכליה', וזה מדרשו של אבא יוסי בן חנן, שאמר, נוטל את הקורקבן עמה. ורבותינו ז"ל אמרו, קודר סביב הזפק בסכין כעין ארוכה ונוטלו עם הנוצה שעל העור. בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה, נאמר 'זהקרבן והכרעים ירחץ במים והקטיר', בעוף שנוון מן הגזל, נאמר 'זהשליף' את המעים שאכלו מן הגזל: אצל המזבח קדמה. במנורה של כבש: אל מקום הדשן. מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר, ודישון מזבח הפנימי, והמנורה, וכולם נבלעים שם במקומן.

רכא. יומא כ"א.

בוז: הכוז דומה לקיתון גדול של זהב^כ, פיו צר, ורחב מלמטה, ועגול^כ.

באר התמיד

רכב. לעיל משנה ו'. התפארת ישראל (שם) כתב: קרוג של זהב.
רכג. רא"ש (לעיל משנה ו). ברא"ש וז"ל: בוז. כלי קטן, כמו (שבת מח.) כוזא דמיא. דומה לקתון.
ופיו צר ומרחיב מלמטה ועגול, כי פעמים נשאר שמן עם הדישון ונותן לתוך הכוז, לכך היה פיו צר כדי שלא ישפך.

❖ אוצר התמיד ❖

א. סדר הפיס ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד א-ט) וו"ל: א. כל העבודות האלו שעושין בכל יום בפייס היו עושין אותן. וכיצד היו עושין. כל כהני בתי אבות של יום נכנסין ללשכת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר ומלובשין הן בבגדי כהונה. והממונה שעל הפייסות עמהן והן עומדין בהקפה והממונה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפייסין כמו שיתבאר.

ב. ויוציאין לעבודה אנשים שעובדין בו. ושאר הכהנים מוסרין אותן לחזנין ומפשיטין אותן את בגדי הקדש ולא היו מגיחין עליהן אלא המכנסים בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסיים של קדש ומחזירים החזנים את הכלים לחלונות.

ג. כיצד מפייסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו. והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתיים. ואם הוציא שלש מונין לו שלש. ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו. והמוציא גודל אין מונין אותו לו. ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה. ומונה על אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שישלם המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפייס ראשון לעבודה.

ד. ולמה מונה המניין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר (שמואל א טו-ד) 'ויפקדם בטלאים'.

ה. ארבעה פייסות היו מפייסין בכל יום בשחרית. הפייס הראשון מי תורם את המזבח. הפיסו וזכה מי שזכה לתרום. והוא מסדר את המערכה. והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח. והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת.

ו. הפייס השני זוכין בו שלשה עשר על סדר עמידתן. כיצד הממונה אומר להם הצביעו ומונה כדרך שביארנו. וזה שיצא בפייס ראשון הוא שוחט תמיד של שחר. והשני שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו. והשלישי הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטורת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה ומטיב את הנרות. והחמישי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש. והששי מעלה שתי הידים. והשביעי מעלה העוקץ והרגל. והשמיני מעלה החזה והגרה. והתשיעי מעלה שתי הדפנות. והעשירי מעלה הקרבים. והאחד עשר מעלה סולת הנסכים. והשנים עשר מעלה החביתין. והשלשה עשר מעלה היין של נסכים.

❖ אוצר התמיד ❖

ז. הפייס השלישי אומר להן הממונה לכל אנשי בית אב של אותו היום מי שלא הקטיר קטורת מימיו יבא ויפיס. ויתקבצו אצל הממונה ויפיסו ומי שיצא בפייס זה ראשון הוא שיזכה להקטיר קטורת.

ח. הפייס הרביעי מתקבצין כולן ומפיסין לידע מי מעלה איברים מן הכבש למזבח. הפיסו וזכה מי שזכה. תמיד של בין הערבים אין מפיסין לו פייס אחר. אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית יזכה בין הערבים. חוץ מן הקטורת שהן מפיסין לה פייס אחר בין הערבים ויבוא כל מי שלא הקטיר קטורת מעולם מאנשי אותו בית אב ויפיסו עליה. ואם כבר הקטירו כולן מימיהן מפיסין להן כולן בשחרית בפייס שלישי וזה שזכה בה שחרית מקטירה בין הערבים.

ט. בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה כיצד הם עובדין. מפיסין בשחר אנשי אותו בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שנכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.

ב. פרשת מנחת חביתין (ויקרא ו יב-טז): וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: זֶה קָרְבַּן אֶהְרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ עֲשִׂירֵת הָאֵפֶה סֵלֹת מִנְחָה תָּמִיד מִחֻצֵיתָהּ בִּבְקָר וּמִחֻצֵיתָהּ בְּעֶרֶב: עַל מַחֲבַת בִּשְׂמֵן תַּעֲשֶׂה מְרֻבֶּכֶת תְּבִיאָנָה תְּפִינֵי מִנְחַת פְּתִים תִּקְרִיב רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה: וְהִכְהֵן הַמִּשִּׁיחַ תַּחֲתָיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֶתָּה חֶק עוֹלָם לַיהוָה כְּלִיל תִּקְטֹר: וְכֹל מִנְחַת כֹּהֵן כְּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל:

ברש"י: זה קרבן אהרן ובניו. אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר מנחה תמיד וגו', והכהן המשיח תחתיו מבניו חקת עולם וגו' (מנחות נא:): מרבכת. חלוטה ברותחין כל צרכה (ת"כ פרק ד, ה.): תפיני. אפוייה אפיות הרבה, שאחר חליטתה אופה בתנור, וחוזר ומטגנה במחבת: מנחת פתים. מלמד שטעונה פתיתה. (בר"י ולא פתיתה ממש בציעין ופרורין, לפי שאינה נקמצת, אלא כופלה לשנים): המשיח תחתיו מבניו. המשיח מבניו תחתיו: כליל תקטר. אין נקמצת להיות שיריה נאכלין, אלא כולה כליל, וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל תהיה: כליל. כולה שוה לגבוה:

❖ אוצר התמיד ❖

סדר עשיית מנחת חביתין ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ג): א. מצות עשה לעשות כל מנחה כמצותה האמורה בתורה.

ב. וכיצד עשיית חביתין כהן גדול. מביא עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש שאע"פ שהיא קריבה חציין אינה מתקדשת לחציין. ומביא עמה שלשת לוגין שמן שנאמר (ויקרא ו יד) 'בשמן תעשה' להוסיף לה שמן כנסכי הכבש. ובולל הסולת בשמן וחולטה ברותחין. ולש מכל חצי עשרון שש חלות. נמצאו שתיים עשרה חלות.

ג. ואחת אחת היו נעשות וכיצד עושה מחלק השלשה לוגין ברביעית שבמקדש. רביעית לכל חלה. ואופה החלה מעט ואחר כך קולה אותה על המחבת בשאר רביעית השמן שלה. ואינו מבשלה הרבה שנאמר (ויקרא ו יד) 'תופיני' בין בשל ונא.

ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באומד. כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב ולוקח החציים וכופל כל אחד מהן לשנים ופותת עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים. ומקריב החציין עם חצי קומץ לבונה בבוקר והחצי הנשאר עם חצי קומץ לבונה בערב. ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה אלא מקריבה כולה כאחת עם קומץ לבונה ושתייהן כליל לאשים. ע"כ.

ובהלכות תמידין ומוספין (ג יח-כב) וז"ל: יח. חביתין כהן גדול מצות עשה להקריבן בכל יום מחצה בבקר עם תמיד של שחר ומחצה בין הערבים עם תמיד של בין הערבים. ולישתן ואפייתן דוחין את השבת ואת הטומאה ככל קרבן שקבוע לו זמן שנאמר (ויקרא ו יד) 'תופיני' שתהא נאה ולא תאפה מבערב. ועוד אם תאפה מבערב תפסל בלינה שהמרחת מכלי הקדש היא כמו שביארנו.

יט. טחינת סולתן והרקדן בחוץ ואינן דוחין את השבת.

כ. כהן שהקריב מחצה בשחרית ומת או נטמא או נולד לו מום ומינו כהן אחר תחתיו לא יביא חצי עשרון מביתו ולא חצי עשרון של ראשון. אלא מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה ומחצה אבד.

כא. נמצאו שני חצאים קריבין ושני חצאין אובדין ואלו שני החצאין האובדים מניחין אותן עד שתעובר צורתן ויוצאין לבית השריפה. וכן אם אבד או נטמא החצי של בין הערבים. והיכן שורפין אותן בעזרה.

❖ אוצר התמיד ❖

כב. מת כהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצי העשרון ולא מינו כהן אחר מביאין היורשין עשרון שלם עבור כפרתו ועושין אותו חביתין ושלימה היתה קריבה. מת כהן גדול קודם שיקריבו בבקר ולא מינו כהן אחר מקריבין אותו עשרון שלם בבקר ועשרון שלם בין הערבים ואין כופלין שמנה ולבונתה אף על פי שנכפלה הסלת. אלא מפרישין להם שלשה לוגי שמן וקומץ לבונה. לוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בקר ולוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בין הערבים. ע"כ.

סדר עשיית החביתין מהיעב"ץ, בסידורו (באמצע סדר עבודת תמיד השחר) וז"ל: מנחת חביתין היא מנחת כהן גדול שמקריב אותה כל יום, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב. וזה מעשה החביתין, לוקח עשרון סולת וחוצהו במידת חצי עשרון שבמקדש, ולוקח שלשה לוגין שמן, שהם י"ב רביעיות ליי"ב חלות, רביעית לכל חלה, ובולל הסולת עם השמן ומשאר ממנו מעט. אחר כך חולט את הסולת ברותחין ולש מכל חצי עשרון שש חלות, ואחת אחת היו נעשות. ואופה החלה מעט, אחר כך קולה את כל הי"ב במחבת, בשאר השמן הנשאר מן הרביעית. ואינו מבשל אותה הרבה, שנאמר, 'תופיני' אפוי נא. ומקריב חצי קומץ לבונה עם מחציתה בבוקר, וחצי קומץ עם מחציתה בין הערבים. וכל השני חצאין כליל לאישים. ע"כ.

הערה מהיעב"ץ: לדעת הר"מ ז"ל היה חולק כל חלה לשתים, ושתים לארבע. ולדעת הר"א ז"ל לא היה חולק כלל (עייין בחיזוק בדק הבית), אלא שש מקריב בבוקר ושש בין הערבים. ע"כ.

ג. כתב הרה"ק רבי עימנואל חי ריקי זיע"א בעל 'משנת חסידים', בספרו 'הון עשיר' במסכת יומא (ג א) וז"ל: שבחברון. עד חברון לא קתני אלא שבחברון, דפירושו עד מה שבתוך חברון דהם האבות הקבורים בתוכו, והיינו כמ"ש הר"ב והוא מהירושלמי (ה"א) הזכיר זכות אבות. והש' נמי רומז להם כידוע לי"ח, אבל בתמיד (פ"ג מ"ב) גרסינן, עד שהוא בחברון. ולא ידעתי למה, ואין בידי לומר אלא דבי"ה דווקא היו רומזים רמז גמור על האבות, להזכיר זכותם שיגין עליהם לכפר פשעיהם בעצם היום ההוא שהוא יום כפרה, אבל לא בשאר הימים שלא היתה כוונתם אלא לידע אם האיר היום יפה והוא בהגיע האור עד חברון.

❖ אוצר התמיד ❖

ד. ונעתיק מעט מהזוה"ק על חנוכה (תיקוני זוהר תיקון י"ג, דף כט.) וז"ל: תְּמִינָא בְּהוֹדָא, וּבִיּה הָיָה מְשַׁבַּח דְּוֹד הוֹדוּ לֵה, וְדָא הוֹד וְדָאִי, לְמִנְצָת הוֹדוּ, בְּהוֹן רְמִיזוּן נְצַח וְהוֹד, וְאִינוּן נְסִינ, וּבִיּה שַׁבַּח מְשָׁה אֹז, הִדָּא הוּא דְכְתִיב (שמות טו א) אֹז יִשִׁיר מְשָׁה, בְּגִין דְּאִיהוּ הוֹד דִּיהִיב לְמְשָׁה, (ישעיה נח ז) אֹז תִּקְרָא וְה' יַעֲנֶה, וְאִיהוּ תְּמִנָּא יוֹמִין דְּמִלָּה, וּבְתַרֵּיהּ בְּרִית דְּאִיהוּ יְסוּד צְדִיקָא דְעֲלָמָא, וּבִיּה אֲתַגְלִיא ' דְּמִלָּה, עֲשִׂירָא לְעֶשֶׂר סְפִירָן, וְאִיהוּ הוֹד תְּמִנָּא יוֹמִי דְחֲנוּכָה, לְאַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִין יוֹמִין, דְּאִינוּן בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וּמִיד דְעֲלָה זִית טָרְף בְּפִיָּה, שְׂרָא כ"ה עַל יִשְׂרָאֵל בְּכ"ה בְּכֶסֶלּוֹ, וְאַלִין אִינוּן כ"ה אֲתוּוֹן דִּיחֻדָּא, דְּאִינוּן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגוֹמַר, וְדָא אִיהוּ חֲנוּכָּה חֲנִי כ"ה.

ותרגום הזוה"ק: הַשְּׁמִינִי בְּהוֹדָא, וּבּוּ הָיָה מְשַׁבַּח דְּוֹד הוֹדוּ לֵה, וְזֶה הוֹד וְדָאִי, לְמִנְצָת הוֹדוּ, בְּהֶם רְמִיזוּם נְצַח וְהוֹד, וְהֶם נְסִימ, וּבּוּ שַׁבַּח מְשָׁה אֹז, זֶהוּ שְׁפָתוֹב אֹז יִשִׁיר מְשָׁה, מְשׁוּם שֶׁהוּא הוֹד שְׁנַתָּן לְמְשָׁה, אֹז תִּקְרָא וְה' יַעֲנֶה, וְהוּא שְׁמוֹנָה יְמֵי מִלָּה, וְאַתְרֵיוּ בְּרִית שְׁהוּא יְסוּד צְדִיק הָעוֹלָם, וּבּוּ הֲתַגְלָה ' שֶׁל מִלָּה, עֲשִׂירֵי לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת, וְהַהוֹד הוּא שְׁמוֹנָה יְמֵי הַחֲנוּכָה, לְאַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים יְמִים, שֶׁהֵם בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וּמִיד שְׁעֲלָה זִית טָרְף בְּפִיָּה, שׁוֹרָה כ"ה עַל יִשְׂרָאֵל בְּכ"ה בְּכֶסֶלּוֹ, וְאַלוּ הֵם כ"ה אוֹתִיּוֹת הַיְחוּד, שֶׁהֵם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגוֹמַר, וְזֶה הוּא חֲנוּכָּה, חֲנִי כ"ה.

ה. במשנה (תמיד א א): מְצָאוּ נְעוּל, יוֹדַע שֵׁשׁ שָׁם אָדָם. פְּתוּחָ, יוֹדַע שְׁאִין שָׁם אָדָם. עַל דְּרַךְ הַדְּרַשׁ אֲפֻשֶׁר לְבָאָר, שְׁמִדוּבָר עַל אִם אָדָם שׁוֹמֵר אֶת עֲצָמוֹ כְּרָאוּי, וְנוֹעַל אֶת עֲצָמוֹ מִפְּנֵי הַשְּׁפָעוֹת זֵרוֹת מֵהֶרְחֹב וּכְדוּמָה. עַל זֶה אָמְרָה הַמְּשֵׁנָה, 'מְצָאוּ נְעוּל' אִם מוֹצְאִים אָדָם נְעוּל, שְׁשׁוֹמֵר אֶת עֲצָמוֹ, וְנוֹעַל עַל עֲצָמוֹ מִפְּנֵי פִגְעֵי הַזְּמַן וְהֶרְחֹב, הֵרִי 'יודַע יֵשׁ שָׁם אָדָם', הֵרִי הוּא אָדָם כְּרָאוּי. 'אַתֶּם קְרוּיִים אָדָם', וּמִלְשׁוֹן 'אָדָמָה לְעֵלְיוֹן'. אֲבָל אִם ח'ו 'מְצָאוּ פְּתוּחָ' שְׁהוּא פְּתוּחַ לִפְגְעֵי הַזְּמַן וְהֶרְחֹב, וּמִתְנַהֵג בְּפִתְחוֹת, וְאִינוּ שׁוֹמֵר עַל עֲצָמוֹ מֵהַשְּׁפָעוֹת זֵרוֹת, הֵרִי 'יודַע שְׁאִין שָׁם אָדָם', אִזִּי יוֹדְעִים שְׁאִין שָׁם אָדָם, וְאִין הוּא בְּכֻלָּל אָדָם.

ו. סדר מעשה לחם הפנים (רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ה ו-ז): ו. כיצד מעשה לחם הפנים. מביא ארבע ועשרים סאים חטים הראויין למנחות. ושפין אותם ובוטעטין בהן כשאר חטי מנחות. וטוחנין אותן ומנפין מהן באחת עשרה נפה ארבעה ועשרים עשרון סולת. ועושיין מהם שטים עשרה חלות מצות. לא נפה אותם באחת עשרה נפה או שלא הוציאן מעשרים וארבע סאים הואיל ונעשו סלת מכל מקום כשירות. לא נאמרו השיעורין האלו אלא למצוה.

❖ אוצר התמיד ❖

ז. לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים בעזרה כשאר המנחות. ולשין אותן אחת אחת. ואופין אותן שתיים שתיים.

ח. ושלשה דפוסין של זהב היו להם. אחד שנותנין בו החלה והיא בצק. והשני שאופין אותה בו. והשלישי שנותנין אותה בו כשרודה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל.

ט. כל חלה מהן מרובעת שנאמר (שמות כה ל) 'לחם פנים' שיהיו לו פנים רבים. אורך כל חלה מהן עשרה טפחים. ורחבה חמשה טפחים. ורומה שבע אצבעות. והשולחן אורכו שנים עשר טפח ורחבו ששה טפחים. נותן אורך החלה על רוחב השולחן נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן. וכופל את היוצא מכאן ומכאן וישאר בין שני הקצוות רוח באמצע. וכן מניח חלה על גבי חלה עד שעורך שש חלות. וכן עושה בצד המערכה שנייה שש חלות.

י. אין אפיית לחם הפנים דוחה את השבת ולא את יום טוב. אלא בערב שבת אופין אותן ועורכין אותן למחר. ואם חלו שני ימים טובים של ראש השנה להיות בחמישי ובערב שבת אופין אותן מיום רביעי. ע"כ.

מסידור היעב"ץ (סדר עבודה דמוסף שבת): בשעה שביעית היו נותנין לחם הפנים לפני ה' על שולחן הזהב שבהיכל. ומוציאין את של שבת שעברה.

כיצד מעשה לחם הפנים. מביא עשרים וארבעה סאים חטים הראוין למנחות. ושפין אותן ובועטין כשאר חטי מנחות. וטוחנין אותן ומנפין מהן בי"א גפה כ"ד עשרון סולת. ועושין מהן י"ב חלות מצות. לישתן ועריכתן בחוץ. ואפייתן בפנים בעזרה כשאר המנחות. ולשין אותן אחת אחת. ואופין אותן שתיים שתיים. וג' דפוסין של זהב היו להם. אחד שנותנין בו החלה והיא בצק. והשני שאופין אותה בו. והשלישי שנותנין אותה בו כשרודה אותה מן התנור. כדי שלא תתקלקל.

כל חלה מהן מרובעת. שנאמר לחם הפנים. שיהיו לו פנים רבים. אורך כל חלה מהן י' טפחים. רחבה ה' טפחים. ועביה טפח. וקרנותיה שבעה אצבעות. השולחן ארכו י"ב טפחים. ורחבו ו' טפחים. נותן אורך החלה על רוחב השולחן נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן. וכופל את היוצא מכאן ומכאן. וישאר בין שני הקצוות ריוח באמצע. נמצא הלחם בצורת מרובע. כח"ת הפוכה [] שיש לו ב' כותלים נצבים על שטה התושבת משני צדדי ארכו. ופתוח מפולש משני עבריו לרחבו.

❖ אוצר התמיד ❖

וכן מניח חלה ע"ג חלה עד שעורך שש חלות. וכן עושה בצד מערכה שניה שש חלות. אין אפיית לחם הפנים דוחה השבת ולא את יום טוב. אלא בערב שבת אופין אותו. ועורכין אותו למחר. ואם חלו שני יו"ט של ר"ה להיות בה' וכו'. אופין אותו מיום ד'.

לא סדור הקנים ולא נטילתן דוחה שבת. אלא מערב שבת נכנס ושומטן. ונותנן לאורך השולחן. ובאחד בשבת נכנס ומכניס את הקנים בין החלות. בין כל שתי חלות שלש קנים של זהב כדי שתהא הרוח מנשבת ביניהם. וסומך כל מערכה בשני סניפין זהב מופצלין מראשיהן.

ונותנין בצד כל מערכה. כלי שיש בו קומץ לבונה. שנאמר ונתת על המערכת לבונה זכה. וכלי זה הוא הנקרא בוך. נמצאו שני קומצי לבונה בשני בויכין. ושוליים היו לבויכין כדי שיניחום על השולחן.

שני הסדרים מעכבין זה את זה. ושני הבויכין מעכבין זה את זה. הסדרים והבויכין מעכבין זה את זה.

ואין מחנכין השולחן אלא בלחם הפנים בשבת. מיום השבת ליום השבת מוציאין את הלחם שהוא שם על השולחן משבת שעברה. ומסדרין לחם אחר. וזה שמוציאין הוא שחולקין שתי המשמרות היוצאת והנכנסת. עם כהן גדול. ואוכלין אותו.

וכיצד מסדרין את הלחם ארבעה כהנים נכנסים שנים בידם שני מערכות של לחם מצה, שש חלות של שני עשרונים סולת המערכת. ושנים בידם שני בויכין. בהם שני קומצי לבונה זכה. וארבעה מקדימין לפניהם. שנים ליטול שני סדרים. ושנים ליטול שני בויכין. המכניסין עומדים בצפון. הגיעו לשולחן. משכו אלו והניחו אלו. וטפחו של זה כנגד טפחו של זה. יצאו ונתנו הלחם על שולחן הזהב באולם. נתנו מלח על שני בויכי הלבונה. והקטירום ב' כהנים על מזבח החצון. וכו'.

חלקו משמר היוצא והנכנס את הלחם ביניהם. נטל כהן גדול מחצית החלות לחלקו. שנאמר והיתה לאהרן ולבניו וכו'. ואין אוכלין את הלחם עד שיקטרו שני בויכי הלבונה על האש. הנכנסין חולקין ביניהם בצפון. שהם מוכנים לעבודה. והיוצאין בדרום.

ובזמן שיהיה יום טוב של א' משלשה רגלים בשבת וכן בשבת שבתוך מועד, חולקין כל המשמרות בשוה בלחם הפנים. וכן אם חל ערב יום טוב הראשון בשבת, חולקין כל המשמרות בשוה מערב יום טוב שהוא שבת. וכן כשחל יום טוב האחרון להיות בערב שבת, חולקין כל המשמרות בשוה בלחם, באותה שבת מוצאי החג. ולעולם כהן גדול נוטל המחצה. חל יום א' להפסיק בנתיים, כגון שהיה יום טוב הראשון בשני, או יום טוב האחרון

❖ אוצר התמיד ❖

בחמישי, או יום טוב של עצרת שחל בשני או בחמישי משמר שזמנו קבוע נוטל עשר חלות והנכנס נוטל שתיים. ע"כ.

ז. מענין כלי השרת, וכן בענין כלי השרת שמודדים בהם מידות היבש והלה, שיתכן שגם הם מונחים בלשכת הכלים הזו, ראה ברמב"ם (הלכות כלי המקדש א יב-יט) וז"ל: יב. כל כלי המקדש שעשה משה במדבר לא נתקדשו אלא במשיחתן בשמן המשחה שנאמר (במדבר ז א) 'וימשחם ויקדש אותם' ודבר זה אינו נוהג לדורות. אלא הכלים כולן כיון שנשתמשו בהן במקדש במלאכתן נתקדשו שנאמר (במדבר ד יב) 'אשר ישרתו בהם בקודש' בשירות הם מתקדשין.

יג. הכפות והקערות שמקבלין בהם המנחות וכן המזרקות שמקבלין בהן הדם ושאר כלי השרת כולן של כסף ושל זהב היו ומותר לעשותן משאר מיני מתכות כמו שביארנו וכולן מתקדשין במלאכתן. ואם נשברו מתיך אותם ועושה אותן כלי אחר ואין קדושתן מסתלקת מהן לעולם.

יד. כלי הקדש שנקבו או שנסדקו אין סותמין אותן אלא מתיכין אותן ועושיין אותן חדשים.

טו. סכין שנשמש מן הנצב או שנפגם אין מחזירין אותו ואין משחזיזין אותו. אלא גונזין אותו בצד ההיכל בין הקודש והאולם לדרום ועושיין אחרים. שאין עניות במקום עשירות.

טז. שתי מדות של יבש היו במקדש. עשרון. וחצי עשרון. העשרון למנחות. וחצי העשרון לחלק בו מנחת כהן גדול שבכל יום.

יז. ושבע מדות של לח היו שם. הין. וחצי ההין. ושלישית ההין. ורביעית ההין. ולוג. וחצי לוג. ורביעית. ולמה היו חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין, למדידת הנסכים של זבחים. ולוג למדידת שמן המנחות. וחצי לוג למדידת שמן לכל נר מנרות המנורה. ורביעית לחלק בה השמן לחביתין.

יח. ואין לנו דבר למדוד בו הין ולמה היה שם, הואיל והיה במקדש מימי משה שמדד בו שמן לשמן המשחה. ובחצי לוג שיהיה במקדש היו מודדין מים למי סוטה ושמן לתודה. וברביעית שהיתה שם היו מודדין שמן לחם הנזיר. ומים לטהרת מצורע. ולא מפני מעשים אלו נתקדשו אלא מפני המלאכות של מקדש שאמרנו.

❖ אוצר התמיד ❖

יט. כל המדות האלו קודש ומכלי השרת. אלא שמדות הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ. וכלי היבש לא נמשחו אלא בפנים. לפיכך בירוצי מדות הלח קודש. ובירוצי מדות היבש חול. ע"כ.

על תיבת 'בירוצי' כתב הכסף משנה וז"ל: ופירוש 'בירוצי', היינו מה שנופל מן הכלי לאחר שנתמלא. ע"כ.

ח. כתב הרה"ק רבי עימנואל חי ריקי זיע"א בעל 'משנת חסידים', בספרו 'הון עשיר' וז"ל: תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב. הואיל והאירו עינינו רז"ל בירושלמי (תגיגה ג ח) שמנין זה הוא כנגד מנין האזכרות, אענה חלקי אף אני על פי דרכם, באמור כי עוד טעם אחר יש ליתן על מנין זה מלבד טעמם המקובל, והוא כי הכסף הלבן מורה חסד ורחמים שהוא שם הוי"ה ב"ה, והזהב הוא שרש הדין השורה על שם אדנות יתברך ויתעלה שמו, ושניהם כאחד טובים לעולם והרי הם עולים כמנין אמן, ועם שני השמות עצמם הם צ"ג, ובכל יום תמיד אנו צריכים לזווג זה, ולכן מוציאים כנגדם בכל יום צ"ג כלי שרת לשרת בקדש, כי גם רומזים בהם לצ"ג אזכרות הנזכרים בירושלמי.

ט. במשנה בענין קרבן התמיד (מסכת תמיד ד א): שָׁל שְׁחַר הָיָה נִשְׁחַט עַל קָרְן צְפוֹנִית מְעֲרֵבִית, עַל טַבְעַת שְׁנֵיָה. שָׁל בֵּין הָעֲרֵבִים הָיָה נִשְׁחַט עַל קָרְן מְזֻרְחֵת צְפוֹנִית, עַל טַבְעַת שְׁנֵיָה.

ברע"ב: של שחר. קרבן תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית, לפי שבבוקר שמש במזרח וזורחת כנגדה למערב, והכתוב אומר שנים ליום, כנגד היום, כלומר נגד השמש, שהשמש קרוי יום. ושל בין הערבים. שחמה במערב ומאירה כנגד המזרח, היה נשחט על קרן צפונית מזרחית. בטבעת שניה. רחוק מן המזבח, לפי שהמזבח גבוה ומאפיל כולו. ויוחנן כהן גדול התקין ששה סדרים של טבעות, בכל סדר ארבע טבעות, לארבעה ועשרים משמרות כהונה, היו קבועות ברצפה עשויות כמין קשת, ולפי שלא היו כופתים את התמיד כדתנן בריש פרקין, היו מכניסין צואר הבהמה באותן הטבעות בשעת שחיטה ונועצים ראש הטבעת בארץ.

במשנה במסכת סוכה (ה ח): בְּלָגָה לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בְּדָרוֹם, וְטַבְעָתָהּ קְבוּעָה, וְחִלּוּנָה סְתוּמָה.

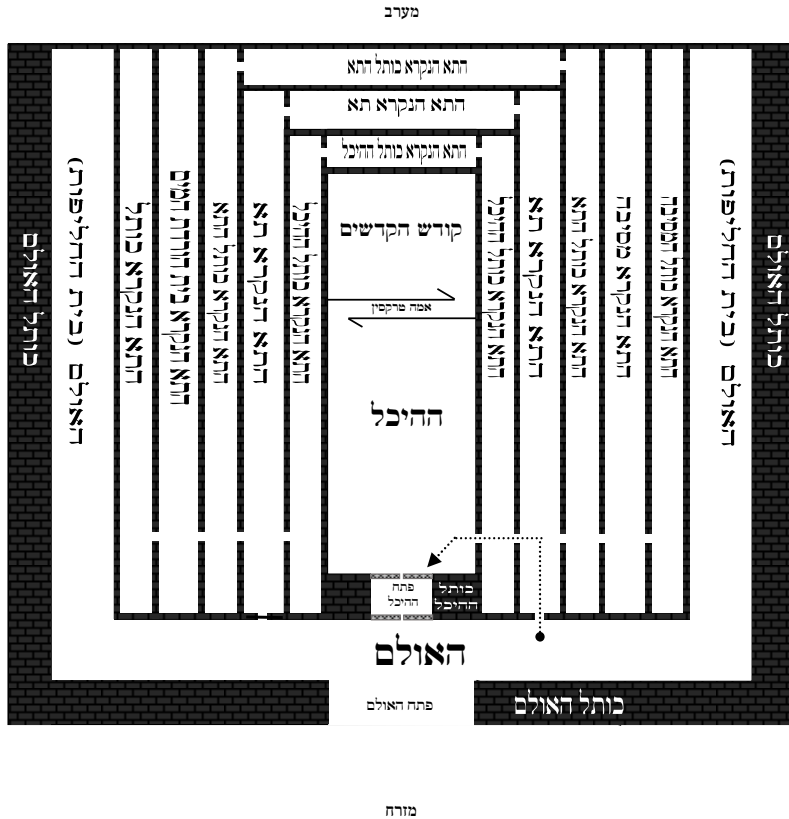
❖ אוצר התמיד ❖

ברע"ב וז"ל: בילגה. שם המשמרה. לעולם חולקת בדרום. ואפילו כשהיא נכנסת, קנסא הוא שקנסוה. וטבעתה קבועה. עשרים וארבע טבעות היו בעזרה במקום המטבחים, לעשרים וארבע משמרות כהונה, וטבעות של כל המשמרות פתוחות צד אחד והופכה למעלה ומכניס צואר הבהמה לתוכה וחוזר והופך פתחה למטה לתוך הרצפה. וטבעת של בלגה קבועה ואינה נהפכת, וצריכה להשתמש בשל אחרים, וגנאי הוא לה. וחלונה סתומה. חלונות היו בלשכת החליפות ששם גונזין את סכיניהם. וחלון של משמרת בלגה היתה סתומה, דקנסוה רבנן משום מעשה שהיה, שאשה אחת ממשמרת בלגה ומרים בת בלגה שמה נשתמדה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יונים, וכשנכנסו יונים להיכל הלכה וטפחה בסנדל ע"ג המזבח ואמרה, לוקוס לוקוס, פירוש זאב זאב בלשון יוני. עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואין אתה עומד להן בשעת דוחקן. וכששמעו חכמים בדבר זה קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה של כל המשמרת כולה, כי אמרו אם לא ששמעה מאביה שהיה מבוזה את העבודה לא אמרה כן. ובשביל אביה קנסו כל המשפחה, דאוי לרשע ואוי לשכנו, טוב לצדיק וטוב לשכנו.

בתפארת ישראל וז"ל: בלגה. שם משמר. וטבעתה קבועה. כל משמר היה לו טבעת מיוחד קבוע ברצפת העזרה, וע"י ציר נפתחה מצד א', ומכניס בה צואר הבהמה כששוחטה, שלא תזוז הבהמה את עצמה בשעת שחיטה, אמנם טבעת בלגה היה סגור וקבוע מב' הצדדים, כדי שתתבזה להשתמש בשל אחרים [ולא עקרו טבעתה לגמרי, כדי שלא תתבייש ביותר לכל הרואה טבעת חסירה בכ"ד טבעות שהיו מונחים בריבוע ו' על ד' (מדות פ"ג מ"ה) גם שלא יתגנה סדר הנחתם]. וחלונה סתומה. דלכל משמר היה מיוחד ארגז [שראנק] בכותל לסכיניהן, ושל בלגה סתום, וכל זה עשו לה לקנס, דבת אחת ממשפחתה המירה ונשאת לשר יווני, וכשמשלו היוונים בימי חשמונאי טפחה בסנדלה ע"ג המזבח, וחרפה את המזבח ואמרה, זאב, זאב, עד מתי תכלה ממון ישראל, והרי לא תושיען. וכשגברו ישראל קנסו לכל משפחת בית אביה שנתגדלה בתוכן מרשעת כזאת, דאוי לרשע אוי לשכנו, טוב לצדיק, טוב לשכנו.

י. בתפארת ישראל וז"ל: ותמה רתוי"ט האיך שייך גבי תרקב שהוא מדה קבועה, מלת גדול והרי מדתו קבוע. ולכן רצה למחוק מלת גדול. ולפענ"ד א"צ למחוק, דרגילין היו בב' תרקבין, א' שלא היה מחזיק רק ב' קבין, ורק מדגודשא תילתה הוה (ב"ב דפ"ט א'), להכי כשיגדישוהו היה מחזיק עם הבריוץ ג' קבין, ולהכי קראוהו תרקב קטן. והב' היה מחזיק ג' קבין גם כשיהיה מחוק ובלי בריוץ, והוא הנקרא תרקב גדול, מדהיה תוך חללו גדול יותר מהאחר. והשתא אילו היו לוקחים התרקב הקטן להאפר של הקטורת שהיה קבין ומחצה, וכדמסיק התנא, היה צריך עכ"פ להגדיש חצי קב מהאפר, וחוששים שיתפור בלכתו. להכי בחרו טפי לעשותו דומה לתרקב גדול.

❖ אוצר התמיד ❖

יג. זה לשון הגמרא (ערכין י'-יא.): אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל, מגריפה היתה במקדש, עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר. במתניתא תנא, היא אמה, וגבוה אמה, וקתא יוצא הימנה, ועשרה נקבים היו בה, כל אחד מוציא מאה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר. ברש"י ד"ה 'עשרה נקבים היו בה' וז"ל: ובכל נקב היה קנה אחד, ובכל קנה וקנה היו בו י' נקבים, ובכל נקב של קנה הוציא מין זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר.

❖ אוצר התמיד ❖

ובתלמוד ירושלמי (סוכה ה ו) וז"ל: מגריפה, רב ושמואל, חד אמר, עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד היה מוציא מאה מיני זמר. וחורנה אמר, מאה נקבים היו בה, כל אחד ואחד היה מוציא עשרה מיני זמר. מדברי שניהם היתה מוציאה אלף מיני זמר.

בקרנן העדה וז"ל: עשרה נקבים היו בה. ובכל נקב היה קנה אחד שהיו בו מאה נקבים וכל נקב שבקנה היה מוציא זמר בפני עצמו. מאה נקבים היו בה. ובכל נקב קנה שהיו בו עשרה נקבים. דברי שניהם. כלומר בזה שניהם שוים.

קעת מצאתי בספר שלטי הגיבורים שהקשה כמה קושיות, ואח"כ ביאר בענין צורת המגריפה. ונעתיק חלק מדבריו וז"ל: ועם כי בנטיית וכסוי הקנים בה יפלו גם כן ספקות רבות במגרפה, עם כל זה לא אסוג אחור מלהודיע לכם מה שלבי אמר לי על מהות המגרפה הזאת וצורתה לקיים דברי רבותינו הקדושים ורש"י ז"ל שאענדם תמיד עטרה לראשי כאשר הוא מוטל עלינו וחייבים אנחנו לעשות מהעולם ועד העולם.

ואען ואומר, כי באולי היתה המגרפה הזאת כמו תיבה של עץ טוב ונחמד מתוקנת כאמור, כדמות מגרפת הנחתומים, סגורה מלמעלה ומלמטה ומכל צדדיה וחלולה בהחלט מבפנים. וכו'.

ובתוכה היו מסוגרים ותלויים באוירה העזרה קנים עם העשרה נקבים שבם. קצת מהקנים ארוכים וגסים, וקצת מהם קצרים ודקים, מושכבים בתוכה, ולא זקופים. והנקבים של קנים שהם בם בשורה שוה היו הפוכים ומסודרים בנקביהם למטה נגד תחתית התיבה. ולא למעלה.

ובשני צידי התיבה, היינו שבצפון ודרום לה, היה מפוח אחד מכאן ומפוח אחד מכאן. ובמזרח התיבה, היו ראשיתן של עשרה קנים מחוברים לו, ומסוגרים בו רחוק מתחתית התיבה כמו חצי אמה. וממערבה ביושר יצאו כל סופן של עשר קנים הפתוחים והחלולים רחוק מהעשר נקבים שבם מעט, כדי שקולן של קנים ישמע היטב, ולא ימות הקול בתוך הכלי.

והנסר הסוגר שבמערב לא היה מניח מקום ריק לצאת ממנו רוח המפוחים, אלא מה שצריך לו בלבד, כדי שילך דרך חללן של קנים ולא ממקום אחר נפרד ממנו.

[במזרח של המגריפה יש קלידים, כמו שיש בפסנתר, כדי לנגן בזה, ומבאר איך שהיו] ובמזרח התיבה היה סרח עודף. [והיה זה באותו אופן כפי שהיה בכלי אחר] כמו שכתבנו בפרק ז'

❖ אוצר התמיד ❖

משלטי הגבורים זה, בכלי ההוא הנקרא מינים, שעליו ינוחו חמישים יתידות. ובכלי הזה [במגריפה, יש יותר יתידות, כי כאן] ינוחו מאה יתידות. עשר מהם לכל קנה, יתד אחד לכל נקב.

ובסוף היתידות מבפנים היו ברזלים זקופים, עם נסר קטן בראשם. באופן שיגיעו להקיש ולסתום בנסרים ההם הקטנים [את] נקבי הקנים כולם, במערכת היתידות שעל סרח העודף הזה. עד כי בהקשת הנסרים בנקבים ובדחיפת הרוח בקנים בחזקה יתהוו בהם הקולות שונות ונאות, כמו שיתהוו בחליצין בנקישת אצבעות האדם עליהם כשיפיחו בהם.

ולכן תוציא המגריפה כולה בדרך נכון כל המאה קולות שאמרו רבותינו ז"ל, מובדלים זה מזה, לפי גסותן ודקורן וארכן וקצרותן של קנים, ורחוק הנקבים שבם, מהנקב הראשון עד הנקב העשירי. והמקיש בכלי זה היה אדם אחד בלבד ולא יותר.

כן דימיתי אני בצורת המגריפה ומשפטיה. והנה אם תיטב הדבר הזה בעיניכם אשמח וכו' בה. ואם לאו, ברו לכם דעת אחרת שתהיה יותר אמיתית ומיושרת מזאת, ושתעלה יפה לדברי רבותינו ולחפצכם, כי גם אני אבא עמכם על החותמת ולא אבוש. וכו'. אולי יתעשת האלקים לנו, ונהורא עימכון וכו' להודעונא רזא דנה ולא נאבד במצולת המבוכה וסכלות אשר טבענו בה. ע"כ.

עד כאן נעתק מלשונו של בעל שלטי הגיבורים, אשר ביאר בגודל ענוותנותו. ובכללות ביאר שיתכן שהמגריפה היא תיבה סתומה, ובתוכה מבפנים עשר קנים, ובכל קנה עשרה נקבים. ויש מפוחים שעל ידם נכנס רוח לתיבה. וסגור באופן שיצא הרוח רק דרך הקנים. וראשי הקנים סמוכים מבפנים לעשר הנקבים שבתיה. ולכל נקב יש כיסוי קטן. ויש מאה קלידים [כמו שיש בפסנתר הנקרא בלע"ז פיאנ"ו], וכל אחד מהקלידים [הנקרא בלע"ז קיבאר"ד] מחובר מבפנים, ע"י ברזל קצת ארוך, למכסה אחד שיש על אחד מהנקבים. ועל ידי ההקשה על הקלידים נפתחים ונסגרים הנקבים, ומשמיעים קול [כמו שיש בפסנתר הנקרא פיאנ"ו, אלא ששם הקלידים מחוברים מבפנים לפטישים קטנים המקישים על מיתרים, אך כאן הם מקישים על נקבים]. והקנים משונים זה מזה, בעובי ובאורך, וכן הנקבים שונים זה מזה בגדלם ובמקומם בקנה אם רחוק אם קרוב. ובזה עולה שכל נקב משמיע קול שונה מחבירו, עד שעולה למאה קולות.

ולפי דרך זה, אפשר לבאר שיהיה כך גם לפי השיטה שיש אלף נקבים, שיהיה גם כן כנ"ל, אלף קלידים, ויצאו מהמגריפה אלף קולות.

❖ אוצר התמיד ❖

איתא מהבעש"ט הק' בענין המגריפה וז"ל (ספר בעש"ט על התורה לראש השנה ויום כפור): משל נפלא לפני התקיעות, מלך גדול מלך מפואר ששלח את בניו לצוד ציד, ותעו הבנים מהדרך והיו צועקים אולי ישמע האם, ולא נענו, ואמרו בלבם אולי שכחנו את הלשון של אבינו, לפיכך אינו שומע את צעקתינו, בכך נצעק בקול בלא דיבור, והתיישבו את עצמם שישלחו את האחד לצעוק, והזהירו אותו ראה והבן כי כלנו תלויים בך, כך הנמשל, הקדוש ברוך הוא שלח אותנו להעלות ניצוצות הקדושות, ותעינו מאבינו, ואולי מפני ששכחנו הדיבור של אבינו אין אנו יכולים להתפלל הדיבור, נשלח אותך בעל תוקע שתעורר רחמים עלינו, בקול בלא דיבור, וראה והזהר כי כלנו תלויים בך ראה אנשים ונשים תלויים בך.

ואף על פי כן יחזיק עצמו לאין, כי הוא רק כמגריפה הוא שיש בה נקבים נקבים, ודרך הנקבים יוצא הקול זמר, וכי יתגאה העור במה שיוצא ממנו קול, כך הוא האדם, המחשבה והדיבור וכל המדות שורים בו כבתוך כלי, ומה יתגאה, הלא הוא בעצמו אינו כלום, ואין בו רק מדות רעות, והוא מחוייב לעלות אותם אל הקדוש ברוך הוא, והוא ח"ו מביא את השם יתברך בהם כביכול, ומלביש אותו בקליפות כביכול ח"ו רחמנא ליצלן, ואם בא במחשבתו שהוא בעצמו עובד את השם יתברך אזי בוודאי הוא גרוע מכולם. ע"כ.

לשיטת רש"י (ערכין י:) המגריפה שהוא כלי השיר, הוא אותו המגריפה ששימש עבור הדשן. והתוס' חולקים ואומרים שאלו שני כלים שונים, וכפי שנתבאר.

לבאר שיטת רש"י, כתב הרה"ק מפיאסנצא זיע"א, באמצע שנות השואה, וז"ל (אש קודש פרשת וארא): וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ד'. וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ד' לא נודעתי להם. לכן אמר לבני ישראל אני ד' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים (שמות ו ב-ו).

כי איתא בגמרא ערכין (י:) 'אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל, מגריפה היתה בבית המקדש י' נקבים היו בה, כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר. במתניתא תנא היא אמה וגבוה אמה וקתא יוצא הימנה, ועשרה נקבים היו בה, כל אחד מוציא מאה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר'. ופרש"י, מגריפה, שבה גורפין את דשן המזבח.

❖ אוצר התמיד ❖

וצריכין להבין למה הוצרכה כלי הדשן לזמר, ודוקא זמר רב של אלף בני אדם, יותר מכל כלי השיר, עד שאיתא במסכת תמיד (ל:): שביריחו היו שומעין את קול המגריפה, והתוס' פירשו בשביל זה פירוש אחר, וצריכים להבין לפירוש רש"י מה ענינו לפי מצבנו.

והנה במסכת תמיד (כח:): בענין הרמת הדשן איתא: 'וברגל לא היו מדשנין אותו מפני שהוא נוי למזבח', היינו שניכר שהקריבו עליו הרבה קרבנות, ונבין מה זה מרמו שהראו על ריבוי הקרבנות דוקא בהדשן, כי בטח הכל בכוונה היה.

אבל כל הקרבנות שהיו מקריבין היו בחינת 'ויעלהו לעולה תחת בנו' שנאמר באברהם אבינו (בראשית כב יג), שהחוטא וכן המביא דורון לעולה היה צריך ליתן את נפשו קרבן לד', ונתנה התורה עצה שיקריב קרבן בהמה, לכן קרבנות של בהמות מראות לנו רמז שאחר שהקריבו ונעשו דשן רואים יותר מה רבו הקרבנות שהקריבו.

וכשאנשים מישראל נעדרים מפני רצונו יתברך שכך עלה במחשבה לפניו יתברך שהם יעלו לקרבן אליו יתברך, אז רק אחר שנעדרו רואים יותר כי רב הוא, רב בכמות ורב באיכות, מתחילה כשהיו עמנו, עד כמה שהיו יקרים לנו כבבת עינינו ורוח אפנו ונשמתנו, ועד כמה ששמחנו והשתעשענו בהם, מכל מקום לא ידענו כל כך להעריך את אשר היה לנו ולא ידענו מה טוב היה לנו כשהיו עמנו, ואחר שנחסרו רחמנא ליצלן רואים יותר מה מאוד חסרים הם לנו, הלב מתגעגע וכואב ואין במה להתנחם בלתי בדברי הקדוש ברוך הוא למשה רבינו (מנחות כט:): 'כך עלה במחשבה לפני'.

והמגריפה הנעשה לאפר הקרבנות, היתה מוציאה קול זמר כל כך גדול, כי כל מיני זמר בבית המקדש היו להשמיע במרום קולם, כמו שאמר הכתוב (במדבר י י) 'וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם ותקעתם בחצצרת על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ד' אלהיכם'.

לכן הרמו הוא שלא לנו בלבד מעורר כל כך דשן הקרבנות אחר שעלו למרום, יותר מבתחילה, רק כן גם במרום, ואת אשר לא יכלו לפעל בחיותם, פועלים הם עתה במרום לעורר רחמים רבים וישועת ישראל תיכף ומיד.

וזהו הענין שרבי יוסי כשהתפלל בחורבה אחת מחורבות ירושלים, כמו שאמרו בריש מס' ברכות (ג.) 'שמע בת קול אוי לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות, ולמה לא שמע עד עתה, דהא אליהו אמר לו שבכל יום כשישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות אומר הקדוש ברוך הוא אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם', אבל כנזכר לעיל

❖ אוצר התמיד ❖

בחורבה כשנראה הדשן, כביכול גם במרום הצער והרחמנות יותר גדול, ושמע רבי יוסי מה שלא שמע עד עתה.

ולענין עבודה מרמז לנו, דנודע משערי קדושה להרב חיים ויטאל זצוק"ל שמן הד' יסודות שבאדם נמשך היצר הרע, מן יסוד האש כעס, מיסוד הרוח גאות וכו', ומן יסוד העפר עצלות.

ובספר הקדוש אמרי אלימלך (תולדות) איתא, שיצר הרע של חמימות לעבירה יכולים להכניס לקדושה ולשמש בו להתעורר בחמימות למצוה, משא"כ יצר הרע של קרירות עמלק אי אפשר להכניס לקדושה, עיין שם, כי היצר הרע משמש בהד' יסודות לרע, וביסוד העפר משמש יצר הרע של עמלק בחינת 'והנחש עפר לחמו' (ישעיהו סה כה), ונאמר לו (בראשית ג יד) 'ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך'.

וצריכים להבין הא אפשר לשמש גם בו בעצלות לעבירה שלא יעשה, אבל הענין הוא כיון שהיצר הרע של קרירות פוגם גם באמונה לכן משמש בכל דבר לרע, כלומר, כל עוד שאין קליפת עמלק משמש בעצלות וכבודות לפגום האמונה אז אפשר לשמש גם עם הד' יסודות גופניים לקדושה, אבל כיון שפוגם את האיש לקררו חס וחלילה באמונה, אז אינו משמש את [עם] העצלות לעבירה, רק למצוה, ולהיפך את [עם] החמימות לעבירה רחמנא ליצלן.

ולכאורה מה ענין עצלות ויסוד העפר לקרר באמונה, ואיך זה משמש בו יצר הרע של עמלק לפגום אמונה חס וחלילה.

אבל כבר דברנו שאמונה שבאיש ישראלי הוא מרוח של קדושה אשר בו שעל ידי זה מאמין למעלה מהשגתו ומשכלו, לכן על ידי העצלות וכבודות, הלב המוח וכל הגוף משמש בו היצר הרע, מכבידו וממשיכו למטה ואינו נותן אותו להתרומם ולהתעלה ולהתדבק בקדושה, ואז אמונתו נפגמת רחמנא ליצלן.

לכן גם צרות רבות הבאות חס וחלילה על האיש המשברות אותו ומפילתו, ג"כ פוגמות אמונתו, מתחילה אין לו מחשבות היפך אמונה חס וחלילה, רק שגם התרוממות רוח האמונה ג"כ אין לו מפני נפילתו, כי שוכב הוא, וכולו נעשה כאבן בטמטום הלב והמוח, ומעט מעט גם מחשבות פסולות נפגמות עולות בו רחמנא ליצלן.

לכן בעבודת הקרבנות שהעלו ישראל באש הקדושה את הכל לד', נשאר האפר בחינת יסוד העפר שאינו נכנס בקדושה והוצרכו לתרום אותו, ובמה תורמין אותו, במגרפה שהוציאה מיני כלי זמר שהיא שמחה וישועת ישראל, כי בישועה ושמחה יכולים להעלות הכל,

❖ אוצר התמיד ❖

ולהפוך מחשוכא לנהורא, אבל ברגלים לא היו מדשנין אותו, כי הרגלים הם עצמן זמן שמחה אורה ישועה וקדושה רבה בחינת לעתיד שהכל יתעלה לקדושה.

ואפשר להבין מעט יותר, גם לפי השגתנו הקטנה, כי נודע שד' יסודות נמשכים מד' אותיות הויה, ויסוד העפר נמשך מאות ה' אחרונה שבשם שהיא בחינת מלכות, לכן כשהיא נפרדת לגמרי חס וחלילה ונופלת אז נעשה בחינת 'מפריד אלוף' לא יראה מאורות ופגם הלבנה שעצמה חשכה, וכשמתעוררת להתיחד עם דודה שרה שירה כנודע.

וכמו שאמרי' לעורר את חבצלת השרון לשיר (ישעיה לה ב) 'פרח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד הלבנון נתן לה הדר הכרמל והשרון המה יראו כבוד ד' הדר אלהינו', ואז אדרבה ההתרחקות שמקודם מעוררת תשוקתה ושירתה כדי להתיחד.

והוא הענין בשיר השירים שנאמר בה התקרבות והתרחקות, 'דודי חמק עבר' (שיר השירים ה ו) ואז נעשה בחינת 'נפשי יצאה בדברו' (שם) כנודע, היינו שעל ידי ההתרחקות נתעוררה השירה שמתעוררת בתשוקה יתירה, כמו שרואים גם באב ובן שכשמתרחקים זה מזה מתעוררת אהבתם יותר, וזהו ענין קול הזמר במגרפה של הדשן מיסוד העפר, שעל ידי הכבדות מתעוררת יותר לתשוקה ולשירה, עד שברגלים לא היו מדשנים שאז הוא נוי למזבח, ומעורר יותר את היחוד.

נחזור להנזכר לעיל, בחורבה שמע רב יוסי יותר מפני שאז נתעורר יותר הרחמנות מצער ישראל, 'וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי"ה', אחר בחינת אלקים שהוא דין, מתגלה 'הוי"ה' רחמים, וארא אל האבות (שמות ו ג) ולא קיימתי, כמו שפירש רש"י (ד"ה ויאמר), ועתה נתעורר ה'חבל על דאבדין ולא משתכחין' (סנהדרין קיא). ועל ידי התעוררות ה'חבל', הגאולה מתעוררת, 'והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים' (שמות ו ו). ע"כ.

כתוב בספר 'תורת המנחה' לרבי יעקב סקילי תלמיד הרשב"א (דרשה נו) וז"ל: וגם שבט לוי חנכם וטהרם לשמו ית' וקדשם לו ולעבודתו, הה"ד 'קח את הלויים וגו', וכתוב (במדבר ח טז) 'כי נתונים נתונים המה לי', נתונים למשא נתונים לשיר. ושיר זה יש אומרים (סוכה ג:) שעיקרו בפה, ויש אומרים שעיקרו בכלי. ואפילו למאן דאמר עיקרו בפה, היה צריך כלי לבסומי קלא. וכלי השיר היו תשעה דכתיב (תהלים קג) 'הללוהו בתקע שופר הללוהו בתוף ומחול' וגו', הרי תשעה כלי שיר, וכלי הפה דכתיב 'כל הנשמה תהלל יה הללויה', הרי עשרה כלי שיר. וכנגד אלו עשרה הכלי שיר היתה מגרפה במקדש שהיו לה עשרה נקבים,

❖ אוצר התמיד ❖

וכל נקב ונקב היה מוציא עשרה מיני קולות (ערכין יא.), נמצא שזו המגרפה היתה מוציאה מאה מיני קולות של זמר, ונקרא א"ל מוסיק"ה.

וכלי זה דוד המלך תקנו, דכתיב (שמואל ב' כג א) 'נאם הגבר הוקם על', הוא תיקן כלי של ק' קולות כמנין 'על', וכנגדם תקנו רז"ל (מנחות מג:) ק' ברכות בכל יום, ועיקר התיקון של דוד לא היה אלא לכלי השיר, הה"ד (שמואל ב' כג א) ונעים זמירות ישראל. ע"כ.

כתב הבן איש חי (בן יהודע ערכין יא.) וז"ל: מגרפה היתה בבית המקדש. י"ל למה הוצרך לפרש ולומר נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר, הלא חשבון זה אפילו תינוק יודע לאומרו. ונ"ל בס"ד דבא לספר הנס שנעשה בה אע"ג דתרי קלי לא משתמעי וכאן היו מאה מיני זמר, וכלהו משתמעי להשומע שהוא מרגיש בשמע של מאה קולות, אף על פי שיוצאין בבת אחת. וכו'.

ונ"ל בס"ד דמלבד מגריפה זו הגשמית יש עוד מגריפה רוחנית, וזו הגשמית היא משל לרוחנית, והענין הוא דידוע שכל הקרבנות שמקריבים בבית המקדש הם לצורך ברור נצוצי קדושה מן הדומם צומח חי ומדבר, וכמ"ש רבינו האר"י ז"ל, אך ודאי אין הבירור נעשה ע"י הקרבן עצמו שהוא בהמה, אלא נעשה ע"י אור קדושה עליון השוכן וחונה בבית המקדש והוא שורה ומרחף על הקרבן, ועל ידי כך נעשה הבירור של ניצוצי קדושה, ולכן אם הקריב האדם קרבנות כהלכתן חוץ למקדש עביד איסורא, כי חוץ למשכן ולמקדש אין אור קדושה שורה ומרחף על הקרבן, וכיון שהוא מושלל מן האור אין בקרבן חשיבות כלל, כי מצד עצמו הוא בהמה בזויה, ורק מתעלה ע"י האור המרחף עליו, והוא מתלבש בו, ובלתי האור הוא כמו בהמה מתה שאין בה נשמה, נמצא האור העליון השורה על הקרבן הוא עושה מלאכת הבירור של ניצוצי קדושה, ולזה האור השוכן בבית המקדש שעל ידו ובכוחו נעשה הבירור קורא בשם מגריפה שבו נגרפים ניצוצי הקדושה ועולים.

והנה נודע שכל אור קדושה הנעתק ונמשך ממקום העליון למקום תחתון כלול מעשר ספירות, וכל אחת מעשר הרי מאה, ולכן במגריפה של בית המקדש עשו ציור ודמיון לאור של מעלה שכלול מעשר ועשר מעשר שבו גורפין ניצוצי קדושה, שגם זו המגרפה הגשמית יש בה עשרה נקבים וכל נקב יש בו עשרה מיני זמר, דנמצא יש בה מאה מיני זמר שהוא ענין שירה וזמרה, והאור של מעלה שהוא כלול מעשר ספירות, ועשר מעשר הרי מאה ספירות שמהם יהיה בירור ניצוצי קדושה, גם בזה יש מאה זמר, כי הזמר הזה של האור עניינו בירור, והוא לשון כריתה כמו זימור עריצים, דכל בירור יהיה ע"י זימור, ונמצא גם באור הזה יש מאה מיני זמר, ר"ל מאה זימור, ולכן אחר שהגיד שמואל תכונת מגריפה

❖ אוצר התמיד ❖

הגשמית שיש בבית המקדש סיים נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר, כלומר נמצאת זו המגריפה היא כנגד מגריפה הרוחנית שמוציאה מאה מיני זימור, כלומר מאה בירור, ואמר בלשון קצר להעלים הסוד.

אמנם תנא דברייתא אמר דברים של משל במגריפה הגשמית, שכל דבריו הם משל על המגרפה הרוחנית שהוא האור העליון השוכן וחונה בבית המקדש שבכוחו נעשה הבירור, קאמר היא אמה וגבוה אמה, פירוש זה משל על האור הנמשך מעולם הבריאה ששם הוא מדרגת המאות, ואמה אותיות מאה, וז"ש היא אמה בהפוך מאה שנמשך פנימיות שלה מן הבריאה שהיא סוד מאה, וגבוה אמה המקיף שלה גם כן מן בריאה שהיא סוד מאה, וקתא יוצא ממנה משל על אחיזת אור יצירה ועשיה, ועשרה נקבים היו בה כל אחת מוציא מאה מיני זמר, נמצא מוציאה אלף מיני זמר, זה התנא עשה פרטות יותר שמגיע עד אלף. ע"כ.

עוד כתב שם וז"ל: איזהו שירות שבשם הוי אומר זו שירה. נ"ל בס"ד שירה שר י"ה עבודה עבד ו"ה, נמצא השם נשלם בשניהם, ולכך בשעת עבודה צריך לעשות שירה כדי ליחד השם ברוך הוא, מיהו בשירה נרמז שם י"ה שהוא שם בפני עצמו, אך אותיות ו"ה אינם שם בפני עצמו, וז"ש איזהו שירות שבשם, כלומר שירות שנרמז בה שם הקדוש הוי אומר זו שירה שנרמז בה שם י"ה שהוא שם קדוש בפני עצמו.

שם לעבוד עבודה, איזהו עבודה שצריכה עבודה. נ"ל בס"ד הכונה דיליף מהכא על שירה בפה שצריכה עבודה אחרת שהיא שירה בכנור שהוא בידיים, ולזה אמר לעבוד עבודה תרתי. ע"כ.

יד. בהון עשיר וז"ל: ויש אומרים אף קול של כהן גדול בשעה שהוא מזכיר את השם ביום הכפורים. כתב הת"ט דא"א לומר דכל כהן גדול היה קולו גדול כל כך, ושלכן צ"ל דהאי קול הנשמע היה קול הכהנים האומרים בשכמ"לו, ויחסו לכ"ג על שהוא ראש המדברים, וכן הוכיח מלישנא דמתניתין דקתני בשעה וכו' ולא קתני כשמזכיר, ע"כ. ולי ראייה גמורה דהאי קול ר"ל של כהן גדול ממש, ממה שכתבתי ביומא (פ"ו מ"ב) בשם האר"י זלה"ה שהשם יוצא מפ"י כ"ג בעצמו דרך נס, ולכן אם הכהן היה ראוי אף אם אין טבעו חזק מ"מ השם היוצא מפיו דרך נס משמיע קולו, ודוק בלישנא דמתניתין דקתני קול של כהן גדול, ולא קתני קול כהן גדול כדקתני קול גביני כרוז, דמשמע דהאי קול אינו קול המוטבע בכ"ג כקול גביני כרוז שקולו חזק בטבעו, אלא מתנה אלהית הוא על כהן גדול הראוי בשעה שהוא הנעלם מעין כל השולט ביום הכפורים מזכיר את השם, וזה הוא הקול הנשמע, אבל כשלא היה הכ"ג ראוי לכך כמו בבית שני שרובם היו בלתי מהוגגים, לא היה הוא

❖ אוצר התמיד ❖

הנעלם מזכיר את השם אלא הכהן גדול זוכרו מעצמו, וקול זה אם לא היה חזק בטבעו כקול גביני לא היה נשמע ביריחו, וזה הוא שדקדק התנא באמרו בשעה שהוא מזכיר, שהיה לו לומר אף קול כ"ג כשזוכר, א"נ כשהיה זוכר וכו', כי מזכיר הוא פועל יוצא, וה"ט דת"ק דלא רצה להזכיר ענין זה, דהואיל ודרך נס הוא אינו מן התימא שישמע אפילו בסוף העולם, והיש אומרים סבירא להו דהואיל ואין הכל יודעים בנס זה, דבר פלא הוא בעיני בני אדם, ולכן ראוי להזכירו אף הוא.

בספה"ק אוהב ישראל (ליקוטים) וז"ל: אחז"ל (סנהדרין צ:): ההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעולם הבא. הנה ידוע כי במקדש היה הכהן גדול מזכיר אותו ככתיבתו בהוי"ה. מפורש יוצא בקול גדול רם ונשגב מאוד כמ"ש (תמיד ל:): מיריחו היו שומעין קולו של כהן גדול בשעה שהוא מזכיר את השם. ואחיו הכהנים היו מבליעין את השם בנעימה. אך בגבולין אסור לנו להזכיר את השם ככתיבתו בבחי' הוי"ה. רק כקריאתו בשם אדנ"י זולת לעתיד בעת הגאולה ב"ב יקרא השם ככתיבתו. ולהבין הטעם לזה אומר, כי בזמן הגלות. אינו ניכר אלהותו מחמת אמייתת מציאות הוייתו. כי בגלות נעלם האמת והשקר גובר ולזה אינו ניכר כלל אמייתתו ית'. אבל אנו מכירין ומבינים אלהותו ית'. מצד פעולותיו ושליתתו. מפני שאנו רואין שמלכותו בכל משלה. וע"י פעולותיו וניסיו שעושה עמנו עי"ז ניכר אצלינו אלוהותו ית' לכך כתיב (שמות טו, יח) ה' ימלוך לשון עתיד. שלעת עתה המלוכה שלו ית' הוא באתכסייא. ולכן אין לנו רשות להזכיר את השם ככתיבתו כעת בזמן גלותנו. אבל בהמקדש ששם היה התגלות אורו ית'. והשראת הקדושה האמייתת והכהנים היו מרגישין בנועם מתיקות של השם מעין עולם הבא שהוא עולם הנועם ושם היה מקום האמת. לזה היו אחיו הכהנים מבליעין את השם בנעימה. ר"ל בזה הנעימה שהרגישו שם בהמקדש. שהופיע עליהם אור הנועם העליון והאמת הפשוט לכך הזכירו גם הם את השם. אבל מי שאינו מרגיש את נועם הזה בעולם הזה אסור להזכירו. ולע"ל שיהיה אז נגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו (ישעיה מ, ה). לכך אז יקרא השם ככתיבתו. אך מי שהוגה את השם באותיותיו הגם שאינו מרגיש הנועם העליון. אין לו חלק לעולם הבא. מדה כנגד מדה נפרעין ממנו שאינו מרגיש בהנועם העליון אף בעוה"ב. ויה"ר שנזכה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו אמן. ע"כ.

בספה"ק ישמח משה (נצבים) וז"ל: דאמרו חז"ל ביומא (לח). בן קמצר לא רצה ללמוד על מעשי הכתב, ואמרו עליו שם רשעים ירקב (משלי י ז), דהיינו שאחז ד' קולמסין בד' אצבעותיו, וכותב שם בן ד' בבת אחת. ויש להבין מאי מעליותא כולו האי, ואיזה צורך

❖ אוצר התמיד ❖

גדול יש בזה שהמונע מללמוד נקרא רשע, וכי בשביל שלא ירצה ללמוד איזה תחבולה נפלאה נקרא רשע. אלא ודאי דיש בזה צורך גדול לעבודת השי"ת, והיינו כי ידוע שהוראת שם הויה ב"ה, הוא היה הוה ויהיה כמבואר בשו"ע או"ח סימן ה' (ס"א), וזאת ראוי לידע לכל בר (דת) [דעת], כי אינו נפרד עבר מהוה ועתיד כאחד לפניו ית', וכל מה שהיה, הוא הוה ועתיד להיות כאחד לפניו ית', וכל מה שעתיד, הוא היה והוה. וזה מאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת א ט, קהלת ג טו) מה שהיה הוא שיהיה ואשר [עתיד] להיות כבר היה. ונ"ל שזה אחד מן הטעמים שאסר לנו להזכיר שם הויה ב"ה ככתבו, כאמרם (פסחים ג.) זה שמי לעלם (שמות ג טו), משום דאי הוי אפשר להוציא כל השם כאחת בלי הקדמת אות אחת לחברתה, להורות כי אין העבר קודם ולא העתיד מאוחר, הוי שרי, כי הוא יחוד האמיתי. אבל מכיון שאין הפה יכול לדבר כן, ואי אפשר מבלי הקדמת אות לאות, לכך אסור כי הוא כפירוד ח"ו, לכך זה שמי לעלם כנ"ל. וכהן גדול ביום הכיפורים הוי שכינה מדברת מתוך גרונו, כמ"ש הקדוש האר"י זצוק"ל על אמרם (יומא טו.) היה יוצא מפי כהן גדול כו', וכן מורה מאמר הפסוק (שמות כ כד) בכל מקום אשר אזכיר את שמי, אזכיר ולא תזכיר, כי השי"ת לבד הוא המזכיר, ולכן היה נשמע קולו ביריחו (יומא לט:), שאין זה בכח של בשר ודם, עד כאן דברי הקדוש האר"י וש"י. ואם כן ודאי דלא היה שם שום הקדמת אות לאות, רק הכל כאחד כיון דהשכינה הוא מדברת, מה שאין הפה של בשר ודם יכול לדבר כן כנ"ל, ואם כן בעת הכתיבה הוא רב חסד מהשי"ת שהותר לנו לכתוב שמו הקדוש, אף שאי אפשר בלי הקדמת אות לאות בכותב אחד, וד' כותבין הוא נראית פירוד יותר, כדי שלא ישתכח וישתקע מאתנו ח"ו לגמרי השם הקדוש הזה המחיה כל העולמות. אבל אם היה אפשר לכתוב מבלי הקדמת אות לאות, רק ד' אותיותיו כאחד בבת אחת בד' קולמסים והכותב אחד, ודאי מה טוב ומה נעים, ומדרגתו של שם הנכתב הזה, ודאי רבה למעלה ראש עד אין חקר ואין סוף ואין מספר ואין ערך, כי הוא היחוד האמיתי. לכך בן קמצר שהיה יודע לעשות כך ולא רצה ללמד, עליו נאמר שם רשעים ירקב, כי הוא מונע בר וברכה ושפע טוב לבית ישראל שפע קודש ממקום קודש יהלך גבוה על גבוה, כנ"ל ברור. ועוד יש לומר בפשוט יותר, כי השם אף התוארים מורים עליו, מה שאין באלוקים, ומכל שכן שם העצם, כי כל דבר בזמן היותו הוא לפעמים היה הוה ויהיה, דהיינו כל זמנו, מלבד הרגע הראשון אשר בו נוצר, כי אז לא יצדק היה, ורגע האחרון אשר בו נפסד, שאז לא יצדק עליו יהיה. אבל השי"ת הוא תמיד היה הוה ויהיה, שאין לו ראשית ולא תכלה. ואם כן ההפרש הוא שבכל הנבראים נפרד ההיה מן הוה ויהיה, דהיינו אחר שנפסד יתכן לומר היה, אבל לא הוה ויהיה. וברגע האחרון יתכן לומר היה הוה, אבל לא יהיה. וברגע ראשון יתכן לומר הוה יהיה, ולא היה. וקודם היותו, יתכן לומר יהיה, אבל לא היה הוה. ואם כן נפרדים זה מזה, שפעמים יפול שם זה לבד, ופעמים זה השם לבד. אבל בהשי"ת אינם נפרדים זה מזה בשום פעם, כי תמיד יתכן לומר עליו היה הוה ויהיה, כי אין לו ראשית

❖ אוצר התמיד ❖

והתחלה ולא תכלית, והבן זה כי תמיד הוא היה ויהיה והוה, ותמיד הוא הוה ויהיה ויהיה, ותמיד הוא יהיה והיה והוה, והבן זה מאד, ותמיד הם אחדים זה בזה, לכן יתכן לומר עליו בלי פירוד כלל, להורות על המרחק וההפרש הרב לבינו ית' ובין בראיו בזה, וכיון שאין הפה יכול לדבר כן, לכך זה שמי לעלם, ולכך נתכנה בן קמצר בשם רשע כו', וגם זה ברור ושני הטעמים הם אמיתים לענ"ד. ע"כ.

בספה"ק תולדות יצחק להרה"ק רבי יצחק מנעשכיו זיע"א וז"ל (ליום הכיפורים): בגמרא (יומא כ:) גבי כהן גדול כשאמר אנא השם נשמע קולו ביריחו וכו'. ומירושלים ליריחו מהלך עשרה פסאות, ולכאורה הוא מהנמנע שישמע קול אדם מהלך עשר פרסאות. ויש לבאר דמה היה העובדא של כהן גדול שהיה מיוחד יחודים, ובשעה שהיה מיוחד יחודים היה נתבטל במציאותו, וכיון שנתבטל במציאותו הגיע לשורשו, ושם הוא למעלה מהטבע, ולכן נשמע קולו חוץ לדרך הטבע. ע"כ.

טו. פרשת המנורה (שמות כה לא-מ): (לא) וְעִשִׂיתָ מִנְרֵת זָהָב טְהוֹר מִקְשָׁה תִיעֲשֶׂה הַמְּנוֹרָה יִרְכָּה וְקִנְיָה גְבִיעֵיָה כַּפְתָּרִיָּה וּפְרָחֶיהָ מִמְּנָה יְהִיוּ: (לב) וְשֵׁשֶׁה קָנִים יִצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְרָה מִצְדָּה הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְרָה מִצְדָּה הַשְּׁנִי: (לג) שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקְדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח וְשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקְדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד הַמְּנוֹרָה: (לד) וּבַמְּנוֹרָה אַרְבַּעָה גְבָעִים מְשֻׁקְדִים כַּפְתָּרִיָּה וּפְרָחֶיהָ: (לה) וְכַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנָה וְכַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנָה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיִּצְאִים מִן הַמְּנוֹרָה: (לו) כַּפְתָּרֵיהֶם וְקִנְתָּם מִמְּנָה יְהִיוּ כְּלָה מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טְהוֹר: (לז) וְעִשִׂיתָ אֶת גִּרְתֵּיהָ שְׁבָעָה וְהֵעֵלָה אֶת גִּרְתֵּיהָ וְהָאִיר עַל עֵבֶר פְּנֵיהָ: (לח) וּמִלְקַחֶיהָ וּמַחַתְתֵּיהָ זָהָב טְהוֹר: (לט) כִּפְרָה זָהָב טְהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל הַכֵּלִים הָאֵלֶּה: (מ) וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אֹתָהּ מִרְאָה בְּהָר:

רש"י: (לא) מקשה תעשה המנורה. שלא יעשנה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הצורפין, שקורין שולדי"ר בלע"ז אלא כלה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקרנס וחותר בכלי האמנות ומפריד הקנים אלך ואלך: מקשה. תרגומו נגיד, לשון המשכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקרנס, ולשון מקשה מכת קרנס, בטידי"ץ בלע"ז כמו (דניאל ה ו) דא לדא נקשן: תעשה המנורה. מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה: ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תבה, ושלשה רגלים

❖ אוצר התמיד ❖

יוצאין המנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין בויך לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזוככית ארכים וקצרים, וקורין להם מדרינ"ש בלע"ז, ואלו עשוין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו בה אלא לנוי: כפתריה. כמין תפוחים עגולין סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים וקורין להם פומיל"ש בלע"ז, ומנין שלהם כתוב בפרשה, כמה כפתורים בולטין ממנה, וכמה חלק בין כפתור לכפתור: ופרחיה. ציורין עשוין בה כמין פרחים: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתכת העשת, ולא יעשם לבדם וידביקם: (לב) יצאים מצדיה. לכאן ולכאן באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גבהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר המנו והעליון קצר המנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגבהה של קנה האמצעי השביעי, שממנו יוצאים ששת הקנים: (לג) משקדים. כתרגומו, מצוירים היו כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין נייל"ר: ושלשה גביעים. בולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה: (לד) ובמנרה ארבעה גביעים. בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים אחד בולט בה למטה מן הקנים, והשלשה למעלה מן יציאת הקנים היוצאים מצדיה: משקדים כפתריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע, שאין ידוע אם גביעים משקדים או משקדים כפתריה ופרחיה: (לה) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אלך ואלך. כך שנינו במלאכת המשכן (פרק י) גבהה של מנורה שמונה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלשה טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר (במדבר ח ד) עד ירכה עד פרח, וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משקדים כפתריה ופרחיה, למדנו שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן השלשה כפתורים, שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים, וגו' וטפחים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אלך ואלך נמשכים ועולים כנגד גבהה של מנורה, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפחיים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גבהה של מנורה וטפחיים חלק, נשתיירו שם שלשה טפחים, שבהם שלשה גביעים וכפתור ופרח. נמצאו גביעים עשרים ושנים שמונה עשר לששה קנים, שלשה לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה, הרי עשרים ושנים, ואחד עשר כפתורים ששה בששת הקנים, ושלשה בגופה של מנורה, שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד במנורה, שנאמר משקדים כפתריה, מעוט כפתורים שנים האחד למטה אצל הירך, והאחד בשלשת טפחים העליונים עם שלשת הגביעים, ותשעה פרחים היו לה ששה לששת הקנים, שנאמר (פסוק לג) בקנה האחד כפתור ופרח, ושלשה למנורה, שנאמר משקדים כפתריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור בפרשת בהעלותך (במדבר ח ד) עד ירכה עד פרח. ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמנינם

❖ אוצר התמיד ❖

איש איש במקומו: (לו) את נרתיה. כמין בזכין שנותנין בתוכם השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה. עשה ששת הנרות שבראשי הקנים, היוצאים מצדיה, מסבים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה: (לח) ומלקחיה. הם הצבתים העשויין לקח בהם הפתילה מתוך השמן לישבן ולמשכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצבתהא שתרגם אנקלוס, לשון צבת, טיבלי"א בלע"ז: ומחתתיה. הם כמין בזכין קטנים, שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות, שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה פוישידור"א בלע"ז, כמו (ישעיה ל יד) לחתות אש מיקוד: (לט) ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה ושל קדש היה כפול, מאה עשרים מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קולוני"א והם מאה זהובים, עשרים וחמשה סלעים והסלע ארבעה זהובים: (מ) וראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך, מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרגומו דאת מתחזי בטורא, אלו היה נקוד מראה בפת"ח, היה פתרונו אתה מראה לאחריים, עכשו שנקוד חטף קמ"ץ, פתרונו דאת מתחזי, שאחריים מראים לך, שהנקוד מפריד בין עשה לנעשה.

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ג א-יא): א. המנורה מפורשת צורתה בתורה. וארבעה גביעים ושני כפתורים ושני פרחים היו בקנה המנורה שנאמר (שמות כה לד) 'ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה' ועוד פרח שלישי היה סמוך ליריכה של מנורה שנאמר (במדבר ח ד) 'עד ירכה עד פרח'.

ב. ושלש רגלים היו לה. ושלשה כפתורים אחרים היו בקנה המנורה שמהן יוצאים ששת הקנים. שלשה מצד זה ושלשה מצד זה. ובכל קנה וקנה מהן שלשה גביעים וכפתור ופרח. והכל משוקדים כמו שקדים בעשייתן.

ג. נמצאת כל הגביעים שנים ועשרים. והפרחים תשעה. והכפתורים אחד עשר. וכולן מעכבין זה את זה ואפילו חסר אחד מן השנים וארבעים מעכב את כולן.

ד. בד"א בשעשאוה זהב אבל שאר מיני מתכות אין עושין בה גביעים כפתורים ופרחי'. וכן מנורה הבאה זהב תהיה כולה ככר עם נרותיה ותהיה כולה מקשה מן העשתות. ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין על משקלה. ואם היתה חלולה כשירה.

❖ אוצר התמיד ❖

ה. ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות.

ו. המלקחים והמחתות וכלי השמן אינן מכלל הככר שהרי נאמר במנורה (שמות כה לא) 'זהב טהור' וחזר ואמר (שמות כה לח) 'ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור' ולא נאמר נרותיה זהב טהור מפני שהנרות קבועין במנורה והם מכלל הככר.

ז. שבעת קני המנורה מעכבין זה את זה. ושבעת נרותיה מעכבין זה את זה בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות. וכל הנרות קבועים בקנים.

ח. ששת הנרות הקבועים בששת הקנים היוצאים מן המנורה כולן פניהם לנר האמצעי שעל קני המנורה וזה הנר האמצעי פניו כנגד קדש הקדשים והוא הנקרא נר מערבי.

ט. הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריא שפיהן רחב ושוליהן קצר. והכפתורים כמין תפוחים כרותיים שהן ארוכין מעט כביצה ששני ראשיה כדין. והפרחים כמו פרחי העמודים שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ.

י. גובה המנורה היה שמונה עשר טפח. הרגלים והפרח שלשה טפחים. ושני טפחים חלק. וטפח שבו גביע כפתור ופרח. וטפחיים חלק. וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכים ועולין כנגד גובה המנורה. וטפח חלק. וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחר הילך ואחד הילך ונמשכין ועולין כנגד גובה המנורה. וטפח חלק. וטפחיים חלק. נשתיירו שלשה טפחים שבהן שלשה גביעים כפתור ופרח.

יא. ואבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה.

טז. פרשת השולחן (שמות כה כט-כ): (כג) וְעֲשִׂיתָ שְׁלֹחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אָרְכוֹ וְאַמָּה רָחְבוֹ וְאַמָּה וְחָצִי קַמְתּוֹ: (כד) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעֲשִׂיתָ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב: (כה) וְעֲשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וְעֲשִׂיתָ זָר זָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב: (כו) וְעֲשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתְּ אֶת הַטַּבָּעוֹת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: (כז) לְעִמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תַּהַיִּיזֶן הַטַּבָּעוֹת לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת הַשְּׁלֹחַן: (כח) וְעֲשִׂיתָ אֶת הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנָשָׂא בָם אֶת הַשְּׁלֹחַן: (כט) וְעֲשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו וְכַפְתָּיו וְקִשְׁוֹתָיו וּמִנְקִיתָיו אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: (ל) וְנָתַתְּ עַל הַשְּׁלֹחַן לֶחֶם פָּנִים לְפָנֵי תַּמִּיד:

❖ אוצר התמיד ❖

רש"י: (כג) קמתו. גובה רגליו עם עובי השלחן: (כד) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדלה, כמו שאומרים שלחן מלכים: (כה) מסגרת. כתר גומו גדנפא, ונחלקו חכמי ישראל בדבר יש אומרים, למעלה היתה סביב לשלחן, כמו לבזבזין שבשפת שלחן שרים, ויש אומרים, למטה היתה תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השלחן, ודף השלחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופרש לך כאן שעל המסגרת היתה: (כו) לעמת המסגרת תהיין הטבעות. ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן הטבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים: לבתים. לצורך בתים: לבדים. כתר גומו אתרא לאריחאי: (כח) ונשא במ. לשון נפעל, יהיה נשא במ את השלחן: (כט) ועשית קערותיו וכפתיו. קערותיו זה הדפוס שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כתלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה ומזה, ונותן ארכו לרחבו של שלחן, וכתליו וקופים כנגד שפת השלחן, והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן, ואותו הדפוס קרוי קערה: וכפתיו. בזכין שנותנים בהם לבונה, ושתיים היו לשני קמצי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר (ויקרא כד ז) ונתת על המערכת לבונה זכה: וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן דגמתן עשה של זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"ה: ומנקיתיו. תרגומו ומכילתיה, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפצלים ששה פצולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו ולשון מכילתיה, סובלותיו, כמו (ירמיה ו יא) נלאיתי הכיל, אבל לשון מנקיות איני יודע, איך נופל על סניפין. ויש מחכמי ישראל אומרים קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקין אותו שלא ישבר, ומנקיותיו אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אבל אונקלוס שתרגם ומכילתיה היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר (במדבר ד ז) ואת קשות הנסך וזה וזה, יסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם: (ל) לחם פנים. שיש לו פנים כמו שפרשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו מפורשים באמור אל הכהנים.

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ג יב-טו): יב. השלחן היה ארכו שנים עשר טפח ורחבו ששה טפחים. והיה מונח ארכו לאורך הבית ורחבו לרוחב הבית וכן שאר כל הכלים שבמקדש

❖ אוצר התמיד ❖

אורכן לאורכו של בית ורחבן לרוחב הבית חוץ מן הארון שהיה אורכו לרוחב הבית. וכן נרות המנורה כנגד רוחב הבית בין הצפון ובין הדרום.

יג. ארבעה סניפין של זהב היו לשלחן מפוצלין בראשיהן שהיו סומכין בהן שתי המערכות של לחם הפנים. שנים מסדר זה. ושנים מסדר זה. והם הנאמרים בתורה (שמות כה-כט) 'וקשותיו'.

יד. וכ"ח קנים של זהב כל אחד מהן כחצי קנה חלול היו לו. ארבעה עשר לסדר זה וארבעה עשר לסדר זה. והם הנקראים (שמות כה כט) 'מנקיותיו'. ושני הבזיכין שמניחין בהן הלבונה על השולחן בצד המערכות הן הנקראין (שמות כה כט) 'כפותיו'. והדפוסין שעושין בהם להם הפנים הם הנקראים (שמות כה כט) 'קערותיו'.

טו. אלו הארבעה עשר קנים נותן החלה הראשונה על עצמו של שולחן ונותן בין ראשונה ושנייה שלשה קנים. וכן בין כל חלה וחלה שלשה קנים ובין ששית וחמישית שני קנים בלבד. לפי שאין על הששית אחרת נמצאו ארבעה עשר בכל מערכה ומערכה.

יז. פרשת מזבחה הקטורת (שמות ל א-י): (א) וְעֲשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקָּטָר קִטְרֵת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: (ב) אִמָּה אַרְכּוֹ וְאִמָּה רַחְבּוֹ רְבֹעַ יִהְיֶה וְאִמָּתָיִם קָמְתוּ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו: (ג) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טְהוֹר אֵת גִּגּוֹ וְאֵת קִירְתָּיו סָבִיב וְאֵת קַרְנֹתָיו וְעֲשִׂיתָ לוֹ זָר וְזָהָב סָבִיב: (ד) וְשִׁמְתִי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה לוֹ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעוֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל שְׁנֵי צַדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהִמָּה: (ה) וְעֲשִׂיתָ אֵת הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: (ו) וְנִתְתָּה אֹתוֹ לְפָנֵי הַפֶּרֶת אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדֻת לְפָנֵי הַפֶּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת לְפִי שִׁמָּה: (ז) וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהָרֵן קִטְרֵת סַמִּים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֵת הַנֶּרֶת יְקַטִּירָנָה: (ח) וּבְהִעֲלֹת אֶהָרֵן אֵת הַנֶּרֶת בֵּין הָעֲרָבִים יְקַטִּירָנָה קִטְרֵת תָּמִיד לְפָנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: (ט) לֹא תַעֲלֶנּוּ עָלָיו קִטְרֵת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֹסֶף לֹא תִסְכּוּ עָלָיו: (י) וְכִפֹּר אֶהָרֵן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בְּשָׁנָה מִדָּם חֲטָאת הַכֹּפְרִים אַחַת בְּשָׁנָה יִכָּפֵר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא לִיהוָה:

רש"י: (א) מקטר קטרת. להעלות עליו קיטור עשן סמים: (ג) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חניתן: זר זהב. סימן הוא לכתר כהנה: (ד) צלעותיו. כאן הוא לשון זווית, כתר גומו, לפי שנאמר על שני צדי, על שתי זוויותיו שבשני צדיו: והיה. מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית תהיה הטבעת לבד: (ו) לפני הפרת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכון כנגד הארון מבחוץ: (ז) בהיטיבו. לשון נקוי הבזיכין של מנורה

❖ אוצר התמיד ❖

מדשן הפתילות שנשרפו בלילה, והיה מטיבן בכל בקר ובקר: הנרות. לוצי"ש בלע"ז וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה: (ח) ובהעלות. כשידליקם להעלות להבתן: יקטירנה. בכל יום פרס מקטיר שחרית ופרס מקטיר בין הערבים: (ט) לא תעלו עליו. על מזבח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה. כלן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה, עולה של בהמה ועוף, ומנחה היא של מין לחם: (י) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ביום הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות (ויקרא טז יח) ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו: חטאת הכפורים. הם פר ושעיר של יום הכפורים המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקדש לדברים הללו בלבד ולא לעבודה אחרת.

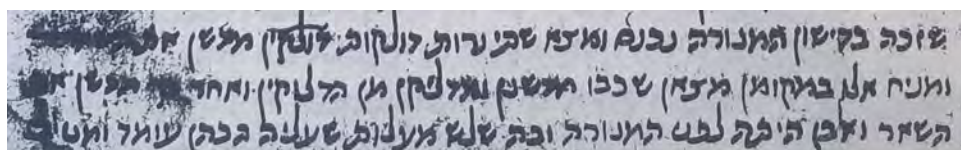
ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ג יז): מזבח הקטרת היה מרובע אמה על אמה. והוא נתון בהיכל מכון בין הצפון לדרום משוך בין השלחן והמנורה לחוץ. ושלשתן היו מונחין משליש ההיכל ולפנים כנגד הפרוכת המבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים.

יח. להלן שיטת הרמב"ם בביאור משנה זו.

כתב התפארת ישראל שלהרמב"ם לא גורסים במשנה זו תיבת 'מזרחיות'. עי"ש.

וכן רואים בכת"ק של הרמב"ם שלא כתוב 'מזרחיות'. והגירסא היא 'ומצא שתי נרות דולקות'. ללא תיבת 'מזרחיות'.

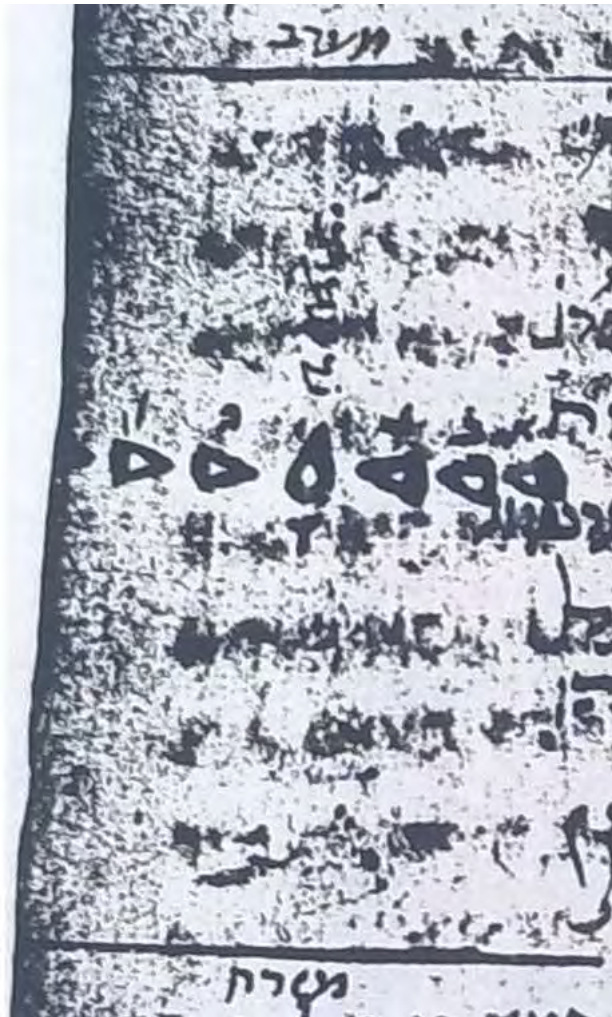
והרי תמונת כתי"ק הרמב"ם:

בפירוש המשניות להרמב"ם וז"ל: כבר נתבאר בגמר יומא שהטבת הנרות והוא נקוי הנרות והבערת מה שנכבה מהן והחלפת הפתילות לא היה לשבעת הנרות בעת אחד, אלא הסדר הוא שמטיב חמש נרות ואחר כך עושה עבודה אחרת, ואחר כך חוזר ומטיב שתי הנרות הנשארות, ונחלקו בטעם הדבר, יש מי שאמר למה מטיבין וחוזרין ומטיבין כדי להרגיש כל העזרה, כלומר להרחיב משך זמן אותה העבודה כדי שיהא לה הכר, ויש שם מי שנתן טעם

❖ אוצר התמיד ❖

לדבר אמרו יתעלה בבקר בבקר בהטיבו את הנרות חלקהו לשני בקרים. ואני אצייר לך כאן אופן סדר שבעת הנרות היאך היו בין הצפון לדרום, ואכתוב אות על כל נר כדי שיהא אפשר לרמוז עליו בקלות בעת הפירוש, וזו היא צורתן [הציור מכת"ק הרמב"ם]:

[המשך לשון הרמב"ם:]: ופיות כל הנרות כלפי האמצעי אחד לגב השני כפי שהוא בציור, והנר הכתוב עליו ד הוא נר מערבי אשר לא כבה משך זמן מסויים כפי שידוע, והוא האמצעי ונקרא מערבי מפני שפיו לצד מערב, ועל סדר זה רמז יתעלה באמרו אל מול פני המנורה

❖ אוצר התמיד ❖

יאירו וכו', כלומר שיהו פיות כל הנרות כלפי זה האמצעי אשר פניו למערב, אמר כי כאשר הוא נכנס להטיב את הנרות אם מצא שני הנרות שכתוב עליהן ז ו דולקים מניחם ומטיב חמש הנרות כמו שאמרנו, ואחר כך יעשה עבודה שיעשה וחוזר ומטיב שתי הנרות שהניח, ואם מצאם כבויים הרי זה מטיב חמשת הנרות שכתוב עליהם א ב ג ד ה ומניח השנים הדרומיים שכתוב עליהם ו ז עד שיעשה העבודה שיעשה ויחזור להטיבן וזהו אמרו ואחר כך מדשן את השאר. וכבר בארנו בשלישי דמנחות שגובה המנורה שמונה עשר טפח, נמצא שהיא כגובה האדם בשוה, ולפיכך צריך להתרומם מעל הארץ ואחר כך יוכל להתקין את הנרות ולהדליקן כמו שהזכיר. ע"כ.

סדר הקהל

שיתקיים
במוצאי יום טוב ראשון של חג הסוכות
במוצאי שנת השמיטה

בבית המקדש
עם מלך המשיח

יתקיים בעזהי"ת בשנים הבעל"ט
(תשע"ו) ♦ תשפ"ג ♦ תש"צ ♦ תשצ"ז ♦ וכו'

מצוות הקהל

דברים פרק ל"א פסוקים י"ג-י"ג

וַיִּצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ | שִׁבְעַ שָׁנִים בְּמַעַד שָׁנַת
הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסִּכּוֹת: בְּבוֹא כָּל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד
כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאֲזִנֵיהֶם: הַקְהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף
וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ וַיִּרְאוּ
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:
וּבְנִיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאֶה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

הלכות הקהל

רמב"ם הלכות חגיגה פרק ג'

א. מצות עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת. שנאמר (דברים לא י) 'מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסכות' (דברים לא יא) 'בבוא כל ישראל לראות' וגו' (דברים לא יב) 'הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך' וגו':

ב. כל הפטור מן הראייה פטור ממצות הקהל חוץ מן הנשים והטף והערל. אבל הטמא פטור ממצות הקהל שנאמר (דברים לא יא) 'בבוא כל ישראל' וזה אינו ראוי לביאה. והדבר ברור שהטומטום והאנדרוגינוס חייבין שהרי הנשים חייבות:

ג. אימתי היו קורין. במוצאי יום טוב הראשון של חג הסכות שהוא תחילת ימי חולו של מועד של שנה שמינית. והמלך הוא שיקרא באזניהם. ובעזרת הנשים היו קורין. וקורא כשהוא יושב ואם קרא מעומד הרי זה משובת. מהיכן הוא קורא מתחילת חומש אלה הדברים עד סוף פרשת 'שמע' ומדלג ל'והיה אם שמוע' וגו' (דברים יא ג) ומדלג ל'עשר תעשר' (דברים יד כב) וקורא מ'עשר תעשר' על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד (דברים כח סט) 'מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב' ופוסק:

ד. כיצד הוא קורא תוקעין בחצוצרות בכל ירושלים כדי להקהיל את העם. ומביאין בימה גדולה ושל עץ היתה ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים והמלך עולה ויושב עליה כדי שישמעו קריאתו וכל ישראל העולים לחג מתקבצין

סביביו. וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן וסגן לכהן גדול וכהן גדול למלך כדי להדרו ברוב בני אדם. והמלך מקבלו כשהוא עומד ואם רצה ישב ופותח ורואה ומברך כדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הכנסת. וקורא הפרשיות שאמרנו עד שהוא גומר וגולל ומברך לאחריה כדרך שמברכין בבתי כנסיות ומוסיף שבע ברכות ואלו הן. רצה ה' אלהינו בעמך ישראל וכו' מודים אנחנו לך וכו'. אתה בחרתנו מכל העמים וכו'. עד מקדש ישראל והזמנים כדרך שמברכין בתפלה. הרי שלש ברכות כמטבען. רביעית מתפלל על המקדש שיעמוד וחותרם בה בא"י השוכן בציון. חמישית מתפלל על ישראל שתעמוד מלכותם וחותרם בה הבוחר בישראל. ששית מתפלל על הכהנים שירצה האל עבודתם וחותרם בה בא"י מקדש הכהנים. שביעית מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול וחותרם בה הושע ה' את עמך ישראל שעמך צריכין להושע בא"י שומע תפלה:

ה. הקריאה והברכות בלשון הקדש. שנאמר (דברים לא יא) 'תקרא את התורה הזאת' בלשונה אע"פ שיש שם לוועזות:

ו. וגרים שאינן מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני. אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה. ומי שאינו יכול לשמוע מכוין לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה. שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל:

ז. יום הקהל שחל להיות בשבת מאחרין אותו לאחר השבת. מפני תקיעת החצוצרות והתחינות שאינן דוחין את השבת:

סדר מצוות הקהל

במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות במוצאי שנת השמיטה הוא ההקהל, כמו שכתוב בתורה, 'מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות בבוא כל ישראל לראות' וגו', 'הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך' וגו'.

הכהנים תוקעין בחצוצרות בכל ירושלים כדי להקהיל את העם.

כל ישראל, אנשים ונשים וטף, נקהלים ובאים לבית המקדש.

מביאין בימה גדולה של עץ ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים בבית המקדש.

חזן הכנסת נוטל את הספר תורה,

ונותן את הספר תורה לראש הכנסת,

וראש הכנסת נותן את הספר תורה לסגן,

והסגן נותן את הספר תורה לכהן גדול,

והכהן גדול נותן את הספר תורה למלך המשיח.

המלך המשיח מקבל את הספר תורה כשהוא עומד, ואם רוצה יכול להתיישב.

המלך פותח את הספר תורה, ומביט במקום שהולך לקרוא,
ומברך:

המלך: בָּרְכוּ אֶת יְהוָה הַמְּבָרֵךְ:
והקהל עונים: בָּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:
והמלך חוזר: בָּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

והמלך מברך:

“בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן
הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים

א. נוסח הברכה בגמ' תענית ט"ז: ונפסק ברמב"ם הלכות תענית ד' ט"ו, שכל ברכה בבית המקדש אומרים 'ברוך אתה ה' אלקינו אלקי ישראל מן העולם ועד העולם', ועונים אחר כך בשכמל"ו.

וז"ל הגמרא בתענית (טז): במה דברים אמורים בנבולין אבל במקדש אינו כן לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר (נחמיה ט ה) קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה יכול על כל ברכות כולן לא תהא אלא תהלה אחת ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה תן לו תהלה ואלא במקדש מהו אומר ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר להם תקעו הכהנים בני אהרן תקעו וחוזר ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הוה ברוך ה' אלהי ישראל וזכר הנשכחות והם עונים אחריו בשכמל"ו וחזן הכנסת אומר להם הריעו הכהנים בני

אהרן הריעו וכו' וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שגומר את כולן וכך הנהיג ר' חלפתא בצפורי ור' חנניה בן תרדיון בסיכני וכשבא דבר לפני חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית ואית דאמרי כדתניא אומר לפנין עשרים וארבע ברכות שמונה עשרה שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואותן שש היכן אומרן בין גואל לרופא חולי ומאריך בגאולה והן עונין אחריו אמן על כל ברכה וברכה וכך היו נוהגין בגבולין אבל במקדש היו אומרים ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל ולא היו עונין אחריו אמן וכל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם ויברכו (את) שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה: תנו רבנן על הראשונות הוא אומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונין אחריו אמן ברוך גואל ישראל ועד וחזן הכנסת אומר תקעו כהנים תקעו וחזור ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה (והן תוקעין ומריעין ותוקעין) ועל השניה הוא אומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך זוכר הנשכחות והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר הריעו בני אהרן הריעו ואומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה והם מריעין ותוקעין ומריעין וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור את הברכות כולן וכך הנהיג ר' חלפתא בצפורי ור' חנניה בן תרדיון בסיכני וכשבא דבר אצל חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית.

וז"ל רש"י (שם): בד"א. דהן עונין אחריו אמן בגבולין: אבל במקדש. אומר אותו הזקן לאחר הפרשיות מי שענה את אברהם הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה בא"י אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונים אחריו בשכמל"ז וכן בכל ברכות שבמקדש: לפי שאין עונין אמן במקדש. כדיליף לקמן מקרא: מניין שאין עונין אמן במקדש. דכתיב בתפלת עזרא בבית שני קומו וברכו את ה' אלהיכם והיינו ברוך ה' אלהי ישראל כו': ויברכו שם כבודך. היינו שעונין אחריו בשכמל"ז כך הוא הפסוק ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה: ה"ג יכול על כל הברכות כולן תהלה אחת ת"ל על כל ברכה על כל ברכה תן לו תהלה: חזן הכנסת. לא אותו זקן ניהו וחזור חזן הכנסת ואומר להן מי שענה כו' אע"פ שאמרו אותו זקן: כשמריעין. תחלה הוא אומר להן הריעו בני אהרן וכשתוקעין תחלה הוא אומר להן תקעו בני אהרן כו': וכך הנהיג. כל מנהג זה רבי חלפתא בצפורי: לא היו נוהגין כך. שיהו עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אלא עונין אמן בגבולין: ואית דאמרי כדתני' כו'. כלומר ואיכא דמתני הכי: וכן הנהיג. מנהג זה אמקדש קאי.

וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בְּרוּךְ אַתָּה
 יְיָ נֹתֵן הַתּוֹרָה:

השומעים עונים:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וקורא המלך בתחילה, מהתחלת חומש דברים עד סוף פרשת
 'שמע':

דברים פרק א'

וז"ל הרמב"ם (הלכות תענית ד טו-יז): כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים היו מתכנסין להר הבית כנגד שער המזרח ומתפללין כסדר הזה. וכשמגיע שליח צבור לומר מי שענה את אברהם אומר ברוך אתה ה' אלהינו אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' גואל ישראל. והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וחזן הכנסת אומר לתוקעים תקעו בני אהרן תקעו. וחוזר המתפלל ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך תוקעין הכהנים ומריעין ותוקעין. וכן בברכה השנייה לזו שהיא ראשונה מן השש שמוסיף חותם בה ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות. והן עונין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וחזן הכנסת אומר להן הריעו בני אהרן הריעו. וחוזר שליח צבור ואומר מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך מריעין ותוקעין ומריעין. וכן על כל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור כל שבע הברכות. ונמצאו הכהנים פעם תוקעין ומריעין ותוקעין. ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים. ואין עושים הסדר זה אלא בהר הבית בלבד. וכשהן תוקעין ומריעין שם תוקעין בחוצרות ובשופר כאחת כמו שאמרנו.

א אלה הדברים אשר דבר משה אל־כל־ישראל בעבר
 הירדן במדבר בערבה מול סוף בין־פארן ובין־תפל ולבן
 ונצרת ודי זהב: ב אחד עשר יום מחלב דרך הר־שעיר
 עד קדש ברנע: ג ויהי בארבעים שנה בעשתי־עשר חדש
 באחד לחדש דבר משה אל־בני ישראל ככל אשר צוה
 יהוה אתו אלהם: ד אחרי הכתו את סיחן מלך האמרי
 אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן אשר־יושב
 בעשתרת באדרעי: ה בעבר הירדן בארץ מואב הואיל
 משה באר את־התורה הזאת לאמר: ו יהוה אלהינו דבר
 אלינו בחרב לאמר רב־לכם שבת בהר הזה: ז פנו וסעו
 לכם ובאו הר האמרי ואל־כל־שכניו בערבה בהר
 ובשפלה ובנגב ובתוף הים ארץ הפנעני והלבנון
 עדי־הנהר הגדל גהר־פרת: ח ראה נתתי לפניכם
 את־הארץ באו ורשו את־הארץ אשר נשבע יהוה
 לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם
 אחריהם: ט ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא־אוכל
 לבדי שאת אתכם: י יהוה אלהיכם הרבה אתכם והנכם
 היום ככוכבי השמים לרב: יא יהוה אלהי אבותכם יסף
 עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם:
 יב איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם: יג הבו לכם
 אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם
 בראשיכם: יד ותענו אתי ותאמרו טוב־הדבר אשר־דברת
 לעשות: טו ואקח את־ראשי שבטיכם אנשים חכמים

וידעים ואתן אותם ראשים עליכם שרי אלפים ושרי
מאות ושרי חמשים ושרי עשרת ושרים לשבטיכם: ט
ואצוה את-שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין-אחיכם
ושפטיהם צדק בין-איש ובין-אחיו ובין גרו: י לא-תכירו
פנים במשפט פקטן כגדל תשמעון לא תגורו מפני-איש
כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מכם
תקרבון אלי ושמעתיו: יא ואצוה אתכם בעת ההוא את
כל-הדברים אשר תעשון: יב ונסע מחרב ונלך את
כל-המדבר הגדול והנורא ההוא אשר ראיתם דרך הר
האמרי כאשר צוה יהוה אלהינו אתנו ונבא עד קדש
ברנע: יג ואמר אלכם באתם עד-הר האמרי אשר-יהוה
אלהינו נתן לנו: יד ראה נתן יהוה אלהיך לפניך
את-הארץ עלה רש כאשר דבר יהוה אלהי אבתיך לך
אל-תירא ואל-תחת: יו ותקרבון אלי כלכם ותאמרו
נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו-לנו את-הארץ וישבו
אתנו דבר את-הדרך אשר געלה-בה ואת הערים אשר
נבא אליהן: יז וייטב בעיני הדבר ואקח מכם שנים עשר
אנשים איש אחד לשבט: יח ויפנו ויעלו ההרה ויבאו
עד-גחל אשכל וירגלו אתה: יט ויקחו בידם מפרי הארץ
ויורדו אלינו וישבו אתנו דבר ויאמרו טובה הארץ
אשר-יהוה אלהינו נתן לנו: כ ולא אביתם לעלת ותמרו
אתפי יהוה אלהיכם: כא ותרגנו באהליכם ותאמרו
בשנאת יהוה אתנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו

בְּיַד הָאֱמֹרֵי לְהַשְׁמִידֵנוּ: כח אָנֹּה | אֲנַחֲנוּ עֲלֵימ אַחֲיֵנוּ
הַמָּסוּ אֶת־לִבְבֵנוּ לְאֹמֹר עִם גְּדוֹל וְרֵם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת
וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם: כט וְאָמַר
אֲלֵכֶם לֹא־תַעֲרֹצוּן וְלֹא־תִירָאוּן מֵהֶם: ל יהוָה אֱלֹהֵיכֶם
הִהְלֵךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלְחֶם לָכֶם כָּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם
בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם: לא וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַךְ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־אֲשֶׁר יִשָּׂא־אִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
הִלַּכְתֶּם עַד־בְּאֶכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה: לב וּבַדְבָר הַזֶּה אֵינִיכֶם
מֵאֲמִינִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לג הִהְלֵךְ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר
לָכֶם מְקוֹם לַחֲנֻתְכֶם בָּאֵשׁ | לִילָה לְרִאתְכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
תֵּלְכוּ־בָהּ וּבַעֲנַן יוֹמָם: לד וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבַרְיִכֶם
וַיִּקְצֹף וַיִּשְׁבַּע לְאֹמֹר: לה אִם־יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֹהִים
הַדּוֹר הַרְעָה הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְתֵת
לְאַבְתֵּיכֶם: לו זוֹלַתִּי כָּלֵב בֶּן־יִפְנֹה הוּא יִרְאֶנָּה וְלוֹ־אֲתוּן
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּהּ וּלְבַבִּי יֵעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרַי
יְהוָה: לו גם־בִּלְתָּאֲנָף יְהוָה בְּגַלְלָכֶם לְאֹמֹר גַּם־אֲתָהּ
לֹא־תִבָּא שָׁם: לח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן הָעַמִּיד לִפְנֵיךָ הוּא יָבֵא
שָׁמָּה אֲתוּן חֹזֵק כִּי־הוּא יִנְחֹלֶנָּה אֶת־יִשְׂרָאֵל: לט וְטַפְכֶם
אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבִי יִהְיֶה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב
וְרָע הֵמָּה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֲתַנְּנָה וְהֵם יִירָשׁוּהָ: מ וְאַתֶּם
פָּנּוּ לָכֶם וּסְעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף: מא וַתַּעֲנֵנוּ | וַתֹּאמְרוּ
אֵלַי חֲטָאנוּ לַיהוָה אֲנַחֲנוּ גַעְלָהּ וְנִלְחַמְנוּ כָכֹל אֲשֶׁר־צוּנָנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחֲגְרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי מִלְחַמָּתוֹ וַתַּהֲיֵנוּ

לְעֵלֶת הַהָרָה: ^{מב} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ
 וְלֹא־תִלְחַמוּ כִּי אֵינֶנִּי בְקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם:
^{מג} וְאִדְבַר אֲלֵיכֶם וְלֹא שִׁמְעֶתֶם וְתָמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וְתִזְדוּ
 וְתַעֲלוּ הַהָרָה: ^{מד} וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא
 לִקְרֹאתְכֶם וַיְרַדְפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ
 אֶתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד־חֲרָמָה: ^{מה} וַתֵּשְׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה
 וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם: ^{מו} וַתֵּשְׁבוּ
 בְּקִדְשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:

דברים פרק ב'

א וַנִּפֹן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי
 וַנִּסַּב אֶת־הַר־שַׁעִיר יָמִים רַבִּים: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
 לֵאמֹר: ג רַב־לָכֶם סַב אֶת־הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צַפְנָה: ד
 וְאֶת־הָעַם צִוּ לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אַחֵיכֶם בְּנֵי־עִשׂוֹ
 הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וַנִּשְׁמַרְתֶּם מְאֹד: ה
 אֶל־תִּתְּגְרוּ בָם כִּי לֹא־אַתֶּן לָכֶם מֵאֲרָצָם עַד מִדְּרָךְ
 כַּף־רֶגֶל כִּי־יִרְשָׁה לַעֲשׂוֹ נָתַתִּי אֶת־הָהָר שַׁעִיר: ו אֲכַל
 תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְאֲכַלְתֶּם וְגַם־מִים תִּכְרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף
 וּשְׁתִּיתֶם: ז כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ בֵּרַכְךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יִדַע
 לְכַתֹּךְ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה זֶה | אַרְבַּעִים שָׁנָה יְהוָה
 אֱלֹהֵיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָבָר: ח וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אַחֵינוּ בְּנֵי
 עִשׂוֹ הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר מִדְּרָךְ הָעֲרָבָה מֵאִילַת וּמֵעֲצִין
 גְּבוּרֹנָפֶן וַנַּעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְּבַר מוֹאָב: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
 אֶל־תִּצַר אֶת־מוֹאָב וְאֶל־תִּתְּגַר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אַתֶּן לָךְ

מֵאַרְצוֹ יִרְשָׁה כִּי לְבָנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יִרְשָׁה: ^א הָאֲמִים
לְפָנִים יֵשְׁבוּ בָּהּ עִם גְּדוֹל וְרֵב וְרָם פְּעֻנְקִים: ^ב רְפָאִים
יִתְשְׁבוּ אַף־הֵם פְּעֻנְקִים וְהַמְּאֲבִים יִקְרְאוּ לָהֶם אֲמִים: ^ג
וּבְשַׁעִיר יֵשְׁבוּ הַחֲרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֶשׂוּ יִירְשׁוּם וַיִּשְׁמִידוּם
מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ תַחְתָּם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַרְצֵן יִרְשָׁתוֹ
אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם: ^ד עַתָּה קָמוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־גִּחַל
זָרָד וּנְעֹבֵר אֶת־גִּחַל זָרָד: ^ה וְהִימָּיִם אֲשֶׁר־הִלְכְּנוּ | מִקְדָּשׁ
בְּרִנֵּעַ עַד אֲשֶׁר־עִבְרָנוּ אֶת־גִּחַל זָרָד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה
עַד־תֵּם כָּל־הַדֹּר אַנְשֵׁי הַמְּלַחְמָה מִקְרֵב הַמַּחְנֶה כַּאֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם: ^ו וְגַם יִדְיִהוּהָ הֵיטָה בָּם לְהַמָּם מִקְרֵב
הַמַּחְנֶה עַד תָּמָם: ^ז וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אַנְשֵׁי הַמְּלַחְמָה
לְמוֹת מִקְרֵב הָעַם: ^ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ^ט אַתָּה עֹבֵר
הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עַר: ^י וְקִרְבַּתְּ מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן
אֶל־תִּצְרֶם וְאֶל־תִּתְגַּר בָּם כִּי לֹא־אַתָּן מֵאַרְצֵן בְּנֵי־עַמּוֹן לְךָ
יִרְשָׁה כִּי לְבָנֵי־לוֹט נָתַתִּיהָ יִרְשָׁה: ^{יא} אַרְצֵן־רְפָאִים תַּחֲשֹׁב
אַף־הוּא רְפָאִים יֵשְׁבוּ־בָּהּ לְפָנִים וְהָעַמּוֹנִים יִקְרְאוּ לָהֶם
זְמוּזְמִים: ^{יב} עִם גְּדוֹל וְרֵב וְרָם פְּעֻנְקִים וַיִּשְׁמִידֵם יְהוָה
מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם וַיֵּשְׁבוּ תַחְתָּם: ^{יג} כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבָנֵי עֶשׂוֹ
הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־הַחֲרִל מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם
וַיֵּשְׁבוּ תַחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ^{יד} וְהָעוֹנִים הַיֹּשְׁבִים בְּתִצְרִים
עַד־עֲזָה כְּפָתָרִים הַיֹּצְאִים מִכְּפָתֵר הַשְּׁמִידִם וַיֵּשְׁבוּ תַחְתָּם:
^{טו} קָמוּ סְעוּ וְעִבְרוּ אֶת־גִּחַל אַרְנֹן רֵאָה נָתַתִּי בְיָדְךָ
אֶת־סִיחֹן מִלְךְ־חֲשַׁבּוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת־אַרְצוֹ הַחֵל רֶשֶׁת וְהַתְּגַר

בו מלחמה: כה היום הזה אכל תת פחדך ויראתך על-פני
 העמים תחת כל-השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו
 מפניך: כו ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל-סיחון מלך
 חשבון דברי שלום לאמר: כז אעברה בארצך בדרך
 בדרך אלך לא אסור ימין ושמאול: כח אכל בכסף
 תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן-לי ושתיתי רק אעברה
 ברגלי: כט פאשר עשו-לי בני עשו הישבים בשעיר
 והמואבים הישבים בער עד אשר-אעבר את-הירדן
 אל-הארץ אשר-יהיה אלהינו נתן לנו: ל ולא אבה סיחון
 מלך חשבון העברנו בו כיהקשה יהיה אלהיך את-רוחו
 ואמץ את-לבבו למען תתו בידך פיום הזה: לא ויאמר
 יהוה אלי ראה החלתי תת לפניך את-סיחון ואת-ארצו
 החל רש לרשת את-ארצו: לב ויצא סיחון לקראתנו הוא
 וכל-עמו למלחמה יהצה: לג ויתנהו יהוה אלהינו לפנינו
 ונך אתו ואת-בנו (כתיב) בניו ואת-כל-עמו: לד ונלכד
 את-כל-עריו בעת ההוא ונחרם את-כל-עיר מתם והנשים
 והטף לא השארנו שריד: לה רק הבהמה בוזנו לנו ושלל
 הערים אשר לכדנו: לו מערער אשר על-שפת-נחל ארנן
 והעיר אשר בנחל ועד-הגלעד לא היתה קריה אשר
 שגבה ממנו את-הכל נתן יהוה אלהינו לפנינו: לו רק
 אל-ארץ בני-עמון לא קרבת כל-יד נחל יבק וערי החר
 וכל אשר-צוה יהוה אלהינו:

« וּנְפֹן וּנְעַל דָּרַךְ הַבִּשְׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבִּשְׁן לִקְרֹאתָנוּ
 הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי: ^ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
 אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בַיָּדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ
 וְאֶת־אַרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי
 אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחַשְׁבוֹן: ^ג וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיַדְנוּ גַם
 אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבִּשְׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וּנְכַהוּ עַד־בְּלַתִּי
 הַשְּׂאִיר־לוֹ שְׂרָיִד: ^ד וּנְלַכְדָּ אֶת־כָּל־עַרְוֵי בְעֵת הַהוּא לֹא
 הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר לֹא־לְקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׂשִׁים עִיר כָּל־חֻבְל
 אַרְגָּב מִמְּלַכַת עוֹג בַּבִּשְׁן: ^ה כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצִרְתַּת חוּמָה
 גְּבוּהָ דָלְתִים וּבְרִיחַ לְבַד מְעַרְי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד: ^ו
 וּנְחָרַם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עֲשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חַשְׁבוֹן הַחֶרֶם
 כָּל־עִיר מֹתָם הַנְּשִׁים וְהַטָּרִ: ^ז וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשָׁלַל הָעָרִים
 בְּזוּזוֹ לָנוּ: ^ח וּנְקַח בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שָׁנִי מֶלְכִי
 הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר תִּירְדָן מִנְּחַל אַרְבֵּן עַד־הַר חֶרְמוֹן: ^ט
 צִידֵינִים יִקְרָאוּ לְחֶרְמוֹן שְׂרִינָן וְהָאֲמֹרִי יִקְרָאוּ־לוֹ שְׁנִיר: ^י
 כָּל ^א עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגְּלָעַד וְכָל־הַבִּשְׁן עַד־סֹלְכָה
 וְאֲדָרְעִי עָרֵי מִמְּלַכַת עוֹג בַּבִּשְׁן: ^י כִּי רַק־עוֹג מֶלֶךְ הַבִּשְׁן
 נִשְׂאֵר מִיֵּתֶר הַרְפָּאִים הִנֵּה עַרְשׂוֹ עַרְשׂוֹ בְּרוּזַל הַלָּה הוּא
 בְּרֵבֶת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשְׁעֵ אַמּוֹת אַרְבֵּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רַחְבָּה
 בְּאַמַּת־אִישׁ: ^י וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשָׁנוּ בְעֵת הַהוּא
 מְעַרְעֵר אֲשֶׁר־עַל־נְחַל אַרְבֵּן וְחֻצֵי הַר־הַגְּלָעַד וְעָרָיו נָתַתִּי
 לְרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי: ^י וַיִּתֵּר הַגְּלָעַד וְכָל־הַבִּשְׁן מִמְּלַכַת עוֹג
 נָתַתִּי לְחֻצֵי שֹׁבֵט הַמְּנַשֶּׁה כָּל חֻבְל הָאֲרָגָב לְכָל־הַבִּשְׁן

ההוא יקרא ארץ רפאים: יד יאיר בן־מנשה לקח
את־כל־תביל ארגב עד־גבול הגשורי והמעכתי ויקרא
אתם על־שמו את־הבשן חות יאיר עד היום הנה: טו
ולמכיר נתתי את־הגלעד: טז ולראובני ולגדי נתתי
מן־הגלעד ועד־גחל ארנן תוך תגחל וגבל ועד יבק הגחל
גבול בני עמון: יז והערבה והירדן וגבל מפנרת ועד ים
הערבה ים המלח תחת אשדת הפסגה מזרחת: יח ואצו
אתכם בעת ההוא לאמר יהנה אלהיכם נתן לכם
את־הארץ הזאת לרשתה חלוצים תעברו לפני אחיכם
בני־ישראל כל־בני־חיל: יט רק נשיכם וטפכם ומקנכם
ידעתי כי־מקנה רב לכם ישבו בעריכם אשר נתתי לכם:
כ עד אשר־ינית יהנה | לאחייכם ככם וירשו גם־הם
את־הארץ אשר יהנה אלהיכם נתן להם בעבר הירדן
ושבתם איש לירשתו אשר נתתי לכם: כא ואת־יהושוע
צויתי בעת ההוא לאמר עיניך הראת את כל־אשר עשה
יהנה אלהיכם לשני המלכים האלה פן־יעשה יהנה
לכל־הממלכות אשר אתה עבר שמה: כב לא תיראום כי
יהנה אלהיכם הוא הנלחם לכם: כג ואתחנן אל־יהנה בעת
ההוא לאמר: כד אדני יהנה אתה החלות להראות
את־עבדך את־גדלך ואת־ידיך התוקה אשר מי־אל
בשמים ובארץ אשר־יעשה כמעשיך וכגבורתך: כה
אעברה־נא ואראה את־הארץ הטובה אשר בעבר הירדן
הקר הטוב הנה והלבנון: כו ויתעבר יהנה בל למענכם ולא

שָׁמַע אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לֶךְ אֶל־תּוֹסֶף דְּבַר אֱלֹהֵי
 עוֹד בְּדַבַּר הַזֶּה: כו עֲלֶה | רֵאשׁ הַפְּסָגָה וְשֵׂא עֵינֶיךָ יְמִינָה
 וּצְפֹנָה וְתִמְנְנָה וּמִזְרְחָהּ וּרְאֵהּ בְּעֵינֶיךָ כִּי־לֹא תַעֲבֹר
 אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: כז וְצוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְתִזְקְחוּ וְאִמְצְאוּ
 כִּי־הוּא יַעֲבֹר לְפָנַי הַעַם הַזֶּה וְהוּא יִנְחִיל אוֹתָם
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: כח וַנָּשָׁב בְּגֵיא מוֹל בַּיִת פְּעוֹר:

דברים פרק ד'

« וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שָׁמַע אֶל־הַחֲקִים וְאֶל־הַמְּשָׁפְטִים אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּ וּבֵאתֶם וִירֶשְׁתֶּם
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם: ב לֹא
 תִסְפוּ עַל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ
 לְשִׁמּוֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם:
 ג עֵינֵיכֶם הִרְאוֹת אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי
 כָל־הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָי בַּעַל־פְּעוֹר הַשָּׁמַיִם יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ מִקְרָבךָ: ד וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים
 כָּלְכֶם הַיּוֹם: ה רֵאֵה | לְמַדְתִּי אֶתְכֶם חֲקִים וּמְשָׁפְטִים
 כַּאֲשֶׁר צִוִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ו וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא
 חֻמַּתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינַי הַעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת
 כָּל־הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חֲכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל
 הַזֶּה: ז כִּי מִי־גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו
 כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קְרָאֵנוּ אֵלָיו: ח וּמִלִּ גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ
 חֲקִים וּמְשָׁפְטִים צְדִיקִים כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי

נתן לפניכם היום: ^ט רק השמר לך ושמור נפשך מאד
 פן־תשכח את־הדברים אשר־ראו עיניך ופן־יסורו
 מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: ^ז יום
 אשר עמדת לפני יהוה אלהיך בחרב באמר יהוה אלי
 הקהל־לי את־העם ואשמעם את־דברי אשר ילמדון
 ליראה אתי פל־הימים אשר הם חיים על־האדמה
 ואת־בניהם ילמדון: ^ח ותקרבו ותעמדון תחת החר והחר
 בער באש עד־לב השמים חשך ענן וערפל: ^ט וידבר
 יהוה אליכם מתוך האש קול דברים אתם שמעים
 ותמונה אינכם ראים זולתי קול: ^י ויגד לכם את־בריתו
 אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים ויכתבם על־שני
 לוחות אבנים: ^{יא} ואתי צוה יהוה בעת ההוא ללמד אתכם
 חקים ומשפטים לעשותכם אתם בארץ אשר אתם עברים
 שמה לרשתה: ^{יב} ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא
 ראיתם פל־תמונה ביום דבר יהוה אליכם בחרב מתוך
 האש: ^{יג} פן־תשחתון ועשיתם לכם פסל תמונת פל־סמל
 תבנית זכר או נקבה: ^{יד} תבנית פל־בהמה אשר בארץ
 תבנית פל־צפור כנה אשר תעוף בשמים: ^{טו} תבנית
 פל־רמש באדמה תבנית פל־דגה אשר־במים מתחת
 לארץ: ^{טז} ופן־תשא עיניך השמימה וראית את־השמש
 ואת־הירח ואת־הכוכבים כל צבא השמים ונדחת
 והשתחית להם ועבדתם אשר חלק יהוה אלהיך אתם
 לכל העמים תחת פל־השמים: ^{יז} ואתכם לקח יהוה ויוצא

אֶתְכֶם מִכּוֹר הַבְּרוֹזַל מִמִּצְרַיִם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם גְּחֻלָּהּ כַּיּוֹם
 הַזֶּה: ^{כא} וַיְהִי הַתְּאֵנָה־בִּי עַל־דְּבָרֵיכֶם וַיִּשְׁבַּע לְבַלְתִּי עֲבֹרֵי
 אֶת־הַיַּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ גְּחֻלָּהּ: ^{כב} כִּי אֲנֹכִי מֵת בְּאָרֶץ הַזֹּאת אֲיַנְנִי
 עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֲבָרִים וַיִּרְשַׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה
 הַזֹּאת: ^{כג} הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוָּךְ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{כד} כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל קָנָא:
^{כה} כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבָנֵי בָנִים וּנְוֹשְׁנֶתֶם בְּאָרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם
 וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינַי
 יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ: ^{כו} הֶעִידְתִּי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם
 וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֲבַד תִּאֲבְדוּן מֵהָרַמְעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
 עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרַשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיכּוּ יָמַיִם עֲלֶיהָ
 כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמְדוּן: ^{כז} וְהִפְיִץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים
 וּנְשַׁאֲרְתֶם מֵתֵי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִגְהַג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה:
^{כח} וַעֲבַדְתֶּם־שָׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וְאֶבֶן אֲשֶׁר
 לֹא־יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּן וְלֹא יִרְיַחוּ: ^{כט}
 וּבִקְשַׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִצְאָתָהּ כִּי תִדְרָשׁוּנִי
 בְּכָל־לְבַבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ: ^ל בְּצַר לְךָ וּמִצְאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשַׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּשְׁמַעְתָּ
 בְּקוֹלוֹ: ^{לא} כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא
 יִשְׁחִיתְךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:
^{לב} כִּי שְׂאֵל־נָא לְיָמִים רָאשֵׁינִים אֲשֶׁר־הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמִן־הַיּוֹם

אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים | אָדָם עַל־הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם
וְעַד־קִצְּהַּ הַשָּׁמַיִם הִנְהִיָּה כַּדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אִן הַנִּשְׁמָע
כְּמִהוּ: ^ל הַשְּׁמָע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ
כְּאֲשֶׁר־שָׁמְעַת אַתָּה וַיְחִי: ^{לד} אִן | הַנִּסָּה אֱלֹהִים לְבוֹא
לְקַחַת לּוֹ גוֹי מִקְרֵב גוֹי בְּמִסַּת בְּאֵתָת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה
וּבְיָד חֲזָקָה וּבְזִרְוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כָּכֵל
אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: ^{לה} אַתָּה
הָרֵאתָ לְדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אִין עוֹד מִלְּבַדּוֹ: ^{לו}
מִן־הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעַךְ אֶת־קוֹלְךָ לְיִסְרָךְ וְעַל־הָאָרֶץ הָרֵאתָ
אֶת־אָשׁוֹ הַגְּדוֹלָה וּדְבַרְיוֹ שָׁמְעַת מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: ^{לב} וְתַחַת כִּי
אָהַב אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזִרְעוֹ אֶחָדָיו וַיּוֹצֵאֲךָ בְּכַחַן
הַגְּדֹל מִמִּצְרַיִם: ^{לז} לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִמֶּךָ
מִפְּנֵיךָ לְהַבְיֵאֲךָ לְתֵת־לְךָ אֶת־אֶרֶצָם נְחֻלָּה כִּיּוֹם הַזֶּה: ^{לח}
וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְּ אֶל־לְבַבְךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים
בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אִין עוֹד: ^מ וְשָׁמַרְתָּ
אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטֵב
לְךָ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תֵּאָרֶיךָ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ כָּל־הַיָּמִים: ^{מא} אִן יִבְדֵּיל מוֹשֶׁה שְׁלֹשׁ
עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה שְׁמֶשׁ: ^{מב} לְנֶס שְׁמָה רוֹצֵחַ
אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלִי־דַעַת וְהוּא לֹא־שֵׁנָא לּוֹ
מִתְמַל שְׁלֶשֶׁם וְנֶס אֶל־אַחַת מִן־הָעָרִים הָאֵל וְחִי: ^{מג}
אֶת־בְּצֹר בְּמִדְבָּר בְּאָרֶץ הַמִּישֵׁר לְרְאוּבֵנִי וְאֶת־רְאֵמָה
בְּגִלְעָד לְגַדִּי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמִנְשֵׁי: ^{מד} וְזֹאת הַתּוֹרָה

אֲשֶׁר-שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{מז} אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים
וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם
מִמִּצְרָיִם: ^{מו} בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּגִיא מוֹל בַּיַּת פְּעוֹר בְּאֶרֶץ
סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבּוֹן אֲשֶׁר הִפֵּה מֹשֶׁה
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם: ^{מז} וַיִּירָשׁוּ אֶת-אֶרֶצוֹ
וְאֶת-אֶרֶץ ׀ עוֹג מֶלֶךְ-הַבְּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח שֶׁמֶשׁ: ^{מח} מִעֲרַעַר אֲשֶׁר עַל-שִׁפְתֵי-נַחַל
אֲרֹנָן וְעַד-הַר שִׂיאָן הוּא חֶרְמוֹן: ^{מט} וְכָל-הָעֲרֵבָה עָבַר
הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָהּ וְעַד יַם הָעֲרֵבָה תַּחַת אֲשֵׁדֶת הַפְּסָגָה:

דברים פרק ה'

א וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע
יִשְׂרָאֵל אֶת-הַחֲקִים וְאֶת-הַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר
בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹתָם: ב יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ כִּרְתָה עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֶרֶב: ג לֹא אֶת-אֲבֹתֵינוּ כִּרְתָה
יְהוָה אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנֹחֲנוּ אֵלֶּה כִּי הַיּוֹם
כָּלְנוּ חַיִּים: ד פָּנִים ׀ בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהַר מִתְּנֶה
הָאֵשׁ: ה אָנֹכִי עֹמֵד בֵּין-יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לְהַגִּיד
לָכֶם אֶת-דְּבַר יְהוָה כִּי יֵרְאֶתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא-עֲלִיתֶם
בְּהַר לֵאמֹר: ו אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם מִבֵּית עַבְדִּים: ז לֹא יִהְיֶה-לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים
עַל-פָּנָי: ח לֹא-תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל ׀ כָּל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם
׀ מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם ׀ מִתַּחַת
לְאֶרֶץ: ט לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אָנֹכִי יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פִּקְד עוֹן אֲבוֹת עַל-בְּנִים וְעַל-שְׁלֹשִׁים
 וְעַל-רַבְעִים לְשָׁנָאִי: ־ וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים לְאֹהֲבֵי
 וְלִשְׁמֵרֵי (מצותו כתיב) מִצְוֹתָי: ־ לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לְשׂוּא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ
 לְשׂוּא: ־ שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ |
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ־ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלֶאכֶתֶךָ: ־
 וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת | לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה
 כָּל-מְלֶאכֶה אֹתָהּ וּבִנְיָוִבְתֶּךָ וְעַבְדְּךָ-וְאִמְתֶּךָ וְשׂוֹרְךָ
 וְחִמְרֶךָ וְכָל-בְּהֵמֹתֶךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ
 עַבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ כַּמּוֹד: ־ וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ | בְּאֶרֶץ
 מִצְרַיִם וַיִּצְאֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּזַקֶּה וּבְזֹרַע נְטוּיָה
 עַל-כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: ־ כִּפְדֹּ
 אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן |
 יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וּלְמַעַן יֵיטֵב לְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ־ לֹא תִרְצָח: וְלֹא תִנְאַף: וְלֹא תִגְנֹב: וְלֹא
 תַעֲנֶה בְרַעַךְ עַד שׂוּא: ־ וְלֹא תַחְמֹד אִשְׁתִּי רַעַךְ וְלֹא
 תִתְאוּהַ בֵּית רַעַךְ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ שׂוֹרוֹ וְחִמְרוֹ וְכָל
 אֲשֶׁר לְרַעַךְ: ־ אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה
 אֶל-כָּל-קְהֵלְכֶם בְּהַר מֹתָן הָאֵשׁ הַעֲנַן וְהָעֶרְפֶּל קוֹל גְּדוֹל
 וְלֹא יִסַּף וַיִּכְתַּבְם עַל-שְׁנֵי לְחֹת אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלָי: ־ וַיְהִי
 כַּשְּׁמַעְכֶם אֶת-הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בַּעַר בְּאֵשׁ
 וַתִּקְרְבוּן אֵלָי כָּל-רְאֵשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם: ־ וַתֹּאמְרוּ הִן
 הִרְאָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת-כְּבוֹדוֹ וְאֶת-גְּדֻלּוֹ וְאֶת-קִלְוֹ שְׁמַעְנוּ

מתוך האש היום הזה ראינו כי ידבר אלהים אתה האדם וחי: ^{כב} ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת אם יספּים | אנחנו לשמע את־קול יהוה אלהינו עוד ומתנו: ^{כג} כי מי כל־בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך־האש פּמנו ויחי: ^{כד} קרב אתה ושמע את כל־אשר יאמר יהוה אלהינו ואת | תדבר אלינו את כל־אשר ידבר יהוה אלהינו אליך ושמענו ועשינו: ^{כה} וישמע יהוה את־קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר יהוה אלי שמעתי את־קול דברי העם הזה אשר דברו אליך היטיבו כל־אשר דברו: ^{כו} מי־יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמר את־כל־מצותי כל־הימים למען ייטב להם ולבניהם לעלם: ^{כז} לך אמר להם שובו לכם לאהליכם: ^{כח} ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך את כל־המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ אשר אנכי נתן להם לרשתה: ^{כט} ושמרתם לעשות באשר צוה יהוה אלהיכם אתכם לא תסרו ימין ושמאל: ^ל בכל־הדרך אשר צוה יהוה אלהיכם אתכם תלכו למען תחיון וטוב לכם והארכתם ימים בארץ אשר תירשון:

דברים פרק ו'

« וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה: ^ב למען תירא את־יהוה אלהיך לשמר את־כל־חקתיו ומצותיו אשר אנכי מצוה אתה ובנך

וּבֶן-בְּנֵי כָל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכּוּ יְמֵיךָ: ^ג וְשָׁמַעַתְּ
 יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִטֵּב לְךָ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוּן
 מְאֹד כִּי אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶרֶץ זִבְתַּח לֵב
 וּדְבָשׁ: ^ד שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד: ^ה
 וְאַהֲבַתְּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ
 וּבְכָל-מְאֹדְךָ: ^ו וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם
 עַל-לִבְבְּךָ: ^ז וְשָׁנַנְתָּם לְבְנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
 וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: ^ח וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת
 עַל-יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: ^ט וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוֹזוֹת
 בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

ומדלג המלך עד פרשת 'והיה אם שמוע', וקורא פרשה זו:

דברים פרק י"א

יג וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעִבְדוֹ
 בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: ^{יד} וְנָתַתִּי מִטַּר-אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאֶסְפַּת דָּגְנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ: ^{טו} וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ וְאֶכְלֹת וּשְׂבַעְתָּ: ^{טז} הַשְּׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן
 יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם
 לָהֶם: ^{יז} וְחָרָה אַף-יְהוָה בְּכֶם וְעָצַר אֶת-הַשָּׁמַיִם וְלֹא-יִהְיֶה
 מִטַּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת-יְבוּלָהּ וְאֶבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל

הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: יח וְשָׁמַתֶּם אֶת־דְּבַר־י
 אֱלֹהֵי עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשֵׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת
 עַל־יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: יט וְלִמְדֹתֶם אֹתָם
 אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשַׁבְּתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ
 וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ: כ וּכְתַבְתֶּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:
 כא לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיַמֵּי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
 יְהוָה לְאַבְתֵּיכֶם לֵאמֹר לָהֶם פִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ:

ומדלג המלך עד 'עשר תעשר', וממשיך וקורא עד 'מלבד הברית
 אשר כרת אתם בחורב':

דברים פרק י"ד

כב עֲשֵׂר תְּעַשֵּׂר אֶת כָּל־תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה
 שָׁנָה: כג וְאָכַלְתָּ לְפָנָי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
 לְשֵׁכֶן שְׁמוֹ שֵׁם מַעֲשֵׂר דִּגְגָנְךָ תִּירֶשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ וּבְכַרְתָּ
 בְּקִרְךָ וַיִּצְאָנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 כָּל־הַיָּמִים: כד וְכִי־יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאתוֹ
 כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם
 שְׁמוֹ שֵׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: כה וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ
 הַכֶּסֶף בְּגִידְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בו: כו וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר־תֹּאווֶה נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן
 וּבַיִּין וּבַשֶּׂכֶר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שֵׁם לְפָנָי

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּשְׁמַחַתְךָ אֶתָּה וּבֵיתְךָ: ^כ וְהִלּוֹי אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ
 לֹא תִעֲזֹבֵנוּ כִּי אֵין לּוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: ^{כח} מִקְצֵה |
 שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהוּא
 וְהַנַּחַת בְּשַׁעְרֶיךָ: ^{כט} וּבֹא הִלּוֹי כִּי אֵין־לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ
 וְהִגֵּר וְהִיְתוּם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וּשְׂבָעוּ
 לְמַעַן יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:

דברים פרק ט"ו

« מִקֵּץ שֶׁבַע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: ^ב וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָּה
 שְׁמוֹט כָּל־בַּעַל מִשְׁהָ יָדוֹ אֲשֶׁר יִשֶׁה בְּרַעְיוֹ לֹא־יִגָּשׁ
 אֶת־רַעְיוֹ וְאֶת־אֲחִיו כִּי־קָרָא שְׁמִטָּה לַיהוָה: ^ג אֶת־הַנִּכְרִי
 תִּגָּשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ אֶת־אֲחִיךָ תִּשְׁמַט יָדְךָ: ^ד אֲפָס כִּי
 לֹא יִהְיֶה־בָּךְ אֲבִיוֹן כִּי־בָרַךְ יְבָרְכֶךָ יְהוָה בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן־לָּךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ: ^ה רַק אִם־שָׁמוּעַ
 תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה
 הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם: ^ו כִּי־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּרַכֶּךָ
 כַּאֲשֶׁר דִּבַּר־לָּךְ וְהִעֲבַטְתָּ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִעֲבֹט
 וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים וּבָךְ לֹא יִמְשְׁלוּ: ^ז כִּי־יִהְיֶה בָּךְ אֲבִיוֹן
 מֵאַחַד אֲחִיךָ בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 נָתַן לָּךְ לֹא תֵאמָר אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאֲחִיךָ
 הָאֲבִיוֹן: ^ח כִּי־פָתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהִעֲבַט תַּעֲבִיטֵנוּ דִּי
 מִחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יִחָסֵר לוֹ: ^ט הַשְּׁמַר לָּךְ פֶּן־יִהְיֶה דְבַר
 עַם־לְבָבְךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קִרְבָּה שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה
 וְרַעַה עֵינֶךָ בְּאֲחִיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עֲלֶיךָ

אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְךָ חֶטְאֵי: ־ גִּתּוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרְעֶ לְבַבְךָ
בְּתִתֵּן לוֹ כִּי בְגִלְגַּל | הַדְּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ: ־ כִּי לֹא־יִחַדֵּל אֲבִיוֹן
מִקְרַב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ לֵאמֹר פֶּתַח תִּפְתַּח
אֶת־יָדְךָ לְאֶחִיךָ לְעֹנִיךָ וְלֹא־בִינָךְ בְּאַרְצְךָ: ־ כִּי־יִמְכַר לְךָ
אֶחִיךָ הָעֵבֶרִי אוֹ הָעֵבֶרִיָּה וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנֵה
הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ: ־ וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי
מֵעִמְךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם: ־ הָעֹנִיךָ תִּעְנִיךָ לוֹ מִצְּאֹנְךָ
וּמִגֵּרְךָ וּמִיִּקְבְּךָ אֲשֶׁר בִּרְכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּתֵּן־לוֹ: ־
וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה הַיּוֹם: ־ וְהָיָה כִּי־יֹאמֶר
אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמְךָ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּי־טוֹב לוֹ
עִמְךָ: ־ וְלִקְחַתָּ אֶת־הַמַּרְצֵעַ וְנִתְתָּהּ בְּאֶזְנוֹ וּבִדְלַת וְהָיָה לְךָ
עֶבֶד עוֹלָם וְאִם לֹא־תִתֵּן תַּעֲשֶׂה־כֵּן: ־ לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ
בְּשַׁלְּחַךְ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שָׂכִיר עַבְדְּךָ
שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ־
כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךָ וּבְצֹאֲנֶךָ הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר
צֹאֲנֶךָ: ־ לְפָנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שְׁנֵה בְּשָׁנָה בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתְךָ: ־ כֹּא וְכִי־יְהִיָּה בּוֹ מוֹם פֶּסֶל
אוֹ עוֹר כֹּל מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: ־
בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יִחַדּוּ כַּצֹּבִי וְכֹאֲיִל: ־ כֹּא
אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ פָּמִים:

דברים פרק ט"ז

« שָׁמֹר אֶת־חֲדָשׁ הָאֲבִיב וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי
 בְּחֲדָשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לְיָלֵה: ^ב
 וּזְבַחַת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֵאן וּבָקֵר בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
 יְהוָה לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: ^ג לֹא־תֹאכַל עָלָיו חֲמִץ שִׁבְעַת יָמִים
 תֹּאכַל־עָלָיו מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזוֹן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי
 חַיֶּיךָ: ^ד וְלֹא־יִרְאֶה לְךָ שָׂאֵר בְּכֹל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים
 וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרֶב בַּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן
 לְבָקֵר: ^ה לֹא תֹכַל לִזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ
 אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ^ו כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח
 בְּעֶרֶב כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם: ^ז וּבִשְׁלַת
 וְאָכַלְתָּ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְגִיטָת בְּבָקֵר
 וְהִלְכַתָּ לְאֹהֲלֶיךָ: ^ח שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלֶאכָה: ^ט
 שִׁבְעָה שִׁבְעַת תִּסְפֹּר־לְךָ מִהַחֵל חֲרָמֶשׁ בְּקִמָּה תַחֵל לְסַפֵּר
 שִׁבְעָה שִׁבְעוֹת: ^י וְעֲשִׂיתָ חָג שִׁבְעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת
 גְּדִבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{יא}
 וּשְׁמַחְתָּ לִפְנֵי ^א יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ
 וְאִמְתְּךָ וְהַלּוּל אֲשֶׁר בַּשַּׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֱלֻמְנָה
 אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ
 שָׁם: ^{יב} וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וּשְׁמַרְתָּ וְעֲשִׂיתָ
 אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: ^{יג} חָג הַסִּפְתָּ תַעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים

בְּאֶסְפֵּךְ מִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֹּךָ: יד וְשִׁמַּחְתָּ בְּחַגְךָ אֶתְהָ וּבִבְנֶךָ וּבִתְךָ
וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֶיךָ: טו שְׂבַעַת יָמִים תַּחֲג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם
אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל תְּבוּאַתְךָ
וּבְכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהִיִּיתָ אַךְ שִׂמְחָה: טז שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים |
בַּשָּׁנָה יִרְאֶה יְרֵאָה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פָּנָי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׂבָעוֹת וּבְחַג הַסִּכּוֹת וְלֹא
יִרְאֶה אֶת־פָּנָי יְהוָה רִיקָם: יז אִישׁ כְּמַתַּנֵּת יָדוֹ כְּבִרְכַּת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: יח שְׂפָטִים וְשִׁטְרִים תִּתֶן־לְךָ
בְּכֹל־שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבְטֶיךָ וּשְׂפָטוֹ
אֶת־הָעָם מִשְׁפַּט־צֶדֶק: יט לֹא־תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים
וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעוֹר עֵינַי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי
צְדִיקָם: כ צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וַיְרַשֵּׁת אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: כא לֹא־תִטַּע לְךָ אֲשֶׁרָה
כָּל־עֵץ אֲצִל מִזִּבְחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לְךָ: כב
וְלֹא־תִקֵּים לְךָ מִצְבֵּה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

דברים פרק י"ז

« לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֵׂה אֲשֶׁר יְהִיָּה בּוֹ מוֹם
כָּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֵבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: כ בְּכִי־מִצָּא
בְּקִרְבְּךָ בְּאֶתֶד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אִישׁ
אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרָע בְּעֵינַי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר
בְּרִיתוֹ: ג וַיִּלְךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲו לָהֶם
וְלִשְׁמֵשׁ | אוֹ לִירֵחַ אוֹ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר

לְאֲצוּיָתִי: ד וְהִגַּדְתָּ לְךָ וְשִׁמְעֶתָ וְדַרְשֶׁתָּ הַיָּטִב וְהִנֵּה אָמַת
 נִכּוֹן הַדָּבָר גַּעֲשֶׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל: ה וְהוֹצֵאתָ
 אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוּ
 אֶת־הַדָּבָר הַרַע הַזֶּה אֶל־שַׁעְרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה
 וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ: ו עַל־פִּי א שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה
 עֵדִים יוֹמֵת הַמֵּת לֹא יוֹמֵת עַל־פִּי עַד אַחַד: ז יַד הַעֲדוּיִם
 תִּהְיֶה־בּוֹ בְּרֵאשֶׁנָּה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעַם בְּאַחֲרָנָה וּבַעֲרַת
 הַרַע מִקֶּרְבְּךָ: ח פִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין־דָּם א
 לְדָם בֵּין־דִּין לְדִין וּבֵין גֹּנֵעַ לְגֹנֵעַ דִּבְרֵי רִיבַת בְּשַׁעְרֶיךָ
 וְקָמַת וְעָלִית אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: ט
 וּבָאת אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים
 הַהֵם וְדַרְשֶׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: י וְעָשִׂיתָ
 עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר
 יְהוָה וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּךְ: יא עַל־פִּי הַתּוֹרָה
 אֲשֶׁר יוֹרוּךְ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא
 תִסּוֹר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל: יב וְהָאִישׁ
 אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּזִדּוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע אֶל־הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשֵׁרֵת
 שֵׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמַת הָאִישׁ הַהוּא
 וּבַעֲרַתָּ הַרַע מִיִּשְׂרָאֵל: יג וְכָל־הָעַם יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא
 יִזְדוֹן עוֹד: יד כִּי־תִבֵּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לְךָ וַיִּרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבַּתָּהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מִלֶּךְ
 כְּכֹל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתַי: טו שׁוּם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר
 יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֲיֶךָ תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא

תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא־אחיך הוא: ^{טו} רק
 לא־ירבה־לו סוסים ולא־ישיב את־העם מצרימה למען
 הרבות סוס ויהיה אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה
 עוד: ^{טז} ולא ירבה־לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא
 ירבה־לו מאד: ^{יז} והיה כשבתו על פסא ממלכתו וכתב לו
 את־משנה התורה הזאת על־ספר מלפני הפהגים הלויים:
^{יח} והיתה עמו וקרא בו כל־ימי חייו למען ילמד ליראה
 את־יהוה אלהיו לשמר את־כל־דברי התורה הזאת
 ואת־החקים האלה לעשתם: ^{יט} לבלתי רום־לבבו מאחיו
 ולבלתי סור מן־המצוה ימין ושמאול למען יאריך ימים
 על־ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל:

דברים פרק י"ח

« לא־יהיה לפהגים הלויים כל־שבט לוי חלק ונחלה
 עם־ישראל אשר יהוה ונחלתו יאכלון: ^א ונחלה
 לא־יהיה־לו בקרב אחיו יהוה הוא נחלתו פאשר דבר־לו:
^ב וזה יהיה משפט הפהגים מאת העם מאת זבחי הזבח
 אם־שור אם־שה ונתן לפהגן הזרע והלחיים והקבה: ^ג
 ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן־לו:
^ד כי בו בחר יהוה אלהיך מפל־שבטיך לעמד לשרת
 בשם־יהוה הוא ובניו כל־הימים: ^ה וכי־יבא הלוי מאחד
 שעריך מפל־ישראל אשר־הוא גר שם ובא בכל־אות
 נפשו אל־המקום אשר־יבחר יהוה: ^ו ושרת בשם יהוה
 אלהיו בכל־אחיו הלויים העמדים שם לפני יהוה: ^ז חלק

כחלק יאכלו לבד ממכריו על־האבות: ^ט כי אתה בא
 אל־הארץ אשר־יהוה אלהיך נתן לך לא־תלמד לעשות
 כתועבת הגוים ההם: ^י לא־ימצא בך מעביר בנו־ובתו
 באש קסם קסמים מעוֹגן ומנחש ומכשף: ^{יא} וחבר חבר
 ושאל אוב וידעני ודרש אל־המתים: ^{יב} כִּי־תועבת יהוה
 כִּלְעֵשָׂה אֱלֹה וּבַגְלָל הַתּוֹעֵבֶת הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ
 אוֹתָם מִפְּנֵיךָ: ^{יג} תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{יד} כִּי א
 הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעַנְנִים
 וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן גִּתַּן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{טו}
 גִּבִּיא מִקֶּרְבְּךָ מֵאֲחֶיךָ כַּמְנִי יָקִים לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֱלֹו
 תִּשְׁמְעוּן: ^{טז} כָּל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֶרֶב
 בַּיּוֹם הַקֶּהֱל לֵאמֹר לֹא אִסַּף לְשַׁמֵּעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי
 וְאַת־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֲרָאָה עוֹד וְלֹא אֲמוֹת: ^{יז}
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ: ^{יח} גִּבִּיא אָקִים לָהֶם
 מִקֶּרֶב אֲחֵיהֶם כַּמֹּד וְנָתַתִּי דְבָרִי בְּפִיו וְדִבַּר אֲלֵיהֶם אֶת
 כִּלְאֲשֶׁר אֲצוּנּוּ: ^{יט} וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי
 אֲשֶׁר יִדְבַר בְּשִׁמִּי אֲנֹכִי אֲדַרֵּשׁ מֵעַמּוֹ: ^כ אַךְ הַגִּבִּיא אֲשֶׁר
 יוֹדֵל לְדַבֵּר דָּבָר בְּשִׁמִּי אֶת אֲשֶׁר לֹא־צוִיתִיו לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר
 יִדְבַר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמֵת הַגִּבִּיא הַהוּא: ^{כא} וְכִי
 תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֵיכָה גִדַּע אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְרוּ יְהוָה:
^{כב} אֲשֶׁר יִדְבַר הַגִּבִּיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה הַדָּבָר וְלֹא
 יבֹא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְרוּ יְהוָה בְּזִדּוֹן דִּבְרוּ הַגִּבִּיא
 לֹא תִגֹּר מִמֶּנּוּ:

דברים פרק י"ט

« כִּי־יִכְרֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 נָתַן לְךָ אֶת־אֲרָצָם וַיִּרְשָׁתֶם וַיֵּשְׁבֶתָ בְּעָרֵיהֶם וּבְכַתְיֵיהֶם: ^ב
 שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לְךָ בְּתוֹךְ אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: ^ג תִּכְנֶין לְךָ הַדֶּרֶךְ וּשְׁלֹשֶׁת אֶת־גְּבוּל
 אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְנוֹס שָׁמָּה
 כְּל־רִצָּח: ^ד וְזֶה דְבַר הַרְצָח אֲשֶׁר־יָנוֹס שָׁמָּה וְחֵי אֲשֶׁר
 יִכֶּה אֶת־רַעְיוֹנוֹ בְּבַל־יִדְעֶת וְהוּא לְא־שִׁנְא לּוֹ מִתְּמַל
 שְׁלֹשָׁם: ^ה וְאֲשֶׁר יָבֵא אֶת־רַעְיוֹנוֹ בִּיעֹר לְחַטֵּב עֵצִים וּנְדָחָה
 יָדוֹ בַּגְּרוֹז לְכַרֵּת הָעֵץ וּנְשַׁל הַבְּרוֹז מִן־הָעֵץ וּמִצָּא
 אֶת־רַעְיוֹנוֹ וּמָת הוּא יָנוֹס אֶל־אֶחָת הָעָרִים־הָאֵלֶּה וְחֵי: ^ו
 פֶּן־יִרְדֹּף גְּאֹל הַדָּם אַחֲרַי הַרְצָח כִּי־יִחַם לִבּוֹ וְהִשְׁיִגוּ
 כִּי־יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִפְּהוּ גִפְשׁ וְלוֹ אֵין מִשְׁפַּט־מֹות כִּי לֹא
 שִׁנְא הוּא לּוֹ מִתְּמוּל שְׁלֹשׁוֹם: ^ז עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶךָ לֵאמֹר
 שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לְךָ: ^ח וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ וּנְתַן לְךָ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְתָּיִךְ: ^ט כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה
 הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָהּ אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וַיִּסְפָּת לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ
 עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה: ^י וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקִרְבֵּי
 אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ בְּחִלָּה וְהָיָה עָלֶיךָ דְּמַיִם:
 « וְכִי־יְהִיֶּה אִישׁ שִׁנְא לְרַעְיוֹנוֹ וְאַרְבֵּי לּוֹ וְקָם עָלָיו וְהִפְּהוּ
 גִפְשׁ וּמָת וְנָס אֶל־אֶחָת הָעָרִים הָאֵלֶּה: ^{יא} וְשָׁלְחוּ וְקָנִי עִירוֹ
 וּלְקַחְתּוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וּנְתַנּוּ אֹתוֹ בְּיַד גְּאֹל הַדָּם וּמָת: ^{יב} »

לְאֶתְחוּס עֵינְךָ עָלָיו וּבְעַרְתָּ דַם־הַנֶּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ:
 7 לֹא תִסַּיֵג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גְּבוּלוֹ הָאֲשָׁנִים בְּנַחֲלֹתֶיךָ אֲשֶׁר
 תִּנְחַל בְּאַרְצֵי אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: 8
 לְאֶזְיָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חַטָּא
 אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל־פִּי 9 שְׁנֵי עֲדִים אֵין עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֲדִים
 יָקוּם דְּבָר: 10 כִּי־יָקוּם עַד־חֲמִס בְּאִישׁ לְעֲנוֹת בּוֹ סָרְהָ: 11
 וְעַמְדוֹ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יִהוָה לִפְנֵי
 הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַיָּמִים הָהֵם: 12 וְדַרְשׁוּ
 הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַיָּהֵב עַד־שֶׁקֶר הָעַד שֶׁקֶר עָנָה בְּאֲחִיו: 13
 וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו וּבְעַרְתָּ הָרַע
 מִקֶּרְבְּךָ: 14 וְהַנְּשָׂאִים יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא־יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת
 עוֹד כַּדְּבַר הָרַע הַזֶּה בְּקֶרְבְּךָ: 15 וְלֹא תַחוּס עֵינְךָ נַפֶּשׁ
 בְּנַפֶּשׁ עֵין בְּעֵין שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרֶגֶל:

דברים פרק כ'

16 כִּי־תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל־אֵיבֶיךָ וְרֵאִיתָ סוּס וְרֶכֶב עִם רֶב
 מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ מֵאַרְצֵי
 מִצְרָיִם: 17 וְהָיָה כְּקֶרְבְּכֶם אֱלֹהֵי־הַמַּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכַּהֵן וְדִבֶּר
 אֶל־הָעָם: 18 וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קָרְבִים הַיּוֹם
 לְמַלְחָמָה עַל־אֵיבֵיכֶם אֱלֹהֵיכֶם לְבַבְכֶם אֱלֹהֵי־תִירָאוּ
 וְאֱלֹהֵי־תַחֲפוּנוּ וְאֱלֹהֵי־תַעֲרִצוּ מִפְּנֵיהֶם: 19 כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם
 תְּהַלֵּךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־אֵיבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: 20
 וְדִבְרוּ הַשֹּׁטְרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה
 בַּיַּת־חֹדֶשׁ וְלֹא חָנְכוּ יָלְךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־יָמוֹת בְּמַלְחָמָה

ואיש אחר יחנכנו: ו ומי־האיש אשר־נטע כרם ולא
 חללו ילד וישב לביתו פן־ימות במלחמה ואיש אחר
 יחללנו: ומי־האיש אשר־ארש אשה ולא לקחה ילד
 וישב לביתו פן־ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה: ה
 ויספו השטרים לדבר אל־העם ואמרו מי־האיש הירא
 וכך הלבב ילד וישב לביתו ולא ימס את־לבב אחיו
 כלבבו: ו והיה פכלת השטרים לדבר אל־העם ופקדו
 שרי צבאות בראש העם: ו כִּי־תקרב אל־עיר להלחם
 עליה וקראת אליה לשלום: ו והיה אם־שלום תענך
 ופתחה לך והיה פל־העם הנמצא־בה יהיו לך למס
 ועבדוך: ו ואם־לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה
 וצרת עליה: ו ונתנה יהוה אלהיך בידך והפית
 את־כל־זכורה לפי־קרב: ו רק הנשים והטף והבהמה וכל
 אשר יהיה בעיר פל־שללה תבו לך ואכלת את־שלל
 איביך אשר נתן יהוה אלהיך לך: ו כן תעשה
 לכל־הערים הרחקת ממך מאד אשר לא־מערי
 הגוים־האלה הנה: ו רק מערי העמים האלה אשר יהוה
 אלהיך נתן לך גחלה לא תחיה פל־נשמה: ו כִּי־תחרם
 תחרימם החתי והאמרי הפנעני והפרזי החוי והיבויסי
 פאשר צוך יהוה אלהיך: ו למען אשר לא־ילמדו אתכם
 לעשות ככל תועבתם אשר עשו לאלהיהם וחטאתם
 ליהוה אלהיכם: ו כִּי־תצור אל־עיר ימים רבים להלחם
 עליה לתפשה לא־תשחית את־עצה לגדח עליו גרון כי

מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֵתוֹ לֹא תִכְרַת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה לִבָּא
 מִפְּנֵיךָ בְּמִצּוֹר: כ רַק עֵץ אֲשֶׁר־תִּדְעַ כִּי־לֹא־עֵץ מֵאֲכָל
 הוּא אֵתוֹ תִשְׁחִית וְכָרַת וּבְנִיתָ מִצּוֹר עַל־הָעֵיר אֲשֶׁר־הוּא
 עֲשֵׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ:

דברים פרק כ"א

א כִּי־יִמְצֵא חָלָל בְּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוּה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
 לְרִשְׁתָּהּ נֶפֶל בַּשֵּׁדָה לֹא נֹדַע מִי הִפְהוּ: ב וַיֵּצְאוּ זִקְנֶיךָ
 וּשְׂפָטֶיךָ וּמִדְּדוּ אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבַת הַחָלָל: ג וְהָיָה
 הָעֵיר הַקְּרֹבָה אֶל־הַחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעֵיר הַהוּא עֲגֻלַת
 בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֹבֵד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מִשְׁכָּה בְּעַל: ד וְהוֹרְדוּ
 זִקְנֵי הָעֵיר הַהוּא אֶת־הָעֲגֻלָּה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר
 לֹא־יֵעֲבֵד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעָרְפוּ־שֵׁם אֶת־הָעֲגֻלָּה בְּנַחַל: ה
 וּנְגַשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָם בַּחֹר יְהוּה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁרְתּוֹ
 וְלִבְרַךְ בְּשֵׁם יְהוּה וְעַל־פִּיהֶם יְהִי פֶלֶא־רִיב וְכָל־נִגְעוֹ: ו וְכָל
 זִקְנֵי הָעֵיר הַהוּא הַקְּרֹבִים אֶל־הַחָלָל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם
 עַל־הָעֲגֻלָּה הָעְרוּפָה בְּנַחַל: ז וְעָנוּ וַאֲמָרוּ יְדֵינוּ לֹא (שפכה
 כתיב) שֹׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: ח כִּפָּר לְעַמְּךָ
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוּה וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ
 יִשְׂרָאֵל וּנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם: ט וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי
 מִקְּרֶבְךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוּה: י כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה
 עַל־אֵיבֶיךָ וּנְתַנּוּ יְהוּה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וּשְׁבִיתָ שְׁבוּיָ: יא
 וּרְאִיתָ בַשְּׂבִיָּה אִשָּׁת יִפְתִּיתָאָר וְחִשְׁקָתָ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ
 לְאִשָּׁה: יב וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וּגְלַחְתָּ אֶת־רַאשָׁהּ

וַעֲשֵׂתָהּ אֶת־צַפְרָנְיָהָ: ^{יג} וְהִסִּירָהּ אֶת־שִׁמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעַלֶּיהָ
 וַיִּשְׁבָּה בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת־אָבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים
 וְאַחֵר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעֵלְתָּהּ וְהִיתָה לְךָ לְאִשָּׁה: ^{יד} וְהָיָה
 אִם־לֹא תִפְצַתְּ בָּהּ וּשְׁלַחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לְאֶת־מִכְרָנָהּ
 בַּכֶּסֶף לְאֶת־תַּעֲמָר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עֲנִיתָהּ: ^{טו} כִּי־תִהְיֶינָּךְ
 לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וַיִּלְדוּ־לָךְ
 בָּנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשִׁנְיָאָה: ^{טז}
 וְהָיָה בַּיּוֹם הַנִּחְלִילְךָ אֶת־בָּנֶיךָ אֶת אֲשֶׁר־יִהְיֶה לָּךְ לֹא יוּכַל
 לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר: ^{יז} כִּי
 אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יִכִּיר לָתֵת לוֹ פְּנֵי שְׁנָיִם בְּכֹל
 אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא רֵאשִׁית אֲנִי לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: ^{יח}
 כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינְנו שָׁמַע בְּקוֹל אָבִיו
 וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: ^{יט} וְתִפְשׂוּ בּוֹ
 אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מְקוֹמוֹ:
^כ וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנו זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינְנו שָׁמַע
 בְּקוֹלֵנוּ זוֹלָל וְסָבָא: ^{כא} וְרָגְמָהוּ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וּמָת
 וּבְעֵרַת הָרַע מִקִּרְבֶּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ: ^{כב}
 וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפַּט־מוֹת וְהוּמָת וְתָלִית אֹתוֹ
 עַל־עֵץ: ^{כג} לְאֶת־תְּלִין גְּבֻלְתּוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֵנוּ
 בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־קָלְלַת אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמָא
 אֶת־אֲדָמַתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ גְּחֻלָּהּ:

« לֹא-תִרְאֶה אֶת-שׁוֹר אַחֶיךָ אוֹ אֶת-שׁוֹר גִּדְּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ
 מֵהֶם הֲשִׁיב תְּשִׁיבָם לְאַחֶיךָ: » וְאִם-לֹא קָרוֹב אַחֶיךָ אֵלֶיךָ
 וְלֹא יִדְעוּךָ וְאִסְפְּתוּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְהִיָּה עִמָּךְ עַד דֶּרֶשׁ
 אַחֶיךָ אֹתוֹ וְהִשְׁבַּתוּ לּוֹ: » וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמורֹו וְכֵן תַּעֲשֶׂה
 לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֹדֹת אַחֶיךָ אֲשֶׁר-תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ
 וּמִצִּאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: » לֹא-תִרְאֶה אֶת-חֲמורֹו
 אַחֶיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ גִּפְלִים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הֲקָם תִּקְוִים
 עִמּוֹ: » לֹא-יִהְיֶה כְּלִי-גִבּוֹר עַל-אִשָּׁה וְלֹא-יִלְבַּשׁ גִּבּוֹר
 שִׁמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֵלֶיךָ כִּלְעֵשֶׂה אֱלֹהֵי: » כִּי
 יִקְרָא קוֹן-צִפּוֹר | לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל-עֵץ | אוֹ עַל-הָאָרֶץ
 אֲפֹרְחִים אוֹ בִיצִים וְהָאֵם רִבְצָת עַל-הָאֲפֹרְחִים אוֹ
 עַל-הַבִּיצִים לֹא-תִקַּח הָאֵם עַל-הַבָּנִים: » שְׁלַח תְּשַׁלַּח
 אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהָאֲרֻכָּת
 יָמִים: » כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֲדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגְךָ
 וְלֹא-תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי-יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ: » לֹא-תִזְרַע
 בְּרִמְךָ כִּלְאִים פֶּן-תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֹּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע
 וְתִבּוֹאת הַכֶּרֶם: » לֹא-תִחַרֵּשׁ בְּשׁוֹר-וּבַחֲמורֹו יַחְדּוֹ: » לֹא
 תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנָו צִמּוֹר וּפְשָׁתִים יַחְדּוֹ: » גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה-לָךְ
 עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶה-בָּהּ: » כִּי-יִקַּח אִישׁ
 אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנֵאָהּ: » וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים
 וְהוּצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לִקְחָתִי
 וְאָקְרַב אֵלַי וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים: » וְלִקַּח אָבִי (הַנֶּעַר
 הַנֶּעֱרָה) וְאָמַר וְהוּצֵאוּ אֶת-בְּתוּלֵי (הַנֶּעַר כְּתִיב) הַנֶּעֱרָה

אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׁעָרָה: טו וְאָמַר אָבִי (הנער כתיב) הַנְּעֵרָה
 אֶל־הַזִּקְנִים אֶת־בְּתִי נְתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנֹאָהּ: יז
 וְהִנֵּה־הוּא שָׁם עֲלִילַת דְּבָרִים לְאֹמֵר לֹא־מִצָּאתִי לְבִתְךָ
 בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּתִי וּפְרָשׁוּ הַשְּׂמֵלָה לִפְנֵי זִקְנֵי
 הָעִיר: יח וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהוּא אֶת־הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ: יט
 וְעָנְשׂוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנְּעֵרָה כִּי הוֹצִיא שָׁם
 רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תְהִיָּה לְאִשָּׁה לְאִיּוֹכַל
 לְשִׁלְחָהּ כָּל־יָמָיו: כ וְאִם־אָמַת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצְאוּ
 בְּתוּלִים (לנער כתיב) לְנְעֵרָה: כא וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנְּעֵר (כתיב)
 הַנְּעֵרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקִלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים
 וּמָתָה כִּי־עָשְׂתָה גְבֻלָּה בְּיִשְׂרָאֵל לְזָנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבְעֵרַת
 הָרָע מִקְרִבָּךְ: כב כִּי־יִמְצָא אִישׁ שָׁכַב אִם־אִשָּׁה
 בְּעֵלְת־בָּעַל וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשָּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה
 וְהָאִשָּׁה וּבְעֵרַת הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: כג כִּי יִהְיֶה (נער כתיב) נְעֵרָה
 בְּתוּלָה מֵאַרְשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בְּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה: כד
 וְהוֹצִיאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר אִ הָעִיר הַהוּא וּסְקִלְתֶם
 אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת־הַנְּעֵר (הנער כתיב) הַנְּעֵרָה עַל־דְּבַר אֲשֶׁר
 לֹא־צִעְקָה בְּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דְּבַר אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ
 רָעוּהוּ וּבְעֵרַת הָרָע מִקְרִבָּךְ: כה וְאִם־בְּשֹׁדָה יִמְצָא הָאִישׁ
 אֶת־הַנְּעֵר (כתיב) הַנְּעֵרָה הַמְּאַרְשָׁה וְהַחֲזִיק־בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב
 עִמָּה וּמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּה לְבָדוֹ: כו (ולנער כתיב)
 וְלְנְעֵרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין (לנער כתיב) לְנְעֵרָה חֲטָא מוֹת
 כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רַעְהוּ וּרְצָחוֹ נָפֵשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה:

כז כי בשדה מצאה צעקה (הנער כתיב) הנערה המארשה
 ואין מושיע לה: כח כִּי־ימצא איש (נער כתיב) נערה בתולה
 אשר לא-ארשה ותפשה ושכב עמה ונמצאו: כט ונתן
 האיש השכב עמה לאבי (הנער כתיב) הנערה חמשים כסף
 ולו־תהיה לאשה תחת אשר ענה לא־יוכל שלחה
 כִּלְיָמיו:

דברים פרק כ"ג

א לא־יקח איש את־אשת אביו ולא יגלה כנה אביו: ב
 לא־יבא פצוע־דקה וכרות שפכה בקהל יהוה: ג לא־יבא
 ממזר בקהל יהוה גם דור עשירי לא־יבא לו בקהל יהוה:
 ד לא־יבא עמוני ומואבי בקהל יהוה גם דור עשירי
 לא־יבא להם בקהל יהוה עד־עולם: ה על־דבר אשר
 לא־קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים
 ואשר שחר עליך את־בלעם בן־בעור מפתור ארם גהרים
 לקללך: ו ולא־אבה יהוה אלהיך לשמע אל־בלעם ויהפך
 יהוה אלהיך לך את־הקללה לברכה כי אהבך יהוה
 אלהיך: ז לא־תדרש שלום וטבתם כִּלְיָמֶיךָ לעולם: ח
 לא־תתעב אדמי כי אחיך הוא לא־תתעב מצרי כי־גר
 היית בארצו: ט בנים אשר־יוולדו להם דור שלישי יבא
 להם בקהל יהוה: י כִּי־תצא מחנה על־איביך ונשמרת
 מכל דבר רע: יא כִּי־יהיה בך איש אשר לא־יהיה טהור
 מקרה־לילה ויצא אל־מחויץ למחנה לא יבא אל־תוך
 המחנה: יב והיה לפנות־ערב ירחץ במים וכבא השמש

יבא אל־תוך המִחְנָה: י' וְיֵד תִּהְיֶה לְךָ מִחוּץ לַמִּחְנָה
 וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ: י"ד וַיֵּתֶד תִּהְיֶה לְךָ עַל־אֹזְנֶךָ וְהָיָה
 בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחִפְרַתָּה בָּהּ וּשְׁבַתָּ וְכִסִּיתָ אֶת־צְאָתְךָ: טו' פִּי
 יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ | בְּקֶרֶב מִחְנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֵיבֶיךָ
 לְפָנֶיךָ וְהָיָה מִחְנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב
 מֵאַחֲרֶיךָ: טז' לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנְצֵל אֶלֶיךָ
 מֵעַם אֲדֹנָיו: יז' עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמְּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
 בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנֵנוּ: יח' לֹא־תִהְיֶה קְדֻשָּׁה
 מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קְדֻשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יט' לֹא־תָבִיא
 אֶתְנֹן זוֹנָה וּמַחֲזִיר פֶּלֶב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־גֹּדֶר פִּי
 תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנִיָּהֶם: כ' לֹא־תִשְׁנֶה לְאַחֶיךָ גִּשְׁךְ
 כֶּסֶף גִּשְׁךְ אֶכֶל גִּשְׁךְ פֶּלֶדֶזֶבֶר אֲשֶׁר יִשְׁדָּךְ: כא' לְנֹכְרֵי תִשְׁנֶה
 וְלְאַחֶיךָ לֹא תִשְׁנֶה לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח
 יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: כב' פִּי־תִדְרֹךְ
 גֹּדֶר לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵז לְשִׁלְמוֹ פִּי־דְרֹשׁ יִדְרֹשְׁנוּ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמָּךְ וְהָיָה בְּךָ חֲטָא: כג' וְכִי תַחְדֹּל לְגֹדֶר
 לֹא־יִהְיֶה בְּךָ חֲטָא: כד' מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעִשִּׂיתָ
 כְּאֲשֶׁר גִּדְרָתָ לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: כה'
 פִּי תִבֵּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנֹפֶשֶׁךָ שִׁבְעֶךָ
 וְאֶל־כְּלֶיךָ לֹא תִתֵּן: כו' פִּי תִבֵּא בְּקִמַּת רֵעֶךָ וְקִטְפַת מְלִילַת
 בֵּידְךָ וְחִרְמַשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמַּת רֵעֶךָ:

« כִּי־יִקַח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעִלָּהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־תָן
 בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרֹנֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִי־תָת וְנָתַן
 בְּיָדָהּ וּשְׁלָחָהּ מִבֵּיתוֹ: ^ב וַיִּצָּאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהָיְתָה
 לְאִישׁ־אַחֵר: ^ג וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר
 פְּרִי־תָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וּשְׁלָחָהּ מִבֵּיתוֹ אִן כִּי יָמוּת הָאִישׁ
 הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: ^ד לֹא־יִוָּכַל בַּעֲלָהּ
 הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁלַחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהָיֹת לוֹ לְאִשָּׁה
 אַחֲרַי אֲשֶׁר הִטְמָאָה כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא
 תַחֲטִיֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: ^ה
 כִּי־יִקַח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצָּבָא וְלֹא־יַעֲבֹר
 עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְשָׂמַח
 אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַחָהּ: ^ו לֹא־יִחַבֵּל רַחִים וְרָכַב כִּי־נִפְשׁ
 הוּא חֶבֶל: ^ז כִּי־יִמְצָא אִישׁ גִּנֵּב נֶפֶשׁ מֵאָחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְהִתְעַמְר־בוֹ וּמָכְרוֹ וּמֵת הַגֵּנֵב הַהוּא וּבָעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבְּךָ:
^ח הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעֵ־הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל
 אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ
 לַעֲשׂוֹת: ^ט זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמֹרִים
 בְּדַרְךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ^י כִּי־תִשָּׂה בְרַעַךְ מִשְׂאֵת מְאוּמָה
 לֹא־תָבֵא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עִבְטוֹ: ^{יא} בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ
 אֲשֶׁר אֶתָּה נִשָּׂה בוֹ יוֹצֵא אֵלֶיךָ אֶת־הָעִבּוֹט הַחוּצָה: ^{יב}
 וְאִם־אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּעִבְטוֹ: ^{יג} הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ
 אֶת־הָעִבּוֹט כִּבּוּא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִבְרַכְךָ וּלְךָ
 תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{יד} לֹא־תַעֲשֶׂק שְׂכִיר עֲנִי

ואביון מאחיך או מגרך אשר בארצך בשעריך: ^{טו} ביומו
 תתן שכרו ולא־תבוא עליו השמש כי ענל הוא ואליו
 הוא נשא את־נפשו ולא־יקרא עליך אל־יהוה והיה בך
 חטא: ^{טז} לא־יומתו אבות על־בנים ובנים לא־יומתו
 על־אבות איש בחטאו יומתו: ^{יז} לא תטה משפט גר יתום
 ולא תחבל בגד אלמנה: ^{יח} וזכרת כי עבד היית במצרים
 ויפדך יהוה אלהיך משם על־כן אנכי מצוך לעשות
 את־הדבר הזה: ^{יט} כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר
 בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא־למנה יהיה למען
 יברכך יהוה אלהיך בכל מעשה ידיך: ^כ כי תחבט זיתך
 לא תפאר אחריך לגר ליתום ולא־למנה יהיה: ^{כא} כי
 תבצר פרמך לא תעולל אחריך לגר ליתום ולא־למנה
 יהיה: ^{כב} וזכרת כי־עבד היית בארץ מצרים על־כן אנכי
 מצוך לעשות את־הדבר הזה:

דברים פרק כ"ה

א כי־יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל־המשפט ושפטו
 והצדיקו את־הצדיק והרשיעו את־הרשע: ^ב והיה אם־בן
 הכות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו פדי רשעתו
 במספר: ^ג ארבעים יכנו לא יסוף פן־יסוף להפתו על־אלה
 מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך: ^ד לא־תחסם שור בדישו:
^ה כי־ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אינלו
 לא־תהיה אשת־המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה
 ולקחה לו לאשה ויבמה: ^ו והיה הבכור אשר תלד יקום

על-שם אחיו המַת וְלֹא־יִמָּתֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: ז וְאִם־לֹא
 יִחַפֵּן הָאִישׁ לְקַחַת אֶת־יְבֻמָּתוֹ וְעָלָתָה יְבֻמָּתוֹ הַשְּׂעֵרָה
 אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהַקִּים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל
 לֹא אָבָה יְבָמִי: ח וְקָרְאוּ־לוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדָבְרוּ אֵלָיו וְעָמַד
 וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ: ט וְנִגְשָׁה יְבֻמָּתוֹ אֵלָיו לְעֵינָיו
 הַזִּקְנִים וְחָלְצָה בְּעָלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וַיִּרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה
 וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו: י
 וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חָלוּץ הַנֶּעֱלָ: יא כִּי־יִנָּצוּ אַנְשֵׁים
 יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אֲשֶׁת הָאָחִיד לְהַצִּיל אֶת־אִישָׁהּ
 מִיַּד מִכָּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהַחֲזִיקָה בְּמַבְשָׁיו: יב וְקִצְתָה
 אֶת־כַּפָּהּ לֹא תַחֹס עֵינֶיהָ: יג לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּכִיסְךָ אָבֶן וְאָבֶן
 גְּדוּלָה וְקִטְטָה: יד לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוּלָה
 וְקִטְטָה: טו אָבֶן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק
 יִהְיֶה־לָךְ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יִהְיֶה
 אֵלֶיךָ נָתַן לָךְ: טז כִּי תוֹעֵבֵת יִהְיֶה אֵלֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהִים
 כָּל עֲשֵׂה עוֹלָה: יז זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עֲשֵׂה לָךְ עִמְלֶק בְּדָרְךָ
 בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: יח אֲשֶׁר קָרַךְ בְּדָרְךָ וַיִּזְנֶב בְּךָ
 כָּל־הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאִתָּה עִרְף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: יט
 וְהָיָה בְּהֵנִית יִהְיֶה אֵלֶיךָ | לָךְ מִכָּל־אֵיבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאָרְץ
 אֲשֶׁר יִהְיֶה־אֵלֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זְכוֹר
 עִמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

א וְהָיָה כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
 גַּחְלָה וִירֵשֶׁתָּהּ וַיִּשְׁבַּת בָּהּ: ב וְלָקַחְתָּ מִרְאשִׁית | פֶּל־פְּרֵי
 הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֲרֻצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
 וְשָׂמַתָּ בַטֶּנָּא וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לְשֹׁכֵן שָׁמוֹ שָׁם: ג וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְהוָה בְּיָמִים הַהֵם
 וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ: ד וְלָקַח
 הַכֹּהֵן הַטֶּנָּא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ה
 וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרַמְלִי אֲבִי וַיִּרְד
 מִצְרַיִמָּה וַיִּגַּר שָׁם בְּמַתִּי מֵעֵט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עֲצוּם
 וְרָב: ו וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה
 קָשָׁה: ז וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה
 אֶת־קִלְנוּ וַיִּרְא אֶת־עֲנִינֵנוּ וְאֶת־עֲמָלְנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ: ח
 וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבִמְרֹא
 גָדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמִפְתָּיִם: ט וַיִּבְאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן־לָנוּ
 אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וַדְּבָשׁ: י וְעַתָּה הִנֵּה
 הִבְאֵתִי אֶת־רְאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה
 וְהִנְחֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
 יא וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ
 אַתָּה וְהַלְוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: יב כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹ
 אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂיךָ תָּבוֹאֲתָךְ בַּשָּׂנָה הַשְּׁלִישִׁתַּ שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂי
 וְנָתַתָּה לְלוֹי לַגֵּר לִיתְנוֹם וְלֹאֲלֻמְנָה וְאָכְלוּ בְשַׁעְרֶיךָ וְשָׂבְעוּ:
 יג וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֵרְתִי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם

נתתיו ללוי ולגר ליתום ולא־למנה ככל־מצותך אשר צויתני לא־עברתי ממצותיך ולא שכחתי: ^ד לא־אכלתי באני ממנו ולא־בערתי ממנו בטמא ולא־נתתי ממנו למת שמעתי בקול יהוה אלהי עשיתי ככל אשר צויתני: ^{טו} השקיפה ממעון קדשך מן־השמים וברך את־עמך את־ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש: ^{טז} היום הזה אלהיך מצוונך לעשות את־החקים האלה ואת־המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל־לבבך ובכל־נפשך: ^{יז} את־יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו: ^{יח} ויהוה האמירך היום להיות לו לעם סגלה כאשר דבר־לך ולשמור כל־מצותיו: ^{יט} ולתתך עליון על כל־הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם־קדש ליהוה אלהיך כאשר דבר:

דברים פרק כ"ז

א ויצו משה וזקני ישראל את־העם לאמר שמרו את־כל־המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום: ^ב והיה ביום אשר תעברו את־הירדן אל־הארץ אשר־יהוה אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים גדולות ושדת אתם בשיד: ^ג וכתבת עליהן את־כל־דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל־הארץ אשר־יהוה אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דבר יהוה אלהי־אבותיך לך: ^ד והיה בעברכם את־הירדן תקימו את־האבנים האלה

אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל וְשָׂדֵת אוֹתָם
בְּשִׂידָה: ה וּבְנִיתָ שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים
לְאִתְנִיף עֲלֵיהֶם בְּרוֹזֵל: ו אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִעַלִּיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: ז וּזְבַחַת
שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֵׁם וְשִׁמְחַת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ח וְכָתַבְתָּ
עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיֵּטֵב: ט
וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסְכַּת
וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה גִּהִייתָ לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: י
וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקֵּי
אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם: יא וַיַּצֵּן מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא
לֵאמֹר: יב אֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְבָרֶךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גְּרִזִּים
בְּעֵבְרָכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכָר וַיּוֹסֵף
וּבִנְיָמִן: יג וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ עַל־הַקְּלָה בְּהַר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד
וְאֲשֶׁר וּזְבוּלֹן דָּן וְנַפְתָּלִי: יד וְעַנּוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ
אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רֶם: טו אַרְוֹר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
פֶּסֶל וּמִסְכָּה תוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשֵׁם בְּפִתָּר
וְעַנּוּ כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: טז אַרְוֹר מִקְלָה אָבִיו וְאָמֵן
וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: יז אַרְוֹר מְסִיג גְּבוּל רַעְהוּ וְאָמַר
כָּל־הָעָם אָמֵן: יח אַרְוֹר מִשְׁגֵּה עוֹר בַּדָּרֶךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם
אָמֵן: יט אַרְוֹר מִטָּה מִשְׁפָּט גְּרִיִּתוֹם וְאֶלְמָנָה וְאָמַר
כָּל־הָעָם אָמֵן: כ אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתׁ אָבִיו כִּי גֵלָה כְּנָף
אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: כא אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה
וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: כב אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם־אֶחָתוֹ בַּת־אָבִיו אוֹ

בת־אמוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: כג אָרוֹר שֶׁכַּב עִם־חַתְנָתוֹ
 וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: כד אָרוֹר מִכָּה רַעְהוּ בַּסֵּתֶר וְאָמַר
 כָּל־הָעַם אָמֵן: כה אָרוֹר לִקְחַ שְׁחַד לְהַפּוֹת גּוֹפֶשׁ דָּם וְגַי
 וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: כו אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דְּבָרֵי
 הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן:

דברים פרק כ"ח

« וְהָיָה אִם־שָׁמְעוּ תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹמֵר
 לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם וַיִּנְתְּנֶךָ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלִיּוֹן עַל כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ: ז וּבָאוּ עֲלֶיךָ
 כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגְךָ כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
 ח בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: ט בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנֶךָ
 וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בַּהֲמָתְךָ שֶׁגֵּר אֶלְפִיךָ וְעַשְׂתָּרוֹת צֹאנֶךָ:
 י בְּרוּךְ טִנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֹתֶךָ: יא בְּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה
 בְּצֵאתְךָ: יב יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֵיבֶיךָ הַקָּמִים עֲלֶיךָ נִגְפִים לְפָנֶיךָ
 בַּדֶּרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׁבַעַה דְּרָכִים יִנוֹסוּ לְפָנֶיךָ: יג
 יִצּוּ יְהוָה אֶתְךָ אֶת־הַבְּרָכָה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ
 וּבִבְרַכְךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: יד יִקְיַמְךָ יְהוָה
 לֹא לְעַם קָדוֹשׁ כְּאֲשֶׁר גִּשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו: יו וּרְאוּ כָל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי
 שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עֲלֶיךָ וַיִּרְאוּ מִמֶּךָ: יז וְהוֹתֵרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה
 בְּפְרִי בִטְנֶךָ וּבְפְרִי בַּהֲמָתְךָ וּבְפְרִי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה
 אֲשֶׁר גִּשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתְּיָךָ לְתֵת לָךְ: יח יִפְתַּח יְהוָה י לָךְ
 אֶת־אֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לְתֵת מִטַּר־אֲרָצְךָ בְּעֵתוֹ

וּלְבַרְכֶךָ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהַלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאֹתָהּ לֹא
 תִּלְוֶה: » וּנְתַנֶּךָ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזֹנֵב וְהִייתָ רַק לְמַעַלְהָ
 וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֶל־מִצְוֹתַי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלְעֲשׂוֹת: י' וְלֹא תִסּוּר
 מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמֹאל
 לָלֶכֶת אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרָיִם לְעַבְדְּכֶם: טו וְהָיָה אִם־לֹא
 תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי
 וְחִקְתִּיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת
 הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגוּךָ: טז אַרְוֹר אֹתָהּ בְּעִיר וְאַרְוֹר אֹתָהּ בְּשָׂדֶה:
 יז אַרְוֹר טַנְאֶךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ: יח אַרְוֹר פְּרִי־בִטְנֶךָ וּפְרִי
 אֲדָמְתֶךָ שֶׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֶּרֶת צֹאנֶךָ: יט אַרְוֹר אֹתָהּ
 בְּבֵאֵךְ וְאַרְוֹר אֹתָהּ בְּצֹאֲתֶךָ: כ יִשְׁלַח יְהוָה | בְּךָ
 אֶת־הַמָּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמַּגְעֵרֶת בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ
 אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְּׂמֹדֶךָ וְעַד־אַבְדְּךָ מִהָרַם מִפְּנֵי רֵעַ
 מִעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֹזְבֵתְנִי: כא יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדְּבָר עַד
 כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אֹתָהּ בְּא־שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ: כב
 יִכְכֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפֹת וּבְקַדְחַת וּבִדְלֻקַּת וּבְחַרְחַר וּבְחַרְבַּ
 וּבְשַׁדְפוֹן וּבִירְקוֹן וּרְדִפוֹן עַד אֲבַדְךָ: כג וְהָיוּ שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר
 עַל־רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרֹזֶל: כד יִתֵּן
 יְהוָה אֶת־מִטֵּר אֲרֻצְךָ אֲבֹק וְעַפָּר מִן־הַשָּׁמַיִם יִרְדּוּ עֲלֶיךָ
 עַד הַשְּׂמֹדֶךָ: כה יִתְנַךְ יְהוָה | נִגְף לְפָנַי אֵיבֶיךָ בְּדַרְךָ אֶחָד
 תִּצַּא אֵלָיו וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים תָּנוּס לְפָנָיו וְהָיִיתָ לְזֹעֵוָה לְכָל
 מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ: כו וְהִיתָה נִבְלָתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל־עוֹף

השמים ולבהמת הארץ ואין מחריד: כו יפכה יהוה בשתיין
מצרים (ובעפלים כתיב) ובטחורים ובגרב ובחרס אשר
לא-תוכל להרפא: כח יפכה יהוה בשגעון ובעורון
ובתמהון לבב: כט והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש
העור באפלה ולא תצליח את-דרכיך והיית אך עשוק
וגזול פל-הימים ואין מושיע: ל אשה תארש ואיש אחר
(ישגלנה כתיב) ישכבנה בית תבנה ולא-תשב בו פרם תטע
ולא תחללנו: לא שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו
חמרך גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתנות לאיביך
ואין לך מושיע: לב בניך ובנותיך נתנים לעם אחר ועיניך
ראות וכלות אליהם פל-היום ואין לאל ידך: לג פרי
אדמתך וכל-יגיעך יאכל עם אשר לא-ידעת והיית רק
עשוק ורצוץ פל-הימים: לד והיית משגע ממראה עיניך
אשר תראה: לה יפכה יהוה בשתיין רע עלי-הברכים
ועלי-השקים אשר לא-תוכל להרפא מפה רגלך ועד
קדקדך: לו יולך יהוה אתך ואת-מלכך אשר תקים עליך
אל-גוי אשר לא-ידעת אתה ואבתיך ועבדת שם אלהים
אחרים עץ ואבן: לו והיית לשמה למשל ולשנינה בכל
העמים אשר-ינהגך יהוה שמה: לח זרע רב תוציא השדה
ומעט תאסף כי יחסלנו הארבה: לט פרמים תטע ועבדת
ויין לא-תשתה ולא תאגר כי תאכלנו התלעת: מ זיתים
יהיו לך בכל-גבולך ושמן לא תסוך כי ישל זיתך: מא
בנים ובנות תוליד ולא-יהיו לך כי ילכו בשבי: מב

כָּל-עֵצֶךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירָשׁ הַצֶּלְצֵל: ^{מג} הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ
 יַעֲלֶה עִלֶּיךָ מִעֲלָה מִעֲלָה וְאַתָּה תִרְדּ מִטָּה מִטָּה: ^{מד} הוּא
 יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה
 לְזֹנֵב: ^{מה} וּבָאוּ עִלֶּיךָ כָּל-הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדִפוּךָ וְהִשִּׁיגוּךָ
 עַד הַשְּׂמֹדֶךָ כִּי-לֹא שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹמֵר
 מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךָ: ^{מו} וְהָיוּ בְּךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת
 וּבְזִרְעֶךָ עַד-עוֹלָם: ^{מז} תַּחַת אֲשֶׁר לֹא-עֲבַדְתָּ אֶת-יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֵב כָּל: ^{מח} וְעֲבַדְתָּ
 אֶת-אֱיִבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנֶנּוּ יְהוָה בְּךָ בְּרַעֲב וּבְצָמָא וּבְעִירֹם
 וּבְחָסֶר כָּל וְנָתַן עַל בְּרוּל עַל-צוּאֲרֹךְ עַד הַשְּׂמִידוֹ אִתְּךָ:
^{מט} יִשָּׂא יְהוָה עִלֶּיךָ גּוֹי מִרְחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יִדְאָה
 הַנֶּשֶׁךְ גּוֹי אֲשֶׁר לֹא-תִשְׁמַע לְשׁוֹנֵי: ^נ גּוֹי עֵז פָּנִים אֲשֶׁר
 לֹא-יִשָּׂא פָּנִים לְזִקֵן וְנֹעַר לֹא יִחַן: ^{נא} וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתְּךָ
 וּפְרֵי-אֲדָמָתְךָ עַד הַשְּׂמֹדֶךָ אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁאִיר לְךָ דָּגֹן
 תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר שֹׁגֵר אֲלֶפֶיךָ וְעִשְׂתֵּרֶת צֹאנֶךָ עַד הָאֲבִידוֹ
 אִתְּךָ: ^{נב} וְהִצֵּר לְךָ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ עַד הַדָּת חֲמַתֶּיךָ הַגְּבִהַת
 וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בִטַח בָּהֶן בְּכָל-אֲרָצְךָ וְהִצֵּר לְךָ
 בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ בְּכָל-אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ: ^{נג}
 וְאָכַלְתָּ פְרֵי-בִטְנְךָ בְּשֵׂר בְּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר-יֵצִיק לְךָ אֵיבֶכְךָ: ^{נד} הָאִישׁ
 הַרֵב בְּךָ וְהִעֲנֵג מְאֹד תִּרְעַע עֵינָיו בְּאַחִיו וּבְאִשְׁתּוֹ חֵיקוֹ
 וּבְיָתֵר בְּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר: ^{נה} מִתַּת אֶל לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשֵׂר
 בְּנָיו אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלֵי הַשָּׂאִיר-לוֹ כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק

אֲשֶׁר יֵצִיק לָךְ אֵיבֶכְךָ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ: ^ט הֲרַכָּה בְּךָ וְהֶעֱנָה
אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּה כַּח־רִגְלָהּ הֵצִיג עַל־הָאָרֶץ מִהֲתַעֲנֵג וּמִרְךָ
תִּרְעַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חִיקָה וּבִבְתָּהּ: ^י וּבְשִׁלְיֹתָהּ הַיּוֹצֵת
| מִבֵּינֵי רִגְלֶיהָ וּבִבְנֵיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד פִּי־תֹאכְלֶם בְּחֹסֶר־כֹּל
בְּסִתָּר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לָךְ אֵיבֶכְךָ בְּשַׁעְרֶיךָ: ^{יא}
אִם־לֹא תִשְׁמָר תִּלְעָשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת
הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת־הַשָּׁם הַנּוֹכֵד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה
אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{יב} וְהִפְלֵא יְהוָה אֶת־מִכְתָּרְךָ וְאֵת מִכְּוֹת
זִרְעֶךָ מִכְּוֹת גְּדֹלֹת וּנְאֻמָּנוֹת וַחֲלִים רָעִים וּנְאֻמָּנִים: ^{יג}
וְהַשִּׁיב בְּךָ אֵת כָּל־מְדוּנָה מִצָּרִים אֲשֶׁר יִגְרֹת מִפְּנֵיהֶם
וְדַבְּקוּ בְּךָ: ^{יד} גַּם כָּל־חֲלֵי וְכָל־מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כָּתוּב בְּסֵפֶר
הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עֲלֶיךָ עַד הַשְּׂמֹדֶךָ: ^{טו} וּנְשִׂאֲרֹתֶם
בְּמַתִּי מְעֻט תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב פִּי־לֹא
שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{טז} וְהָיָה כִּפְּאֶשֶׁר־שֵׁשׁ יְהוָה
עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֹתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֹתְכֶם כֵּן יִשְׁיֵשׁ יְהוָה
עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֹתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם וּנְסַחֲתֶם מֵעַל
הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אַתֶּם בְּא־שָׁמָה לְרִשְׁתָּהּ: ^{יז} וְהִפְיִצְךָ יְהוָה
בְּכָל־הַעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבְדְּתָ שֵׁם
אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֶתָ אֹתָהּ וְאַבְתִּיךָ עֵץ וְאֶבֶן:
^{יח} וּבְגוֹיִם הֵהֱם לֹא תִרְגְּעַע וְלֹא־יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף־רִגְלֶךָ וְנִתַן
יְהוָה לָךְ שֵׁם לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדֹאֲבוֹן נֶפֶשׁ: ^{יט} וְהָיוּ
חֲלִיךָ תִּלְאֵיִם לָךְ מִנְּגִיד וּפְחַדְתָּ לִילָה וַיּוֹמֶם וְלֹא תִאֲמִין
בְּחַיֶּיךָ: ^כ בְּבִקְרַת תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֲרֹב וּבְעֲרֹב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן

בְּקֶרֶת מִפְּתַח לְבַבְךָ אֲשֶׁר תִּפְתָּח וּמִמְרֹאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר
 תִּרְאֶה: ^{סח} וְהִשִּׁיבְךָ יְהוָה | מִצְרַיִם בְּאֲנִיּוֹת בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר
 אָמַרְתִּי לְךָ לֹא-תִסְיָךְ עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרְתָם שָׁם
 לְאֵיבֶיךָ לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין קָנָה: ^ט אֱלֹהֵי דְבָרֵי
 הַבְּרִית אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבְדֵּי הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּרַת אִתְּם בְּחֶרֶב:

המלך גולל את הספר תורה, ומברך שמונה ברכות:

ברכה ראשונה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן
 הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן לָנו תּוֹרַת אֱמֶת
 וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

השומעים עונים:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה שנייה:

רצה יהוה אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם
 שעה, ותרצה העבודה בדביר ביתך, ואשי
 ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון,
 ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך: ברוך
 אתה יהוה אלהינו אלהי ישראל מן העולם ועד
 העולם ברוך אתה יהוה שאותך לבדך ביראה
 נעבוד:

השומעים עונים:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ברכה שלישית:

מוזרים אנחנו לך שאתה הוא יהוה אלהינו
 ואלהי אבותינו לעולם ועד, צורנו צור חיינו,
 מגן ישענו אתה הוא לדור ודור, נודה לך
 ונספר תהלתך, על חיינו המסורים בידיך, ועל
 נשמותינו הפקודות לך, ועל נפישך שבכל יום
 עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת,
 ערב ובקר וצהרים, הטוב פי לא כלו רחמיך,
 והמרחם פי לא תמו חסדיך, פי מעולם קוינו

לָךְ: וְעַל כָּלֵם יִתְבָּרַךְ וַיִּתְרוֹמַם וַיִּתְנַשֵּׂא שְׁמֹךְ
מִלְּפָנָיו תִּמְיֹד לְעוֹלָם וָעֶד: וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סְלָה,
וַיִּהְלְלוּ וַיְבָרְכוּ אֶת שְׁמֹךְ הַגָּדוֹל בְּאַמֶּת לְעוֹלָם
כִּי טוֹב, הָאֵל יִשׁוּעָתָנוּ וְעֲזָרָתָנוּ סְלָה, הָאֵל
הַטּוֹב: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַטּוֹב
שְׁמֹךְ וְלָךְ נָאָה לְחֹדְוֹת:

השומעים עונים:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה רביעית:

אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים, אֲהַבְתָּ אוֹתָנוּ
וְרָצִיתָ בָּנוּ, וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת,
וְקִנְיַתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְקִרְבַּתָּנוּ מִלְּפָנָיו לְעַבֹּדְתֶךָ,
וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עָלֵינוּ קִרְאתָ: וַתִּתֵּן לָנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים
וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן, אֶת יוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה, זְמַן
שְׂמִיחָתָנוּ מִקְרָא קֹדֶשׁ זִכָּר לְיִצְיַאת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וְיָבוֹא וְיִגִּיעַ,
 וְיִרְאֶה וְיִרְצֶה וְיִשְׁמַע, וְיִפְקֹד וְיִזְכֹּר וְזִכְרוֹנֵנוּ
 וּפְקֻדוֹתֵנוּ, וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ, וְזִכְרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן
 דָּוִד עֲבָדְךָ, וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קֹדְשְׁךָ, וְזִכְרוֹן
 כָּל עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לְפִלִּיטָה לְטוֹבָה,
 לְחַן וּלְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם.
 בְּיוֹם חַג הַסְּכּוֹת הַזֶּה, זָכְרָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ
 לְטוֹבָה. וּפְקֻדָּנוּ בּוֹ לְבָרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים
 טוֹבִים. וּבְדַבַּר יְשׁוּעָה וּרַחֲמִים, חוּם וְחֲנּוּן,
 וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ, כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי אֵל
 מְלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה:

וְהַשִּׂיאוּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת בְּרַכַּת מוֹעֲדֶיךָ,
 לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, לְשִׂמְחָה וּלְשִׂשׁוֹן, כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ
 וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ. קֹדְשָׁנוּ בְּמִצּוֹתֶיךָ, וְתֵן חֲלֻקָּנוּ
 בְּתוֹרָתְךָ, שִׁבְעֵנוּ מִטוֹבָךָ, וְשִׂמַּח נַפְשָׁנוּ
 בִּישׁוּעָתְךָ, וְטַהַר לִבֵּנוּ לְעֲבֹדְךָ בְּאֵמֶת, וְהִנְחִילָנוּ
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׁוֹן מוֹעֲדֵי קֹדְשְׁךָ
 וְיִשְׂמְחוּ בְּךָ יִשְׂרָאֵל מִקֹּדְשֵׁי שְׁמֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד
 הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדְּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִים:

השומעים עונים:

בְּרוּךְ יְשֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה חמישית:

מתפלל על המקדש שיעמוד, וחותם:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הֵוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן
הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הֵוָה הַשּׁוֹכֵן
בְּצִיּוֹן:

השומעים עונים:

בְּרוּךְ יְשֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה שישית:

מתפלל על ישראל שתעמוד מלכותם, וחותם:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הֵוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן
הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הֵוָה הַבּוֹחֵר
בְּיִשְׂרָאֵל:

השומעים עונים:

בְּרוּךְ יְשֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה שביעית:

מתפלל על הכהנים שירצה ה' עבודתם, וחותם:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן
 הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִקְדָּשׁ
 הַכֹּהֲנִים:

השומעים עונים:

בְּרוּךְ יְשֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה שמינית:

מתחנן ומתפלל כפי מה שהוא יכול, וחותם:
 הוֹשִׁיעַ יְהוָה אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל שְׁעַמּוֹ צְרִיכִין
 לְהוֹשִׁיעַ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹמֵעַ
 תְּפִלָּה:

השומעים עונים:

בְּרוּךְ יְשֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ספר המצוות להרמב"ם

מצות עשה ט"ז

היא שצונו להקהיל את העם ביום השני של סכות במוצאי שמטה ולקרוא קצת פרשיות ממשנה תורה באזניהם והוא אמרו (דברים לא יב) 'הקהל את העם האנשים' וגו' וזו היא מצות הקהל. ואמרו בקידושין (לד.) כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. והקשו והרי הקהל דמצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות ובארו בסוף המאמר אין למדין מן הכללות. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו וכל מי יקרא ואיך יקרא ואי זה דבר יקרא בפרק ז' מסוטה.

ספר החינוך

מצוה תרי"ב

מצות הקהל במוצאי שביעית:

שנצטוינו שיקהל עם ישראל כולו אנשים ונשים וטף במוצאי שנת השמטה בחג הסוכות ביום שני בחג ולקרוא קצת מספר משנה תורה באזניהם שהוא אלה הדברים, ועל זה נאמר (דברים לא יב) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו'. וזאת היא מצות הקהל הנזכרת בתלמוד כענין שאמרו בראשון של קדושין (לד.), והרי הקהל דמצות עשה שהזמן גרמא הוא ונשים חייבות, ופירשו בסוף הענין, אין למדין מן הכללות, כלומר שהאמת שהנשים חייבות בזאת המצוה:

משרשי המצוה, לפי שכל עיקרן של עם ישראל היא התורה, ובה יפרדו מכל אומה ולשון להיות זוכין לחיי עד תענוג נצחי שאין למעלה הימנו בנבראים, על כן בהיות כל עיקרן בה ראוי שיקהלו הכל יחד בזמן אחד מן הזמנים לשמוע דבריה ולהיות הקול יוצא בתוך כל העם אנשים ונשים וטף לאמר מה הקיבוץ הרב הזה שנתקבצנו יחד כולנו, ותהיה התשובה לשמוע דברי התורה שהיא כל עיקרנו והודנו ותפארתנו, ויבואו מתוך כך לספר בגודל שבחה והוד ערכה ויכניסו הכל בלבם חשקה, ועם החשק בה ילמדו לדעת את השם ויזכו לטובה וישמח ה' במעשיו, וכענין שכתוב בפירוש בזאת המצוה ולמען ילמדו ויראו את ה':

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה שהמלך הוא היה המחוייב לקרוא באזניהם. ובעזרת הנשים היה קורא, וקורא כשהוא יושב ואם קרא מעומד הרי זה משובח. ומהיכן הוא

קורא מתחלת ספר אלה הדברים עד סוף פרשת שמע ישראל, ומדלג לווהיה אם שמוע, וגומר אותה פרשה, ומדלג לעשר תעשר וקורא מעשר תעשר על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב, ופוסק:

וכיצד הוא קורא, תוקעין בחצוצרות בכל ירושלם, ומביאין בימה גדולה, ושל עץ היתה, ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים, והמלך הולך ויושב עליה כדי שישמעו קריאתו, וכל ישראל העולים לחג מתקבצים סביביו. וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכהן גדול והכהן גדול נותנו למלך כדי להדרו ברוב בני אדם. והמלך מקבלו כשהוא עומד ואם רצה יושב, ופותח ומברך כדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הכנסת וקורא הפרשיות שאמרנו ומברך לאחריה כדרך שמברבין בבתי כנסיות, ומוסיף שבע, ואלו הן, רצה ה' אלהינו בעמך ישראל וכו', ומודים אנחנו לך, אתה בחרתנו מכל העמים עד מקדש ישראל והזמנים כדרך שמברכין בתפלה, הרי שלש ברכות כמטבען. רביעית, מתפלל על המקדש, וגומר בה השוכן בציון. חמישית, מתפלל על ישראל שתעמוד מלכותם וחותרם הבוחר בישראל. ששית, מתפלל על הכהנים שירצם האל, וחותרם בה מקדש הכהנים. שביעית, מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול וחותרם בה הושע ה' את עמך ישראל שעמך ישראל צריכים להושיע ברוך אתה ה' שומע תפלה:

ונוהגת מצוה זו בזמן שישראל על אדמתם:

ועובר על זה בין איש בין אשה ולא בא במועד הזה לשמוע דברי התורה, וכן המלך אם לא רצה לקרות בטלו עשה זה. וענשם גדול מאד, כי זאת המצוה עמוד חזק וכבוד גדול בדת:

ברכות שמים מעל
ברכות מאליפות להאי גברא רבה ויקירא
ידידנו הנכבד רודף צדקה וחסד
הרב נחמיה ב"ר יוסף רוזן שליט"א
יתן לו השי"ת ברכות על בלי די
ויתברך בכל מילי דמיטב
בריאות איתנה
ונחת מכל צאצאיו
אך טוב וחסד ירדפנו כל הימים
ויזכה לראות בבנין בית המקדש בב"א

לעילוי נשמת זקני

הרה"ג רבי יעקב צבי

בן הרה"ג רבי אברהם חיים

זצוק"ל

אפפמאן

בעמח"ס 'יגל יעקב'

איש חסיד רב חסד ומרבה להיטיב

ירא שמים מרבים צדקתו עומדת לעד

מתמיד עצום צדיק וקדוש תם וישר

אוהב ה' ובמצוותיו חפץ מאוד

מקושר לצדיקים ומתהלך בחסידות

הרביץ תורה בישיבת 'בית יוסף' נאוואהרדאק בארה"ק

ובת"ת 'יסודי התורה' באנטווערפן

נלב"ע ז' טבת ה'תשנ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת זקני
הרה"ג רבי גדליה
בן הרה"ג רבי משה
זצוק"ל
מנדל

בעמח"ס 'אוצר של מדרש'
איש צדיק ירא ה' מרבה להטיב
מתמיד עצום בדברי התורה הקדושה
תלמיד חכם מופלג
אוהב את ה' יתברך בכל לב ונפש
מרביץ תורה ברבים
התמסר בכל נפשו ללימוד התורה ולקיום המצוות
צם חמישים שנה למען כלל ישראל
רודף צדקה וחסד
נלב"ע כ"ה אב ה'תשס"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת זקנתי
מרת גולדה ע"ה
מנדל

בת הרה"ג רבי מנחם מנדל
שוהט זצוק"ל

הייתה צדקת
קיבלה יסורים באהבה
קיימה מצוות כיבוד אב ואם בהידור
אמא מסורה מאוד לעאצאיה
רודפת צדקה וחסד

נלב"ע כ"ה טבת ה'תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

לעי"נ

אבי מורי הר"ר יצחק בן הר"ר ברוך נאגער זצ"ל
מק"ק נורדלינגען בארץ אשכנז
מיינכן- ברלין-אמשטערדאם-מחנות וסטערבורג
ובערגען בעלזען
נפטר לבית עולמו בדמי ימיו בק"ק אמסטערדאם
ביום כ"ב כסלו שנת תש"י לפ"ק

לעי"נ

אמי מורתי זוגתו האשה הצדקנית מרת בתיה ע"ה
בת החבר ר' שלום גולדשמידט זצ"ל
נלב"ע ט' מרחשון תשמ"ה לפ"ק

לעי"נ ילדם

אחי היקר מנחם בן ר' יצחק זצ"ל נאגער
נספה באסון ביום י"א תמוז תש"ז לפ"ק
מנוחתם כבוד בבית החיים muiderberg ע"י אמשטערדאם

לעי"נ בנם

אחי היקר והחשוב החבר הר"ר שלמה בן ר' יצחק נאגער זצ"ל
נלב"ע בליל שמ"ע שמחת תורה בעיה"ק ירושלים תשס"ז
ומנוחתו כבוד בהר המנוחות, ירושלים

הוקדש ע"י

הרב ישראל בן יצחק נאגער שליט"א

לעי"נ

חמי הר"ר שמשון רפאל זצ"ל
בן מוה"ר אברהם ערלנגר זצ"ל
נפטר לבית עולמו בלוצערן-שווייץ
ביום כ"ט שבט תשל"ד
ושם מנוחתו כבוד

לעי"נ

חמותי האשה הצדקנית
מרת גיטל בת רפאל הלוי ע"ה
לבית פערניך
נלב"ע ט"ז אלול תשל"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הוקדש ע"י

הרב ישראל בן יצחק נאנער שליט"א

לזכרון עולם בהיכל ה' ולמצבת זכרון
לעי"נ

זקני אב אמי החבר ר' שלום בן ר' שלמה גולדשמידט זצ"ל
מפרנקפורט דמאיין ואח"כ בק"ק הלבשרשטדט ולק"ק ברלין
בסוף ימיו בק"ק אמסטערדאם במדינת הולנד
נלב"ע במחנה של הנאצים ימ"ש מחנה בערגען בעלזן
ביום עש"ק פרשת מקץ כ"ט כסלו תש"ה לפ"ק

לעי"נ זוגתו אם אמי ע"ה
זקנתי הצקנית מרת פערל ע"ה
בת ר' ישראל פויכטוואנגער זצ"ל מק"ק פיורדא
נלב"ע במחנה בערגען בעלזען ביום ל' שבט תש"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

לעי"נ זקני אב אבי זצ"ל
הר"ר ברוך נאגער זצ"ל הי"ד
נהרג על קה"ש ע"י ריגה במדינת לעטלאנד (לעטביה)
ארץ אל תכסי דמו!

לעי"נ זוגתו האשה הצדקנית אם אבי זצ"ל
מרת שרה נאגר ע"ה
נלב"ע ביום הכיפורים ומנוחתה כבוד בפרנקפארט דמיין
ת.נ.צ.ב.ה.

הוקדש ע"י נכדם הרב ישראל נאגער שליט"א
קרית ספר ארץ ישראל

לעילוי נשמת

הרה"ג הרב גדליה בן הרב משה זצוק"ל
נלב"ע כ"ה אב ה'תשס"ט

מרת גאלדע בת הרב מנחם מנדל ע"ה
נלב"ע כ"ה טבת ה'תשע"ו

מרת יוכבד בת הרב משה ע"ה
נלב"ע ה' אב ה'תשס"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הוקדש ע"י
מרדכי מאנדעלל שליט"א

לזכר עולם יהיה צדיק

מורינו ורבינו

כ"ק מרן אדמו"ר

מראדושיץ

הרה"ק רבי דוד צבי שלמה

בן הרה"ק רבי חיים אליעזר

זיע"א

האיר את העולם בתורתו ובתפילותיו ובעוצם קדושתו

נסתלק בחטף למגינת כל לב

ביום השישי ערש"ק לסדר 'ואתה תצוה'

י' אדר הראשון ה'תשע"ו

צדיק אבד לדורו אבד (מגילה דף טו.).

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי אפרים ברוך
בן הרה"ח רבי חיים מנחם

זצוק"ל

ברקמן

עובר ה' במסירות נפש ממש

לא פסק פומיה מגירסא

אוהב ה' ומקושר במצוותיו

עניו ונחבא אל הכלים

נלב"ע ז' טבת ה'תשע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמות

הרה"ח רבי אברהם חיים בן משה אריה זצוק"ל הי"ד
אפפמאן מלאדז'

בנו הילד דוד ישעיה בן אברהם חיים ע"ה הי"ד

הרה"ח רבי משה אריה בן כתרילאל דוד זצוק"ל הי"ד
אפפמאן מלאדז'

זוגתו האשה הצדקנית אלטא בת הרה"ח רבי צבי (הירש)
ראבסקי ע"ה הי"ד

הרה"ח רבי חנוך העניך בן הרה"ח רבי יעקב זצוק"ל הי"ד
קעניג מלינטשיץ

זוגתו האשה הצדקנית שרה רבקה בת הרה"ח רבי ישעיה
ע"ה הי"ד

נספו בשואה

ונקיתי דמם לא נקיתי וה' שוכן בציון (יואל ד' כ"א).

האשה הצדקנית הענדל בת הרה"ח רבי חנוך העניך ע"ה

יהי זכרם ברוך

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' משה בן הרה"ח ר' ירחמיאל שמשון זצ"ל
מנדל

נלב"ע י"ז ניסן תשל"ו לפ"ק

זוגתו מרת שפרה ע"ה בת הרה"ח ר' פישל זצ"ל
נלב"ע ט' תמוז תשנ"ח לפ"ק

הרה"ח ר' מנחם מנדל בן הרה"ח ר' מרדכי זצ"ל שוחט
דור תשיעי של רבנים שוחטים מזהלים

זוגתו מרת מלכה ע"ה בת הרה"ח ר' יצחק אריה זצ"ל
לבית ביגון

נלב"ע ח' טבת תשנ"ב לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי אשר מרדכי זצוק"ל
בן הרה"ח רבי דוב בער זצוק"ל

פרידמאן

ווארשא - בני ברק

זוגתו מרת אסתר ע"ה
בת הרה"ח רבי ישעיה זצוק"ל
לבית גראנעביטש

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' חיים מנחם זצ"ל בן הרה"ח
ר' אברהם דוב זצ"ל ומרת חיה שרה ליבא ע"ה

ברקמן

מרת לאה גיטל ע"ה

בת הרה"ח ר' אפרים ברוך זצ"ל ומרת בת שבע ע"ה

לבית כהנא

הרה"ח ר' אלתר חיים יעקב קאפל זצ"ל

בן הרה"ח ר' דוד זצ"ל ויהודית ע"ה

המבורגר

מרת פסיה בלומה ע"ה

בת הרה"ח ר' יצחק גרשון זצ"ל ושרה לאה ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.